

Rapport 2020/15 | Kommunal- og moderniseringsdepartementet

Omsetningsutvikling i varehandel og tjenesteyting i et utvalg norske byer for perioden 2008-2018. Oppdatert versjon.

Hanne Toftdahl, Henning Wahlquist, Oscar Haavardsholm

Dokumentdetaljer

Tittel	Omsetningsutvikling i varehandel og tjenesteyting i et utvalg norske byer for perioden 2008-2018. Oppdatert versjon med tall for 2018.
Rapportnummer	2020/15
ISBN	978-82-8126-471-7
Forfattere	Hanne Toftdahl, Henning Wahlquist, Oscar Haavardsholm
Prosjektleder	Hanne Toftdahl
Kvalitetssikrer	Sidsel Sverdrup
Oppdragsgiver	Kommunal- og moderniseringsdepartementet
Dato for ferdigstilling	Mai 2020
Kilde forsidefoto	Martin Håndlykken/visitnorway.com – Kopirettigheter er gitt av Innovasjon Norge.

Om Vista Analyse

Vista Analyse AS er et samfunnsfaglig analyseselskap med hovedvekt på økonomisk utredning, evaluering, rådgivning og forskning. Vi utfører oppdrag med høy faglig kvalitet, uavhengighet og integritet. Våre sentrale temaområder omfatter klima, energi, samferdsel, næringsutvikling, byutvikling og velferd.

Våre medarbeidere har meget høy akademisk kompetanse og bred erfaring innenfor konsulentvirksomhet. Ved behov benytter vi et velutviklet nettverk med selskaper og ressurspersoner nasjonalt og internasjonalt. Selskapet er i sin helhet eiet av medarbeiderne.

Forord

Denne rapporten er gjennomført på oppdrag fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Kontaktpersoner i KMD har vært Erik Sveistrup og Kristin Omholt-Jensen. Knut Erik Rekdal hos Virke har bidratt med innspill til den statistiske inndelingen og data om netthandel. Berørte byforeninger i Norsk Sentrumsutvikling har også bidratt eller kunnet bidra med kvalitetssikring av byene. Oscar Haavardsholm og Henning Wahlquist hos Vista Analyse har bearbeidet statistikken, mens Inger Lande Bjerkmann har vært prosjektmedarbeider.

Statistisk Sentralbyrå har levert spesialkjørt statistikk.

Denne rapporten er en oppdatert versjon av Vista-rapport 2019/45 (og 2019/30) med nominelle tids-serier i tillegg til de prisjusterte tall som ble presentert i tidligere rapporter.

15. mai 2020

Hanne Toftdahl

Prosjektleder

Vista Analyse AS

Innhold

Sammendrag og konklusjoner	13
1 Innledning	17
1.1 Presentasjon og leseveiledning	17
1.2 Ordliste	18
2 Metode	19
2.1 Det statistiske grunnlaget	19
2.2 Geografiske presiseringer og kartgrunnlag	20
2.3 Næringsgrupper	20
2.4 Kjøpesenterstatistikk	21
2.5 Prisjustering	22
2.6 Netthandel	22
3 Utvikling i landet	23
3.1 Stor variasjon i bykommunenes handelsmessige posisjon	23
3.2 Vareomsetningen går ned i sentrum – tjenesteyting øker	23
4 Regional utvikling	34
4.1 Landsdelene	34
5 Utvikling i store og mellomstore norske byer	38
5.1 Innledning	38
5.2 Bergen	40
5.3 Stavanger-Sandnes	43
5.4 Trondheim	47
5.5 Drammen	50
5.6 Fredrikstad-Sarpsborg	53
5.7 Skien - Porsgrunn	58
5.8 Kristiansand	62
5.9 Ålesund	65
5.10 Tønsberg	68
5.11 Moss	71
5.12 Haugesund	74
5.13 Sandefjord	77
5.14 Arendal-Grimstad	80
5.15 Bodø	83
5.16 Tromsø	86
5.17 Hamar	89
5.18 Halden	92
5.19 Larvik	94
5.20 Kongsberg	97
5.21 Harstad	100
5.22 Molde	103
5.23 Gjøvik	106
5.24 Lillehammer	109

5.25	Horten	112
5.26	Ski	114
5.27	Mo i Rana	116
5.28	Jessheim	118
5.29	Kristiansund	121
5.30	Hønefoss	123
5.31	Steinkjer	126
5.32	Alta	129
5.33	Førde	132
6	Osloregionen	135
6.1	Kjøpesentrene ligger tett	136
6.2	Regional komplementaritet ift. handel	136
7	Mer om utviklingen i fem byer	145
7.1	Tromsø	145
7.2	Ålesund	146
7.3	Sandnes	148
7.4	Lillehammer	150
7.5	Moss	151
7.6	Oppsummert	152
8	Varehandel i endring	153
8.1	Innledning	153
8.2	Økt handel i/fra utlandet påvirker bysentrum	153
8.3	Vinnere og tapere i varehandelen	154
8.4	Netthandelen	157
8.5	Varekonsumet går ned – forbruk av tjenester er i vekst	158
8.6	Redde handelen eller byen?	159
8.7	Fremtidens by og fremtidens handel	160
	Referanser	161
	Vedlegg.....	163
A	Vedlegg	163
B	Statistiske data	164

Figurer

Figur 3-1	Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrumssonen for alle utvalgskommunene samlet. 2008-2018. I kroner. Prisjustert (2018).....	24
Figur 3-2	Andel varer totalt omsatt i og utenfor sentrumssonen i utvalgsbyene samlet. I prosent. 2008 til 2018.	24
Figur 3-3	Andel varer og tjenesteyting omsatt i sentrumssonen av hhv tjenesteyting totalt og varer totalt. I utvalgskommunene. 2008 til 2018.	25
Figur 3-4	Utvikling i vare- og tjenestekonsumet.....	26
Figur 3-5	Omsetning per innbygger. Totalt per kommune. I kroner. 2018.....	27
Figur 3-6	Omsetning for utvalgsvarer og tjenesteyting i sentrumssonen. 2018. Prisjustert. Snitt per innbygger i hele kommunen.	28
Figur 3-7	Omsetning av utvalgsvarer i sentrum. Etter kommune. Snitt per innbygger i hele kommunen. 2018.	29
Figur 3-8	Omsetning tjenesteyting i sentrum. Etter kommune. Snitt per innbygger i hele kommunen. 2018.....	29
Figur 3-9	Utvikling i omsetning av tjenesteyting i sentrumssonen. 2008-2012. 2008-2018. I 1 000 kroner.	31
Figur 3-10	Utvikling i omsetning av utvalgsvarer i sentrumssonen. 2008-2012. 2008-2018. I 1 000 kroner.	32
Figur 3-11	Omsetning av tjenesteyting i sentrum i forhold til antall innbyggere. Etter kommune. 2018.	33
Figur 3-12	Omsetning av utvalgsvarer i sentrum i forhold til antall innbyggere. Etter kommune. 2018.	33
Figur 4-1	Omsetning per innbygger sammenstilt for alle bykommunene i Nord-Norge.....	35
Figur 4-2	Omsetning per innbygger sammenstilt for alle bykommunene i Midt-Norge.....	36
Figur 4-3	Omsetning per innbygger sammenstilt for alle bykommunene på Vestlandet.....	36
Figur 4-4	Omsetning per innbygger sammenstilt for alle bykommuner på Sørlandet (Agder-fylkene).....	37
Figur 4-5	Omsetning per innbygger sammenstilt for alle bykommunene på Østlandet.....	37
Figur 5-1	Kjøpesenteromsetning i Bergensregionen. Sentre eller grupper av sentre med omsetning over 0,25 mrd. kroner. Inkl. mva. 2017.....	41
Figur 5-2	Varehandelsomsetning i kommuner i Bergens BA-region. Kroner per innbygger. Etter kommune. 2008 til 2018. Prisjustert (2018). Eks mva.....	41
Figur 5-3	Definert sentrumssone Bergen.....	42
Figur 5-4	Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Bergen. Eks mva.....	42
Figur 5-5	Kjøpesenteromsetning i Stavanger-Sandnes-regionen. Sentre eller grupper av sentre over 0,25 mrd. kroner. Inkl. mva. 2017.....	44
Figur 5-6	Varehandelsomsetning i kommuner i Stavanger-Sandnes BA-region. Kroner per innbygger. Etter kommune. 2008 til 2018. Prisjustert (2018). Eks mva.....	44
Figur 5-7	Definert sentrumssone Stavanger.....	45
Figur 5-8	Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Stavanger.....	45
Figur 5-9	Definert sentrumssone Sandnes.....	46
Figur 5-10	Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger. 2008-18. Prisjustert (2018). Sandnes.....	47
Figur 5-11	Kjøpesenteromsetning i Trondheim BA region. Sentre eller grupper av sentre over 0,25 mrd. kroner. Inkl. mva. 2017.....	48
Figur 5-12	Omsetning i varehandelen i kommuner i Trondheims BA-region og landet. Per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Eks mva.....	49
Figur 5-13	Definert sentrumssone Trondheim.....	49
Figur 5-14	Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Trondheim.....	50
Figur 5-15	Kjøpesenteromsetning i Drammen BA-region. Sentre eller grupper av sentre over 0,25 mrd. kroner. Inkl. mva. 2017.....	51
Figur 5-16	Omsetning i varehandelen i kommuner i Drammens BA-region og landet. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Eks mva.....	52
Figur 5-17	Definert sentrumssone Drammen.....	52
Figur 5-18	Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Drammen.....	53
Figur 5-19	Kjøpesenteromsetning i Fredrikstad-Sarpsborg BA-region. Sentre eller grupper av sentre over 0,25 mrd. kroner. Inkl. mva. 2017.....	54
Figur 5-20	Omsetning i varehandelen i kommuner i Fredrikstad-Sarpsborg BA-region og landet.. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Eks mva.....	55
Figur 5-21	Definert sentrumssone Fredrikstad.....	55
Figur 5-22	Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger. 2008-18. Prisjustert (2018). Fredrikstad.....	56
Figur 5-23	Definert sentrumssone Sarpsborg.....	57

Figur 5-24	Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Sarpsborg.....	57
Figur 5-25	Kjøpesenteromsetning i Grenland BA-region. Sentre eller grupper av sentre over 0,25 mrd. kroner. Inkl. mva. 2017.....	59
Figur 5-26	Omsetning i varehandelen i kommuner i Skien-Porsgrunn BA-region (Grenland) og landet. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Eks mva.....	59
Figur 5-27	Definert sentrumssone Skien.....	60
Figur 5-28	Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Skien.....	60
Figur 5-29	Definert sentrumssone Porsgrunn.....	61
Figur 5-30	Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Porsgrunn.....	62
Figur 5-31	Kjøpesenteromsetning i Kristiansand BA-region. Sentre eller grupper av sentre over 0,25 mrd. kroner. Inkl. mva. 2017.....	63
Figur 5-32	Omsetning i varehandelen i kommuner i Kristiansands BA-region og landet. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Eks mva.....	64
Figur 5-33	Definert sentrumssone Kristiansand.....	64
Figur 5-34	Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Kristiansand.....	65
Figur 5-35	Kjøpesenteromsetning i Ålesund BA-region. Sentre eller grupper av sentre over 0,25 mrd. kroner. Inkl. mva. 2017.....	66
Figur 5-36	Omsetning i varehandelen i kommuner i Ålesund BA-region og landet. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Eks mva.....	67
Figur 5-37	Definert sentrumssone Ålesund.....	67
Figur 5-38	Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Ålesund.....	68
Figur 5-39	Kjøpesenteromsetning i Tønsberg BA-region. Sentre eller grupper av sentre over 0,25 mrd. kroner. Inkl. mva. 2017.....	69
Figur 5-40	Omsetning i varehandelen i kommuner i Tønsberg BA-region og landet. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Eks mva.....	70
Figur 5-41	Definert sentrumssone Tønsberg.....	70
Figur 5-42	Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Tønsberg.....	71
Figur 5-43	Kjøpesenteromsetning i Moss BA-region. Sentre eller grupper av sentre over 0,25 mrd. kroner. Inkl. mva. 2017.....	72
Figur 5-44	Omsetning i varehandelen i kommuner i Moss BA-region og landet. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Eks mva.....	73
Figur 5-45	Definert sentrumssone Moss.....	73
Figur 5-46	Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Moss.....	74
Figur 5-47	Kjøpesenteromsetning i Haugesund BA-region. Sentre eller grupper av sentre over 0,25 mrd. kroner. Inkl. mva. 2017.....	75
Figur 5-48	Omsetning i varehandelen i kommuner i Haugesund BA-region og landet. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Eks mva.....	76
Figur 5-49	Definert sentrumssone Haugesund.....	76
Figur 5-50	Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Haugesund.....	77
Figur 5-51	Kjøpesenteromsetning i Sandefjord—Larvik BA-region. Sentre eller grupper av sentre over 0,25 mrd. kroner. Inkl. mva. 2017.....	78
Figur 5-52	Omsetning i varehandelen i kommuner i Sandefjord-Larvik BA-region og landet. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Eks mva.....	79
Figur 5-53	Definert sentrumssone Sandefjord.....	79
Figur 5-54	Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Sandefjord.....	80
Figur 5-55	Kjøpesenteromsetning i Arendal BA-region. Sentre eller grupper av sentre over 0,25 mrd. kroner. Inkl. mva. 2017.....	81
Figur 5-56	Omsetning i varehandelen i kommuner i Arendal BA-region og landet. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Eks mva.....	81
Figur 5-57	Definert sentrumssone Arendal.....	82
Figur 5-58	Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Arendal.....	82
Figur 5-59	Kjøpesenteromsetning i Bodø BA-region. Sentre eller grupper av sentre over 0,25 mrd. kroner. Inkl. mva. 2017.....	84

Figur 5-60	Omsetning i varehandelen i kommuner i Bodø BA-region og landet. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Eks mva.	84
Figur 5-61	Definert sentrumssone Bodø	85
Figur 5-62	Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger. 2008-201. Prisjustert (2018). Bodø.....	85
Figur 5-63	Kjøpesenteromsetning i Tromsø BA-region. Sentre eller grupper av sentre over 0,25 mrd. kroner. Inkl. mva. 2017.....	87
Figur 5-64	Omsetning i varehandelen i kommuner i Tromsø BA-region og landet. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Eks mva.	87
Figur 5-65	Definert sentrumssone Tromsø	88
Figur 5-66	Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Tromsø.....	88
Figur 5-67	Kjøpesenteromsetning i Hamar BA-region. Sentre eller grupper av sentre over 0,25 mrd. kroner. Inkl. mva. 2017. IKEA Ringsaker er inkludert.....	90
Figur 5-68	Omsetning i varehandelen i kommuner i Hamar BA-region og landet. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Eks mva.	90
Figur 5-69	Definert sentrumssone Hamar	91
Figur 5-70	Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Hamar	91
Figur 5-71	Kjøpesenteromsetning i Halden BA-region. Sentre eller grupper av sentre over 0,25 mrd. kroner. Inkl. mva. 2017.	92
Figur 5-72	Omsetning i varehandelen i kommuner i Halden BA-region og landet. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Eks mva.	93
Figur 5-73	Definert sentrumssone Halden	93
Figur 5-74	Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Halden.....	94
Figur 5-75	Kjøpesenteromsetning i Sandefjord-Larvik BA-region. Sentre eller grupper av sentre over 0,25 mrd. kroner. Inkl. mva. 2017.	95
Figur 5-76	Omsetning i varehandelen i kommuner i Sandefjord-Larvik BA-region og landet. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Eks mva.	95
Figur 5-77	Definert sentrumssone	96
Figur 5-78	Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger. 2008-18. Prisjustert (2018). Larvik.....	96
Figur 5-79	Kjøpesenteromsetning i Kongsberg BA-region. Sentre eller grupper av sentre over 0,25 mrd. kroner. Inkl. mva. 2017.....	98
Figur 5-80	Omsetning i varehandelen i kommuner i Kongsberg BA-region og landet. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Eks mva.	98
Figur 5-81	Definert sentrumssone Kongsberg	99
Figur 5-82	Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Kongsberg.....	99
Figur 5-83	Kjøpesenteromsetning i Harstad BA-region. Sentre eller grupper av sentre over 0,25 mrd. kroner. Inkl. mva. 2017.....	101
Figur 5-84	Omsetning i varehandelen i kommuner i Harstad BA-region og landet. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Eks mva.	101
Figur 5-85	Definert sentrumssone Harstad	102
Figur 5-86	Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Harstad.....	102
Figur 5-87	Kjøpesenteromsetning i Molde BA-region. Sentre eller grupper av sentre over 0,25 mrd. kroner. Inkl. mva. 2017.	104
Figur 5-88	Omsetning i varehandelen i kommuner i Molde BA-region og landet. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Eks mva.	104
Figur 5-89	Definert sentrumssone Molde	105
Figur 5-90	Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Molde.....	105
Figur 5-91	Kjøpesenteromsetning i Gjøvik BA-region. Sentre eller grupper av sentre over 0,2 mrd. kroner. Inkl. mva. 2017.	107
Figur 5-92	Omsetning i varehandelen i kommuner i Gjøvik BA-region og landet. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Eks mva.	107
Figur 5-93	Definert sentrumssone Gjøvik.....	108
Figur 5-94	Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Gjøvik.	108
Figur 5-95	Kjøpesenteromsetning i Lillehammer BA-region. Sentre eller grupper av sentre over 0,25 mrd. kroner. Inkl. mva. 2017.	110

Figur 5-96	Omsetning i varehandelen i kommuner i Lillehammer BA-region og landet. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Eks mva.	110
Figur 5-97	Definert sentrumssone Lillehammer	111
Figur 5-98	Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Lillehammer.	111
Figur 5-99	Definert sentrumssone Horten.....	113
Figur 5-100	Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Horten.....	113
Figur 5-101	Definert sentrumssone Ski.....	115
Figur 5-102	Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Ski.....	115
Figur 5-103	Kjøpesenteromsetning i Mo i Rana BA- region. Sentre eller grupper av sentre over 0,25 mrd. kroner. Inkl. mva. 2017.....	117
Figur 5-104	Omsetning i varehandelen i kommuner i Mo i Rana BA-region og landet. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Eks mva.	117
Figur 5-105	Definert sentrumssone Mo	118
Figur 5-106	Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Mo i Rana.	118
Figur 5-107	Definert sentrumssone.....	120
Figur 5-108	Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Jessheim.....	120
Figur 5-109	Kjøpesenteromsetning i Kristiansund BA-region. Sentre eller grupper av sentre over 0,25 mrd. kroner. Inkl. mva. 2017.....	121
Figur 5-110	Omsetning i varehandelen i kommuner i Kristiansund BA-region og landet. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Eks mva.	122
Figur 5-111	Definert sentrumssone Kristiansund	122
Figur 5-112	Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Kristiansund.....	123
Figur 5-113	Kjøpesenteromsetning i Ringerike BA-region. Sentre eller grupper av sentre over 0,25 mrd. kroner. Inkl. mva. 2017.....	124
Figur 5-114	Omsetning i varehandelen i kommuner i Ringerike BA-region og landet. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Eks mva.	124
Figur 5-115	Definert sentrumssone Hønefoss.....	125
Figur 5-116	Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Hønefoss. Eks mva.	125
Figur 5-117	Kjøpesenteromsetning i Steinkjer BA-region. Sentre eller grupper av sentre over 0,25 mrd. kroner. Inkl. mva. 2017.....	127
Figur 5-118	Omsetning i varehandelen i kommuner i Steinkjer BA-region og landet. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Eks mva.	127
Figur 5-119	Definert sentrumssone Steinkjer	128
Figur 5-120	Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger. 2008-201. Prisjustert (2018). Steinkjer.	128
Figur 5-121	Kjøpesenteromsetning i Alta BA-region. Sentre eller grupper av sentre over 0,25mrd. kroner. Inkl. mva. 2017.	130
Figur 5-122	Omsetning i varehandelen i kommuner i Alta BA-region og landet. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Eks mva.	130
Figur 5-123	Definert sentrumssone Alta	131
Figur 5-124	Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Alta.	131
Figur 5-125	Kjøpesenteromsetning i Førde BA-region. Sentre eller grupper av sentre over 0,25 mrd. kroner. Inkl. mva. 2017.	133
Figur 5-126	Omsetning i varehandelen i kommuner i Førde BA-region og landet. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Eks mva.	133
Figur 5-127	Definert sentrumssone Førde.....	134
Figur 5-128	Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Førde.....	134
Figur 6-1	Oslo BA-region	135
Figur 6-2	Kjøpesenteromsetning i Oslo-regionen. Grupper av sentre over 0,5 mrd. 2017. Inkl. mva.	136
Figur 6-3	Sum omsetning i kroner per innbygger i hele kommunen samlet både i og utenfor sentrum for alle kommuner. Inklusive Ullensaker og Ski. 2018.	137
Figur 6-4	Sum omsetning i kroner per innbygger i hele kommunen samlet både i og utenfor sentrum for alle kommuner. 2018.....	137

Figur 6-5	Omsetning av varer og tjenesteyting i Oslo. Kroner per innbygger i hele kommunen. 2008 til 2018. Eks mva.	138
Figur 6-6	Definert sentrumsavgrensing Asker	139
Figur 6-7	Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger i hele kommunen. 2008 til 2018.....	139
Figur 6-8	Definert sentrumsavgrensing Sandvika.....	140
Figur 6-9	Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger i hele kommunen. 2008 til 2018.....	140
Figur 6-10	Definert sentrumsavgrensing Lillestrøm	141
Figur 6-11	Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger i hele kommunen. 2008 til 2018.....	141
Figur 6-12	Omsetning av utvalgsvarer i sentrumssonen. I kroner totalt. 2008 til 2018. I 1000 kroner.	142
Figur 6-13	Omsetning av tjenesteyting i sentrumssonen. I kroner totalt.. 2008 til 2017. I 1000 kroner.	142
Figur 6-14	Omsetning per innbygger av tjenester i hele kommunen for Oslo og tjenester i sentrum for de øvrige kommunene. Kroner per innbygger. 2017.....	143
Figur 6-15	Omsetning av utvalgsvarer i hele kommunen for Oslo og i sentrum for de øvrige kommunene. Kroner per innbygger. 2018.....	143
Figur 7-1	Storgata i Tromsø sentrum	145
Figur 7-2	Fra Langnes handelspark, Tromsø.	146
Figur 7-3	Moa handelspark	147
Figur 7-4	Ålesund sentrum.....	148
Figur 7-5	Langgata. Sandnes sentrum.	149
Figur 7-6	Nytt rådhus i Vågen. Sandnes Sparebank til høyre.	149
Figur 7-7	Storgata i Lillehammer.....	150
Figur 7-8	Skole midt i sentrum.....	151
Figur 7-9	Plasskrevende handel langs Varnaveien i Moss/Rygge.	152
Figur 8-1	Prosentvis endring i utvikling i omsetning i varehandel etter et utvalg vareslag. Fra 2002 til 2017. Prisjustert (2017).	154
Figur 8-2	Utvikling i omsetning av et lite utvalg vareslag. Endring i omsetning. 2002 – 2017. Prisjustert (2017). I mill. Kroner	155
Figur 8-3	Endring i alle ledd – økonomiske utfordringer	157
Figur 8-4	En arealmessig og transportmessig kompleksitet.....	157
Figur 8-5	Utvikling i vare- og tjenestekonsumet.....	158
Tabeller		
Tabell 2-1	Inndeling dagligvarer, utvalgsvarer, plasskrevende varer og tjenesteyting.	21
Tabell 5-1	Fakta om Bergen	40
Tabell 5-2	Fakta om Stavanger	43
Tabell 5-3	Fakta om Sandnes.....	46
Tabell 5-4	Fakta om Trondheim	47
Tabell 5-5	Fakta om Drammen	50
Tabell 5-6	Fakta om Fredrikstad.....	53
Tabell 5-7	Fakta om Sarpsborg.....	56
Tabell 5-8	Fakta om Skien.....	58
Tabell 5-9	Fakta om Porsgrunn.....	61
Tabell 5-10	Fakta om Kristiansand.....	62
Tabell 5-11:	Fakta om Ålesund.....	65
Tabell 5-12:	Fakta om Tønsberg.....	68
Tabell 5-13:	Fakta om Moss	71
Tabell 5-14:	Fakta om Haugesund.....	74
Tabell 5-15:	Fakta om Sandefjord	77
Tabell 5-16	Fakta om Arendal	80
Tabell 5-17	Fakta om Bodø	83
Tabell 5-18	Fakta om Tromsø.....	86
Tabell 5-19	Fakta om Hamar	89
Tabell 5-20	Fakta om Halden	92
Tabell 5-21	Fakta om Larvik	94
Tabell 5-22	Fakta om Kongsberg	97
Tabell 5-23	Fakta om Harstad.....	100
Tabell 5-24:	Fakta om kommunen	103
Tabell 5-25	Fakta om Gjøvik.....	106
Tabell 5-26	Fakta om kommunen	109

Tabell 5-27:	Fakta om Horten.....	112
Tabell 5-28:	Fakta om Ski.....	114
Tabell 5-29:	Fakta om Mo i Rana.....	116
Tabell 5-30:	Fakta om Jessheim.....	119
Tabell 5-31:	Fakta om Kristiansund.....	121
Tabell 5-32:	Fakta om Ringerike.....	123
Tabell 5-33:	Fakta om Steinkjer.....	126
Tabell 5-34:	Fakta om Alta.....	129
Tabell 5-35:	Fakta om Førde.....	132

Sammendrag og konklusjoner

Bakgrunn

Denne rapporten presenterer statistiske utviklingstrekk i omsetning av varer og tjenesteyting i 36 norske byer. Målet med kartleggingen er å styrke kunnskapen om sentrumshandelens utvikling og nåsituasjon i norske bysentra gjennom å kartlegge og sammenlikne omsetningsutviklingen innenfor detaljvarehandelen i sentrum opp mot utviklingen i resten av kommunen. Kartleggingen omfatter i tillegg et utvalg tjenesteyting (med servering som indikator) for å sammenlikne utviklingen i handel opp mot tjenesteyting. Kunnskapen som fremkommer gjennom kartleggingen vil være et grunnlag for politikkutforming, virkemiddelutforming og gjennomføring av tiltak på ulike forvaltningsnivå for å styrke norske bysentra.

Noen hovedtrekk i utviklingen i de 36 byene for perioden 2008-2018

Omsetning i varehandel i bysentrum faller, mens tjenester øker

- Omsetningen av varer faller sterkt i de fleste bysentre. Samlet for alle bysentrene har det vært en nedgang i omsetningen av utvalgsvarer på 19 prosent perioden 2008 til 2018. (Prisjusterte tall).
- Omsetning av tjenesteyting (som servering, kultur, opplevelser, helse mv.) øker i mange bysentre. Samlet for alle bysentrene har det vært en økning i omsetning av tjenester på 29 prosent i perioden 2008 til 2018.
 - Utviklingen stemmer overens med tall fra Statistisk Sentralbyrå som viser at husholdningenes forbruk av tjenester nå har passert forbruk av varer, målt i volum.
- Bykommuner med store omland – der omlandskommunene har begrenset tilbud av varer og tjenester – har import av kjøpekraft og fungerer som sterkere handelssentre.

Endringer også i kjøpesentre

- Omsetning av varer går samtidig ned i kjøpesentrene både i og utenfor sentrum.
- Byer med store kjøpesentre i sentrum har midlertid opprettholdt varehandel i større grad enn byer som ikke har kjøpesentre i sentrum.
- Også eksterne kjøpesentre rettes mer mot tjenester og opplevelser.
- Kommuner med definert sentrumssone utenfor den faktiske bykjernen slik at kjøpesentre i randsonen inkluderes, kommer bedre ut omsetningsmessig.

Netthandel i vekst

- Netthandelen øker, men andelen er fortsatt lav.
- Netthandel mot utlandet har hatt størst prosentvis vekst.

Noen observasjoner

- Byer med minst kundeomland synes å ha større utfordringer.
- Bysentra som er kommet sent i gang med transformasjonsprosesser fra industri synes å ha størst utfordringer.
- Omsetning av tjenesteyting synes å øke mest i byer med attraktive byrom, sjøfront, høy bygningsmessig kvalitet og høy andel turister og/eller studenter.
- Byer som har arbeidet målrettet mot å øke sentrums attraktivitet ser ut til å ha lykket. En vesentlig forutsetning er imidlertid et tilstrekkelig kundegrunnlag.

Oslo-regionen

- I Osloregionen betjener Oslo et regionalt omland med tjenesteyting, Asker betjener det regionale omlandet med plasskrevende varer mens Sandvika, Skedsmo, Ski og Ullensaker betjener et større omland med utvalgsvarer. Ullensaker betjener også regionen med flyplass tjenester og tax-free-varer.
- Oslo har landets best utviklede handelstilbud og er samtidig en sterk tilbyder av tjenesteyting.
- Oslos nett av kjøpesentre i bydelssentrene og langs de store kollektiv- og transportårene gir hovedstaden landets mest omfattende handelstilbud i kort avstand fra de fleste boligområder.

I de fleste bysentrene går omsetningen i varehandelen ned, men nedgangen kompenseres ikke alltid av en vekst utenfor sentrum verken for utvalgsvarer eller for plasskrevende varer. Det er først og fremst omsetningen av utvalgsvarer som viser nedgang, uansett om denne foregår i eller utenfor sentrum. Dette merkes i bysentrum fordi det er salg av utvalgsvarer som er best egnet for sentrumshandel. De mest populære varene som handles over nett er utvalgsvarer som tradisjonelt er solgt i sentrum.

Samtidig som omsetningen av varer går ned har tjenestekonsumet økt, særlig i sentrum. Samtidig rettes nå kjøpesentrene mer mot tjenester og opplevelser. Dette kan gi nye utfordringer for bysentra.

Det er fortsatt vekst i plasskrevende varer og dagligvarer utenfor sentrum. Den plasskrevende handelen har økt i omfang og er mindre egnet å lokalisere i sentrum fordi forretningskonseptene krever store areal og i liten grad vender seg ut mot gateplan. De arealkrevende konseptene som har bredt vareutvalg erstatter handel med utvalgsvarer i de sentrumseksterne sentrene. I tillegg er pris en viktig faktor i de plasskrevende konseptene som selger prisgunstige varer. De etablerer seg på rimelige tomter utenfor sentrum ettersom husleien i sentrum blir for høy.

Videre gir resultatene indikasjoner på at byer uten konkurrerende handelssteder innenfor akseptabel reiseavstand har en høyere omsetning enn byer med tilsvarende konkurranse. Store kjøpesentre slår sterkt ut på statistikken. De store kjøpesentrene trekker langt flere kunder enn de små sentrene.

Det er flere likhetstrekk mellom byene, både i utviklingen av handel og tjenesteyting. Omsetningen av varer er høyere i de bysentrene som har kjøpesentre i sentrum. Kjøpesentre er ofte svært attraktive med mange tilbud under ett tak, innendørs smågatestruktur og attraktive kjedebutikker i tillegg til spisesteder. Resultatene indikerer at etterspørsel etter tjenesteyting følger et mønster der byer med attraktiv kaifront (ofte transformert fra industri), sjønær beliggenhet og mange tilreisende turister har hatt større vekst enn byer som ikke har utviklet tilsvarende kvalitet. Tilsvarende kan resultatene tyde på at bysentrums egnethet for småbutikker er viktig for omsetning i varehandelen. Bysentre med attraktive uterom, funksjonell bygningsstruktur, romlig kvalitet og byrom egnet for opphold synes å ha høyere omsetning enn bysentra som mangler disse kvalitetene.

Oppsummert gir rapporten dokumentasjon på at handel som planmessig virkemiddel for økt vitalitet i bysentrum ikke har samme tyngde som tidligere. Det må nye virkemidler til. Et tema som burde utredes er hvor stor betydning kontorarbeidsplasser har for byens vitalitet

og for lokalisering av handel. Høy omsetning rundt kollektive knutepunkt kan være en indikasjon på arbeidsplassers betydning for handelstilbud. Under er eksempler på et lite utvalg problemstillinger knyttet til handelsutviklingen listet opp. Disse kan ha betydning i arbeidet med nye virkemidler.

Noen hovedtrekk som påvirker utviklingen

Forbruket av varer går ned og omsetningen av utvalgsvarer stagnerer

Det private forbruket av varer økte mye i perioden fra 2000 til finanskrisen inntraff i 2008. Fra 2008 har det skjedd endringer, både knyttet til hvor varehandelen foregår og knyttet til hvilke varer som handles hvor. I perioden fra 2013 til 2018 har omsetningen i varehandelen gått noe ned fra 82 885 kroner per innbygger til 80 211 i 2018 (prisjustert 2018).

Høyere forbruk av tjenester og mindre forbruk av varer

I perioden fra 2013 har det skjedd en overgang i forbruket fra kjøp av varer til kjøp av tjenester. Vi får et høyere velstandsnivå men velger å bruke mindre penger på varer og mer penger på opplevelser, kultur, helsetjenester, aktiviteter og service av ulike slag. Bysentrum har godt potensial for å utvikle tilbud av tjenester innen bespisning, kultur, helse, aktivitet og opplevelse.

Ny teknologi påvirker handlemønsteret

Fysisk butikkhandel utgjør 86 prosent av all handel. Grensehandel og nordmenns handel i utlandet utgjør syv prosent. Netthandel – både fra inn- og utlandet - har det samme beskjedne omfanget, selv om den prosentvis øker mest. Elektroniske betalingsformer, kassaløse butikker og automatisert logistikk bidrar også til å endre handleatferd og butikkenes lokaliseringsmønster og konsepter.

Prispress utfordrer sentrumshandelen

Presset på pris har påvirket hvor varer tilbys og omsettes. Nye forretningskonsepter med bredt vareutvalg har gitt småbutikkene sterk konkurranse. Netthandel presser prisene ytterligere og dette gir butikker i sentrum store utfordringer med å betjene leiepriser som er høyere i enn utenfor sentrum. For butikker uten tilstrekkelig kundegrunnlag kan leieprisene bli for høye og butikken må legges ned. Tilbyderne må konkurrere med prisene i netthandelen.

Bransjegliding og oppkjøp utfordrer sentrumsaktørene

Utvalgsvarer omsettes ofte i småbutikker i sentrum og disse er særlig sårbare for det økende omfanget av samme typer varer i forretninger med bredt vareutvalg, som hypermarked og forretninger som selger plasskrevende varer. Veksten i etterspørselen etter utvalgsvarer har stagnert samtidig som tilbudet i de nye forretningskonseptene har ekspandert.

Overetablering gir tapere og vinnere i markedet

De store kjedene kjøper opp små forretninger og presset på pris øker. Samtidig har det vært en overetablering ut fra antatt forventning om økt forventet forbruk av varer. Denne forventningen er ikke innfridd og det pågår en markedstilpasning gjennom konkurser. Dette er en del av presset på småbutikker i sentrum.

Forbruk av varer styres av convenience

Høye leiepriser i bysentrum skal kunne kompenseres ved at de store byene har store kundeomland. Men det forutsetter at de potensielle kundene faktisk er i sentrum. Dersom de både bor og jobber utenfor sentrum, og begge foreldre jobber, oppstår knapphet på tid. Forbruket av varer styres av «convenience» og forbrukeren velger det tilbudet som er enklest tilgjengelig i en hektisk hverdag. Bysentrum kan bli taperen. Nettet vil være vinneren.

Kontorer og boliger i sentrum bidrar til økt bruk av byen

Analysen fra England viser at tilrettelegging av arbeidsplasser i sentrum har hatt større betydning for bysentrum enn tilrettelegging for handel. Når folk nå handler mindre og søker flere opplevelser, kan det være grunnlag for å vurdere om det er handel som skal redde byene eller om det er andre målsettinger bør styre byplanleggingen. Tilrettelegging for et godt kundegrunnlag gjennom økt konsentrasjon av kontorarbeidsplasser (mange kunder) ved de kollektive knutepunktene, høy romlig attraktivitet og funksjonelle bygg er faktorer som kan være sentrale for å nå mål om et vitalt bysentrum med handel som en fortsatt viktig funksjon. Handelstilbud oppstår der det er et tilstrekkelig antall kunder. God sirkulasjon og friksjon er sentralt. Kontorer gir høyere tetthet av kunder enn boliger.

1 Innledning

Bakgrunn for oppdraget og mål med analysen

Et levende og attraktivt sentrum, med et godt omdømme og et mangfold av funksjoner, tjenesteyting og tilbud er viktig for byutvikling og regional utvikling. Sentrumsplanlegging og sentrumsutvikling er derfor viet bred omtale i Meld. St. 18 (2016-2017) *Berekraftige byar og sterke distrikt*, og er også omtalt i Meld. St.9 (2018-2019) *Handelsnæringen – når kunden alltid har rett*. Plan- og bygningsloven fremhever næringsutvikling og verdiskaping som ett av flere viktige hensyn som skal ivaretas i planleggingen.

Handel har vært en drivkraft for utvikling av byer og tettsteder, med sentrum som den viktigste markedsplassen. De senere årene har vi sett en sterk vekst innenfor deler av servicenæringene, som kaffebarer, kafeer og restauranter i sentrum. Fortsatt er bysentrum den viktigste arenaen for handel i de fleste norske byer og tettsteder, men posisjonen utfordres fra flere hold, blant annet som følge av økt netthandel, delingsøkonomi, fremvekst av nye handelskonsepter, nye handlevaner og endring i forbruk. Lokalisering av handel, boliger og arbeidsplasser i utkanten av, eller utenfor de sentrale delene av byene, bidrar sterkt til at sentrumshandelen taper markedsandeler mange steder.

Målet med denne kartleggingen er å styrke kunnskapen om sentrumshandelens utvikling og nåsituasjon i norske bysentra, gjennom å kartlegge og sammenlikne omsetningsutviklingen innenfor detaljvarehandelen i sentrum opp mot utviklingen i resten av kommunen. Kartleggingen omfatter i tillegg et utvalg tjenesteyting for å sammenlikne utviklingen i handel opp mot tjenesteyting.

Denne rapporten gir en statistisk gjennomgang av utviklingen i 36 norske byer for perioden 2008 til 2018. I kartleggingen er sentrum definert i tråd med hvordan kommunene selv definerer sentrum i kommuneplanens arealdel. Omsetningsutviklingen i sentrum er holdt opp mot omsetningen i resten av kommunen.

Rapporten presenterer resultater og dokumenterer fakta. Rapporten inneholder ikke fullstendige analyser av på forklaringsfaktorer og årsakssammenhenger, men i kapittel 8 løftes frem noen mulige forklaringsfaktorer og hypoteser.

1.1 Presentasjon og leseveiledning

I rapporten presenteres først utviklingen i hele landet. Deretter presenteres utviklingen i landsdelene før presentasjonen av bykommunene gis med flere detaljer.

Enkelte tall er for oversikts skyld lagt i vedlegg. Dette gjelder tall for bykommunene.

Presentasjonen av resultater for byene følger følgende oppstilling:

1. En innledende faktaboks over utvikling og status i kommunen
2. En tekstlig presentasjon av hovedresultater med spesielle avvik
3. Regionalt kart med kjøpesentrenes lokalisering og handelsomfang (2018)
4. Omsetningstall med utvikling fra 2008 til 2018 for kommunene i bykommunens BA-region
5. Omsetningen i bykommunen fordelt på sentrum og resten av kommunen.

1.2 Ordliste

Dekningsgrad	Dekningsgrad benyttes i beskrivelsen av en kommunes omsetning pr innbygger i forhold til snitt i omsetning for landet
Plasskrevende varer	Vær oppmerksom på at plasskrevende varer er definert spesifikt for denne analysen og er ikke sammenfallende med definisjoner fra departementets kjøpsenterbestemmelse fra 1999. I denne analysen er det benyttet NACE-koder i definisjonen.
Utvalgsvarer	Utvalgsvarer omfatter tekstil, konfeksjon, gaver, kjøkkenutstyr og andre småvarer. Utvalgsvarer er egnet for lokalisering i bysentrum
NACE-kode	NACE-koder er betegnelse på SSBs inndeling i bransjekoder på flere nivåer. Omsetningstall oppgis etter NACE-kodene på følgende nivåer 47 (to-sifret; all varehandel), og for tre nivåer under for eksempel 47.1 (tre-sifret; bredt vareutvalg), 47.51 (fire-sifret; butikkhandel med tekstiler og utstyrsvarer) eller 47.591 (fem-sifret; butikkhandel med møbler).

2 Metode

Oppdraget fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet omfatter en statistisk kartlegging og det er ikke en del av dette oppdraget å analysere årsaker til utviklingen. Statistikk er innhentet fra ulike kilder og det kan derfor være noen svakheter i det tallmessige grunnlaget, særlig når det gjøres sammenlikninger. Dette skyldes blant annet at noe statistikk er oppgitt uten og noe med merverdiavgift. Noen tidsseriedata er prisjustert mens andre ikke er det.

2.1 Det statistiske grunnlaget

Det statistiske grunnlaget og svakheter i statistikken

Statistikk er innhentet fra Statistisk Sentralbyrå (SSB) i egne bestillinger og etter egendefinerte kategorier for varehandel og servering. SSB oppgir statistikk slik at ikke enkeltaktører kan identifiseres. Det er derfor definert kategorier som omfatter så mange bransjer/enheter at en unngår at opplysninger utelates. SSBs statistikk skal derfor være solid og dekkende. Rapporten presenterer også statistikk innkjøpt fra Andhøys kjøpesenterregister/Araplan. I dette registeret er tallgrunnlaget svakere fordi det er basert på innrapporterte tall. Sammenlikningsgrunnlaget mellom de to statistiske databasene er begrenset ettersom kjøpesenteromsetningen omfatter både salg av varer og tjenesteyting i tillegg til at den til forskjell fra SSBs tall er oppgitt inklusive mva. I tillegg til statistikk fra SSB og Andhøys kjøpesenterregister, har Virke levert tallmateriale primært knyttet til utvikling i netthandel. I motsetning til tallgrunnlaget fra SSB og Araplan som er prisjustert av oss i denne rapporten, har Virke ikke prisjustert sine tall. Tall fra ulike kilder er derfor ikke direkte sammenliknbare.

Egendefinerte kategorier

Sentrum er definert i tråd med kommuneplanens arealdel (brun sone). Statistikken registreres etter grunnkrets og sentrum avgrenses derfor etter grunnkretser (se flere detaljer i 2.2). Avvik fra sentrum slik det er definert i kommuneplanens arealdel er forårsaket av grunnkretsens utstrekning. Omsetningstall fra SSB oppgis etter grunnkretser.

Omsetningstallene er delt inn etter fire kategorier; 1) dagligvarer 2) utvalgsvarer 3) plasskrevende varer 4) tjenesteyting. (Se flere detaljer i kapittel 2.3)

Kartleggingen omfatter tjenesteyting som det er mulig å hente ut omsetningsstatistikk for på grunnkretsnivå. (I denne kartleggingen omfatter tjenesteyting servering dvs. omsetning i restauranter, kafeer, kaffebarer mv som i stor grad tjener som en indikator på utvikling i kultur og opplevelser i samme område.) Ikke alle typer tjenesteyting er inkludert. For eksempel er helsesentre, offentlige virksomheter som svømmehall, museum, kino osv. ikke inkludert. For flere av disse typene tjenester ville det være mulig å bruke sysselsettingstall, men denne kartleggingen omhandler kun omsetningstall og ikke tall for sysselsetting, selv om det også kan være relevant. Når resultatene viser lavere omsetning for tjenesteyting enn det en kunne forvente, er det viktig å være oppmerksom på at det i tillegg vil være annen tjenesteyting som ikke kommer med.

Utviklingen i de store byenes nabokommuner er omtalt der dette vil påvirke utviklingen i gjeldende by. Virksomhet som krever mye areal søker gjerne ut av byen og lokaliserer seg

langs hovedtransportårene. Det gjelder for eksempel kjøpesentre. Denne kartleggingen avdekker ikke hvordan en bykommune påvirker utvikling i handel og tjenesteyting i nabokommunen, men inkluderer noen verbale beskrivelser i tilfeller der virksomhet i nabokommunen anses som relevant.

2.2 Geografiske presiseringer og kartgrunnlag

Utvalget av byer er gjort ut fra antall innbyggere i tettstedet og inkluderer alle byer med over 15 000 innbyggere i tettstedet, men også to mindre byer for å sikre at alle fylker er representert med minst en by. Sammenvokste byer er representert med hvert sitt bysenter. Dette utvalget utgjør 36 byer.

Utviklingen i bykommunene er relatert til en omkringliggende region. I denne kartleggingen er det ikke benyttet handelsregioner, men bolig- og arbeidsmarkedsregioner (BA-regioner). jf. NIBRs inndeling av BA-regioner fra 2013 (NIBR, 2013).

Tettsted er definert i henhold til SSBs tettstedsdefinisjon og omfatter tettbodd areal som kan dekke flere kommuner. Tettsteder som inngår i tettsteds-klynger rundt det bymessige tettstedet er ikke med i utvalget. Liste over byenes tettsteder med folketall finnes i vedlegg (A.1).

Målet med kartleggingen er å avdekke endringer i sentrum relatert til sentrumsekstern utvikling. *Bysentrum* er den sonen kommunene selv har definert i sin kommuneplans arealdel. Denne er merket med mørk brun farge i arealplankartene. I flere av kommunene er det også definert bydelssentre eller kommunedelsentre med samme fargekode. Disse er ikke definert som sentrum i denne analysen.

Med utgangspunkt i definisjonen på bysenter er det hentet ut tallgrunnlag fra SSB. SSB registrerer (og leverer) omsetning på *grunnkrets* nivå. Bysentrene slik de er definert i arealplanene har ulik størrelse og grunnkretsene stemmer ikke helt overens med soneinndelingen i kommuneplanen. Det har derfor vært nødvendig med noen manuelle justeringer. I noen byer vil grunnkretsen gå ut over sentrumssonen i kommuneplanen, mens den i andre byer vil være noe mindre. Valgene er gjort ut fra innholdet i området som hhv. ekskluderes/inkluderes. Jo større geografisk område, desto bedre tallgrunnlag.

Utvalgte grunnkretser er presentert i kart for hver enkelt by. Kartgrunnlaget som er benyttet er OpenStreetmap fra QGIS.

Kommuner som i perioden 2008 til 2012 har endret geografisk inndeling gjennom kommunesammenslåing inngår fortløpende i den statistiske fremstillingen. Det kan gi avvik i tidsserien ved at en kommune som får flere innbyggere i et år må dele sin omsetning på flere hoder og får dermed fall i omsetningssnittet.

2.3 Næringsgrupper

SSB registrerer omsetning på grunnkretser etter bransjer inndelt i NACE-koder fra en til fem siffer (f.eks. 47.521). Jo flere siffer (lavere nivå) i NACE-koder og jo færre grunnkretser, desto vanskeligere er det å få ut data fra SSB som er forpliktet til anonymitet. Det er en

avveining om hvor detaljert inndeling etter bransjer og hvor lavt geografisk nivå en velger etter hvor gode tall det er mulig å få hentet ut.

I denne analysen er det benyttet følgende inndeling i næringsgrupper:

- Dagligvarer (herunder mat- og drikkevarer)
- Utvalgsvarer (konfeksjon, interiør, sport m v)
- Plasskrevende varer (elektriske artikler, byggevarer, hypermarked mv)
- Tjenesteyting (kafeer, restauranter mv)

Tabell 2-1 viser inndelingen etter NACE-koder. Flere detaljer i vedlegg (V2)

Tabell 2-1 Inndeling dagligvarer, utvalgsvarer, plasskrevende varer og tjenesteyting.

NACE-koder	
Detaljhandel totalt unntatt drivstoff og netthandel og handel utenom butikk	47 minus 47.3 og 47.9
Dagligvarer	47.11, 47.2, 47.81
Utvalgsvarer	47.4, 47.51, 47.522-523, 47.533, 47.592-599, 47.6 (minus 47.642) 47.7 (minus 47.761), 47.8
Plasskrevende varer	47.19, 47.521, 47.524-529, 47.531-532, 47.54, 47.591, 47.642, 47.76.
Tjenesteyting	56.1, 56.3

Kilde SSB/Vista Analyse

I kategorien for *plasskrevende varer* vil det inngå flere forretningskonsepter som er registrert i en spesifikk NACE-kode, men som strengt tatt ikke burde høre til der. Kategorien 47.19 *bredt vareutvalg*, omfatter for eksempel Coop OBS, RUSTA, Claes Olsson, Nille og Europris. I kategorien 47.591 møbler finner vi i tillegg til IKEA og Skeidar også Jysk. Kategorien 45.32 er utelatt selv om Bilxtra er registrert der. Årsaken er at kategorien 45.32 også omfatter salg av bildekk, dekkskift mv. En utfordring med statistikken er at vi ser en økende andel tjenesteyting i forretninger som også selger varer og omvendt. En sportsforretning kan tilby arrangementer, reparasjoner og service, mens forretninger som selger dekk samtidig kan ha verksted.

2.4 Kjøpesenterstatistikk

Kjøpesenterstatistikken Araplan er innkjøpt fra Andhøyregistrene.

I denne kartleggingen vises omsetningstall for kjøpesentre der dette er relevant. Utfordringen med å bruke omsetningsstatistikk fra kjøpesenterregisteret er at statistikken oppgis med merverdiavgift i tillegg til at den ikke skiller mellom utvalgsvarer og plasskrevende varer. Tjenesteyting (frisør, kafe mv) vil heller ikke være skilt ut. Kjøpesentrene er ofte lokalisert utenfor bykjernen og det har derfor vært prioritert å illustrere omsetningens geografiske fordeling. Dette er gjort i skissemessige presentasjoner for hver by i tillegg til at enkelte nøkeltall over utviklingen er presentert innledningsvis for hver bykommune.

2.5 Prisjustering

Alle tall er prisjustert med unntak av tallene som er levert av Virke. Dette fordi det gir bedre sammenlikningsgrunnlag over tid (tidsperioden er fra 2008 til 2018). Statistikken er justert flatt etter konsumprisindeksen (KPI). Ulempen er at variasjoner mellom vareslag ikke synliggjøres. Dersom prisene faller i en bransje (f.eks. elektronikk) vil ikke det fanges opp. Ulik prisutvikling vil ikke synliggjøres. I rapportens vedlegg ligger også tabeller med nominelle tidsserier i tillegg til de prisjusterte.

2.6 Netthandel

Varehandelen påvirkes av netthandel i et stadig mer økende omfang. Andelen fysiske butikker som også har netthandel har, ifølge Virke, økt jevnt siden 2015. I 2019 er 70 prosent av kjedene registrert med nettbutikk. Veksten i netthandel har vært høy i perioden 2011 til 2018, men vekstraten var ikke like stor fra 2017 til 2018. Netthandel med utlandet utgjorde i 2018 32 millioner kroner. Det er særlig klær og elektronikk som handles fra utenlandske nettbutikker. Fortsatt utgjør netthandel en beskjeden andel av total omsetning, men den er i sterk vekst. I 2018 utgjorde netthandel i Norge 4,6 prosent. Netthandelen utgjorde 20 prosent av veksten i varehandelen i 2018, mens veksten i norske fysiske butikker utgjorde 74 prosent (ikke prisjusterte tall).

Klesbutikker har vært viktig innhold i byenes strøgater. Og det er altså denne bransjen som særlig utfordres i netthandelen. I denne kartleggingen er det ikke sett spesifikt på netthandel eller dens betydning for bysentrene. Netthandel er utfordrende metodisk å identifisere geografisk ettersom omsetningen registreres der lageret er lokalisert og ikke der varen konsumeres. En økende andel butikker tilbyr netthandel i tillegg til fysisk butikkhandel. Regnskapsmessig skilles de to salgsdelene. Hvorvidt netthandel erstatter den fysiske handelen eller kun blir et supplement, er ikke dokumentert i denne kartleggingen.

Netthandel er en av flere faktorer som påvirker utvikling i varehandel. Kassaløse butikker, automatisert logistikk og elektroniske betalingsformer påvirker varehandelen. Det innebærer blant annet at en handel og betaling for varen kan foretas hjemme, mens kunden henter varen på et lager i butikk. Kartleggingen omfatter ikke netthandel.

3 Utvikling i landet

I dette kapitlet viser vi noen utviklingstrekk for alle utvalgsbyene samlet. Oslo-regionen (med unntak av Ullensaker/Jessheim og Ski) er ikke inkludert i statistikken som er presentert i dette kapitlet.

3.1 Stor variasjon i bykommunenes handelsmessige posisjon

Omsetning per innbygger i snitt for landet lå i 2018 på 80 211 kroner eks mva. og var på 92 119 kroner eks mva i snitt for bykommunene når omsetning av drivstoff, postordre, nett-handel og handel utenfor butikk er tatt ut. Det er kun et fåtall bykommuner i vårt utvalg som har et omsetningssnitt under landsnittet. Halden, Moss, Sarpsborg, Fredrikstad, Larvik og Horten, Porsgrunn og Stavanger har et snitt under landsnittet. Et tilbud i Sverige antas å ha betydning for Østfoldkommunene, mens for de øvrige er det konkurranse med nabobyene som slår ut. Ullensaker har et spesielt høyt utslag på grunn av omsetningen på Gardermoen som ligger inne i tallgrunnlaget som er oppgitt fra SSB. Kjennetegnet på kommuner som har høy snittomsetning per innbygger er kommuner som:

- har store avlastningssentre utenfor sentrum som trekker kunder også fra andre kommuner
- ikke har konkurrerende handelssteder innenfor nedslagsfeltet.
- har mange nabokommuner som bidrar til import av kjøpekraft. Mens for eksempel Bodø, Tromsø og Lillehammer er arealmessig store kommuner, er Hamar og Moss eksempler på det motsatte. Mens de første vil ha en omsetning som ligger nær gjennomsnitt for landet, vil de siste ha import av kjøpekraft og får på den måten et høyere tall enn gjennomsnitt for landet.
- har tilreisende turister, hytteturister eller studenter.

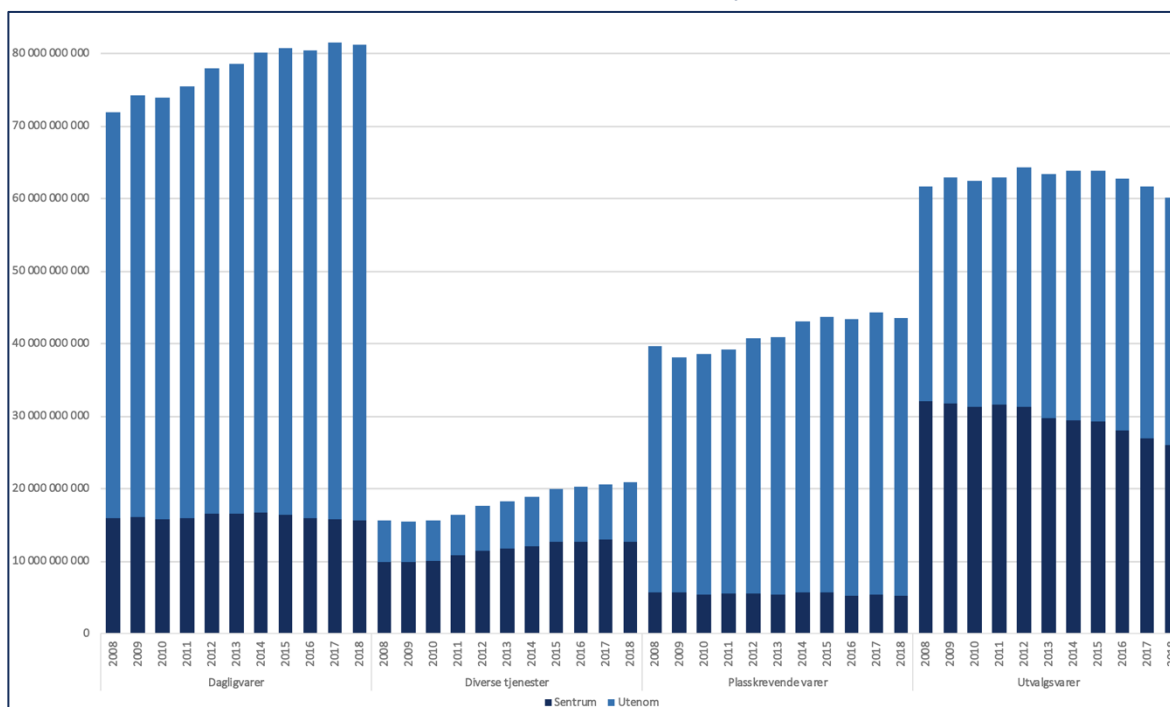
3.2 Vareomsetningen går ned i sentrum – tjenesteyting øker

Tallgrunnlaget viser en utvikling der husholdningene i 2018 bruker mer penger på dagligvarer, plasskrevende varer og tjenesteyting og mindre penger på utvalgsvarer solgt i butikk enn de gjorde i 2008 og 2013 (Figur 3-1). Omfanget av netthandel er foreløpig begrenset, men ettersom netthandel særlig omfattes av konfeksjon (klær, sko mv), elektronikk og sportsartikler vil det ha betydning for sentrumshandelen.

Veksten i omsetningen av varer har skjedd utenfor bysentrum og er delvis kompensert med en utvikling i omsetning av tjenesteyting. I denne kartleggingen er ikke opplevelser og kulturarrangement tatt med, slik at det i tillegg til de kommersielle tjenestene kan ha vært en fremvekst innen kultur og kommunale aktiviteter.

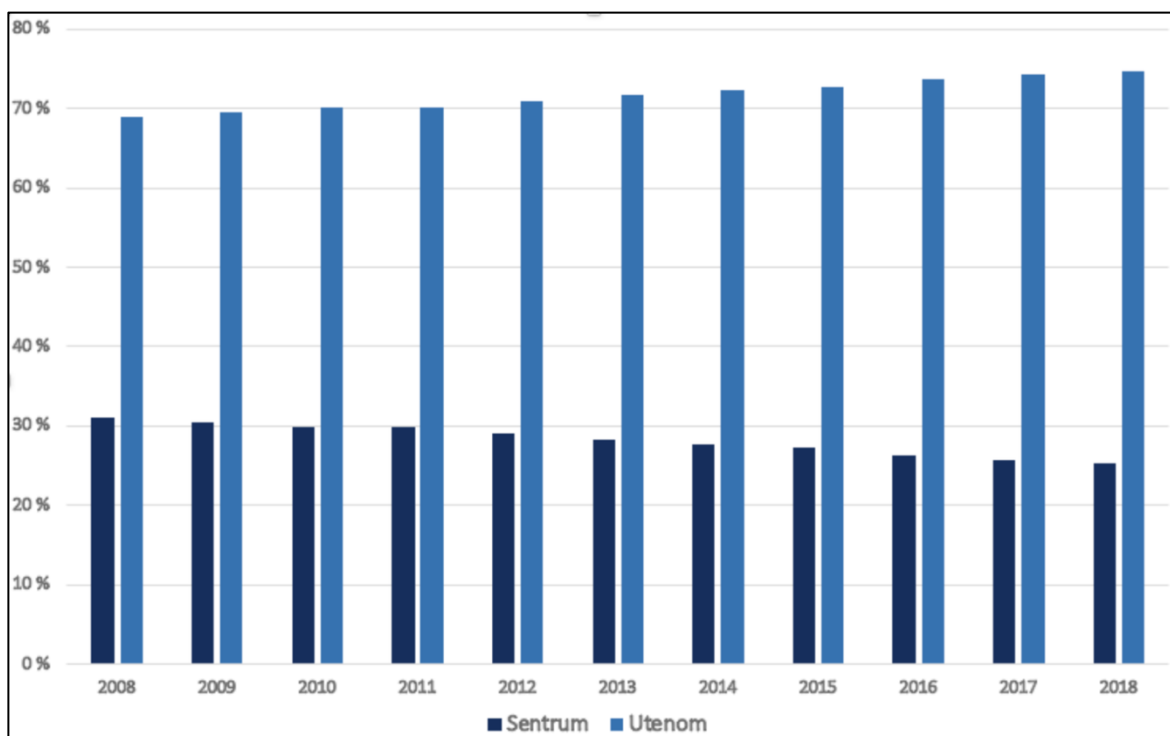
Andelen varer (totalt) som ble omsatt i og utenfor sentrum var hhv 31/69 prosent i 2008 mot til 28/72 prosent i 2018. (Figur 3-2). Andelen tjenesteyting omsatt i sentrum har holdt seg høyt og stabilt nivå på mellom 63 og 65 prosent i perioden (Figur 3-3).

Figur 3-1 Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrumssonen for alle utvalgs-kommunene samlet. 2008-2018. I kroner. Prisjustert (2018).

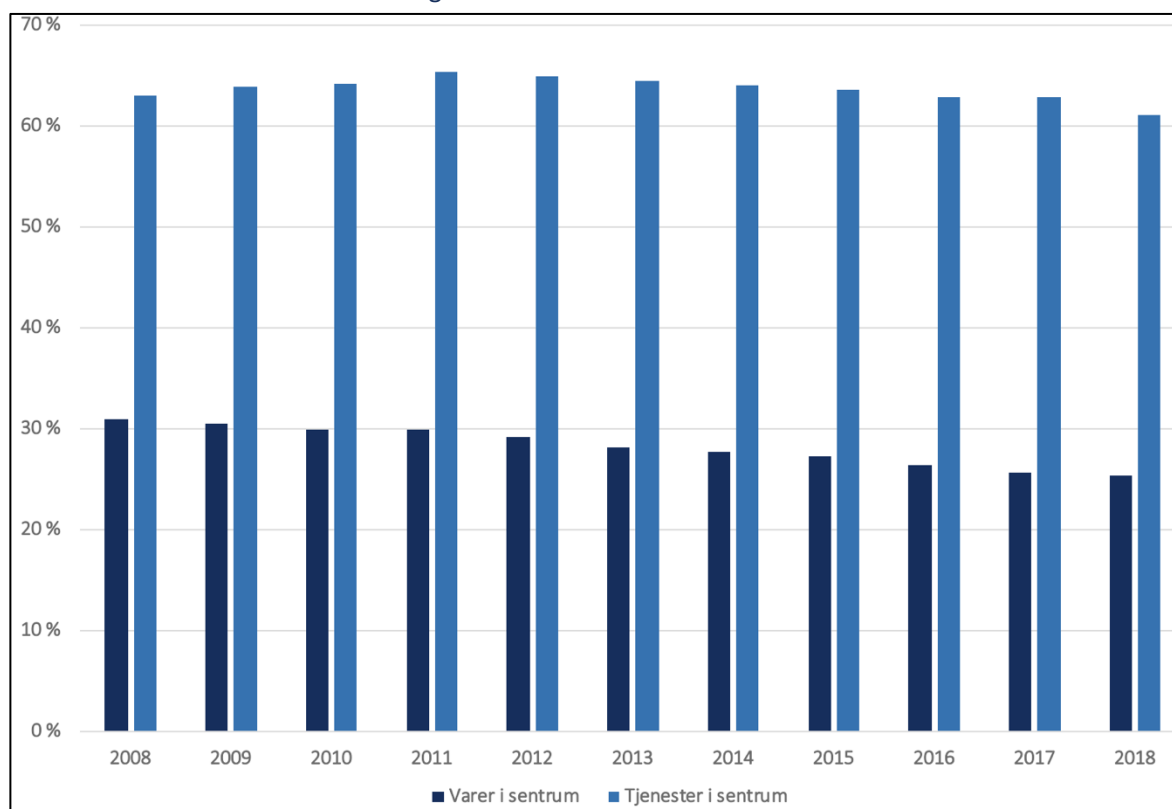
Kilde SSB/Vista Analyse AS

Figur 3-2 Andel varer totalt omsatt i og utenfor sentrumssonen i utvalgsbyene samlet. I prosent. 2008 til 2018.

Kilde SSB/Vista Analyse AS

Figur 3-3 Andel varer og tjenesteyting omsatt i sentrumssonen av hhv tjenesteyting totalt og varer totalt. I utvalgskommunene. 2008 til 2018.

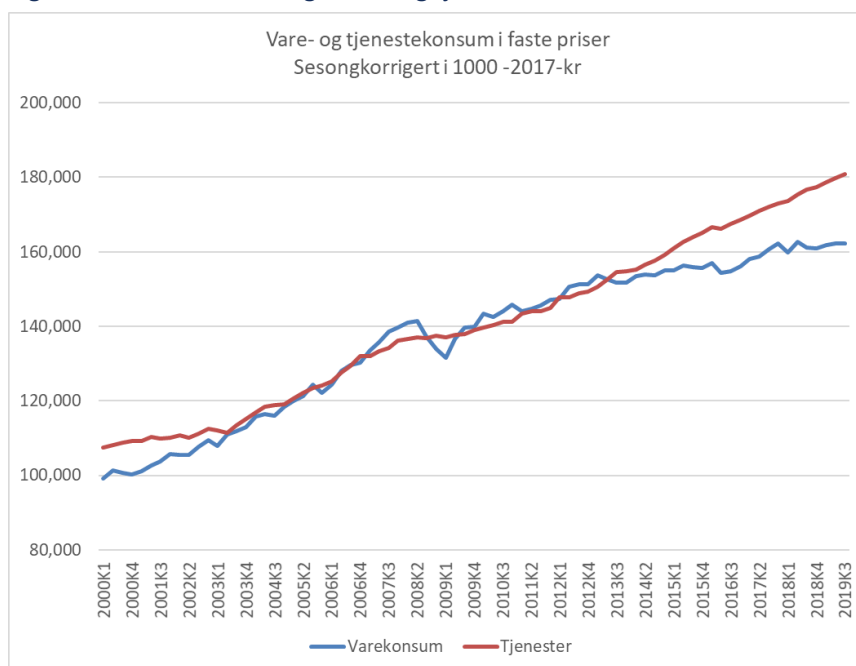

Kilde SSB/Vista Analyse AS

Husholdningenes konsum går fra varer til tjenester

Utviklingen påvirkes også av stagnasjon i befolkningens konsum av varer og vekst i konsum av tjenester (Figur 3-4). Ser en bort fra nordmenns konsum i utlandet der sammensetningen på varer og tjenesteyting er ukjent, så er varekonsumet nå en mindre andel enn tjenesteyting. Vekstområder for konsumet i Norge er trolig helsepleie, personlig pleie, fritid og reiser og bolig tjenesteyting. Figuren under viser utviklingen siden år 2000 i henholdsvis vare- og tjenestekonsum. Varekonsumet utviklet seg svakt fra slutten av 2013, men har tatt seg litt opp nå i 2018, blant annet på grunn av stort salg av biler.

Figur 3-4 Utvikling i vare- og tjenestekonsumet

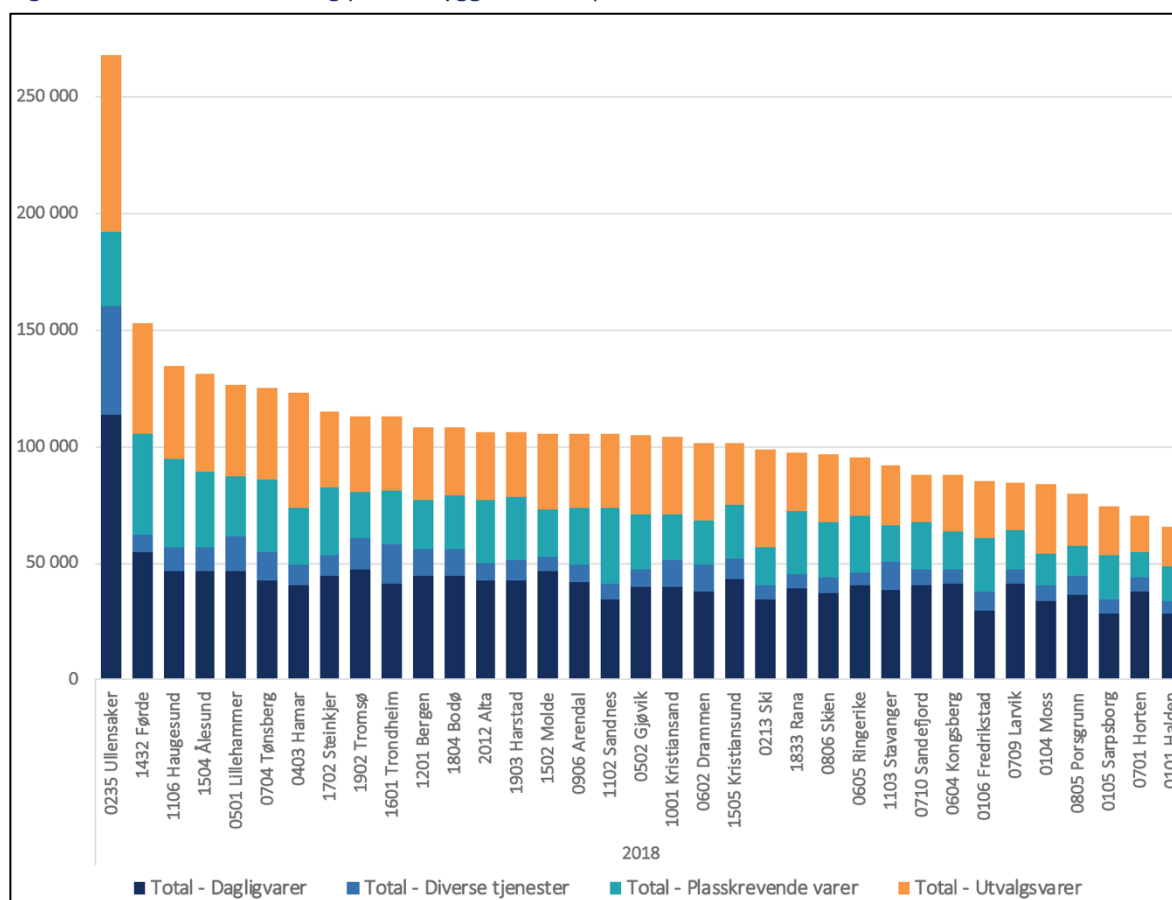

Kilde SSB m.fl. «09173: Konsum i husholdninger, etter utgift, statistikkvariabel og kvartal»

Store kundeomland og kjøpesentre i sentrum har betydning

Omsetning totalt målt per innbygger viser normalt hvor stort kundeomland en kommune har, Det kan også illustrere kommunens geografiske utstrekning. En kommune med mange kommuner i sin BA-region (import av kjøpekraft) og store handelssentre i kommunen vil ofte ha høy omsetning per innbygger. Førde, Haugesund, Ålesund og Hamar er eksempler på det. Tilsvarende for kommuner med høy andel turister. Lillehammer og Tønsberg er eksempler på det. Motsatt vil en kommune som selv utgjør et stort omland ha en lavere omsetning per innbygger. Bodø er et eksempel på det. Det vil også gjelde for kommuner med stort handels-tilbud i nabokommunen. Sammenvokste kommuner er eksempler på det. Omsetningen i Ul-lensaker skyldes omsetningen på Gardermoen. (Figur 3-5)

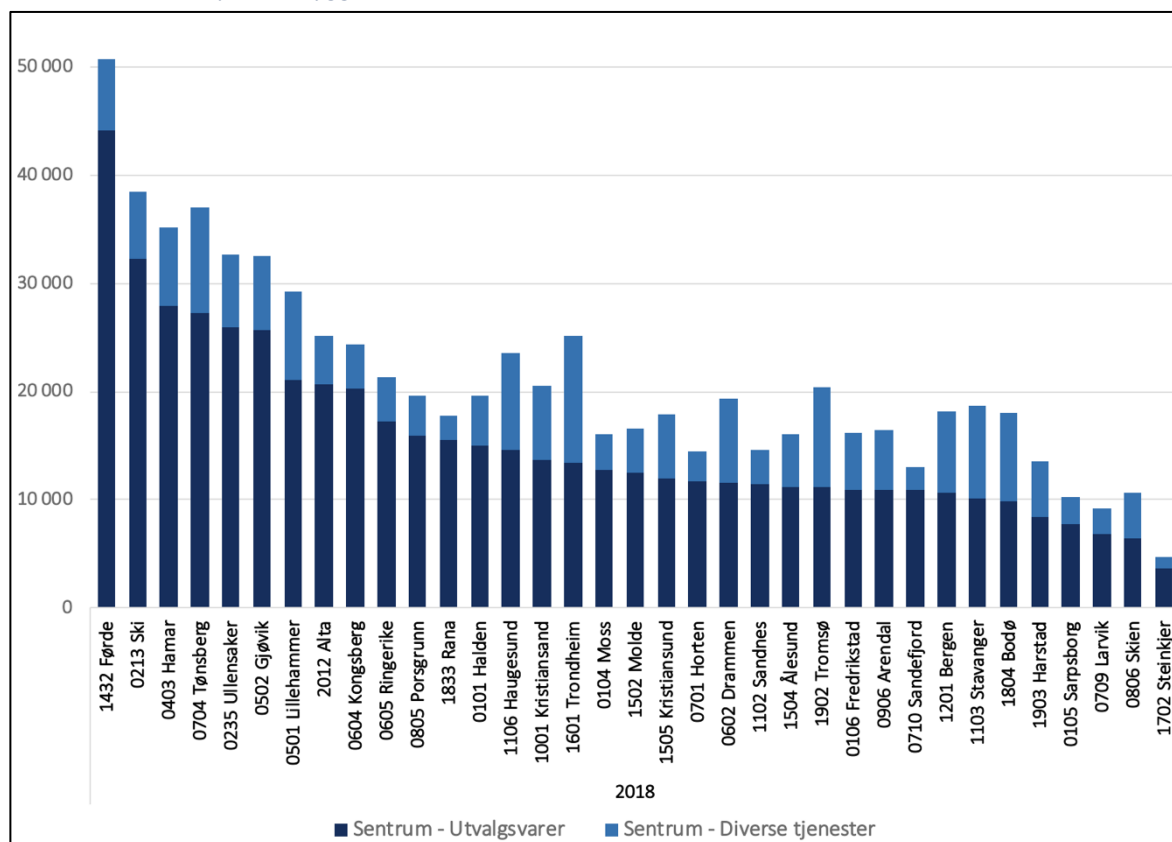
Figur 3-5 Omsetning per innbygger. Totalt per kommune. I kroner. 2018.

Kilde SSB/Vista Analyse AS

I Figur 3-6 er omsetning av utvalgsvarer og tjenester i sentrumssonen vist etter omsetning per innbygger. Førde, Ski, Hamar, Tønsberg og Gjøvik har en betydelig større omsetning i sentrum enn de øvrige byene.

Figur 3-6 Omsetning for utvalgsvarer og tjenesteyting i sentrumssonen. 2018. Prisjustert. Snitt per innbygger i hele kommunen.

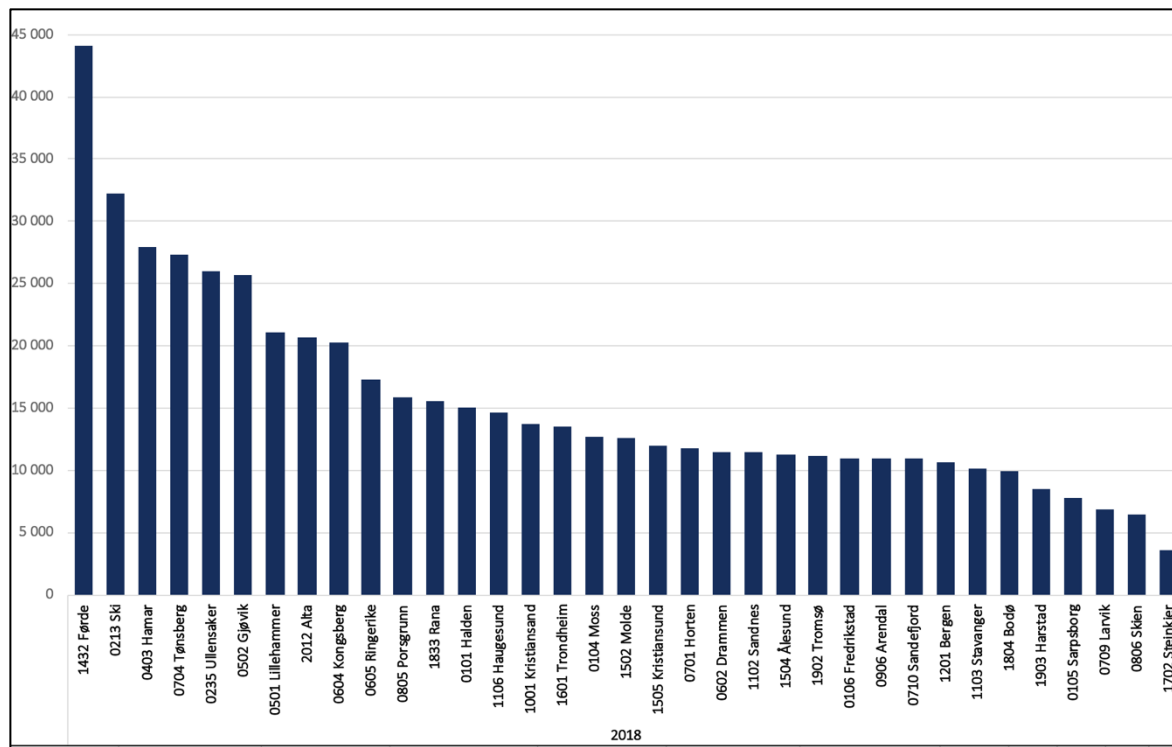
Kilde SSB/Vista Analyse

Førde, Ski, Hamar, Tønsberg og Gjøvik har høy omsetning av utvalgsvarer i sentrum, målt per innbygger. Det slår ut på omsetning totalt. Alle disse byene har store kjøpesentre innenfor sentrumssonen. Drammen, Kristiansand, Sandnes, Ålesund og Tromsø har sterke kjøpesentre utenfor sentrumssonen som trekker mange kunder til kjøpesentrene utenfor sentrum. Disse har en lavere omsetning i sentrum. (Figur 3-7). Det er byene med store kjøpesentre i sentrum som har høyest snittomsetning per innbygger. Førde med to store kjøpesentre i sentrum, Tønsberg med Farmandstredet, Ski med Ski Storsenter, Hamar med CC Hamar og Gjøvik med CC Gjøvik.

Omsetning av tjenesteyting i sentrum viser store variasjoner mellom byene (Figur 3-8). Trondheim er den største utelivsbyen etterfulgt av Tønsberg, Tromsø og Haugesund og med Stavanger, Lillehammer, Bodø og Drammen tett bak. Alle fire øverst på listen er attraktive byer med moderne kaifront og tilbud på kai/brygge. Det gjelder også for Stavanger, Bodø og Drammen, mens Lillehammer har ivaretatt sitt tradisjonelle bygningsmiljø i Storgata. Kvalitet i byrom og vellykket transformasjon kjennetegner alle disse bysentrene. Trondheim er en studentby, en reiselivsdestinasjon og et regionsenter. Tønsberg har en stor andel turister i sommersesongen, blant annet gjennom konserter, uteliv og festivaler, mens Tromsø er både studentby og er en viktig turistdestinasjon. Haugesund har et stort omland med små kommuner uten egne tilbud av kultur og opplevelser i tillegg til at byen har store arrangementer innen kultur mv. Omsetningen i utelivet ser altså ut til å henge sammen med tilflyt av gjester utenfra, eller et aktivt studentliv.

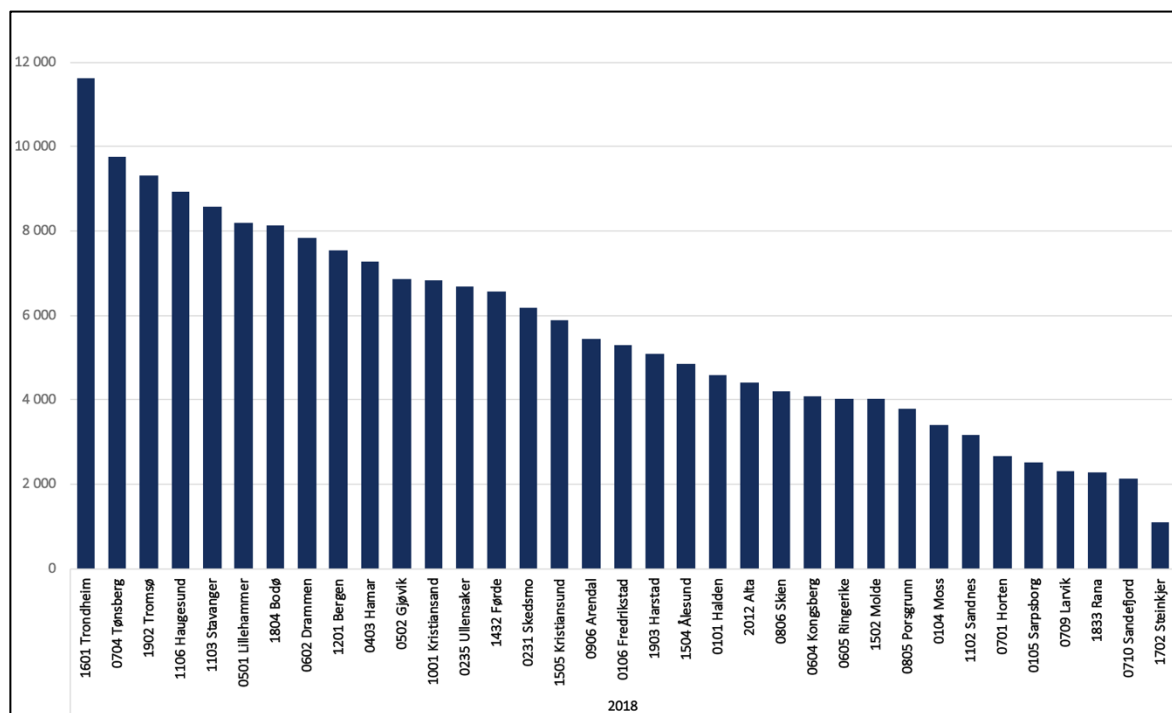
Forøvrig ligger alle de største byene høyt oppe på listen, noe som tyder på at jo større byen er desto flere bybesøk og høyere aktivitet. Det skyldes også andre aktiviteter som kultur og attraksjoner.

Figur 3-7 Omsetning av utvalgsvarer i sentrum. Etter kommune. Snitt per innbygger i hele kommunen. 2018.

Kilde SSB/Vista Analyse

Figur 3-8 Omsetning tjenesteyting i sentrum. Etter kommune. Snitt per innbygger i hele kommunen. 2018

Kilde SSB/Vista Analyse

Omsetning pr innbygger i plasskrevende varer både i og utenfor sentrum er en illustrasjon på om kommunen har handelskonkurransen fra nabokommuner (Figur 3-9). Lav omsetning av plasskrevende varer tilsier at handelen av disse varene foregår et annet sted. Byer med store kundeomland, få konkurrerende byer i nærheten og store avlastningssentre for plasskrevende varer – som Førde, Haugesund, Ålesund og Sandnes har høyest omsetning av plasskrevende varer. Plasskrevende varer er i all hovedsak lokalisert utenfor sentrumssonen.

Utviklingen i sentrum fra 2008 til 2018

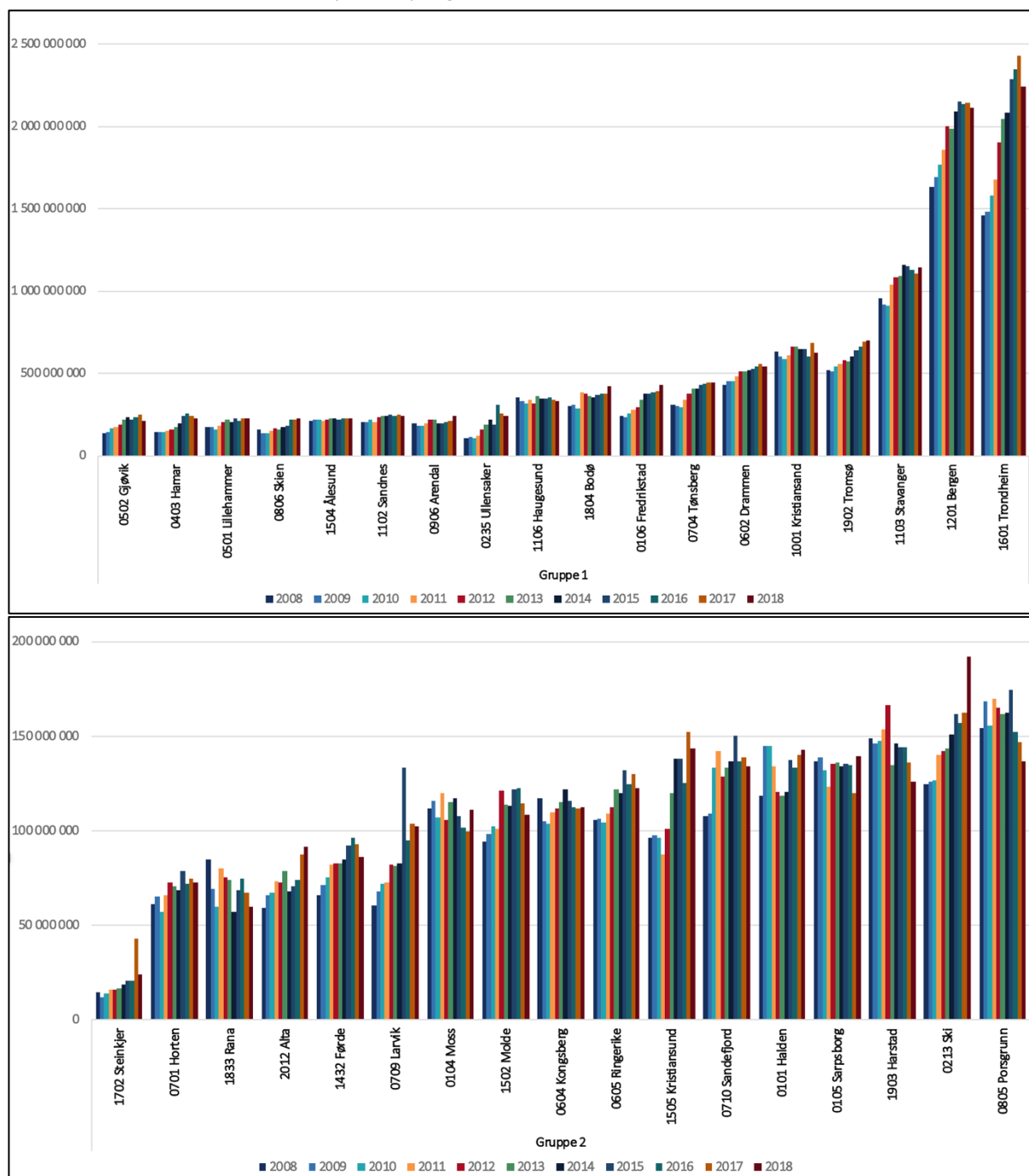
Figur 3-9 og Figur 3-10 viser utviklingen i omsetning totalt i sentrumssonene for hele perioden for alle byene¹. Omsetningen i tjenesteyting har økt i nær alle byer. Veksten har vært størst i Trondheim, Bergen, Tromsø, Stavanger og Fredrikstad. Omsetningen i utvalgsvarer i sentrumssonene har gått ned i perioden for de aller fleste byene. Unntakene er Jessheim, Hamar, Alta, Førde og Gjøvik hvor omsetningen enten har økt eller holdt seg stabil.

Ser vi på gjennomsnitt for alle sentrumssonene i byene utenom Oslo, Asker, Bærum og Skedsmo, har omsetning av utvalgsvarer gått ned med 19 prosent mens omsetningen i tjenesteyting har økt med 29 prosent fra 2008 til 2018. Målt per innbygger har endringen vært en økning i tjenesteyting på 14 prosent og en nedgang i omsetning av utvalgsvarer på 29 prosent for perioden 2008 til 2018.

¹ Unntatt Oslo, Asker, Bærum og Skedsmo.

Figur 3-9 Utvikling i omsetning av tjenesteyting i sentrumssonen. 2008-2012. 2008-2018. I 1 000 kroner.

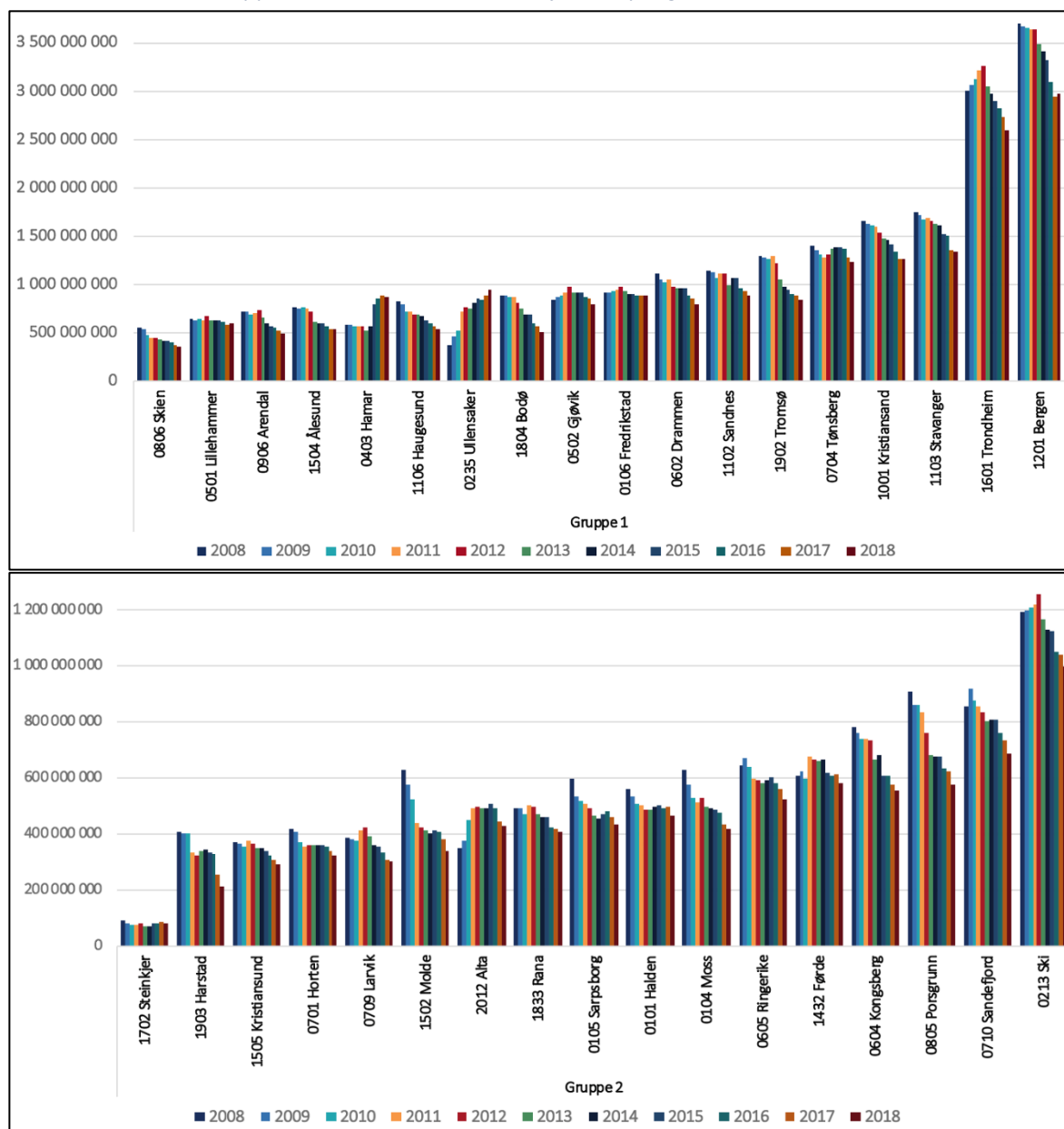
Byers sentrumssone med omsetning over (Gruppe 1) og under (Gruppe 2) 200 millioner kroner i tjenesteyting.

Kilde SSB/Vista Analyse

Figur 3-10 Utvikling i omsetning av utvalgsvarer i sentrumssonen. 2008-2012. 2008-2018. I 1 000 kroner.

Byene er rangert etter omsetning i sentrumssonen over (Gruppe 1) og under (Gruppe 2) 200 millioner kroner i tjenesteyting.

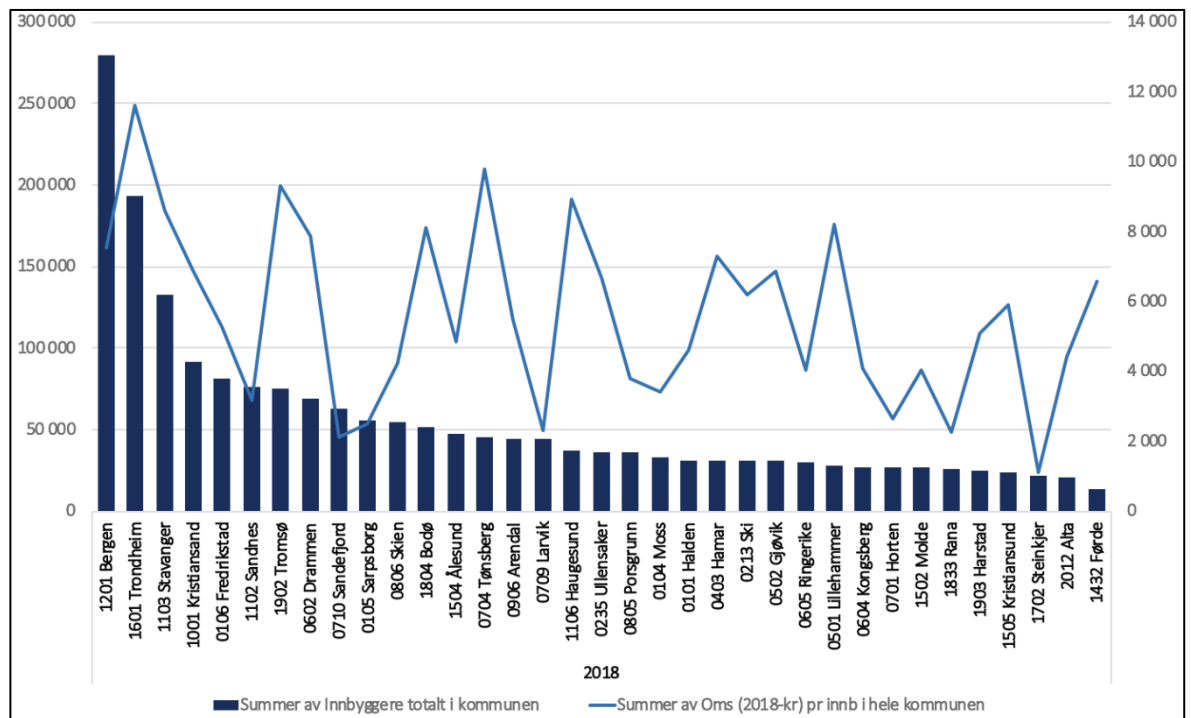

Kilde SSB/Vista Analyse

Kommunens størrelse har begrenset betydning

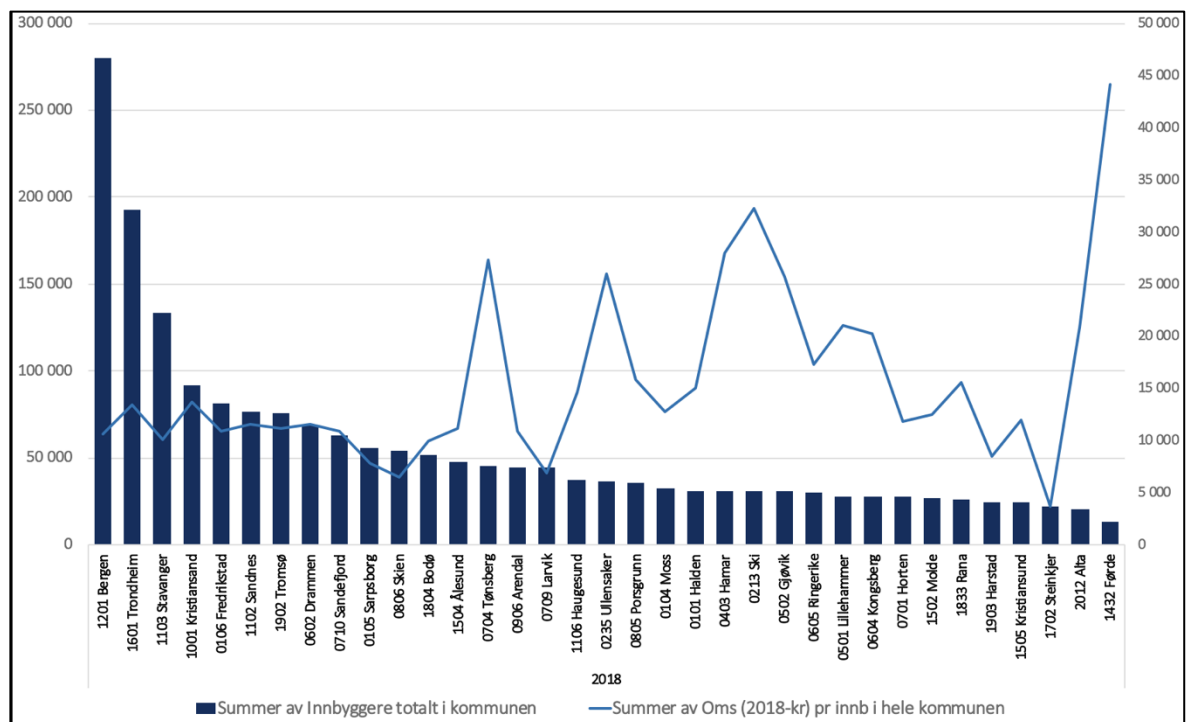
Kommunens størrelse målt etter antall innbyggere synes ikke å ha stor betydning for om det er høy eller lav omsetning i sentrum for utvalgsvarer og tjenesteyting (Figur 3-11).

Figur 3-11 Omsetning av tjenesteyting i sentrum i forhold til antall innbyggere. Etter kommune. 2018.

Kilde SSB/Vista Analyse

Figur 3-12 Omsetning av utvalgsvarer i sentrum i forhold til antall innbyggere. Etter kommune. 2018.

Kilde SSB/Vista Analyse

4 Regional utvikling

I dette kapitlet viser vi sammenstilte resultater for alle bykommunene etter landsdel. Figurene er lagt til slutt.

Nord-Norge omfatter byene Mo i Rana, Bodø, Harstad, Tromsø og Alta.

Midt-Norge omfatter byene Trondheim og Steinkjer.

Vestlandet omfatter byene Sandnes, Stavanger, Haugesund, Bergen, Førde, Ålesund, Molde og Kristiansund.

Sørlandet omfatter byene Kristiansand og Arendal.

Østlandet omfatter byene Halden, Moss, Sarpsborg, Fredrikstad, Ski, Ullensaker, Hamar, Lillehammer, Gjøvik, Drammen, Kongsberg, Hønefoss, Horten, Tønsberg, Larvik, Sandefjord, Porsgrunn og Skien samt subregionsentrene Asker, Bærum/Sandvika og Skedsmo/Lillestrøm i Oslo tettsted.

4.1 Landsdelene

I en sammenstilling av resultater fra alle byer/bykommuner fordelt etter landsdel, er det noen fellestrekk:

Markert nedgang i omsetningen i utvalgsvare i bysentrum

Nedgangen har pågått gjennom hele perioden fra 2008 til 2018 på Vestlandet, Sørlandet og Østlandet, mens den først begynte å gå ned fra 2012 i Nord-Norge og Midt-Norge. Det har ikke skjedd en tilsvarende økning utenfor sentrum verken på Østlandet eller Vestlandet, mens det har vært en økning utenfor sentrum i Midt-Norge og Nord-Norge og delvis på Sørlandet. Dette kan henge sammen med at utvalgene er mindre i disse landsdelene, slik at utviklingen i enkeltbyer kan slå ut.

For de fleste landsdelene lå omsetningen av utvalgsvare på samme nivå i og utenfor sentrum ved inngangen til perioden (2008) med unntak av Midt-Norge hvor den lå betydelig under. I dag er omsetningen av utvalgsvare lavere i sentrum i alle landsdelene med unntak av Nord-Norge og Østlandet hvor omsetningen av utvalgsvare ligger på omtrent samme nivå i og utenfor sentrum.

Omsetningen av plasskrevende varer utenfor bysentrum har økt i perioden

Omsetningen av plasskrevende varer har vært lav i alle landsdeler gjennom hele perioden, men den har også vokst utenfor sentrum. Mens omsetning av utvalgsvare er stabil/synker, øker i stedet omsetningen av plasskrevende varer. Nord-Norge, Østlandet og Sørlandet har alle hatt vekst innen plasskrevende varer utenfor sentrum, mens Vestlandet og Midt-Norge ikke har hatt tilsvarende vekst. Fra andre undersøkelser har vi sett at kommuner med arealreserver langs hovedveinettet har tatt ut vekst innen plasskrevende handel. Dette gjelder for eksempel kommuner med areal langs hovedveinettet. Kommuner med handel med plasskrevende varer innenfor kommunegrensen får tilsvarende høy andel. Dette gjelder for eksempel Tromsø, Trondheim, Førde, Haugesund, Sandnes, Kristiansand m fl.

Omsetning i tjenesteyting øker både i sentrum og utenfor sentrum

Mens omsetningen i tjenesteyting har vært høyere i sentrum enn utenfor i alle landsdeler med unntak av Østlandet, så har det vært vekst i omsetning i tjenesteyting i sentrum i alle landsdeler. Men det pågår også en vekst utenfor sentrum.

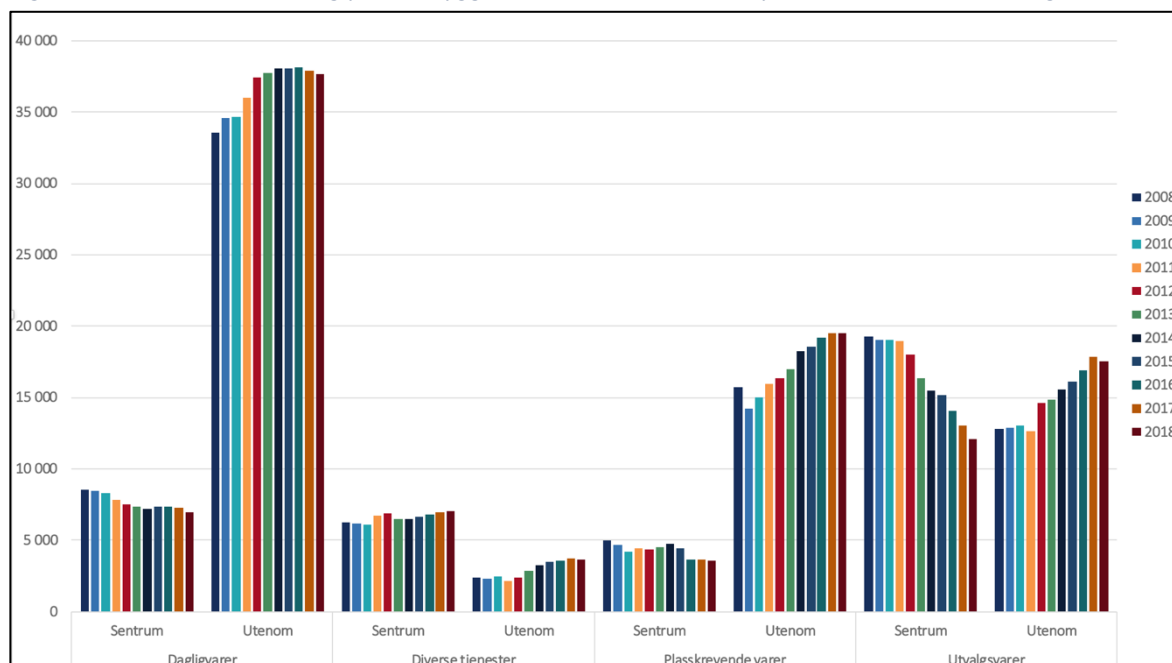
Nabokommuner og bydelssentre kan ha påvirket utviklingen

Bykommuner med bydelssentre og nabokommuner til de store byene med et subregionsenter med tilbud av varer og tjenester for egne kan kompensere for utviklingen uten at dette fanges opp i denne kartleggingen. Den høye andelen tjenesteyting utenfor sentrum på Østlandet kan nettopp skyldes tilbud i bydelssentre i de store byene og subregionsentre i noen av de øvrige kommuner.

Dagligvarer omsettes i det alt vesentlige utenfor bysentrum

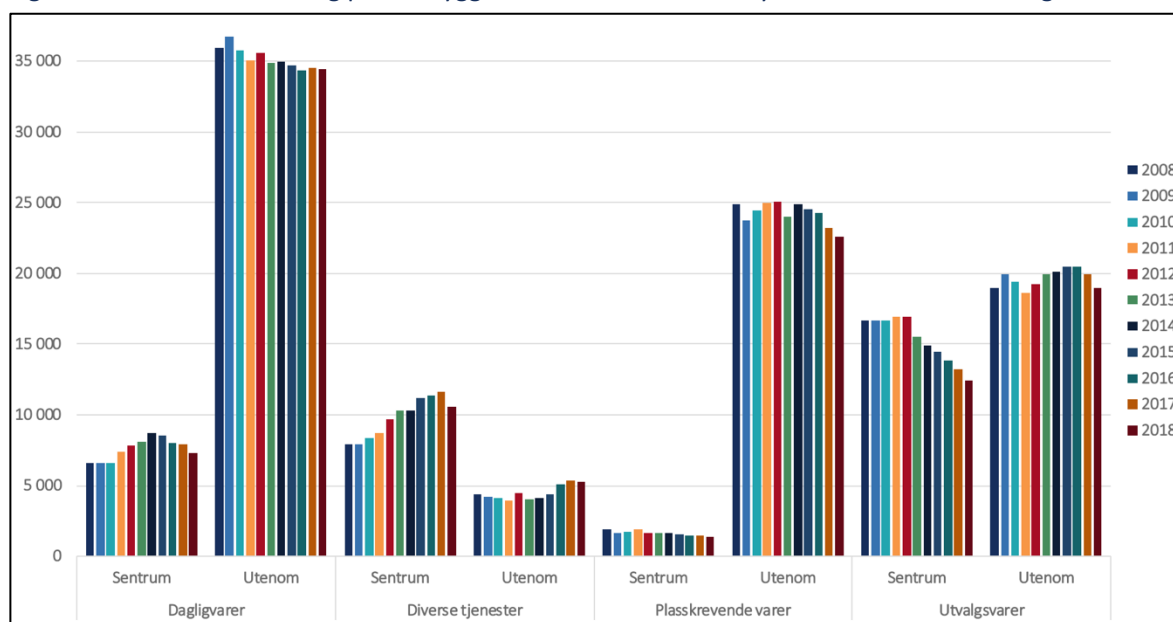
Dagligvarer omsettes normalt i boligområdene, slik at omsetningen av dagligvarer først og fremst omsettes utenfor sentrum. Alle regioner har hatt en nedgang i omsetning av dagligvarer i sentrum.

Figur 4-1 Omsetning per innbygger sammenstilt for alle bykommunene i Nord-Norge.

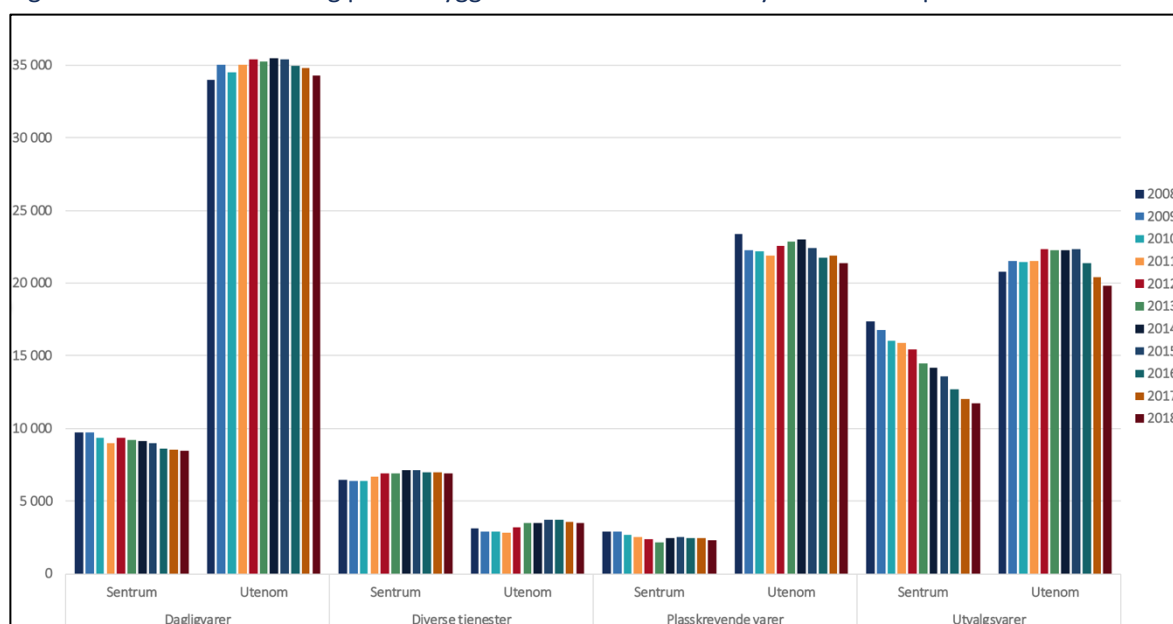
Kilde SSB/Vista Analyse

Figur 4-2 Omsetning per innbygger sammenstilt for alle bykommunene i Midt-Norge

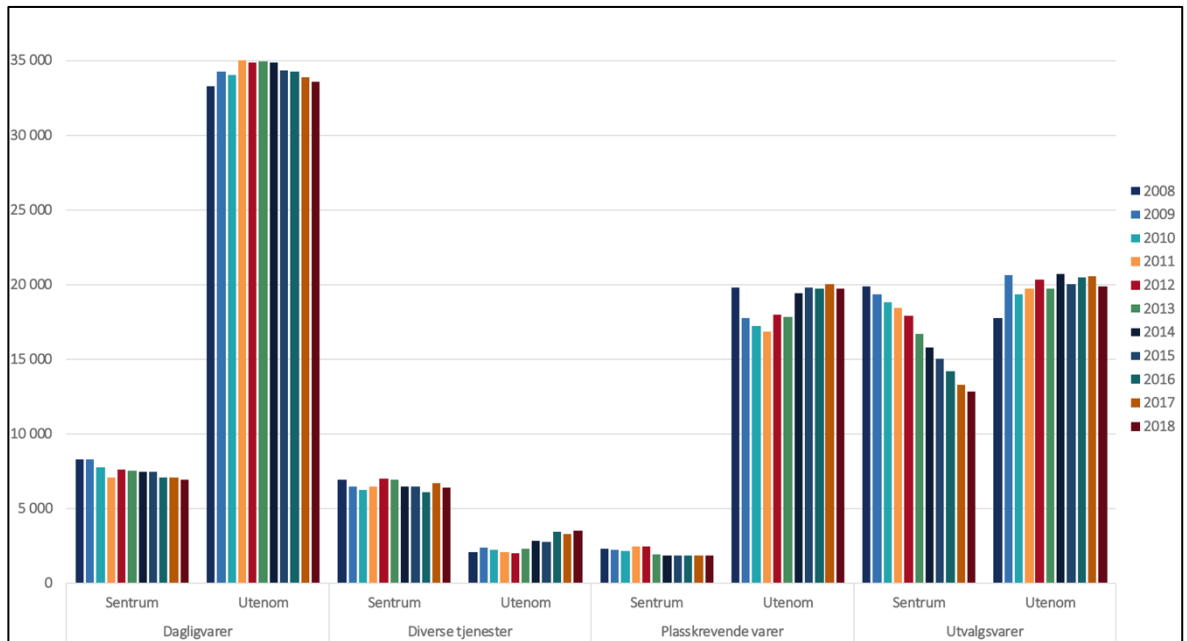
Kilde SSB/Vista Analyse

Figur 4-3 Omsetning per innbygger sammenstilt for alle bykommunene på Vestlandet

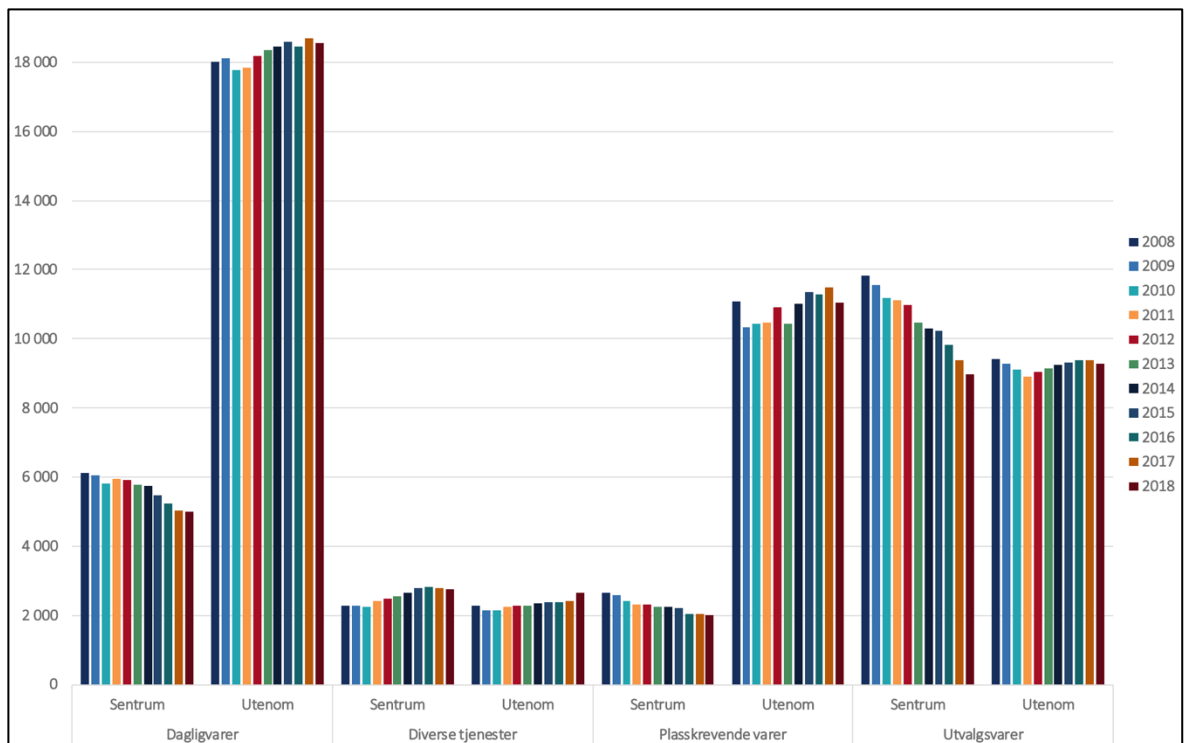
Kilde SSB/Vista Analyse

Figur 4-4 Omsetning per innbygger sammenstilt for alle bykommuner på Sørlandet (Agderfylkene)

Kilde SSB/Vista Analyse

Figur 4-5 Omsetning per innbygger sammenstilt for alle bykommunene på Østlandet

Kilde SSB/Vista Analyse

5 Utvikling i store og mellomstore norske byer

5.1 Innledning

I dette kapitlet presenteres resultater fra alle byene i analysen, listet etter størrelse med unntak av Oslo som presenteres i eget kapittel om Osloregionen. Byene er gruppert etter hverandre ved sammenvokste byer. Under er det gitt en leseveiledning som gjelder for alle byene. Det er også redegjort for avgrensninger, presiseringer og definisjoner som gjelder for alle byene.

Leseveiledning

- 0) Byene er listet opp etter tettstedets størrelse med unntak av sammenvokste byer som er presentert samlet. Her er figurer som gjelder for begge byer presentert under den først omtalte byen.
- 1) Innledende tabell med følgende informasjon:
 - Antall innbyggere i hele kommunen
 - Antall innbyggere i sentrumssonen slik bykjernen er definert i denne analysen. Avgrensningen er gjort etter grunnkretser med best mulig tilpasning til sentrum slik sentrum er definert i kommunenes arealplaner (brun sone). Bydelssentre inngår ikke i definisjonen. Se kartutsnitt for hver kommune. Statistikk oppgis etter grunnkrets, slik at tilpasning etter grunnkrets er nødvendig.
 - Antall innbyggere i tettstedet i henhold til Statistisk Sentralbyrås tettstedsdefinisjon. Etter definisjonen skal det ikke være mer enn 50 meter mellom husene. Avstand mellom husene avtar med bygningstyper som boligblokk, industribygg mv. Et tettsted kan omfatte innbyggere fra flere kommuner når tettstedet flyter over i nabokommunen.
 - Antall sysselsatte som bor i kommunen (lønnstakere som bor i kommunen)
 - Antall arbeidsplasser i kommunen (lønnstakere som arbeider i kommunen)
 - Omsetning i varehandel (eks drivstoff, postordre og netthandel) totalt i 2018 for kommunen
 - Omsetning i varehandel (eks drivstoff, postordre og netthandel) per innbygger i 2018.
 - Dekningsgrad. Omsetning per innbygger i forhold til gjennomsnittet for landet i 2018 (landsgjennomsnitt=100). Er tallet lavere enn 100 vil det være eksport av kjøpekraft ut av kommunen. Om tallet er over 100 vil det være import av kjøpekraft i kommunen.
 - Prosentvis endring i omsetning av varer per innbygger for to perioder; 2008-2018 og for 2012-2018.
 - Prosentvis endring i omsetning av varer i sentrumssonen
 - Prosentvis endring i omsetning av tjenester i sentrumssonen.
 - Omsetning i kjøpesentre over 2 500 m² i kommunen 2018.

- Prosentvis endring i omsetning i kjøpesentre fra 2012 til 2018. Det knytter seg usikkerhet til disse tallene ettersom ikke alle sentrene rapporterer tall for alle år. Noen endrer navn når de overdras til nytt selskap.

2) Følgende figurer er satt opp for hver by:

- Oversiktskart med sentrumssone (markert rødt), tettstedsavgrensning (markert gul), kommuneinndeling og bolig- og arbeidsmarkedsregion (BA-region) (markert mørk grønn i sidefelt) og avtegnet omsetning i kjøpesentre (lilla). Omsetningen er markert med ringer etter størrelse angitt i sidefelt. En ring kan omfatte flere sentre lokalisert i samme område.
- Gjennomsnittlig omsetning per innbygger for kommunene innenfor BA-regionen. Gjennomsnitt for BA-region og gjennomsnitt for landet til høyre i figuren. Omsetning i varehandel unntatt drivstoff til motorkjøretøy og detaljhandel utenom butikk.
- Oversiktskart over sentrumssone (markert lys rød) slik den er definert i analysen. Definisjonen er best mulig sammenfallende med kommuneplanenes sentrum (brun sone), men justert i forhold til grunnkretsenes geografiske avgrensning.
- Omsetningen i a) dagligvarer og b) service og tjenesteyting c) plasskrevende varer d) utvalgsvarer for i) sentrumssonen og ii) resten av kommunen unntatt sentrum.

Avslutningsvis gis en kort kommentar til resultater og utviklingstrekk, eventuelle avvik med videre. Kommentarene er knyttet til spesielle observasjoner og utviklingstrekk snarere enn skjematisk gjennomgang.

Avgrensninger, presiseringer og definisjoner

- Det er lagt til grunn omsetning i varehandel unntatt netthandel, postordre, handel utenom utsalgssted og drivstoff fordi netthandelsaktører med store lager i en kommune gir store utslag på varehandelsstatistikken.
- Hovedintensjonen med kartene som viser omsetning i kjøpesentre har vært å illustrere hvordan kjøpesentre utenfor sentrum står for en betydelig omsetning.
- Der sammenvokste byer omtales vil noen av figurene være identiske, og de er derfor presentert for den største (først omtalte) byen og ikke gjentatt for den neste. Disse byene må derfor leses samlet.
- Alle tall er prisjustert flatt etter konsumprisindeksen (KPI) 2018. Det er ikke foretatt justeringer etter vareslag.
- Varehandel er definert etter NACE kode 47 i Statistisk sentralbyrå, men drivstoff til motorkjøretøy, netthandel, postordre og handel utenom utsalgssted er unntatt. Dette gjelder for alle presenterte tall.
- Definisjon av ulike vareslag fremgår av kapittel 2 om metode.
- Omsetningstallene er oppgitt *uten* mva. for varehandelsstatistikken
- Omsetningstallene er oppgitt *inklusive* mva. for kjøpesenterstatistikken.
- Omsetningen i kjøpesentre inkluderer service og tjenesteyting. Det gjør det vanskelig å sammenlikne tall fra varehandelsstatistikken med tall fra kjøpesenterstatistikken. Mange kjøpesentrene har de siste årene justert innholdet fra varer til tjenesteyting.
- Det tas forbehold om at kjøpesenterstatistikken er riktig. Det kan oppstå feil der det ikke er rapportert tall fra kjøpesenteret.

- Definisjon av sentrumssone følger kommunens avgrensning (brun sone) tilpasset for grunnkretser. Spesialutkjøring av statistikk fra Statistisk sentralbyrå oppgis kun for grunnkretser slik at enkelte manuelle tilpasninger har vært nødvendig.
- Regionkartene vil ha ulik størrelse og ulikt format avhengig av størrelsen på det geografiske omlandet. Store omland gir mindre kartformat.

5.2 Bergen

Tabell 5-1 Fakta om Bergen

Kommunefakta Bergen	2018
Innbyggere i kommunen	279 792
Innbyggere i sentrumssonen	19 422
Innbyggere i tettstedet (inkluderer nabokommuner)	255 464
Sysselsatte (lønnstakere etter bosted – kommunen)	140 063
Arbeidsplasser (lønnstakere etter arbeidssted - kommunen)	160 307
Omsetning i varehandel*) – totalt i kommunen (eks mva.)	26,974
Omsetning i varehandel*) – per innbygger i kommunen (eks mva.)	96 406
Omsetning per innbygger relatert til landssnittet (landssnitt = 100)	120
Prosentvis endring i omsetning per innbygger 2008-2018/2012-2018	-4/-4
Prosentvis endring i omsetning av utvalgsvarer i sentrumssonen 2008-2018/2012-2018	-20/-18
Prosentvis endring i omsetning av tjenesteyting i sentrumssonen 2008-2018/2012-2018	+29/+6
Omsetning i kjøpesentre i kommunen (inkl. mva.) 2018	13,396 mrd.
Prosentvis endring i omsetning i kommunens kjøpesentre 2012-2018	9 %

*) Drivstoff, postordre, netthandel unntatt.

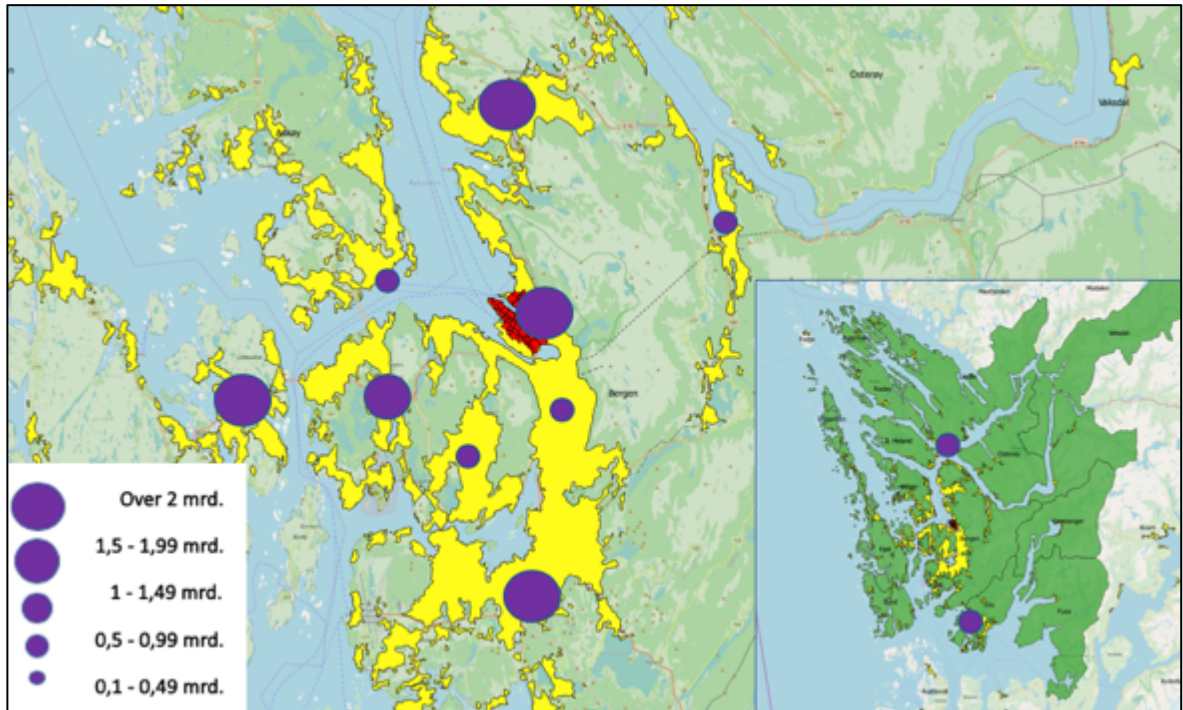
Kilde: SSB, Araplan, Vista Analyse

Handel og service i Bergen sentrum påvirkes av tilbud i bydelene og i den omkringliggende region. Fjell (Straume), Fana (Lagunen) og Åsane har alle en kjøpesenteromsetning over to milliarder (inkl. mva.) og utgjør de største handelssentrene utenfor Bergen sentrum. Sentrene tilbyr varer og tjenesteyting ikke bare for egen bydel men også for omlandet rundt. Til Bergen handelsomland hører BA-regionen med kommunene Fusa, Samnanger, Os, Sund, Fjell, Askøy, Vaksdal, Osterøy, Meland, Øygarden, Radøy, Lindås (Knarvik), Austrheim. Av disse har Lindås og Os kjøpesentre en omsetning over 0,5 mrd. kroner. Fusa og Samnanger har hatt størst vekst i omsetning per innbygger på hhv 26 og 22 prosent fra 2008 til 2018. Den prosentvise omsetningen i varehandelen har gått ned med 4 prosent fra 2012 til 2018, mens omsetningen til kjøpesentrene samlet i kommunen har økt med 20 prosent. Omsetningsveksten i kjøpesentre har primært skjedd utenfor sentrum. Veksten i kjøpesentrene utenfor sentrum har vært betydelig, selv om det er viktig å være klar over at omsetningen i kjøpesentre også omfatter service og tjenesteyting.

Mens omsetningen av utvalgsvarer har gått jevnt ned i sentrum, har omsetningen av tjenesteyting vist en økning, både i og utenfor sentrum. Bergen har stor tilflyt av turister, særlig i sommersesongen. Dette kan gi utslag på tjenesteomsetningen, og omsetningen i Bergen ligger på omtrent sammen nivå som Drammen, Lillehammer, Hamar, Kristiansand og Bodø. Omsetning av plasskrevende varer har holdt seg stabil utenfor sentrum.

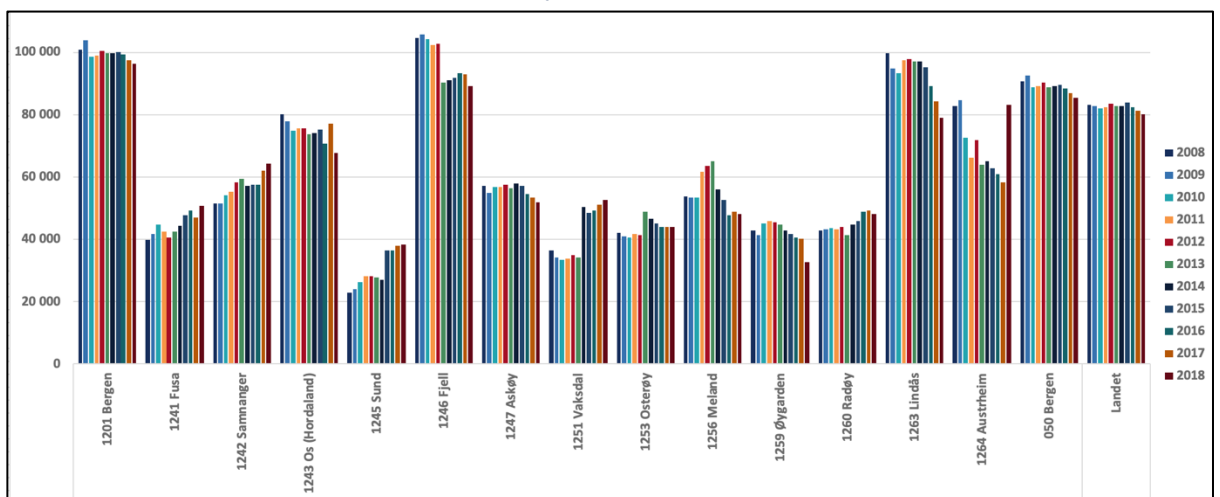
Samlet ligger omsetningen målt pr innbygger for utvalgsvareer og tjenesteyting relativt lavt sammenliknet med de andre byene i undersøkelsen med 17 697 kroner til sammen. Det er den lave omsetningen for utvalgsvareer som er årsaken.

Figur 5-1 Kjøpesenteromsetning i Bergensregionen. Sentre eller grupper av sentre med omsetning over 0,25 mrd. kroner. Inkl. mva. 2017.

Kilde SSB, Araplan kjøpesenterstatistikk, Vista Analyse

Figur 5-2 Varehandelsomsetning i kommuner i Bergens BA-region. Kroner per innbygger. Etter kommune. 2008 til 2018. Prisjustert (2018). Eks mva.

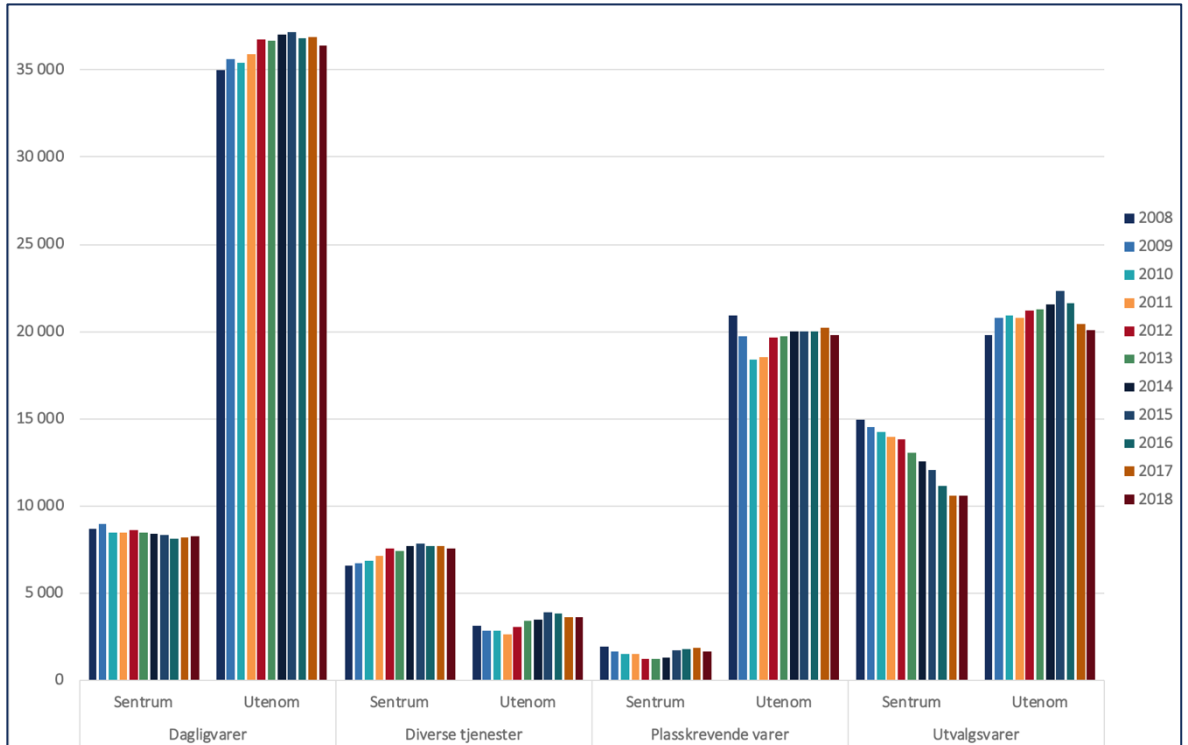
Kilde SSB, Vista Analyse

Figur 5-3 Definert sentrumssone Bergen

Kilde OpenStreetMap QGIS

Figur 5-4 Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Bergen. Eks mva.

Kilde SSB/Vista Analyse AS

5.3 Stavanger-Sandnes

Figurer som omfatter både Stavanger og Sandnes er presentert under Stavanger og gjentas ikke under avsnittet om Sandnes.

Stavanger

Tabell 5-2 Fakta om Stavanger

Kommunefakta Stavanger	2018
Innbyggere i kommunen	133 140
Innbyggere i sentrumssonen	6 990
Innbyggere i tettstedet (inkluderer nabokommuner)	222 697
Sysselsatte (lønnstakere etter bosted – kommunen)	65 506
Arbeidsplasser (lønnstakere etter arbeidssted)	78 614
Omsetning i varehandel*) – totalt i kommunen (eks mva.)	10,552 mrd.
Omsetning i varehandel*) – per innbygger i kommunen (eks mva.)	79 253
Omsetning per innbygger relatert til landssnittet (landssnitt = 100)	99
Prosentvis endring i omsetning per innbygger 2008-2018/2012-2018	-14/-13
Prosentvis endring i omsetning av utvalgsvare i sentrumssonen 2008-2018/2012-2018	-23/-19
Prosentvis endring i omsetning av tjenesteyting i sentrumssonen 2008-2018/2012-2018	+20 /+6
Omsetning i kjøpesentre i kommunen (inkl. mva.) 2018	3,586 mrd.
Prosentvis endring i omsetning i kommunen i kjøpesentre 2012-2018	-2

*) Drivstoff, postordre, netthandel unntatt.

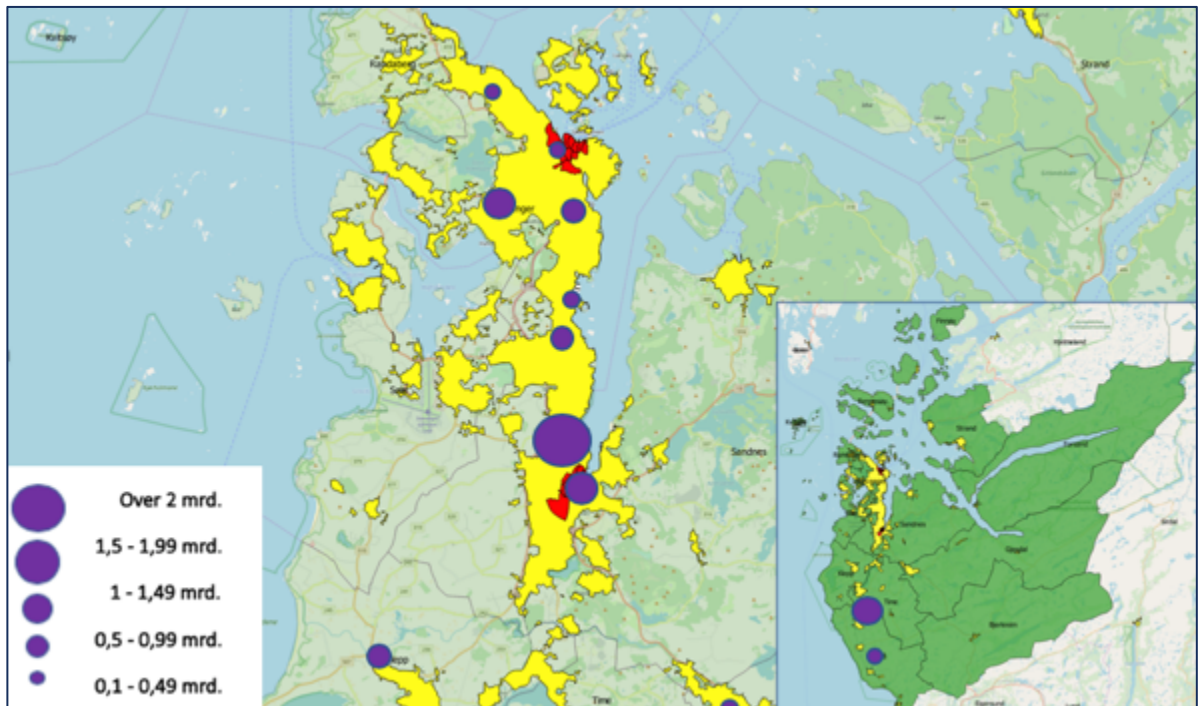
Kilde: SSB, Araplan, Vista Analyse

Stavanger-Sandnes er en sammenvokst by som er regionsenter for en BA-region som i tillegg til Nord-Jæren og Sør-Jæren også omfatter de tilliggende kommunene i Ryfylke (Strand, Finnøy) og Dalane (Bjerkreim). Stavanger og Sandnes har et kundeomland bestående av kommuner med sterke handelssentre som dekker store deler av kommunens eget behov. Både Time, Gjesdal, Strand og Finnøy har en høy egendekning av varer.

Nedgang i omsetningen av utvalgsvare i Stavanger sentrum har pågått siden 2008. Omsetningen innen tjenesteyting har imidlertid økt i sentrum og gjennomsnittlig omsetning er høy. Det er kun Trondheim, Tønsberg, Tromsø og Haugesund som har høyere gjennomsnittlig omsetning innen tjenesteyting i sentrum. Kun fire byer har høyere gjennomsnittlig omsetning i sentrum for tjenesteyting. Stavanger sentrum har svært lav omsetning av utvalgsvare i sentrum der kun fem byer i denne analysen har lavere snittomsetning. Stavanger sentrum har en god utvikling innen service og tjenesteyting, men en dårlig utvikling for handel i sentrum.

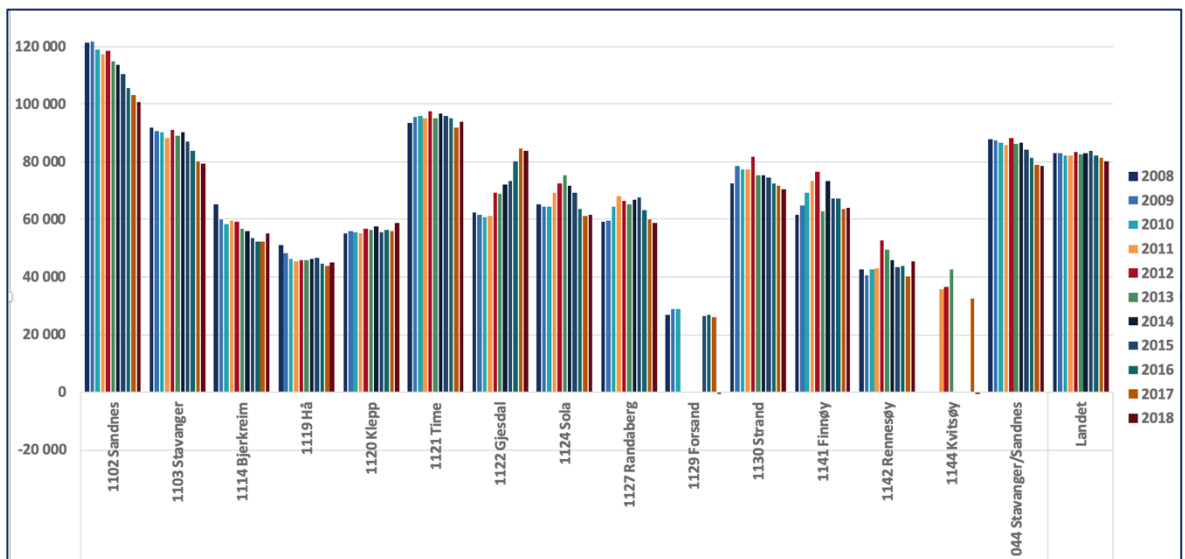
Utfordringene til Stavanger skyldes blant annet et stort tilbud på Forus med Kvadrat kjøpesenter som er et av landets største med over 2 milliarder kroner i omsetning. Men som flere av de store byene trekker flere større kjøpesentre handel mot bydelene der bosettingen er størst. Et stort antall arbeidsplasser utenfor sentrum, i det samme området på Forus, er også en utfordring i Stavanger og Sandnes. Stavanger har hatt en generell nedgang i omsetning av plasskrevende varer.

Figur 5-5 Kjøpesenteromsetning i Stavanger-Sandnes-regionen. Sentre eller grupper av sentre over 0,25 mrd. kroner. Inkl. mva. 2017

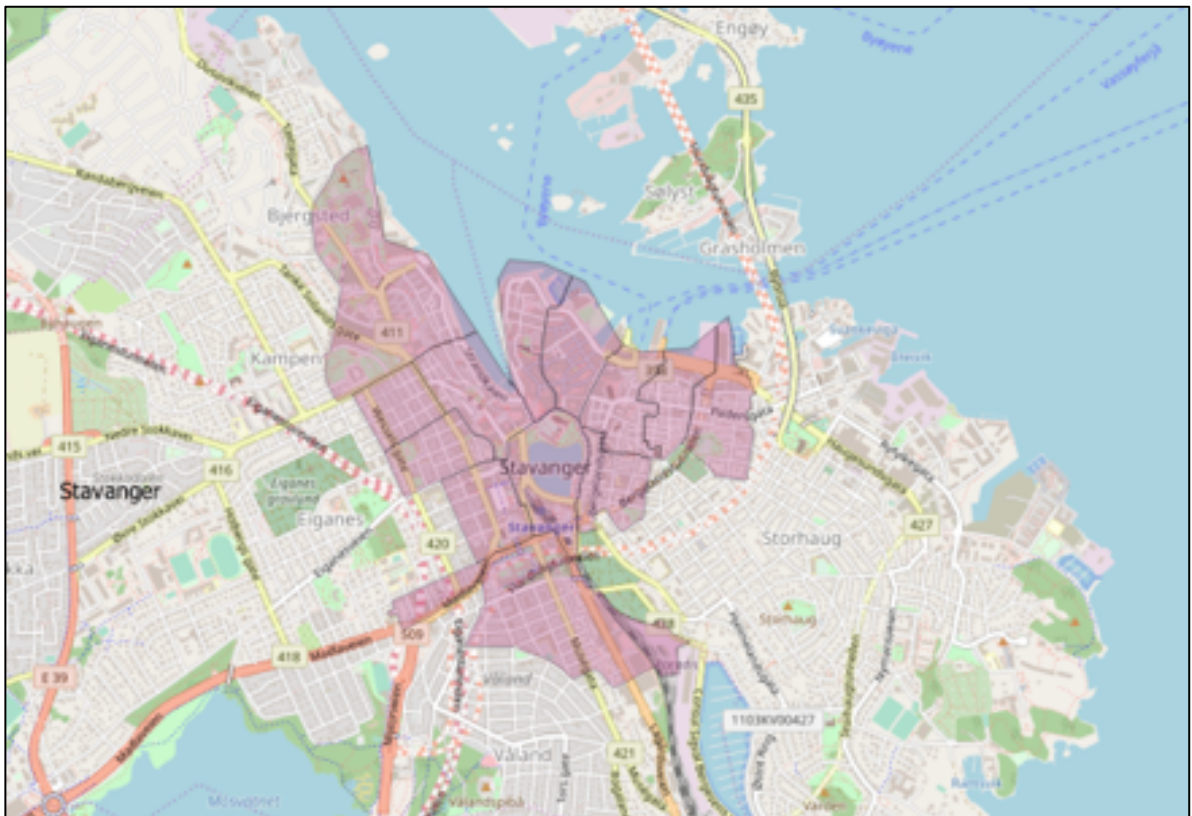
Kilde SSB, NIBR, Araplan, Vista Analyse

Figur 5-6 Varehandelsomsetning i kommuner i Stavanger-Sandnes BA-region. Kroner per innbygger. Etter kommune. 2008 til 2018. Prisjustert (2018). Eks mva.

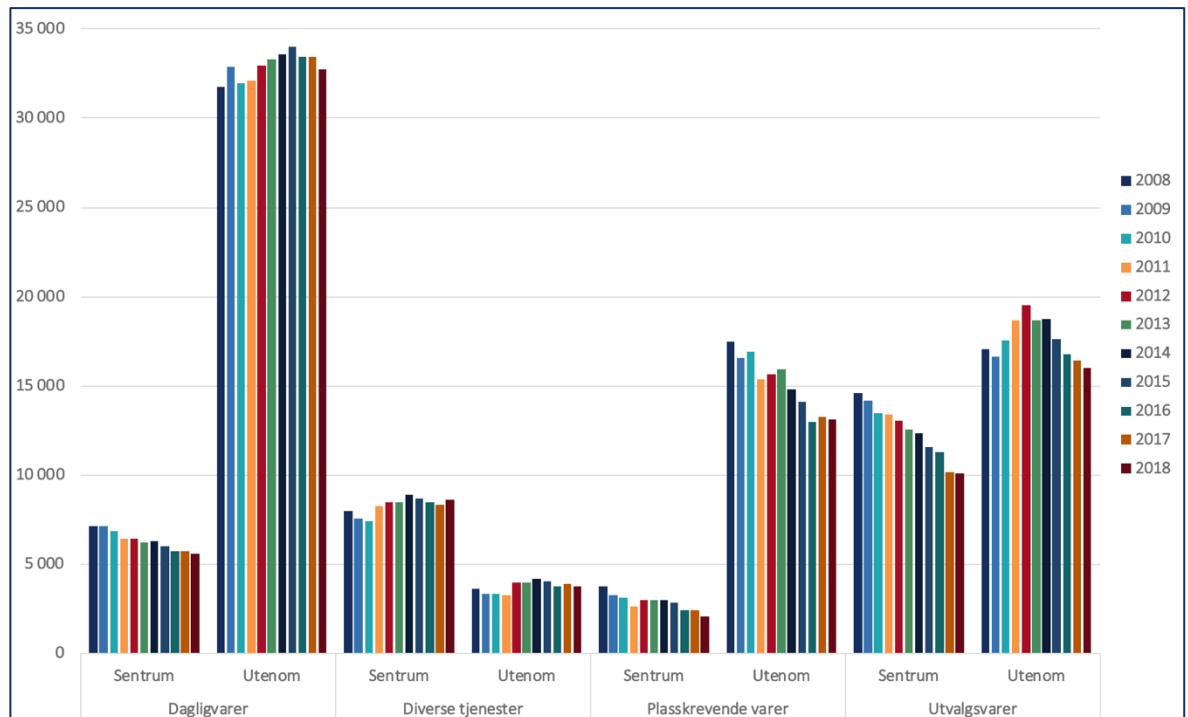
Kilde SSB/Vista Analyse

Figur 5-7 Definert sentrumssone Stavanger

Kilde OpenStreetMap, QGIS

Figur 5-8 Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Stavanger.

Kilde: SSB/ Vista Analyse AS

Sandnes

Tabell 5-3 Fakta om Sandnes

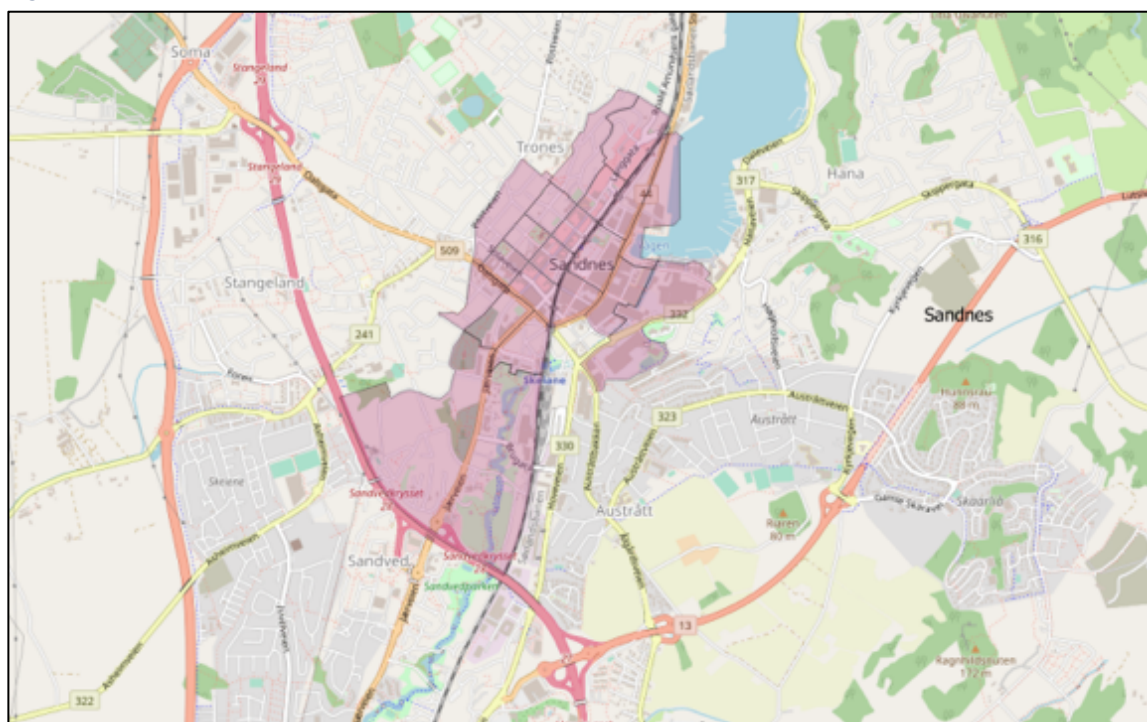
Kommunefakta Sandnes	2018
Innbyggere i kommunen	76 328
Innbyggere i sentrumssonen	4 099
Innbyggere i tettstedet (inkluderer nabokommuner)	222 697
Sysselsatte (lønnstakere etter bosted – kommunen)	37 986
Arbeidsplasser (lønnstakere etter arbeidssted)	34 874
Omsetning i varehandel*) – totalt i kommunen (eks mva.)	7,689 mrd.
Omsetning i varehandel*) – per innbygger i kommunen (eks mva.)	100 739
Omsetning per innbygger relatert til landssnittet (landssnitt = 100)	126
Prosentvis endring i omsetning per innbygger 2008-2018/2012-2018	-17/-15
Prosentvis endring i omsetning av utvalgsvarer i sentrumssonen 2008-2018/2012-2018	-23/-21
Prosentvis endring i omsetning av tjenesteyting i sentrumssonen 2008-2018/2012-2018	+16/+3
Omsetning i kjøpesentre i kommunen (inkl. mva.) 2018	3,759 mrd.
Prosentvis endring i omsetning i kommunen i kjøpesentre 2012-2018	+10

*) Drivstoff, postordre, netthandel unntatt.

Kilde: SSB, Araplan, Vista Analyse

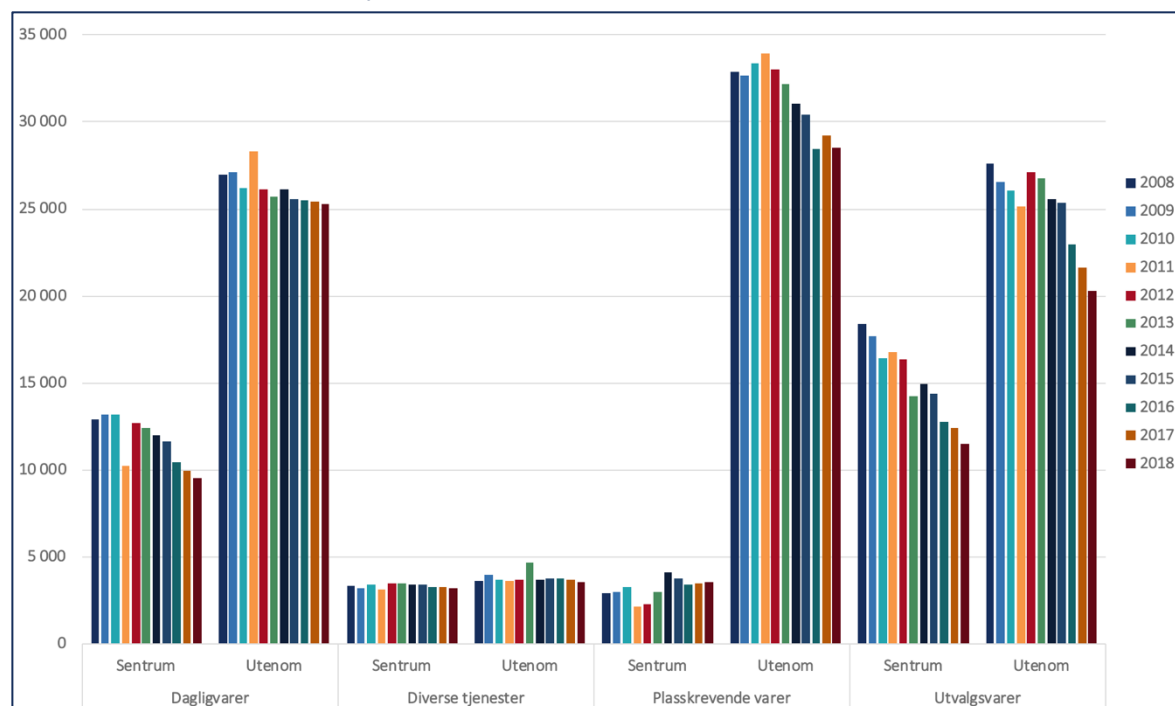
I Sandnes ser vi de samme utviklingstrekkene som i Stavanger der omsetningen har gått ned både for plasskrevende varer og utvalgsvarer, både i og utenfor sentrum fra 2008. Utviklingen for tjenesteyting i sentrum har holdt seg stabilt, men ut fra statistikken er det få tegn til positiv omsetningsutvikling i sentrum. Gjennomsnittlig omsetning pr innbygger for utvalgsvarer og tjenesteyting ligger på i overkant av 15 000 kroner. Sandnes har dermed på generelt grunnlag hatt en dårlig utvikling som har pågått helt siden 2008.

Figur 5-9 Definert sentrumssone Sandnes

Kilde OpenStreetMap QGIS

Figur 5-10 Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger. 2008-18. Prisjustert (2018). Sandnes.

Kilde: SSB/Vista Analyse AS

5.4 Trondheim

Tabell 5-4 Fakta om Trondheim

Kommunefakta	2018
Innbyggere i kommunen	192 962
Innbyggere i sentrumssonen	15 684
Innbyggere i tettstedet (inkluderer nabokommuner)	183 378
Sysselsatte (lønnstakere etter bosted – kommunen)	99 201
Arbeidsplasser (lønnstakere etter arbeidssted)	114 773
Omsetning i varehandel*) – totalt i kommunen (eks mva.)	18,464 mrd.
Omsetning i varehandel*) – per innbygger i kommunen (eks mva.)	95 422
Omsetning per innbygger relatert til landsnittet (landssnitt = 100)	119
Prosentvis endring i omsetning per innbygger 2008-2018/2012-2018	-12/-11
Prosentvis endring i omsetning av utvalgsvarer i sentrumssonen 2008-2018/2012-2018	-13/-20
Prosentvis endring i omsetning av tjenesteyting i sentrumssonen 2008-2018/2012-2018	+54/+18
Omsetning i kjøpesentre i kommunen (inkl. mva.) 2018	8,213 mrd.
Prosentvis endring i omsetning i kommunen i kjøpesentre 2012-2018	+16

*) Drivstoff, postordre, netthandel unntatt.

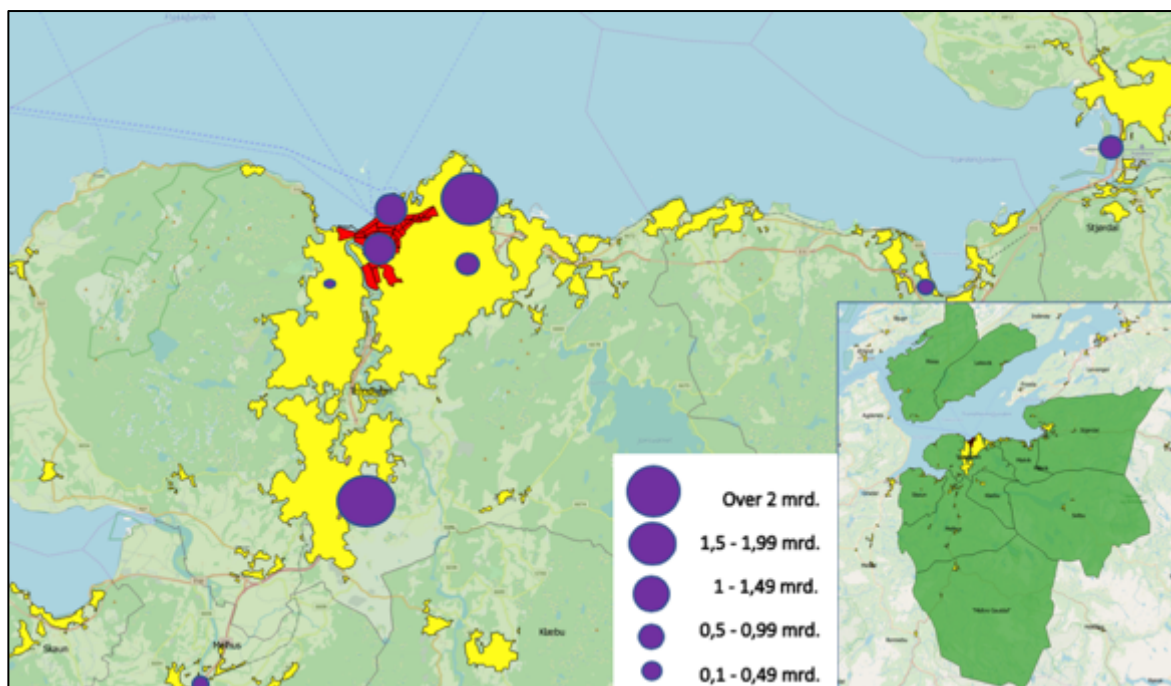
Kilde: SSB, Araplan, Vista Analyse

Trondheim som regionsenter dekker mange kommuner. Stjørdal har høy omsetning, noe som også er forårsaket av at omsetningen på Værnes flyplass er inkludert. For de øvrige kommuner er det handelslekkasje særlig mot Trondheim.

Mens omsetningen av utvalgsvarer har gått ned i Trondheim sentrum etter 2013, har det skjedd en økning utenfor sentrum. Trondheim har imidlertid hatt en betydelig vekst i omsetning i service og tjenesteyting i sentrum og omsetningen er svært høy pr innbygger sammenliknet med andre byer. Trondheim har et omfattende uteliv, ikke minst som følge av det store antall studenter som trekker mot sentrum, Bakklandet og Solsiden. Studenter kan være årsaken til den høye omsetningen av tjenesteyting pr innbygger, ettersom studenter ikke alltid melder flytting til byen og dermed ikke inngår i innbyggertallet. Trondheim har den høyeste tjenesteomsetningen i sentrum av alle byene i denne undersøkelsen med en gjennomsnittlig omsetning på 12 406 kroner pr innbygger i sentrum.

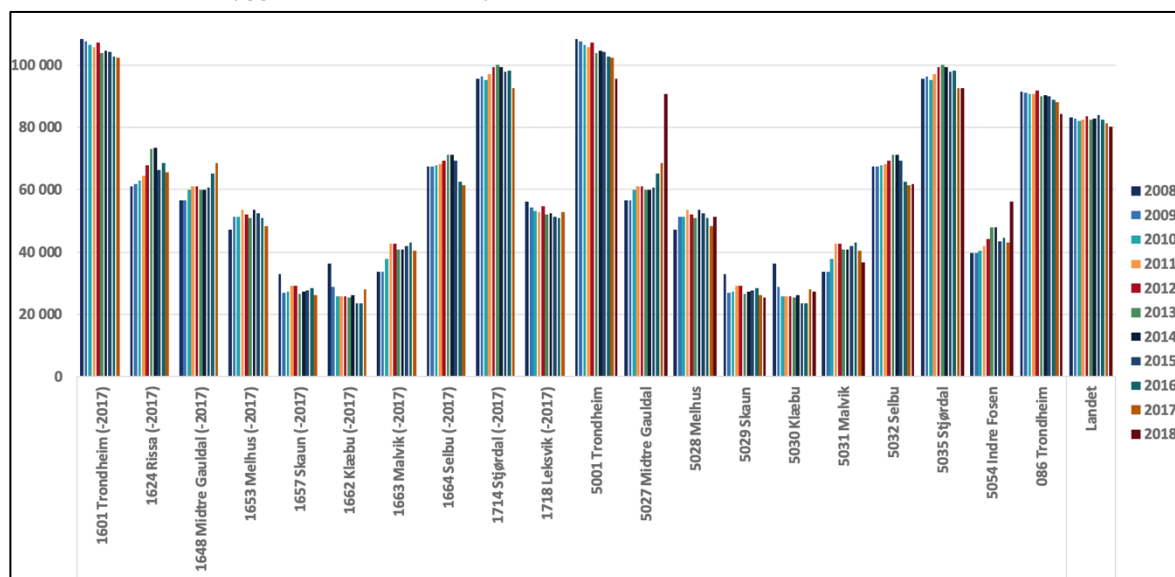
Plasskrevende handel er lokalisert utenfor sentrum. Tiller/Heimdal og Lade har en svært høy omsetning innen både utvalgsvarer og plasskrevende varer.

Figur 5-11 Kjøpesenteromsetning i Trondheim BA region. Sentre eller grupper av sentre over 0,25 mrd. kroner. Inkl. mva. 2017

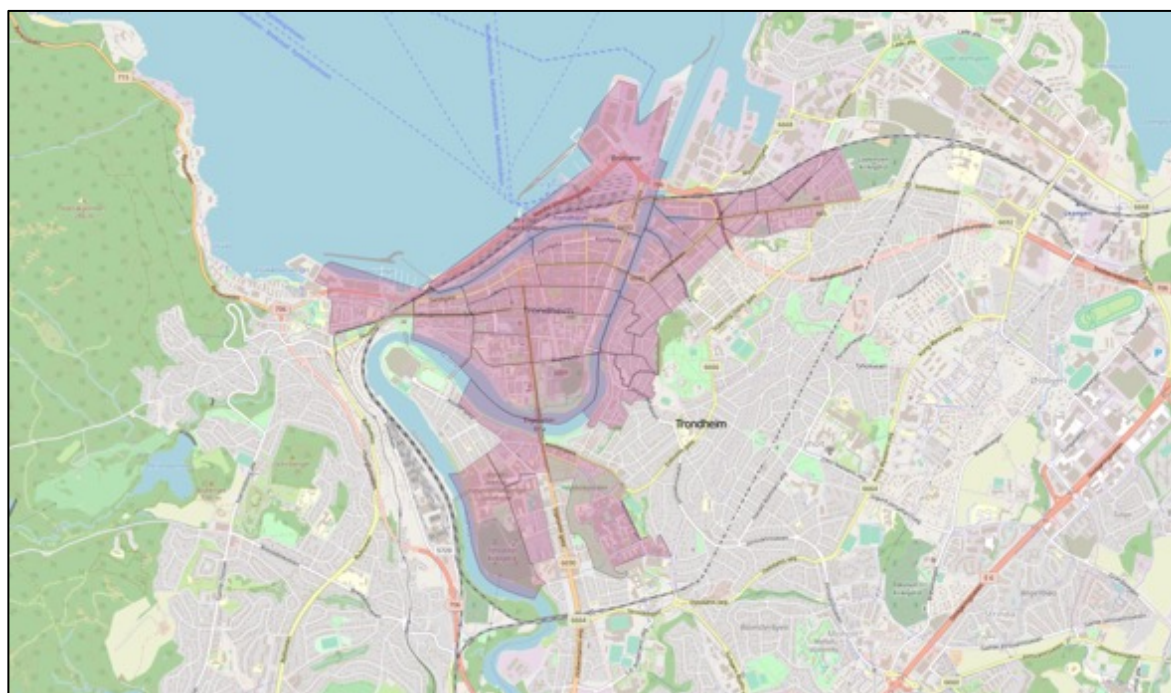
Kilde SSB, NIBR, Araplan, Vista Analyse

Figur 5-12 Omsetning i varehandelen i kommuner i Trondheims BA-region og landet. Per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Eks mva.

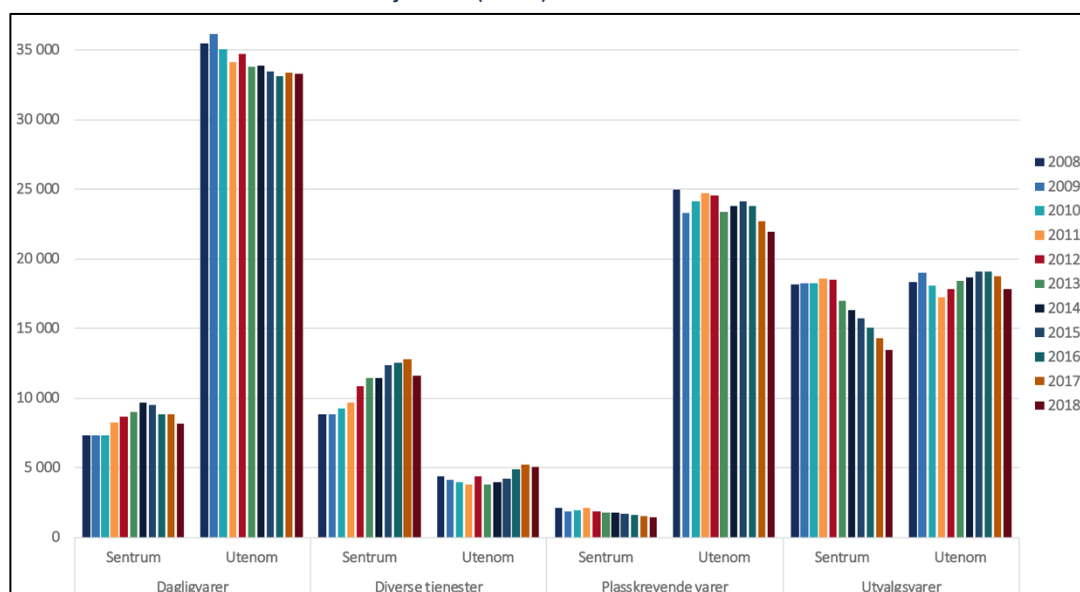
Kilde SSB/Vista Analyse

Figur 5-13 Definert sentrumssone Trondheim

Kilde OpenStreetMap QGIS

Figur 5-14 Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Trondheim

Kilde SSB/Vista Analyse AS

5.5 Drammen

Tabell 5-5 Fakta om Drammen

Kommunefakta	2018
Innbyggere i kommunen	68 713
Innbyggere i sentrumssonen	3 640
Innbyggere i tettstedet (inkluderer nabokommuner)	117 510
Sysselsatte (lønnstakere etter bosted – kommunen)	31 978
Arbeidsplasser (lønnstakere etter arbeidssted)	35 371
Omsetning i varehandel*) – totalt i kommunen (eks mva.)	6,190 mrd.
Omsetning i varehandel*) – per innbygger i kommunen (eks mva.)	90 091
Omsetning per innbygger relatert til landssnittet (landssnitt = 100)	112
Prosentvis endring i omsetning per innbygger 2008-2018/2012-2018	-8/-8
Prosentvis endring i omsetning av utvalgsvarer i sentrumssonen 2008-2018/2012-2018	-29/-19
Prosentvis endring i omsetning av tjenesteyting i sentrumssonen 2008-2018/2012-2018	+26/+5
Omsetning i kjøpesentre i kommunen (inkl. mva.) 2018	2,357 mrd.
Prosentvis endring i omsetning i kommunen i kjøpesentre 2012-2018	-10

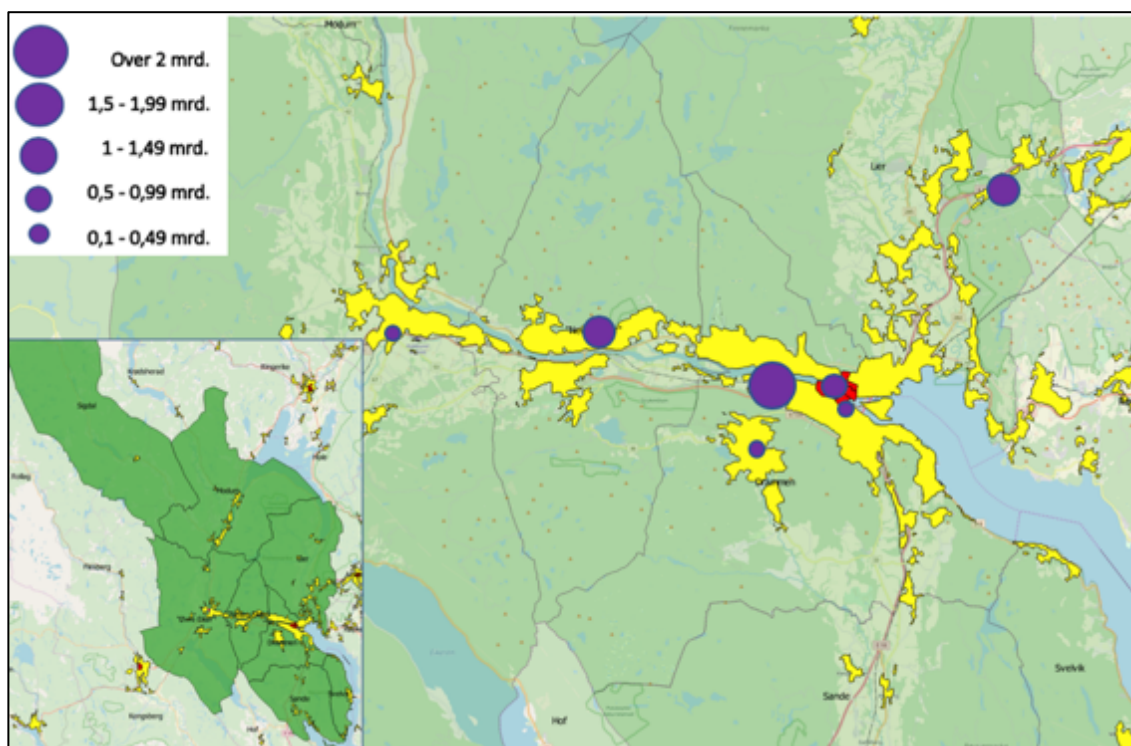
*) Drivstoff, postordre, netthandel unntatt.

Kilde: SSB, Araplan, Vista Analyse

Drammen har et stort omland og en lang tradisjon for sterke kjøpesentre utenfor sentrum. Gulskogen senter er i dag det største med 1,6 mrd. kroner i omsetning (inkl. mva.). I dette inngår også service og tjenesteyting. Buskerud Storsenter i Nedre Eiker er det nest størst kjøpesenteret i Buskerudbyen. Kjøpesentrene i sentrum har relativt beskjeden omsetning der alle ligger mellom 250 og 400 millioner kroner. Liertoppen har i overkant av en milliard i omsetning. Både for Nedre Eiker og Lier slår en høy kjøpesenteromsetning ut på gjennomsnittlig omsetning per innbygger.

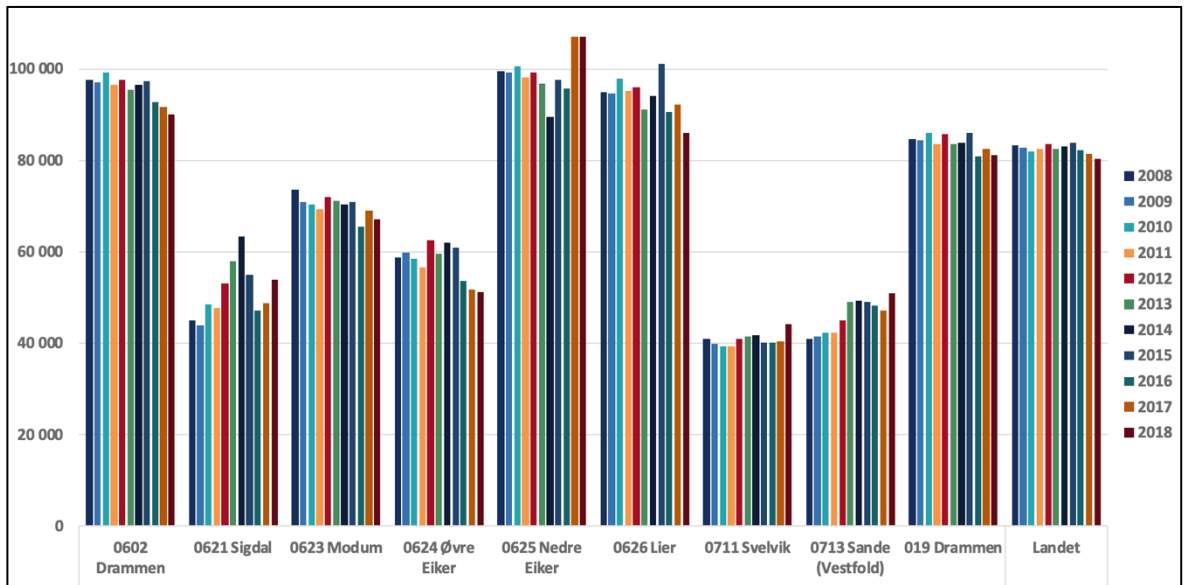
Drammen, som gjennom mange år har hatt store kjøpesentre i sentrums randsoner, har hatt en positiv utvikling i sentrum og har en særlig høy omsetning av service og tjenesteyting. Kun fem andre kommuner har høyere snittomsetning. I tråd med utviklingen i Bergen og Stavanger, ser vi også i Drammen en nedgang i omsetning av utvalgsvarer over hele perioden. Gjennomsnittlig omsetning av utvalgsvarer per innbygger nærmer seg nå 10 000 kroner pr innbygger. Det plasserer Drammen langt ned på listen. Samlet for utvalgsvarer og tjenesteyting ligger omsetningen i sentrum på kroner 20 000 pr innbygger som plasserer Drammen så vidt blant den øverste halvdel av utvalget.

Figur 5-15 Kjøpesenteromsetning i Drammen BA-region. Sentre eller grupper av sentre over 0,25 mrd. kroner. Inkl. mva. 2017.

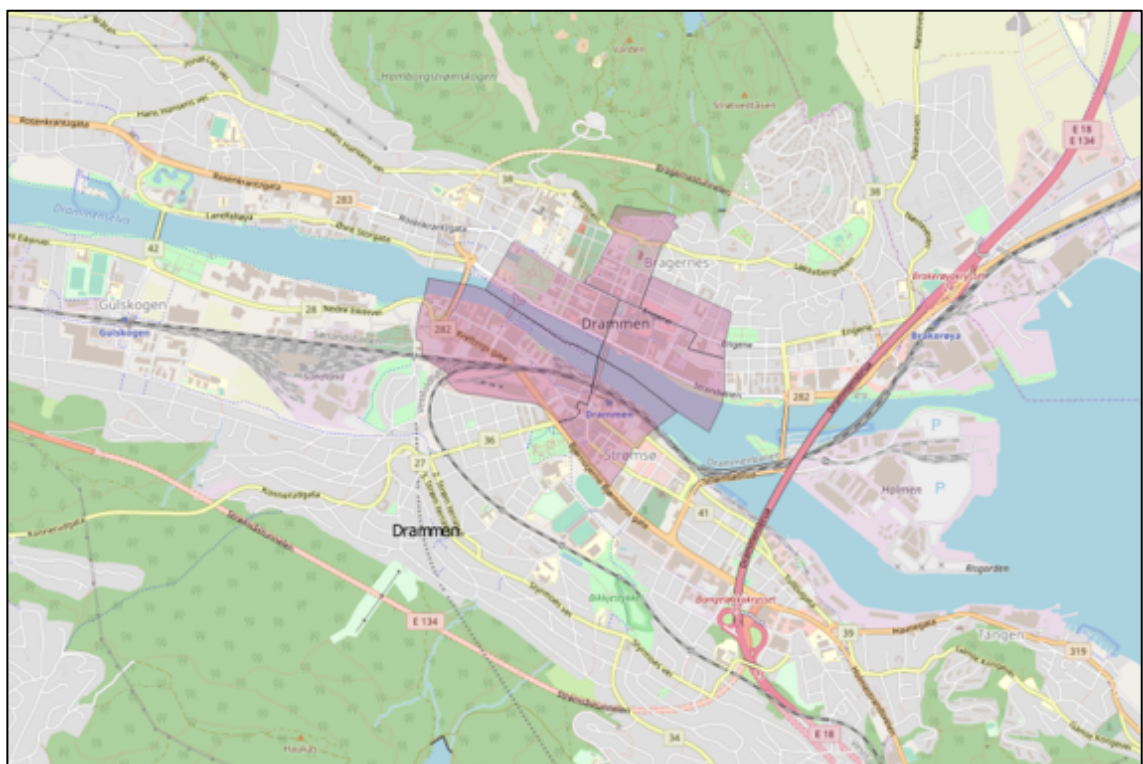
Kilde SSB, NIBR, Araplan, Vista Analyse

Figur 5-16 Omsetning i varehandelen i kommuner i Drammens BA-region og landet. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Eks mva.

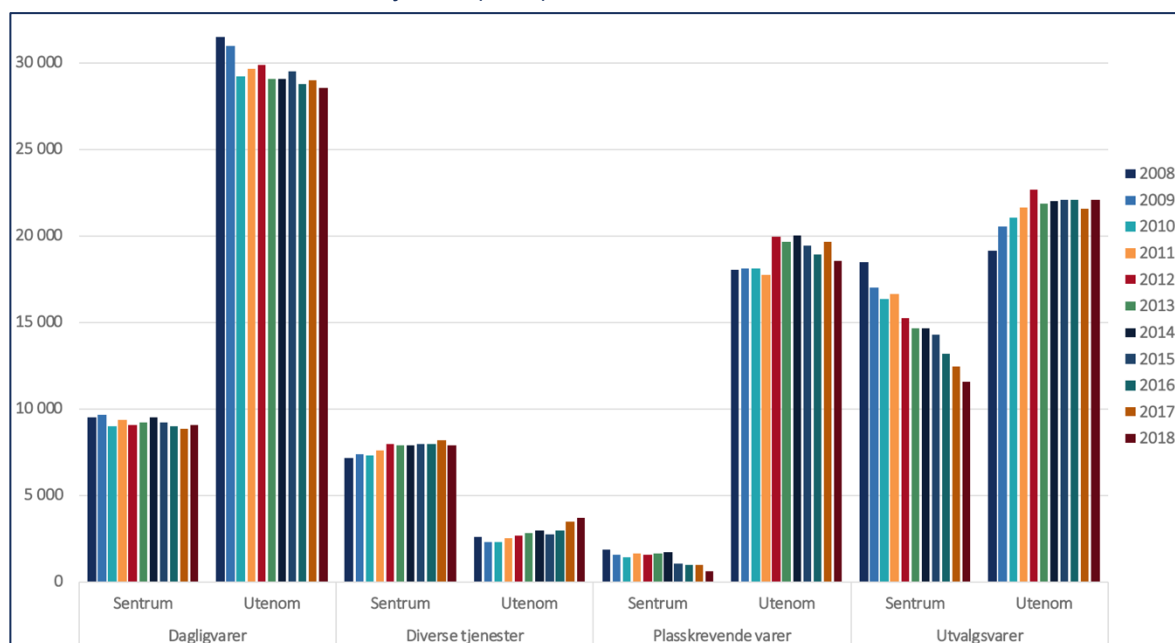
Kilde: SSB/Vista Analyse

Figur 5-17 Definert sentrumssone Drammen

Kilde: OpenStreetMap QGIS

Figur 5-18 Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Drammen

Kilde SSB/Vista Analyse AS

5.6 Fredrikstad-Sarpsborg

Figurer som omfatter både Sarpsborg og Fredrikstad er presentert under Fredrikstad og gjentas ikke under avsnittet om Sarpsborg.

Fredrikstad

Tabell 5-6 Fakta om Fredrikstad

Kommunefakta	2018
Innbyggere i kommunen	80 977
Innbyggere i sentrumssonen	4 603
Innbyggere i tettstedet (inkluderer nabokommuner)	112 464
Sysselsatte (lønnstakere etter bosted – kommunen)	35 859
Arbeidsplasser (lønnstakere etter arbeidssted)	30 337
Omsetning i varehandel*) – totalt i kommunen (eks mva.)	6,243 mrd.
Omsetning i varehandel*) – per innbygger i kommunen (eks mva.)	77 096
Omsetning per innbygger relatert til landssnittet (landssnitt = 100)	96
Prosentvis endring i omsetning per innbygger 2008-2018/2012-2018	-6/-1
Prosentvis endring i omsetning av utvalgsvare i sentrumssonen 2008-2018/2012-2018	-4/-9
Prosentvis endring i omsetning av tjenesteyting i sentrumssonen 2008-2018/2012-2018	+77/+47
Omsetning i kjøpesentre i kommunen (inkl. mva.) 2018	2,187 mrd.
Prosentvis endring i omsetning i kommunen i kjøpesentre 2012-2018	+3

*) Drivstoff, postordre, netthandel unntatt.

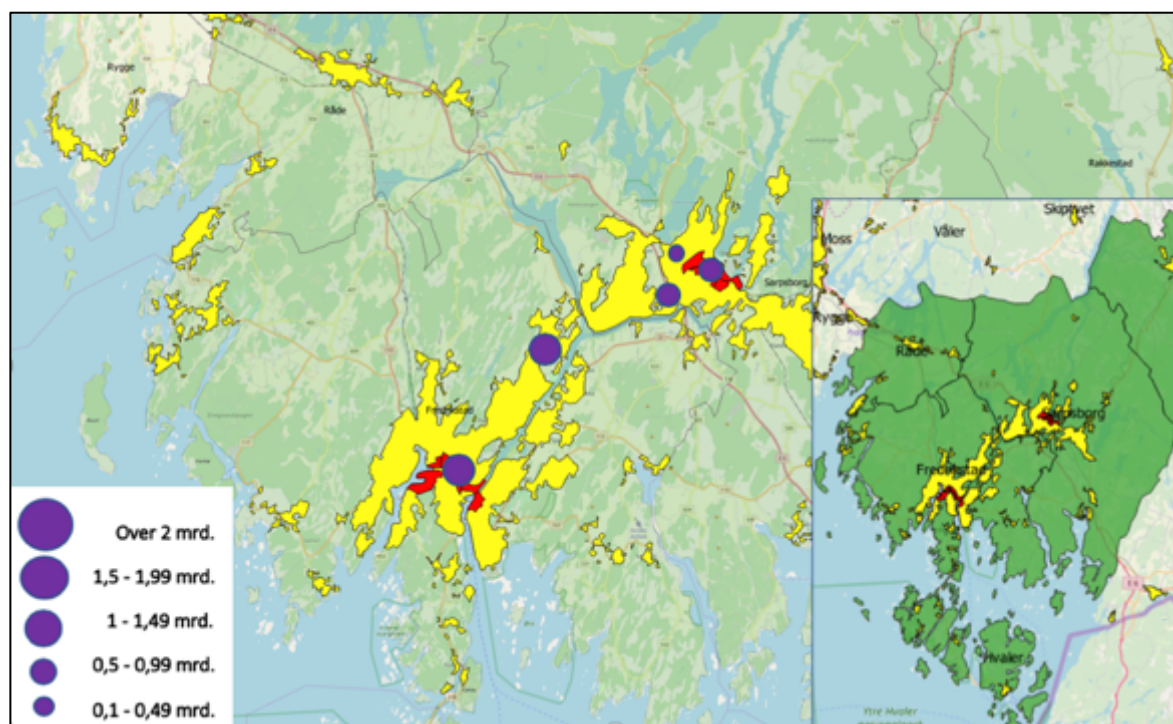
Kilde: SSB, Araplan, Vista Analyse

Fredrikstad og Sarpsborg har tre kommuner i sin region hvorav Hvaler, som er en av Østlandets største hyttekommuner, har en omsetning målt pr innbygger langt over landssnittet. Det henger sammen med høy omsetning i sommersesongen. Råde er lokalisert tilgjengelig for gjennomreisende som skal på ferie langs kysten og har derfor også hatt en høy omsetning i en periode. Likevel har både Fredrikstad og Sarpsborg har en omsetning av varer som er lavere enn landsgjennomsnittet. Det henger naturlig sammen med en betydelig svenskehandel.

I Fredrikstad ser vi den samme trenden som i de større byene som er kommentert over; omsetningen av utvalgsvarer i sentrum har avtatt i perioden fra 2013. I Fredrikstad nærmer omsetningen av utvalgsvarer seg 10 000 kroner pr innbygger, noe som plasserer Fredrikstad blant de ti dårligste byene. Omsetningen av tjenesteyting i sentrum har økt etter 2013. Dette er et utviklingstrekk som kan ha sammenheng med nytt litteraturhus og transformasjonen ved Fredrikstad Mekaniske Verksted som blant annet har gitt et stort tilfang av nye kontorarbeidsplasser og en positiv byfornyelse langs elvebredden. Omsetningen per innbygger for tjenesteyting og utvalgsvarer i sentrum lå i 2017 på rundt 15 000 kroner. Omsetningen av tjenesteyting som øker, og selv om Fredrikstad ligger lavere enn de største byene så når de opp til den beste halvdel.

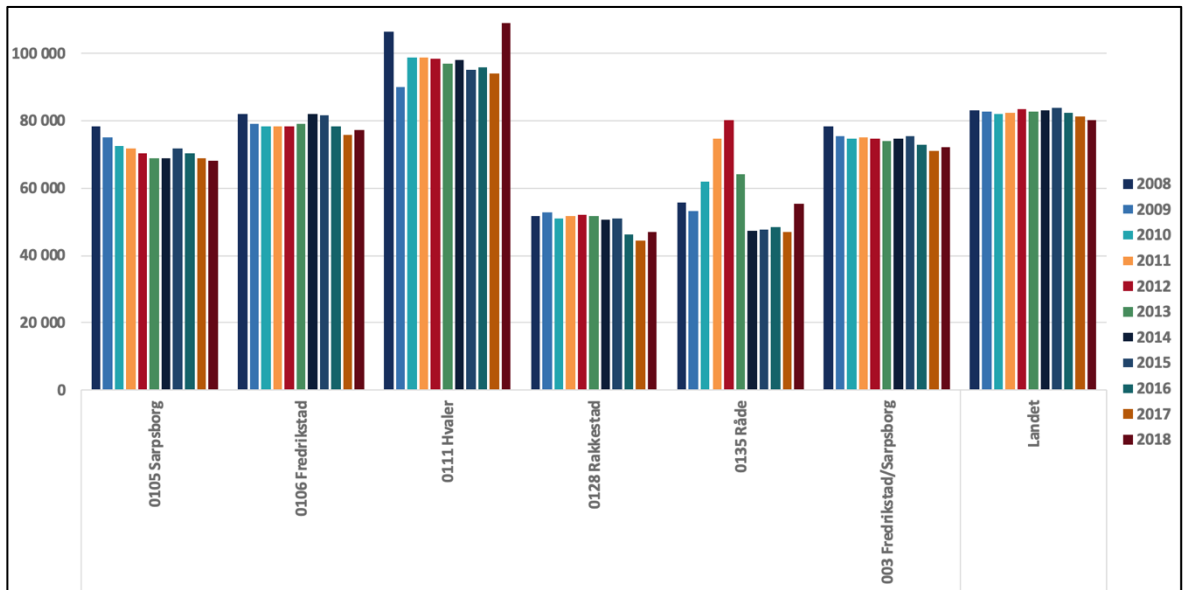
Omsetningen av plasskrevende varer har hatt en sterk vekst utenfor sentrum. Mye av den plasskrevende handelen er lokalisert mellom Sarpsborg og Fredrikstad (Dikeveien).

Figur 5-19 Kjøpesenteromsetning i Fredrikstad-Sarpsborg BA-region. Sentre eller grupper av sentre over 0,25 mrd. kroner. Inkl. mva. 2017.

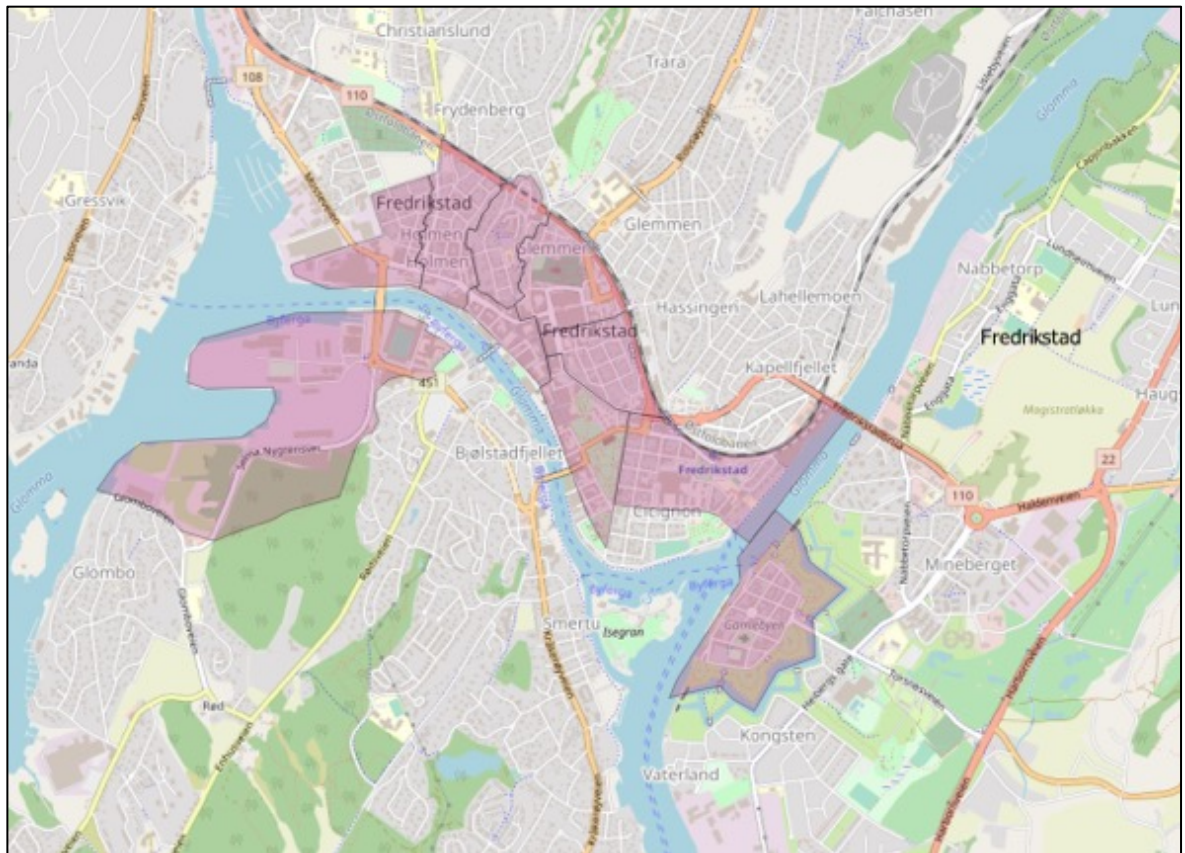
Kilde SSB, NIBR, Araplan, Vista Analyse

Figur 5-20 Omsetning i varehandelen i kommuner i Fredrikstad-Sarpsborg BA-region og landet.. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Eks mva.

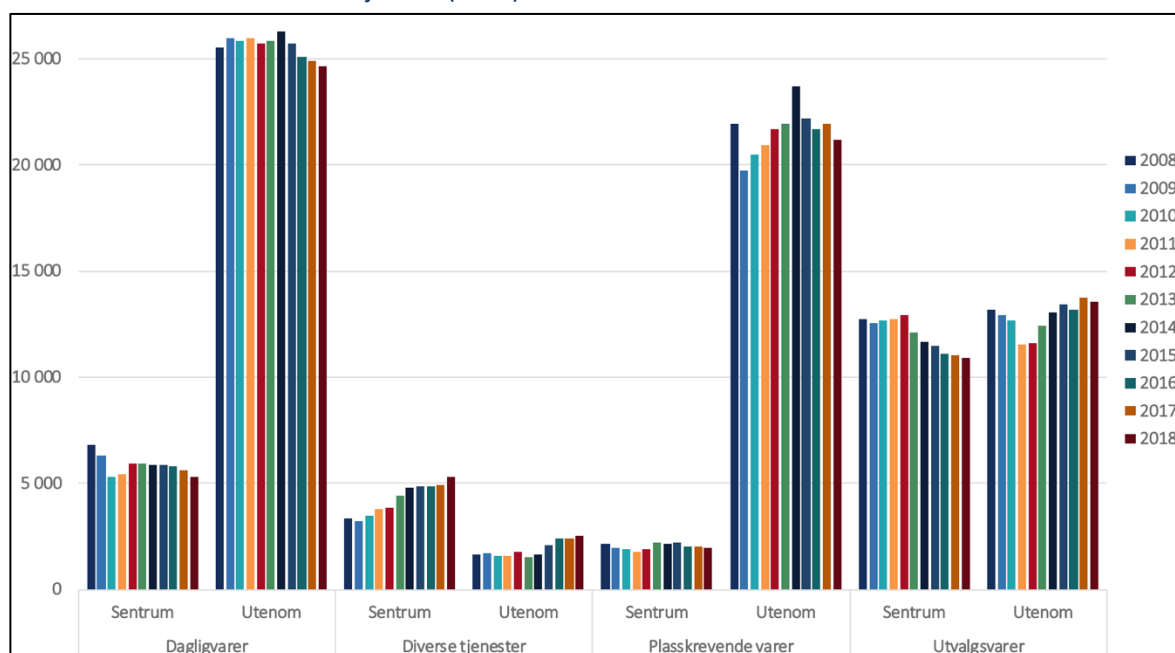
Kilde SSB/Vista Analyse

Figur 5-21 Definert sentrumssone Fredrikstad

Kilde: OpenStreetMap QGIS

Figur 5-22 Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger. 2008-18. Prisjustert (2018). Fredrikstad

Kilde: SSB/Vista Analyse AS

Sarpsborg

Tabell 5-7 Fakta om Sarpsborg

Kommunefakta	2018
Innbyggere i kommunen	55 543
Innbyggere i sentrumssonen	4 910
Innbyggere i tettstedet (inkluderer nabokommuner)	112 464
Sysselsatte (lønnstakere etter bosted – kommunen)	23 956
Arbeidsplasser (lønnstakere etter arbeidssted)	26 915
Omsetning i varehandel*) – totalt i kommunen (eks mva.)	3,789 mrd.
Omsetning i varehandel*) – per innbygger i kommunen (eks mva.)	68 214
Omsetning per innbygger relatert til landssnittet (landssnitt = 100)	85
Prosentvis endring i omsetning per innbygger 2008-2018/2012-2018	-13/-3
Prosentvis endring i omsetning av utvalgsvareer i sentrumssonen 2008-2018/2012-2018	-27/-12
Prosentvis endring i omsetning av tjenesteyting i sentrumssonen 2008-2018/2012-2018	2/3
Omsetning i kjøpesentre i kommunen (inkl. mva.) 2018	1,730 mrd.
Prosentvis endring i omsetning i kommunen i kjøpesentre 2012-2018	-6

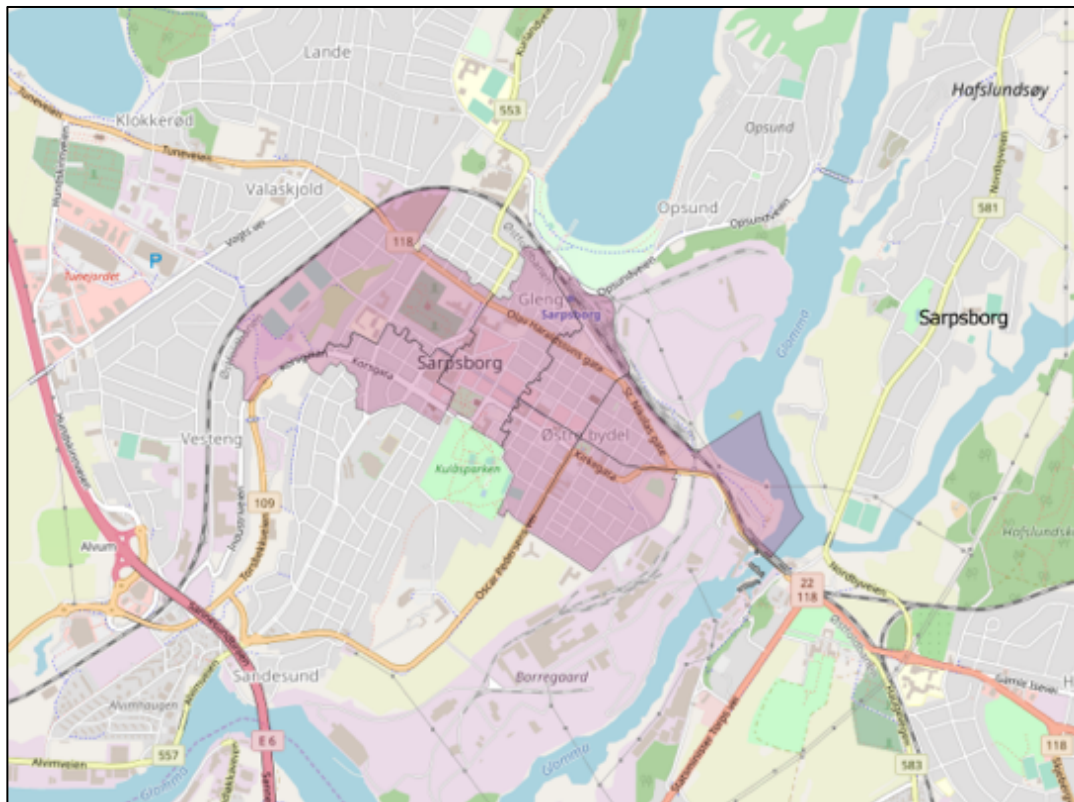
*) Drivstoff, postordre, netthandel unntatt.

Kilde: SSB, Araplan, Vista Analyse

Sarpsborg har hatt en nedgang i omsetning av utvalgsvareer i sentrum gjennom hele perioden fram til 2013 da utviklingen stabiliserte seg. Nedgangen for utvalgsvareer fortsatte utenfor sentrum, noe som skiller Sarpsborg fra de større byene. I Sarpsborg har det derimot ikke vært økning i omsetning i tjenesteyting i sentrum. I stedet har denne veksten skjedd utenfor

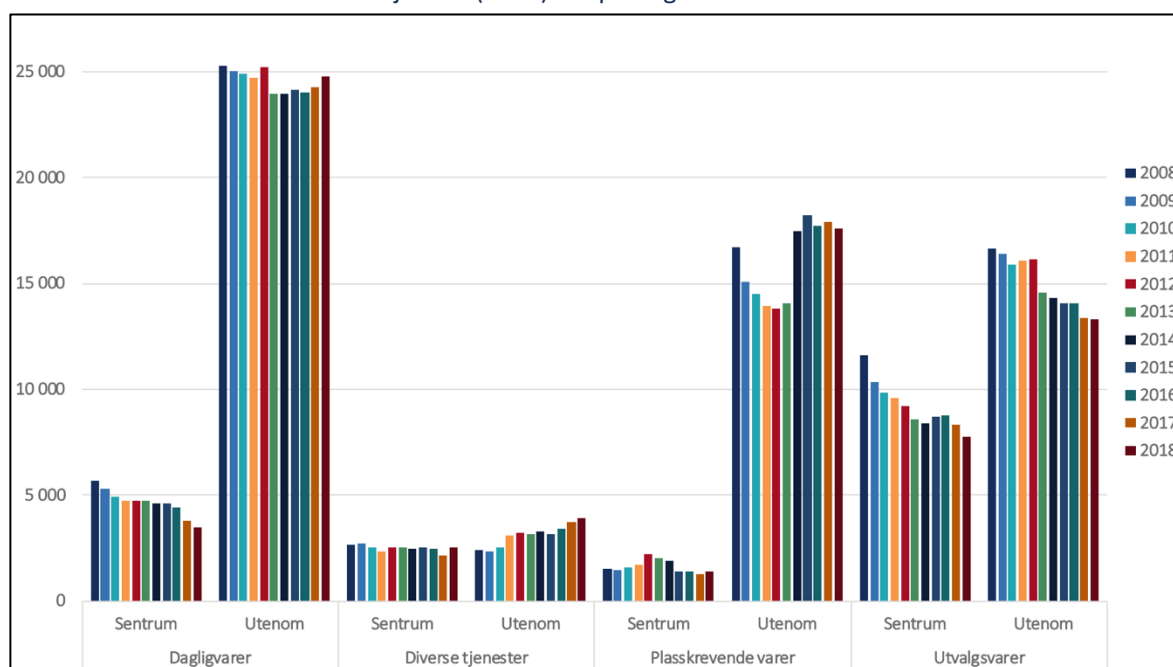
sentrum. Samlet for tjenesteyting og utvalgsvarer har Sarpsborg den fjerde laveste omsetningen av alle byene i undersøkelsen med 9 100 kroner pr innbygger, kun etterfulgt av Steinkjer, Skien og Larvik.

Figur 5-23 Definert sentrumssone Sarpsborg

Kilde: OpenStreetMap QGIS

Figur 5-24 Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Sarpsborg.

Kilde: SSB/Vista Analyse AS

5.7 Skien - Porsgrunn

Figurer som omfatter både Skien og Porsgrunn er presentert under Skien og gjentas ikke under avsnittet om Porsgrunn.

Skien

Tabell 5-8 Fakta om Skien

Kommunefakta	2018
Innbyggere i kommunen	54 510
Innbyggere i sentrumssonen	3 242
Innbyggere i tettstedet (inkluderer nabokommuner)	93 065
Sysselsatte (lønnstakere etter bosted – kommunen)	24 422
Arbeidsplasser (lønnstakere etter arbeidssted)	24 555
Omsetning i varehandel*) – totalt i kommunen (eks mva.)	4,923 mrd.
Omsetning i varehandel*) – per innbygger i kommunen (eks mva.)	90 313
Omsetning per innbygger relatert til landssnittet (landssnitt = 100)	113
Prosentvis endring i omsetning per innbygger 2008-2018/2012-2018	+5/+2
Prosentvis endring i omsetning av utvalgsvarer i sentrumssonen 2008-2018/2012-2018	-36/-20
Prosentvis endring i omsetning av tjenesteyting i sentrumssonen 2008-2018/2012-2018	+43/+36
Omsetning i kjøpesentre i kommunen (inkl. mva.) 2018	2,195 mrd.
Prosentvis endring i omsetning i kommunen i kjøpesentre 2012-2018	-9

*) Drivstoff, postordre, netthandel unntatt.

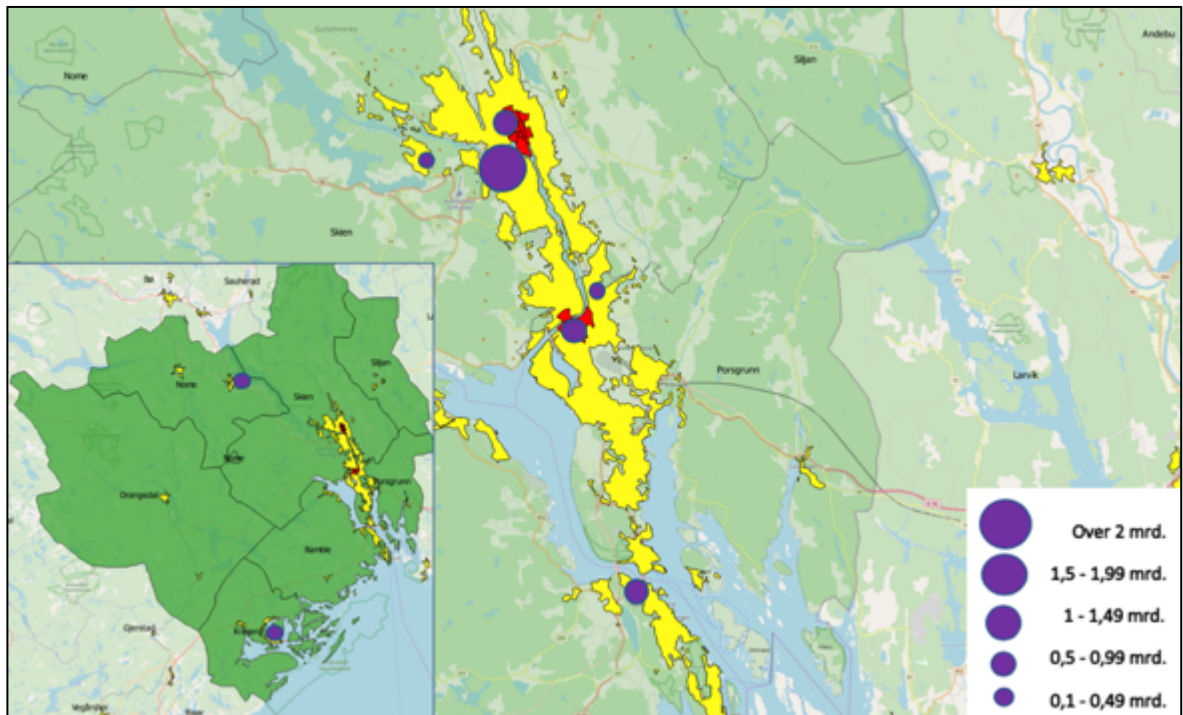
Kilde: SSB, Araplan, Vista Analyse

Skien og Porsgrunn dekker et kundeomland i et geografisk stort område. Den reiselivsbaserte omsetningen slår ut i Bamble og Kragerø, der Bamble tar andeler, mens Kragerø taper noe.

I Skien ligger Hercules kjøpesentre i randsonen av Skien sentrum, lokalisert i et tidligere industriområde som i mange norske byer. Sentrumshandelen i Skien har gått raskt nedover siden 2008 og ligger i dag på et lavt nivå med et gjennomsnitt under kr 10 000 for utvalgsvarer, noe som er lavest av alle byene i undersøkelsen med unntak av Steinkjer. Omsetningen har i stedet økt utenfor sentrum. Omsetningen på Hercules har vært stabil gjennom perioden fra 2012. Skien sentrum har hatt en liten vekst i omsetning i tjenesteyting, som er en positiv mot-trend.

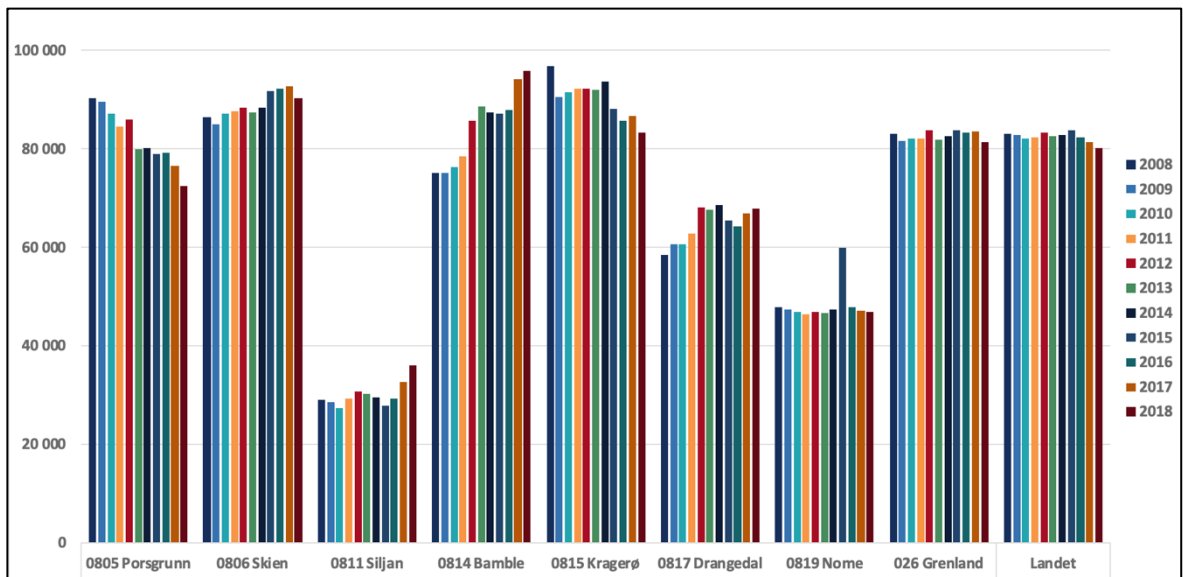
Omsetningen av plasskrevende varer i båndbyen Skien-Porsgrunn skjer i Skien og ikke Porsgrunn. Det er kun Sarpsborg, Larvik og Steinkjer som har lavere omsetning av utvalgsvarer og tjenesteyting i sentrum enn Skien.

Figur 5-25 Kjøpesenteromsetning i Grenland BA-region. Sentre eller grupper av sentre over 0,25 mrd. kroner. Inkl. mva. 2017.

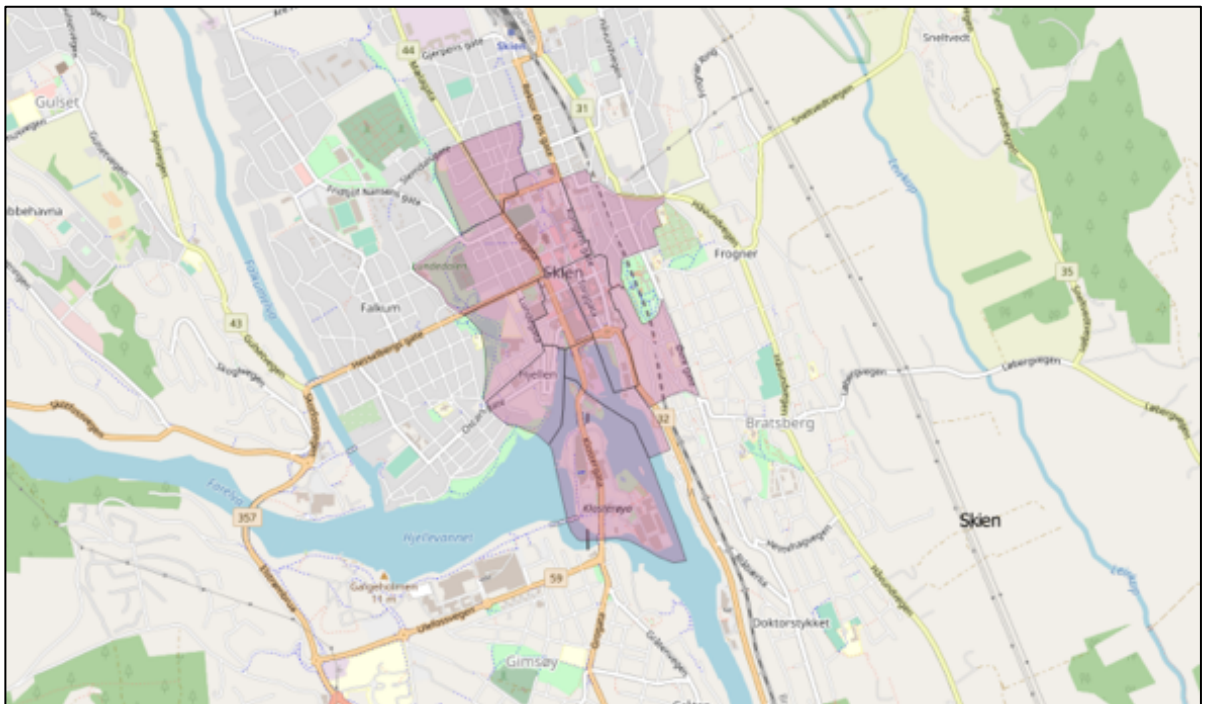
Kilde: SSB, NIBR, Araplan, Vista Analyse

Figur 5-26 Omsetning i varehandelen i kommuner i Skien-Porsgrunn BA-region (Grenland) og landet. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Eks mva.

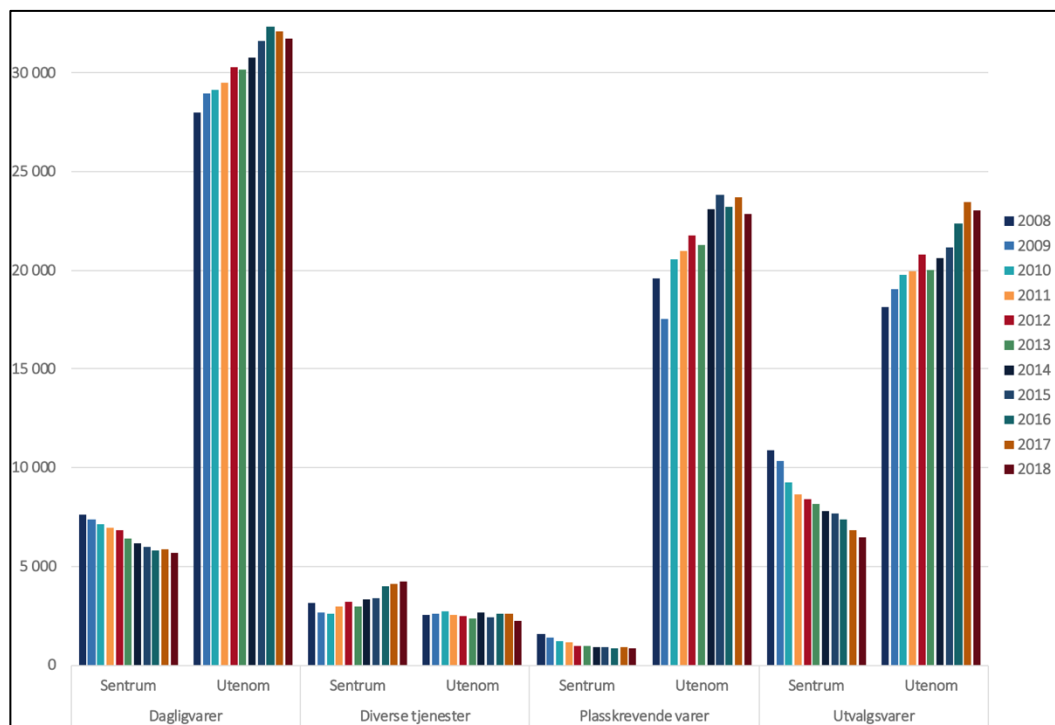
Kilde: SSB/Vista Analyse

Figur 5-27 Definert sentrumssone Skien

Kilde: OpenStreetMap QGIS

Figur 5-28 Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Skien.

Kilde SSB/Vista Analyse AS

Porsgrunn

Tabell 5-9 Fakta om Porsgrunn

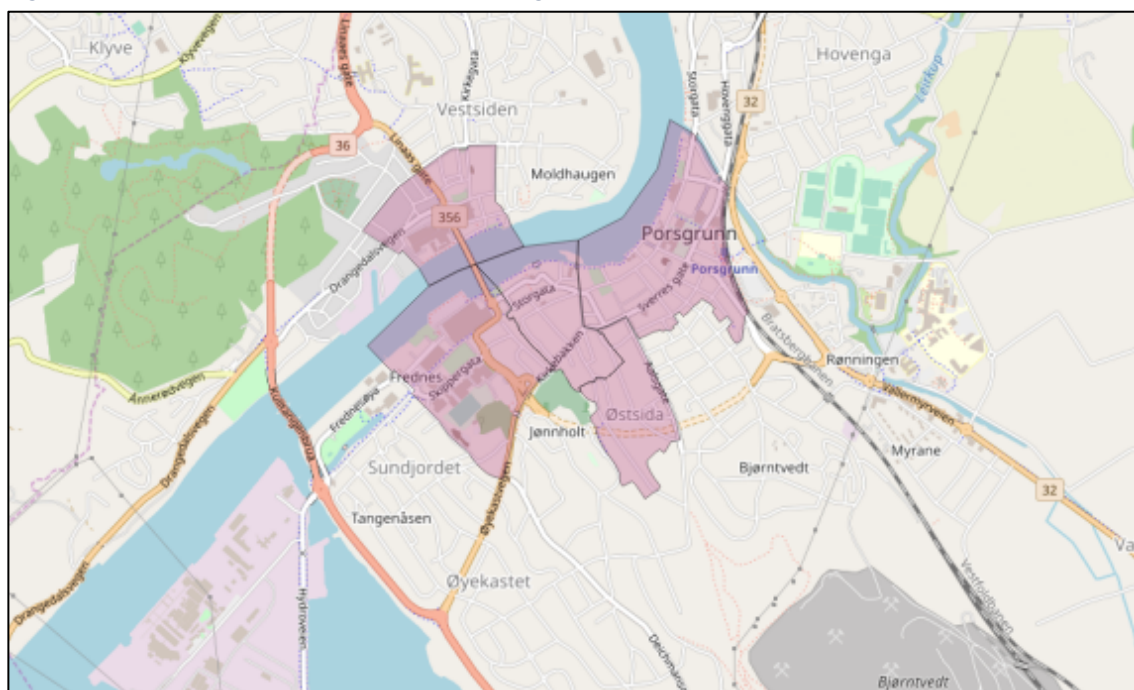
Kommunefakta Porsgrunn	2018
Innbyggere i kommunen	36 091
Innbyggere i sentrumssonen	1 944
Innbyggere i tettstedet (inkluderer nabokommuner)	93 065
Sysselsatte (lønnstakere etter bosted – kommunen)	16 511
Arbeidsplasser (lønnstakere etter arbeidssted)	16 402
Omsetning i varehandel*) – totalt i kommunen (eks mva.)	2,61 mrd.
Omsetning i varehandel*) – per innbygger i kommunen (eks mva.)	72 406
Omsetning per innbygger relatert til landssnittet (landssnitt = 100)	90
Prosentvis endring i omsetning per innbygger 2008-2018/2012-2018	-20/-16
Prosentvis endring i omsetning av utvalgsvarer i sentrumssonen 2008-2018/2012-2018	-37/-24
Prosentvis endring i omsetning av tjenesteyting i sentrumssonen 2008-2018/2012-2018	-12/-17
Omsetning i kjøpesentre i kommunen (inkl. mva.) 2018	1,004 mrd.
Prosentvis endring i omsetning i kommunen i kjøpesentre 2012-2018	-14

*) Drivstoff, postordre, netthandel unntatt.

Kilde: SSB, Araplan, Vista Analyse

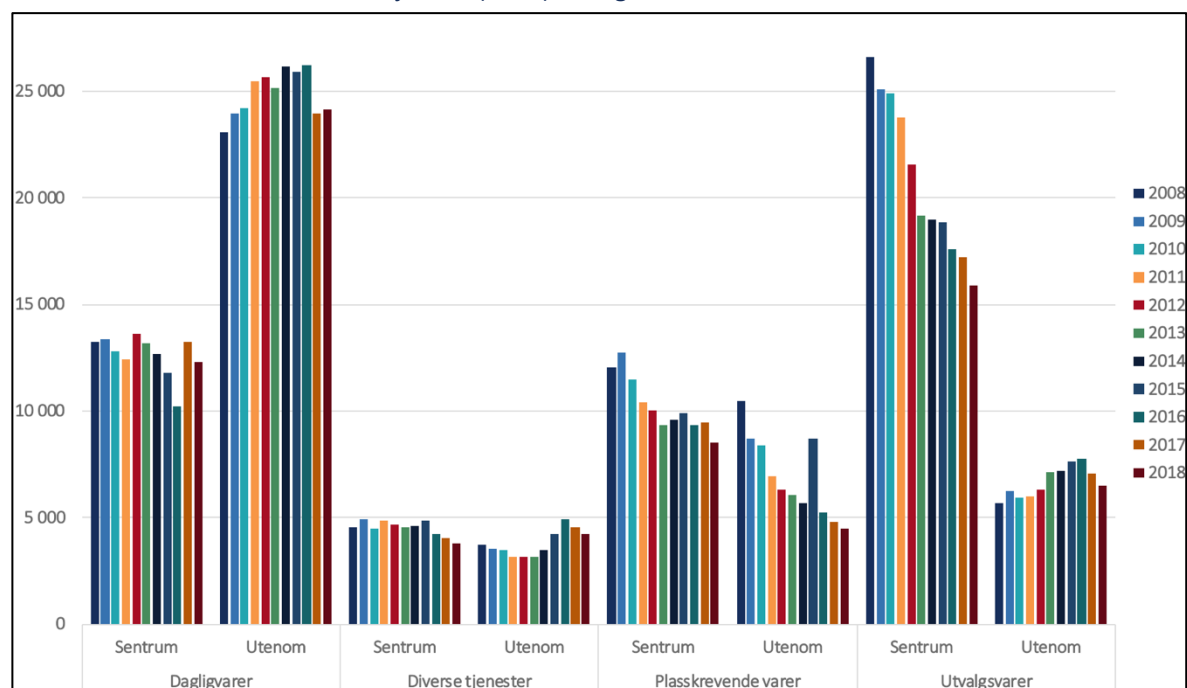
Porsgrunn er et eksempel på hvordan et stort kjøpesenter (Down Town) lokalisert i sentrum bidrar til at handelen med utvalgsvarer opprettholdes i sentrum. Omsetningen har gått ned siden 2008, men ligger som nummer ti av byene i denne analysen, og andelen utvalgsvarer som omsettes utenfor sentrum er mye lavere. Omsetningen av plasskrevende varer har gått ned i Porsgrunn, og den veksten som har skjedd innen tjenesteyting har skjedd utenfor sentrum. Samlet for utvalgsvarer og tjenesteyting er omsetningen i sentrum over 20 000 kroner pr innbygger.

Figur 5-29 Definert sentrumssone Porsgrunn

Kilde: OpenStreetMap QGIS

Figur 5-30 Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Porsgrunn.

Kilde: SSB/Vista Analyse AS

5.8 Kristiansand

Tabell 5-10 Fakta om Kristiansand

Kommunefakta	2018
Innbyggere i kommunen	91 440
Innbyggere i sentrumssonen	7 422
Innbyggere i tettstedet (inkluderer nabokommuner)	63 441
Sysselsatte (lønnstakere etter bosted – kommunen)	42 668
Arbeidsplasser (lønnstakere etter arbeidssted)	49 771
Omsetning i varehandel*) – totalt i kommunen (eks mva.)	8,516 mrd.
Omsetning i varehandel*) – per innbygger i kommunen (eks mva.)	93 132
Omsetning per innbygger relatert til landssnittet (landssnitt = 100)	116
Prosentvis endring i omsetning per innbygger 2008-2018/2012-2018	-8/-8
Prosentvis endring i omsetning av utvalgsvarer i sentrumssonen 2008-2018/2012-2018	-24/-18
Prosentvis endring i omsetning av tjenesteyting i sentrumssonen 2008-2018/2012-2018	-1/-5
Omsetning i kjøpesentre i kommunen (inkl. mva.) 2018	3,738
Prosentvis endring i omsetning i kommunen i kjøpesentre 2012-2018	+16

*) Drivstoff, postordre, netthandel unntatt.

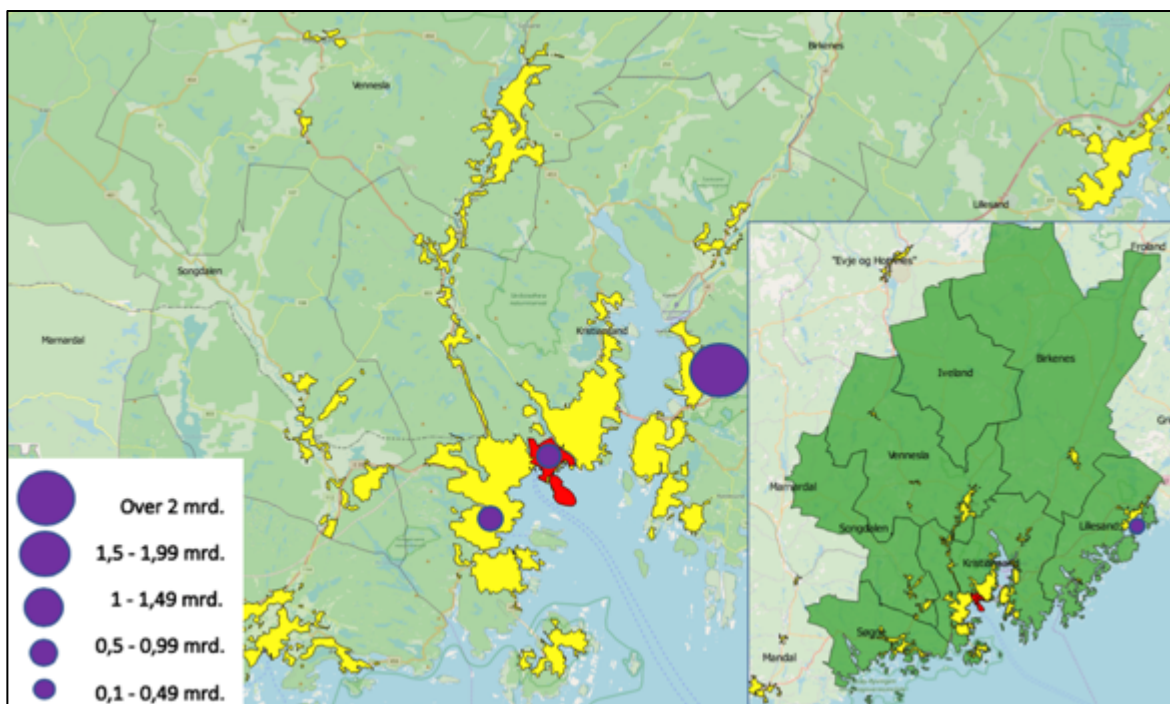
Kilde: SSB, Araplan, Vista Analyse

Kristiansand har et stort geografisk kundeomland og mange av nabokommunene har lav omsetning og stor handelsimport. Lillesand er unntaket, men det skyldes stor tilflyt av kunder i

turistsesongen. Alle nabokommunene har hatt nedgang i omsetning, særlig siste del av perioden.

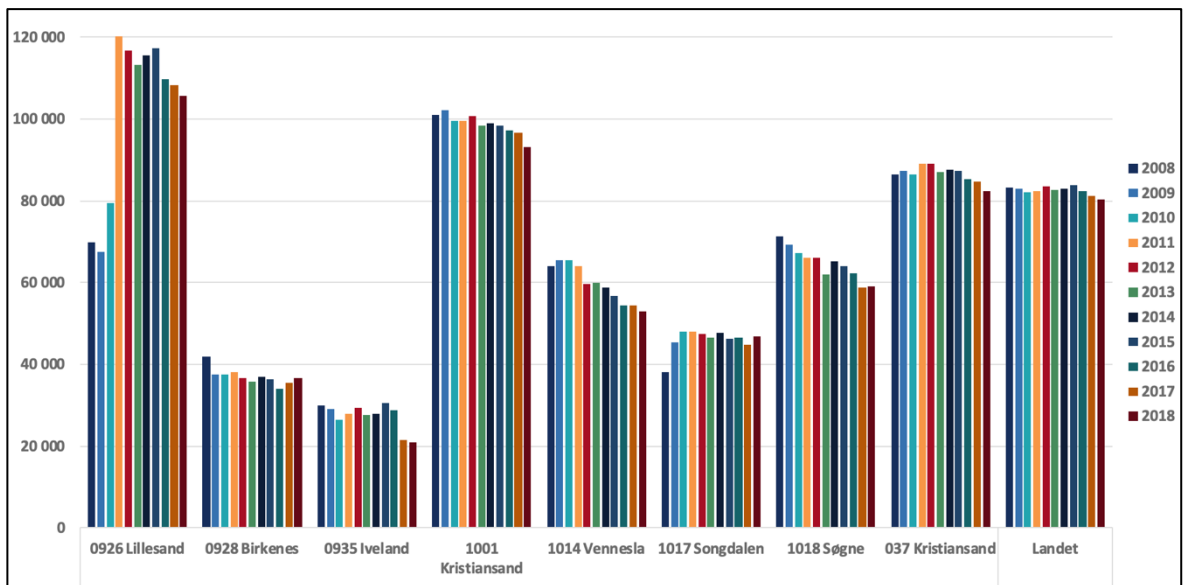
Kristiansand med den historiske kvadraturen har et attraktivt sentrum med alle muligheter for handel og opplevelser. Utfordringen for sentrum er Sørlandsparken som er lokalisert 12 km utenfor Kristiansand sentrum. Omsetningen utenfor sentrum for utvalgsvarer og plasskrevende holder seg på et stabilt og høyt nivå, mens omsetningen av varer i sentrum har gått jevnt ned siden 2008 selv om den fortsatt ligger på et relativt høyt nivå. Kun 11 byer har høyere snittomsetning for utvalgsvarer og tjenesteyting i sentrum. Omsetning av tjenesteyting holder et høyt nivå og dokumenterer at Kristiansand sentrum har høy attraktivitet.

Figur 5-31 Kjøpesenteromsetning i Kristiansand BA-region. Sentre eller grupper av sentre over 0,25 mrd. kroner. Inkl. mva. 2017.

Kilde: SSB, NIBR, Araplan Vista Analyse

Figur 5-32 Omsetning i varehandelen i kommuner i Kristiansands BA-region og landet. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Eks mva.

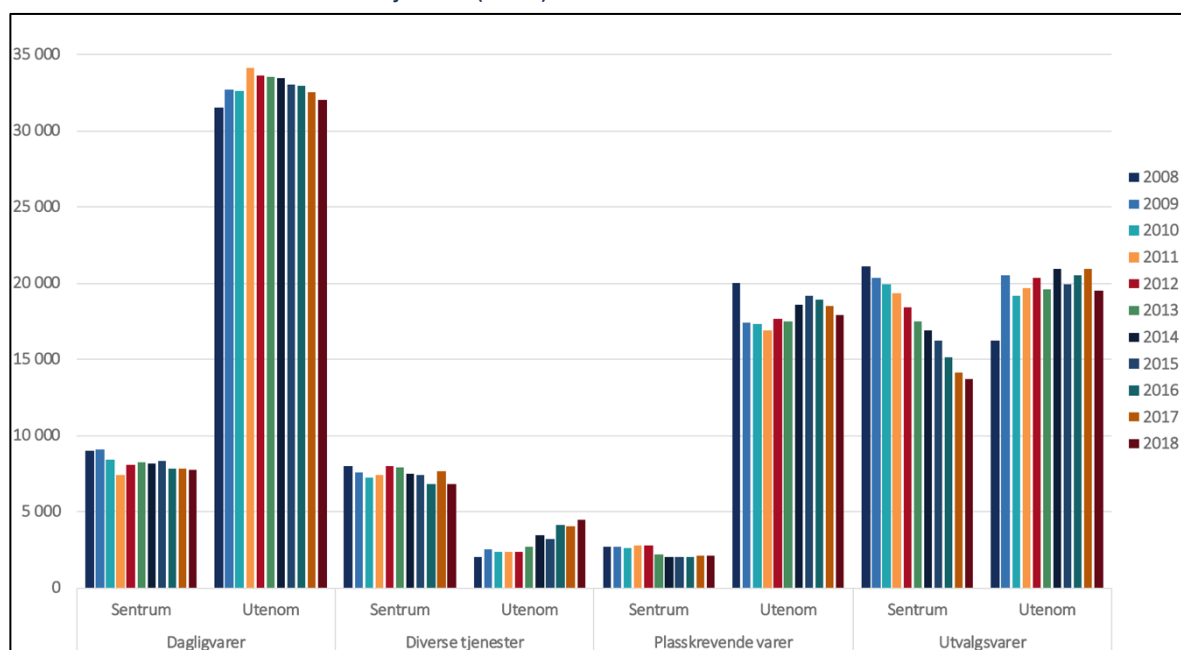
Kilde: SSB/Vista Analyse

Figur 5-33 Definiert sentrumssone Kristiansand

Kilde: OpenStreetMap QGIS

Figur 5-34 Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Kristiansand.

Kilde SSB/Vista Analyse AS

5.9 Ålesund

Tabell 5-11: Fakta om Ålesund

Kommunefakta	2018
Innbyggere i kommunen	47 510
Innbyggere i sentrumssonen	2 233
Innbyggere i tettstedet (inkluderer nabokommuner)	52 626
Sysselsatte (lønnstakere etter bosted – kommunen)	23 943
Arbeidsplasser (lønnstakere etter arbeidssted)	27 642
Omsetning i varehandel*) – totalt i kommunen (eks mva.)	5,799 mrd.
Omsetning i varehandel*) – per innbygger i kommunen (eks mva.)	122 049
Omsetning per innbygger relatert til landssnittet (landssnitt = 100)	152
Prosentvis endring i omsetning per innbygger 2008-2018/2012-2018	-3/-6
Prosentvis endring i omsetning av utvalgsvarer i sentrumssonen 2008-2018/2012-2018	-30/-25
Prosentvis endring i omsetning av tjenesteyting i sentrumssonen 2008-2018/2012-2018	+7/+6
Omsetning i kjøpesentre i kommunen (inkl. mva.) 2018	3,465 mrd.
Prosentvis endring i omsetning i kommunen i kjøpesentre 2012-2018	-4

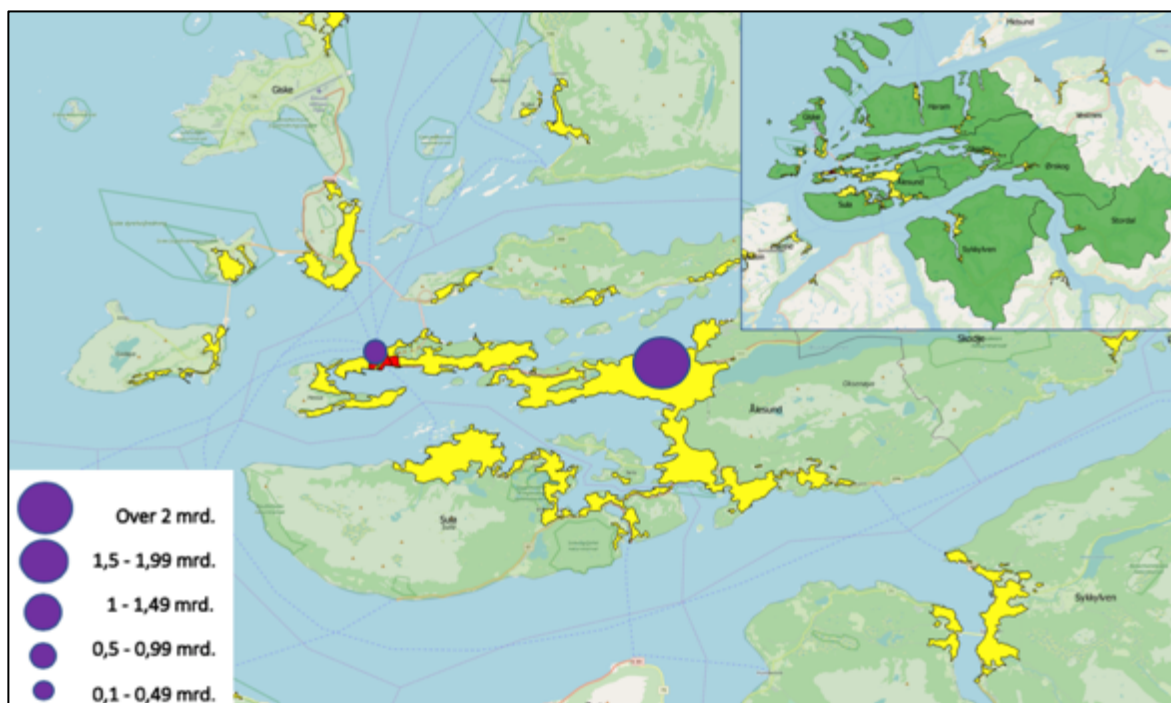
*) Drivstoff, postordre, netthandel unntatt.

Kilde: SSB, Araplan, Vista Analyse

Ålesund har mange nabokommuner innenfor sitt pendleromland, og nær alle har svært lav lokal dekning av varer. Flere kommuner ligger på en dekningsgrad rett over 50 prosent, og normalt er det dagligvarer som handles lokalt. Det betyr at det er stor handelslekkasje for øvrige varer.

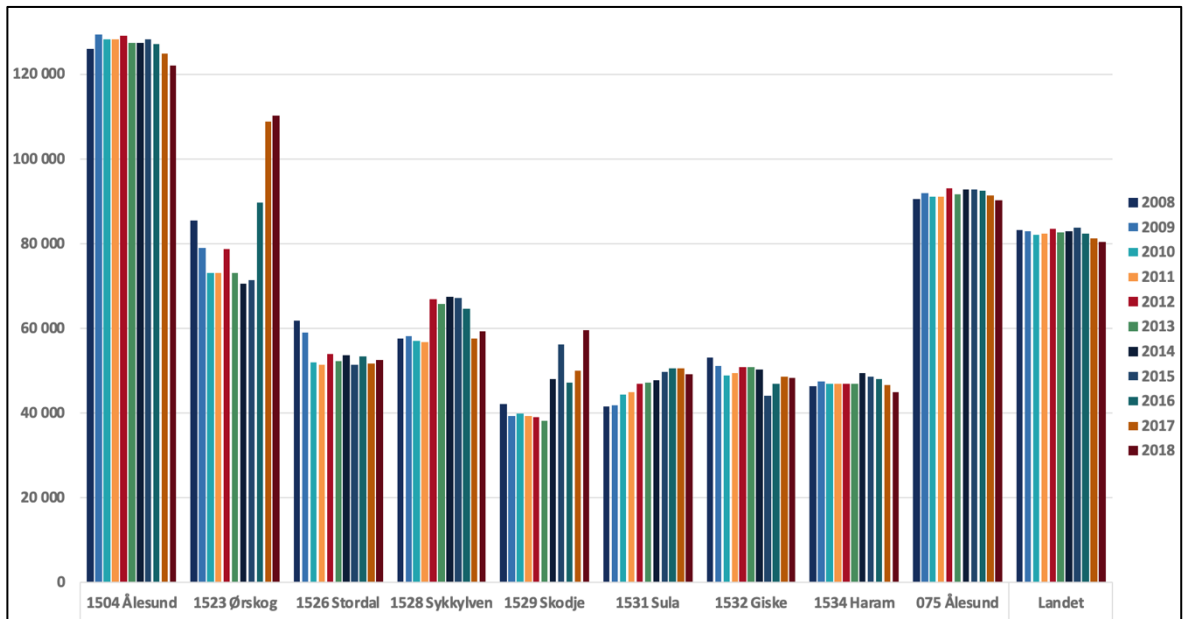
Ålesund sentrum med sin særpregete jugendstil trekker mange turister, særlig cruiseturister, til byen. Til tross for disse besøkene ligger omsetningen av varer og tjenesteyting i sentrum på et litt lavere nivå enn Bergen og Stavanger, noe som gir Ålesund en 18.plass i denne rangeringen. Omsetningen av utvalgsvarer er redusert siden 2008, og med en ytterligere nedgang fra 2013 slik vi har sett for mange norske byer. Den sentrumseksterne omsetningen har holdt seg på et svært høyt nivå, og ligger høyest av alle byene i utvalget. Det er Moa-senteret, 12 km utenfor sentrum, med varehusene langs Ålesundveien som trekker kunder fra nabo-kommunene. Med en gjennomsnittlig omsetning pr innbygger på 130 000 kroner er det kun Førde og Haugesund som ligger høyere. Årsaken ligger i omsetningen av plasskrevende varer som er svært høy (i gjennomsnitt på kr 32 300 per innbygger) og det er kun Førde og Haugesund som har høyere gjennomsnittlig omsetning av plasskrevende varer med hhv. 43 750 og 37 350 kroner per innbygger.

Figur 5-35 Kjøpesenteromsetning i Ålesund BA-region. Sentre eller grupper av sentre over 0,25 mrd. kroner. Inkl. mva. 2017.

Kilde: SSB, NIBR, Araplan, Vista Analyse

Figur 5-36 Omsetning i varehandelen i kommuner i Ålesund BA-region og landet. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Eks mva.

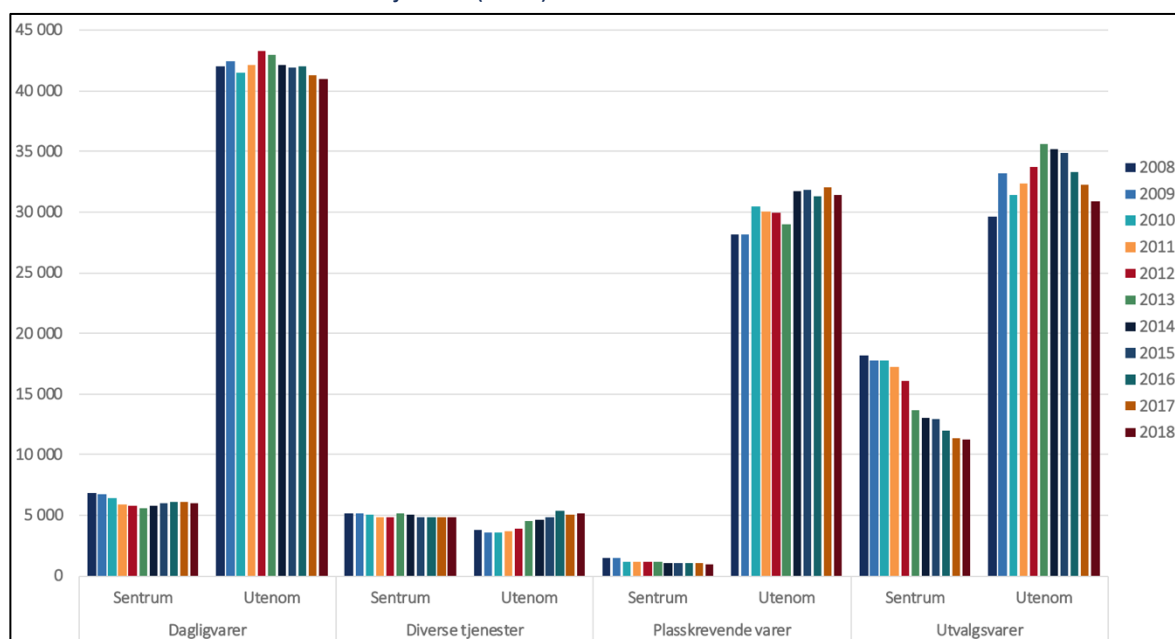
Kilde: SSB/Vista Analyse

Figur 5-37 Definert sentrumssone Ålesund

Kilde: OpenStreetMap QGIS

Figur 5-38 Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Ålesund.

Kild:e SSB/Vista Analyse AS

5.10 Tønsberg

Tabell 5-12: Fakta om Tønsberg

Kommunefakta	2018
Innbyggere i kommunen	45 360
Innbyggere i sentrumssonen	4 031
Innbyggere i tettstedet (inkluderer nabokommuner)	51 887
Sysselsatte (lønnstakere etter bosted – kommunen)	21 900
Arbeidsplasser (lønnstakere etter arbeidssted)	27 748
Omsetning i varehandel*) – totalt i kommunen (eks mva.)	5,114 mrd.
Omsetning i varehandel*) – per innbygger i kommunen (eks mva.)	112 745
Omsetning per innbygger relatert til landssnittet (landssnitt = 100)	141
Prosentvis endring i omsetning per innbygger 2008-2018/2012-2018	-10/-2
Prosentvis endring i omsetning av utvalgsvare i sentrumssonen 2008-2018/2012-2018	-11/-6
Prosentvis endring i omsetning av tjenesteyting i sentrumssonen 2008-2018/2012-2018	+43/+17
Omsetning i kjøpesentre i kommunen (inkl. mva.) 2018	1,695
Prosentvis endring i omsetning i kommunen i kjøpesentre 2012-2018	+13

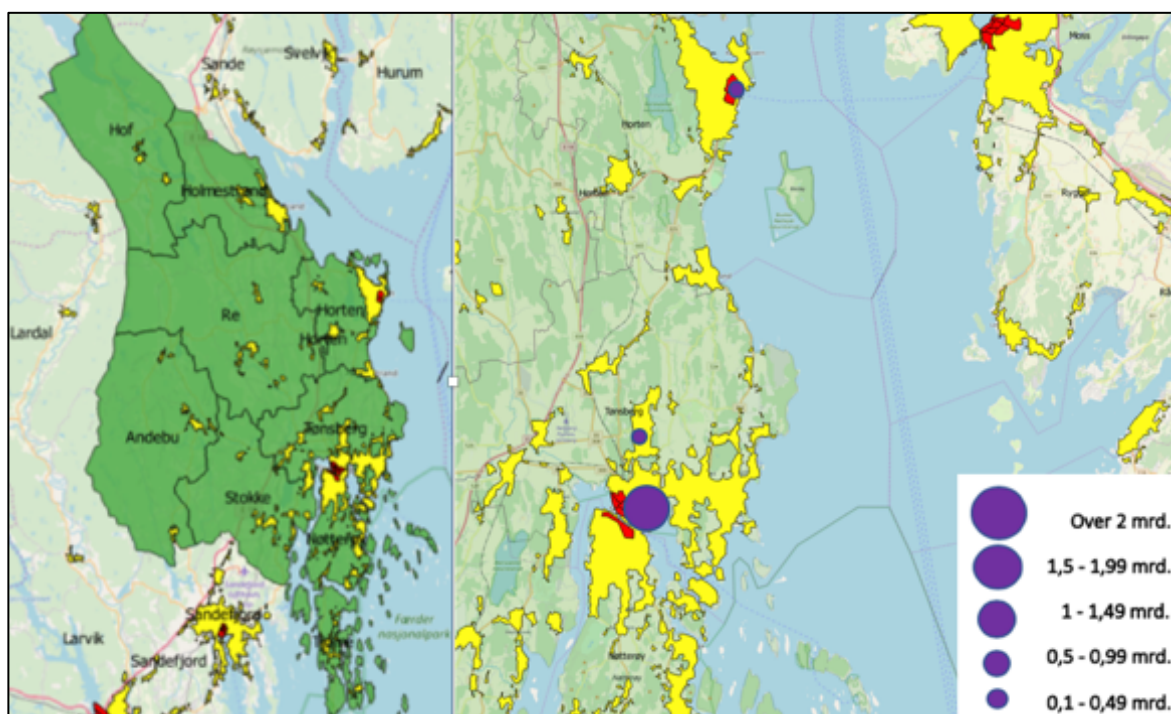
*) Drivstoff, postordre, netthandel unntatt.

Kilde: SSB, Araplan, Vista Analyse

Tønsberg har mange kommuner innenfor sitt pendleromland og flere av disse har hatt en omsetningsvekst. Både Holmestrand, Re og Stokke har hatt en omsetningsvekst, og flere av disse kommunene har en relativt god egendekning. Tønsberg har uansett et tilbud til lokale i nabokommuner med en sterk handelsby, noe som gir en svært høy omsetning pr innbygger.

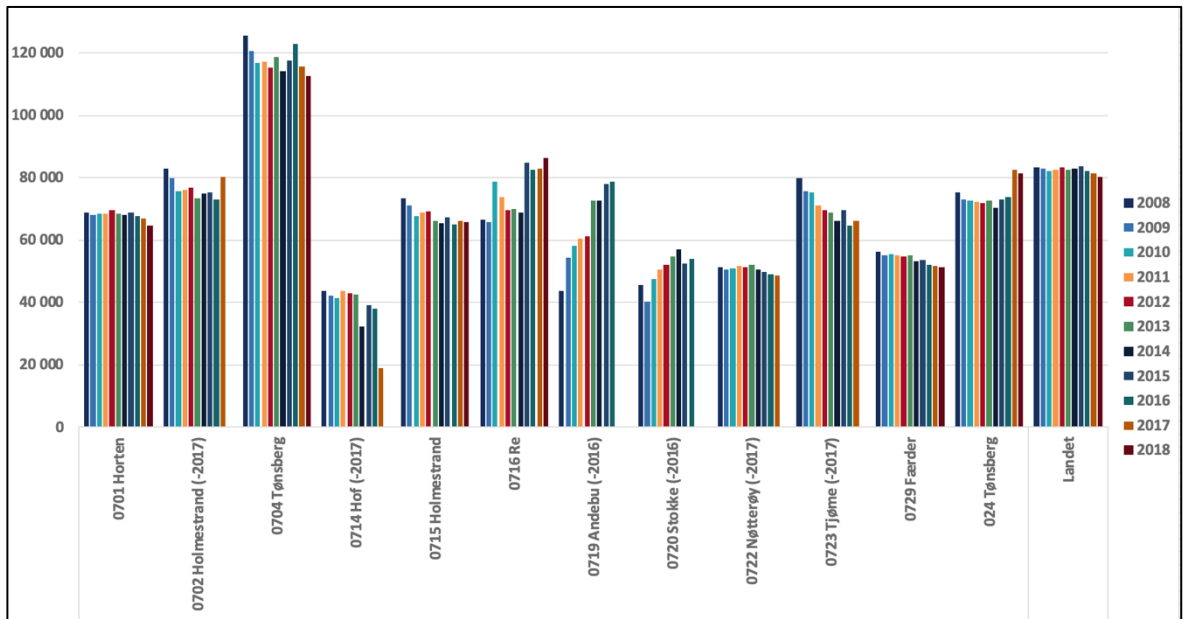
Tønsberg sentrum har nest høyest gjennomsnittlig omsetning av varer og tjenesteyting av alle byer i undersøkelsen etter Førde. Mens omsetningen av tjenesteyting i sentrum har hatt en jevn vekst og ligger på et høyt nivå (10 000 kroner per innbygger), har omsetningen av varer i sentrum holdt seg relativt stabilt fram til 2017 da det var en større omsetningsnedgang. Årsaken ligger i den høye omsetningen i Farmandstredet kjøpesenter på over en milliard kroner. Den høye gjennomsnittlige omsetningen skyldes altså et stort kjøpesenter i sentrum, på samme måte som vi ser i Førde, Ski og Hamar. Omsetningen av plasskrevende varer ligger på et høyt snittnivå og viser at Tønsberg fungerer som er regionalt knutepunkt for handel. Det meste av denne omsetningen er imidlertid lokalisert utenfor sentrum i Kilen.

Figur 5-39 Kjøpesenteromsetning i Tønsberg BA-region. Sentre eller grupper av sentre over 0,25 mrd. kroner. Inkl. mva. 2017.

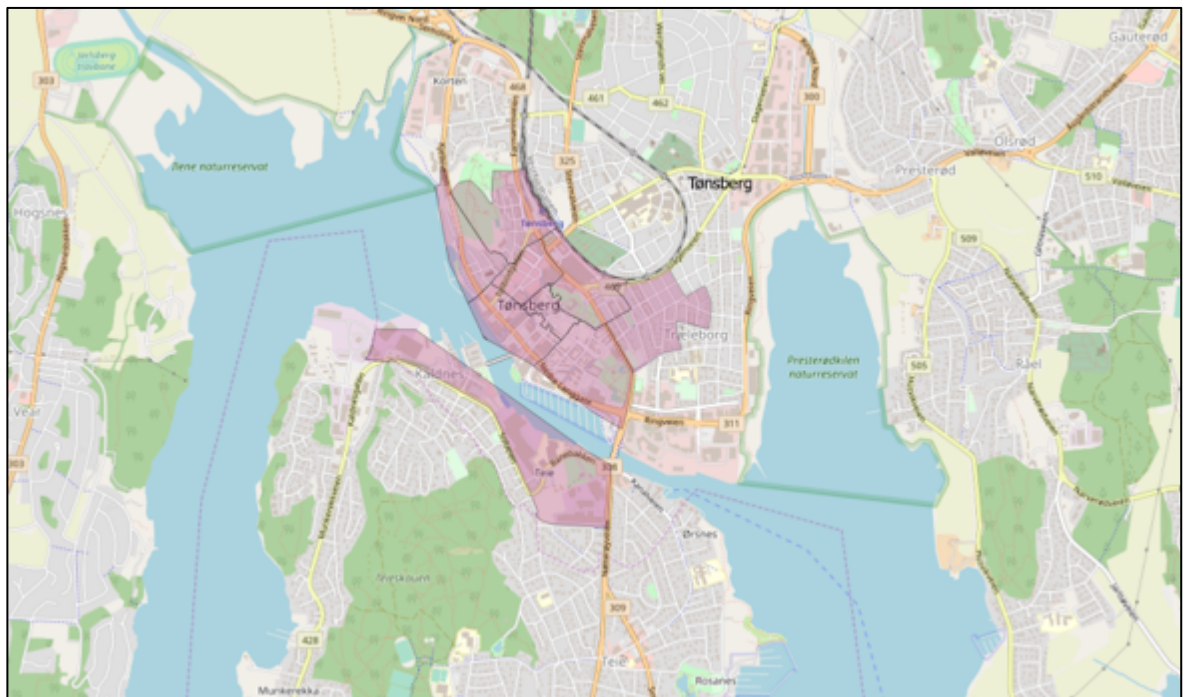
Kilde: SSB, NIBR, Araplan, Vista Analyse

Figur 5-40 Omsetning i varehandelen i kommuner i Tønsberg BA-region og landet. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Eks mva.

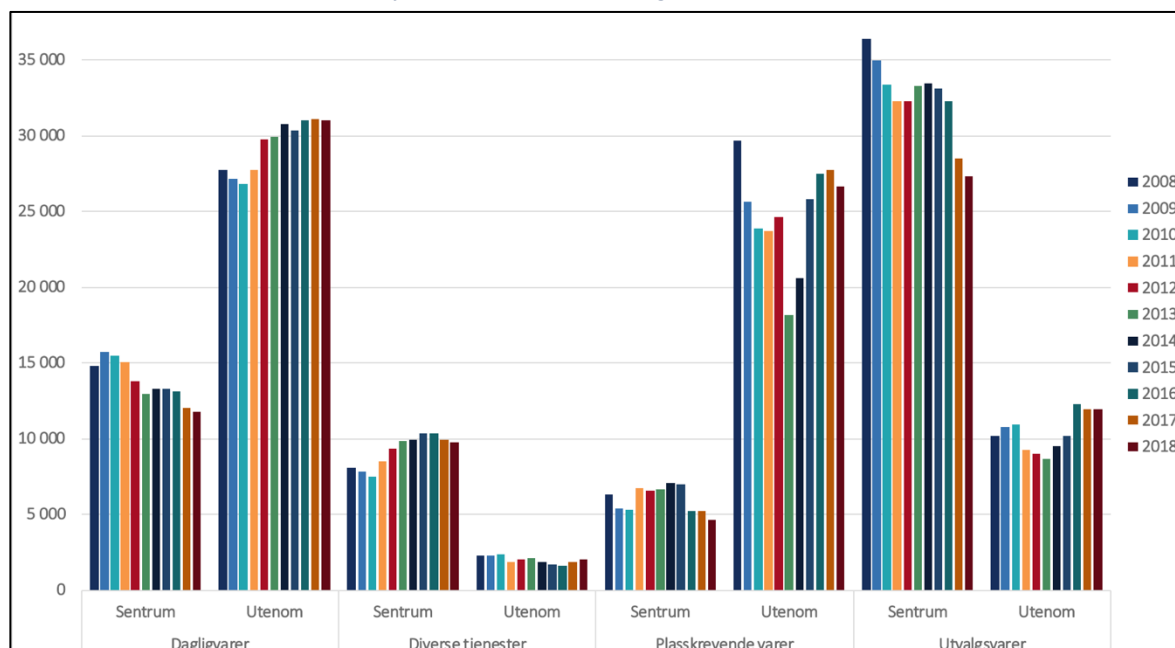
Kilde: SSB/Vista Analyse

Figur 5-41 Definert sentrumssone Tønsberg

Kilde: OpenStreetMap QGIS

Figur 5-42 Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Tønsberg.

Kilde: SSB/Vista Analyse AS

5.11 Moss

Tabell 5-13: Fakta om Moss

Kommunefakta	2018
Innbyggere i kommunen	32 588
Innbyggere i sentrumssonen	2 716
Innbyggere i tettstedet (inkluderer nabokommuner)	47 008
Sysselsatte (lønnstakere etter bosted – kommunen)	14 084
Arbeidsplasser (lønnstakere etter arbeidssted)	13 098
Omsetning i varehandel*) – totalt i kommunen (eks mva.)	2,502 mrd
Omsetning i varehandel*) – per innbygger i kommunen (eks mva.)	76 766
Omsetning per innbygger relatert til landsnittet (landssnitt = 100)	96
Prosentvis endring i omsetning per innbygger 2008-2018/2012-2018	-10/-4
Prosentvis endring i omsetning av utvalgsvarer i sentrumssonen 2008-2018/2012-2018	-34/-21
Prosentvis endring i omsetning av tjenesteyting i sentrumssonen 2008-2018/2012-2018	-1/-5
Omsetning i kjøpesentre i kommunen (inkl. mva.) 2018	1,196
Prosentvis endring i omsetning i kommunen i kjøpesentre 2012-2018	-13

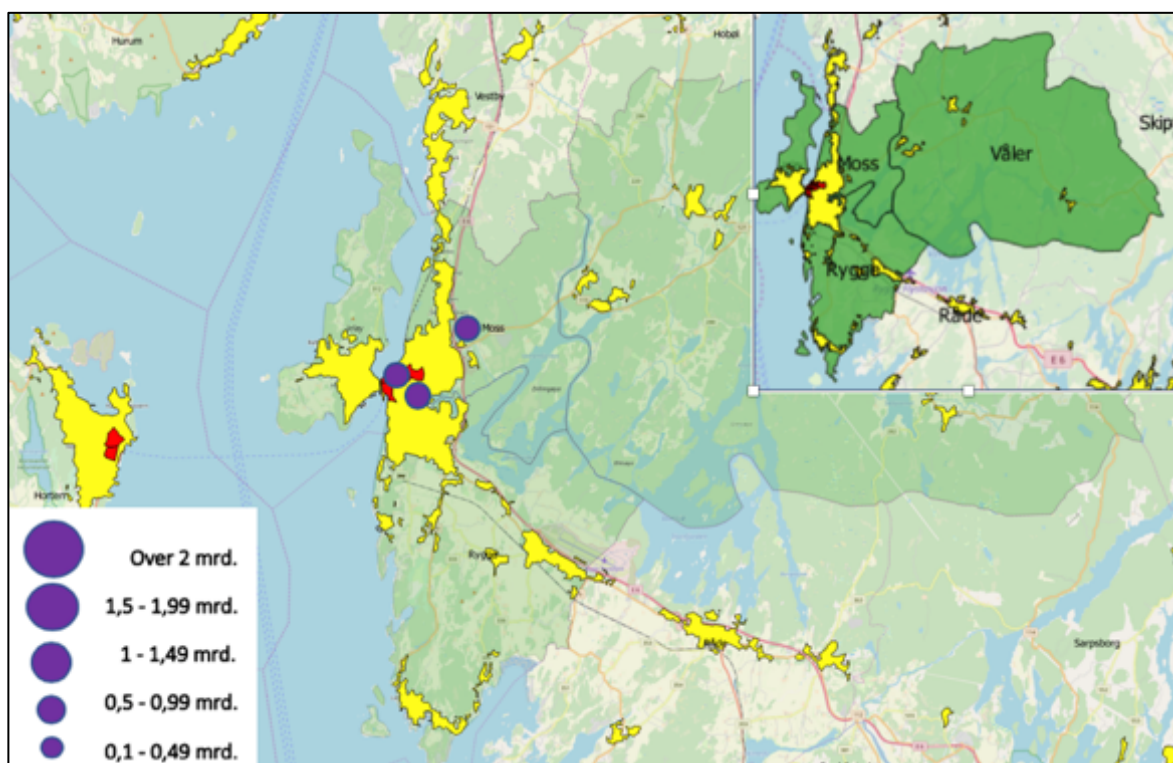
*) Drivstoff, postordre, netthandel unntatt.

Kilde: SSB, Araplan, Vista Analyse

Tettstedet Moss har vokst seg inn i Rygge kommune og de sto kommunene står foran sammenslåing i 2020. Rygge har lokalisert sitt handelstilbud ved kommunegrensen til Moss, noe som har bidratt til sterk handelskonkurransen mellom de to kommunene. Moss holder et stabilt omsetningsnivå, mens Rygge har hatt noe nedgang siste år. Bosatte i Våler dekker det meste av sitt behov i Moss og Rygge.

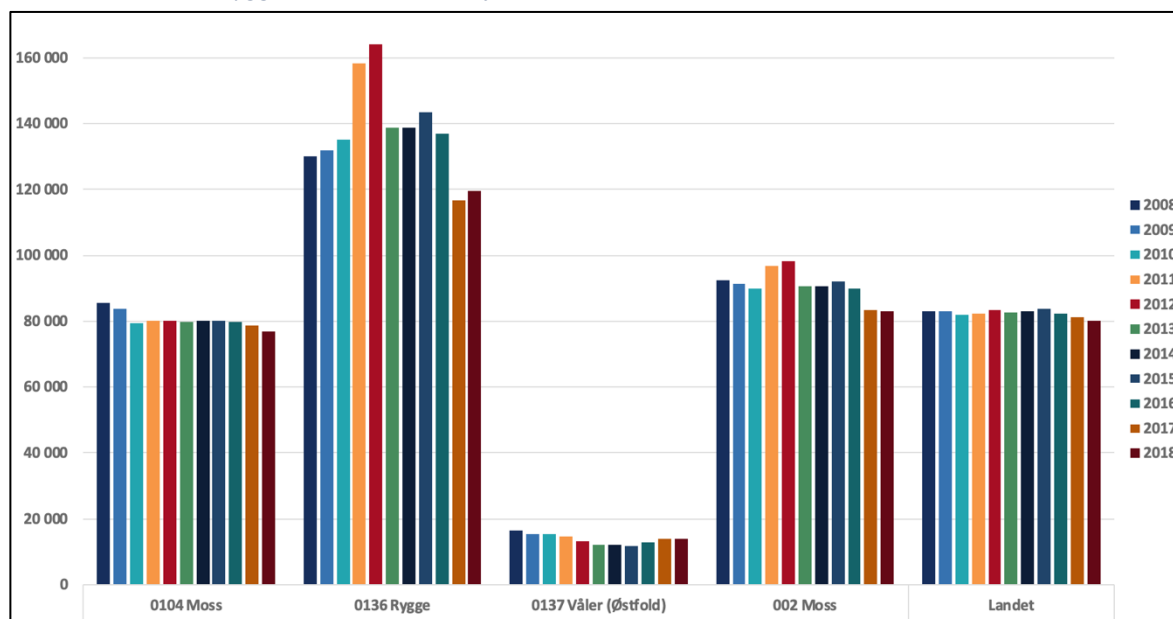
Detaljvareomsetningen i Moss sentrum har hatt en nedgang gjennom hele perioden fra 2008, samtidig som den sentrumseksterne omsetningen har holdt seg stabilt. Moss tettsted strekker seg nordover til Son i Vestby og sørover inn i Rygge kommune som har sitt kjøpesenter nær kommunegrensen. Både Rygge Storsenter og Mosseporten utenfor Moss sentrum har hatt en liten vekst i omsetning, mens Amfi Moss i sentrum har hatt en tilsvarende nedgang. Omsetningen av tjenesteyting har holdt seg på et relativt stabilt, men på et lavt nivå. Omsetningen av plasskrevende varer holder seg stabilt, men for et fullstendig bilde bør omsetningen i Rygge sees i sammenheng med omsetningen i Moss. Moss har en lav omsetning av plasskrevende varer, noe som skyldes tilbud både i Vestby (langs E8), Ås (langs E18) og Rygge (Varnaveien).

Figur 5-43 Kjøpesenteromsetning i Moss BA-region. Sentre eller grupper av sentre over 0,25 mrd. kroner. Inkl. mva. 2017.

Kilde: SSB, NIBR, Araplan, Vista Analyse

Figur 5-44 Omsetning i varehandelen i kommuner i Moss BA-region og landet. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Eks mva.

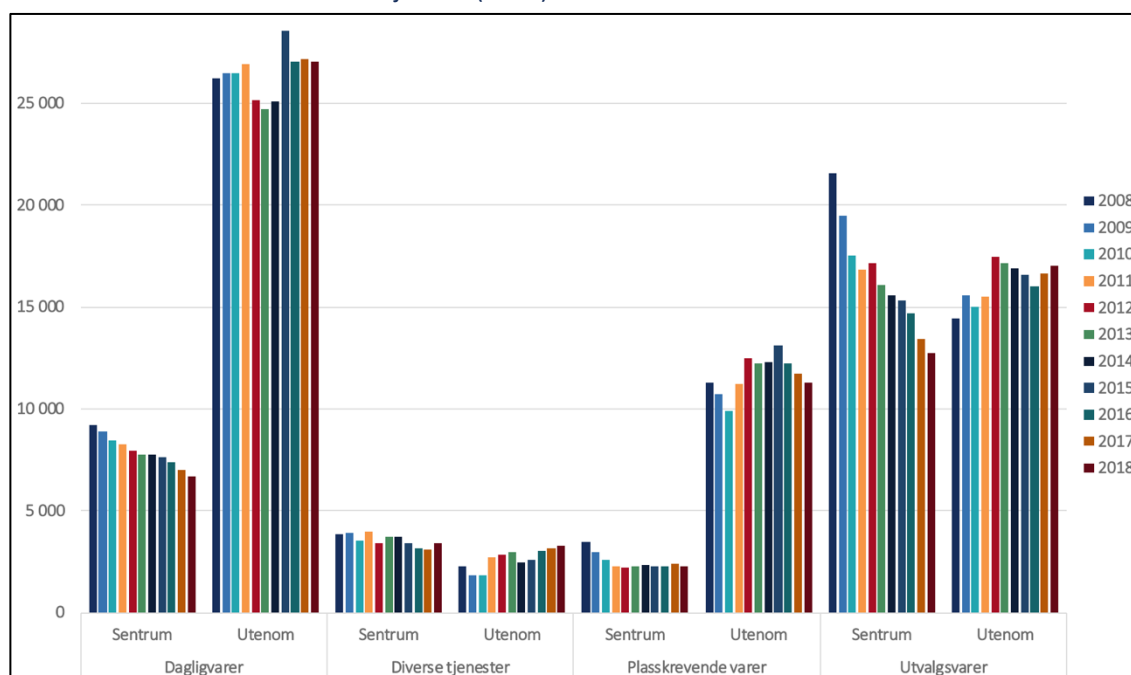
Kilde: SSB/Vista Analyse

Figur 5-45 Definert sentrumssone Moss

Kilde: OpenStreetMap QGIS

Figur 5-46 Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Moss.

Kilde: SSB/Vista Analyse AS

5.12 Haugesund

Tabell 5-14: Fakta om Haugesund

Kommunefakta	2018
Innbyggere i kommunen	37 167
Innbyggere i sentrumssonen	2 790
Innbyggere i tettstedet (inkluderer nabokommuner)	44 873
Sysselsatte (lønnstakere etter bosted – kommunen)	17 651
Arbeidsplasser (lønnstakere etter arbeidssted)	20 695
Omsetning i varehandel*) – totalt i kommunen (eks mva.)	4,601 mrd.
Omsetning i varehandel*) – per innbygger i kommunen (eks mva.)	123 804
Omsetning per innbygger relatert til landssnittet (landssnitt = 100)	154
Prosentvis endring i omsetning per innbygger 2008-2018/2012-2018	-18/-15
Prosentvis endring i omsetning av utvalgsvarer i sentrumssonen 2008-2018/2012-2018	-34/-22
Prosentvis endring i omsetning av tjenesteyting i sentrumssonen 2008-2018/2012-2018	-7/+6
Omsetning i kjøpesentre i kommunen (inkl. mva.) 2018.	1,554
Prosentvis endring i omsetning i kommunen i kjøpesentre 2012-2018	-4

*) Drivstoff, postordre, netthandel unntatt.

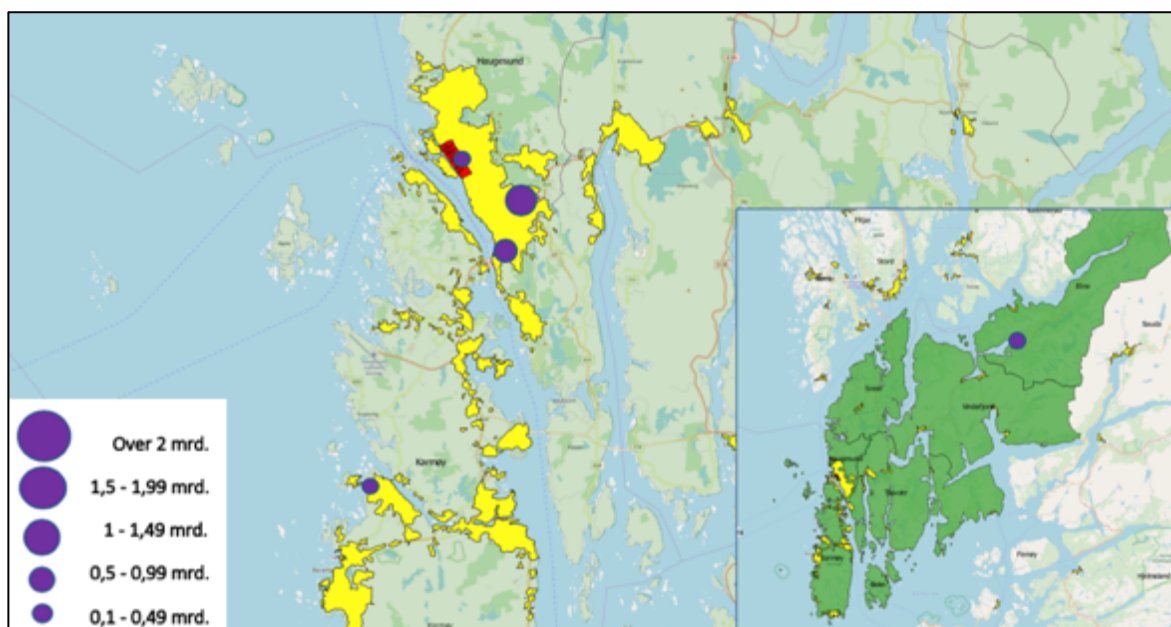
Kilde: SSB, Araplan, Vista Analyse

Haugesund regionsenter dekker et stort geografisk omland og mange av disse kommunene har et lokalt tilbud som dekker mer enn kun dagligvarer. Mens omsetningen i Etne eksempelvis har gått opp, er den redusert i Vindafjord. Omsetningen holder seg stabilt på et nivå

som viser at dagligvarer dekkes lokalt i Sveio og Tysvær. Omsetningen i Haugesund har gått ned fra 2014.

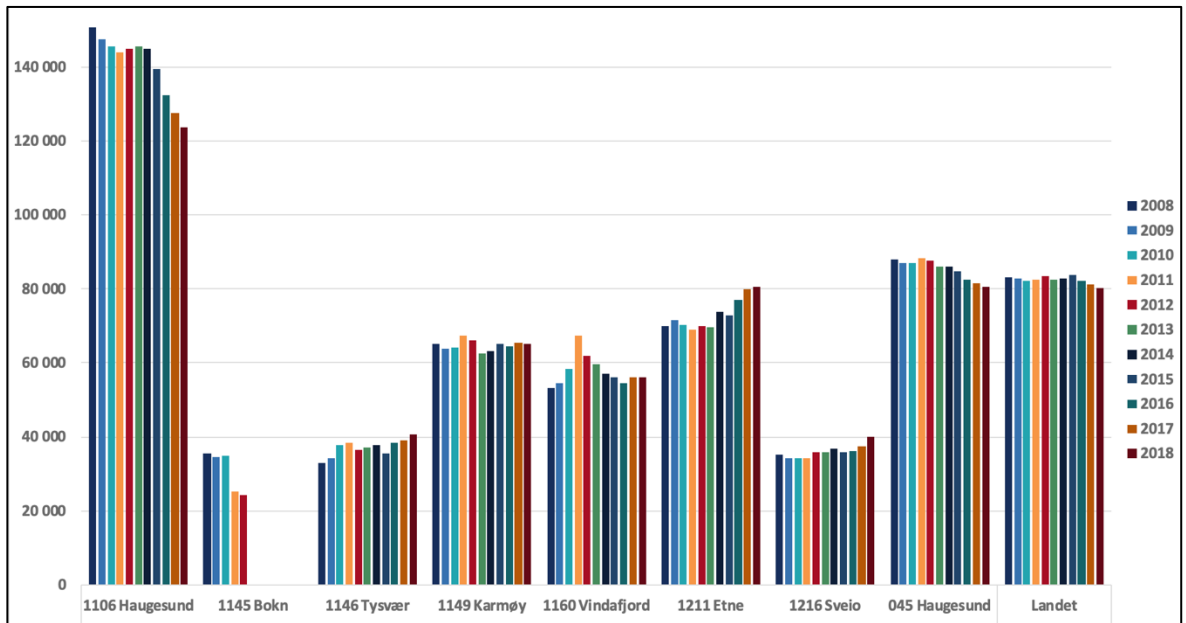
Det er som sentrum for service og tjenesteyting Haugesund fremstår som særlig attraktiv og har den fjerde høyeste plasseringen i utvalget i denne undersøkelsen. Haugesund har sine store kjøpesentre utenfor sentrumssonen, men har til tross for det opprettholdt en relativt høy omsetning i sentrum. Det plasserer Haugesund som handelssentrum blant den høyestehalvdelen av byene i denne analysen. Omsetningen av utvalgsvarer har holdt seg på et ganske høyt nivå (15 000 kroner pr innbygger i 2017). Nedgangen i omsetningen har imidlertid vært stor i sentrumshandelen og pågått gjennom hele perioden, slik vi har sett i de andre vestlandsbyene. Kommunen ligger på tiende plass av byene i denne undersøkelsen. Utenfor sentrum har omsetningen holdt seg stabil, og Haugesund har et stort omland med stor import av kjøpekraft. Haugesund har en svært høy omsetning i plasskrevende varer.

Figur 5-47 Kjøpesenteromsetning i Haugesund BA-region. Sentre eller grupper av sentre over 0,25 mrd. kroner. Inkl. mva. 2017.

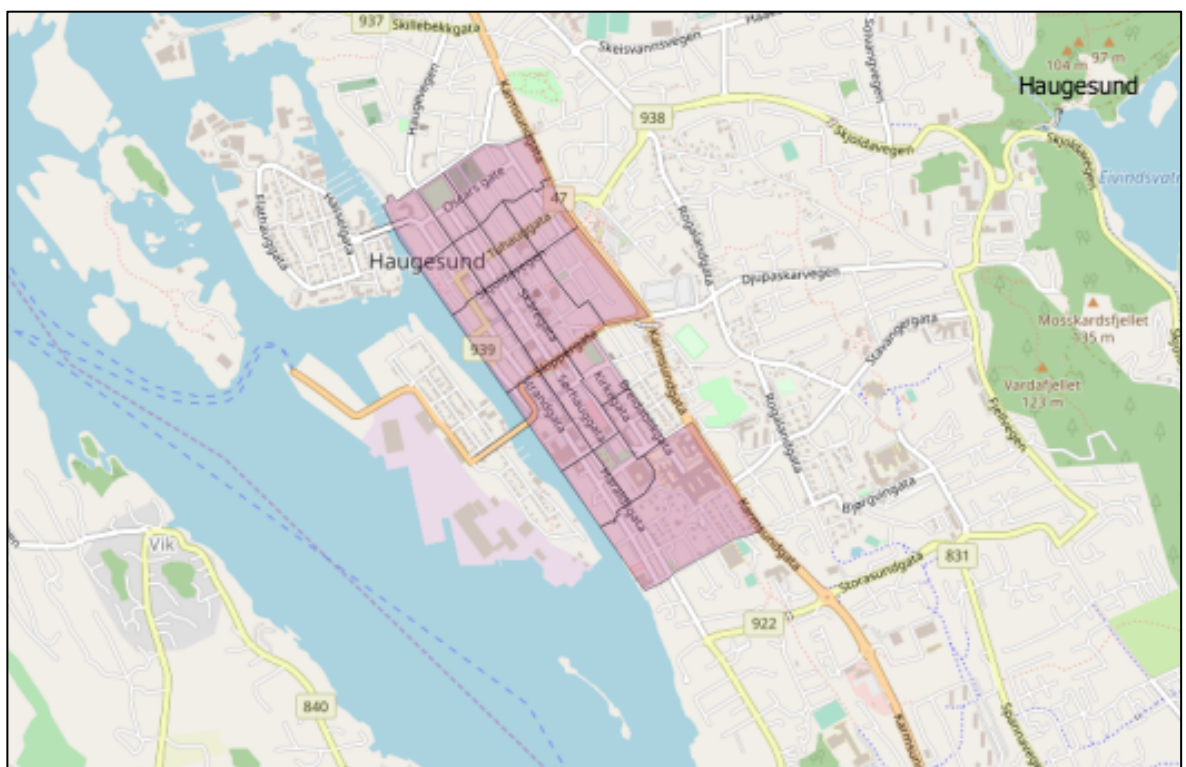
Kilde: SSB, NIBR, Araplan, Vista Analyse

Figur 5-48 Omsetning i varehandelen i kommuner i Haugesund BA-region og landet. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Eks mva.

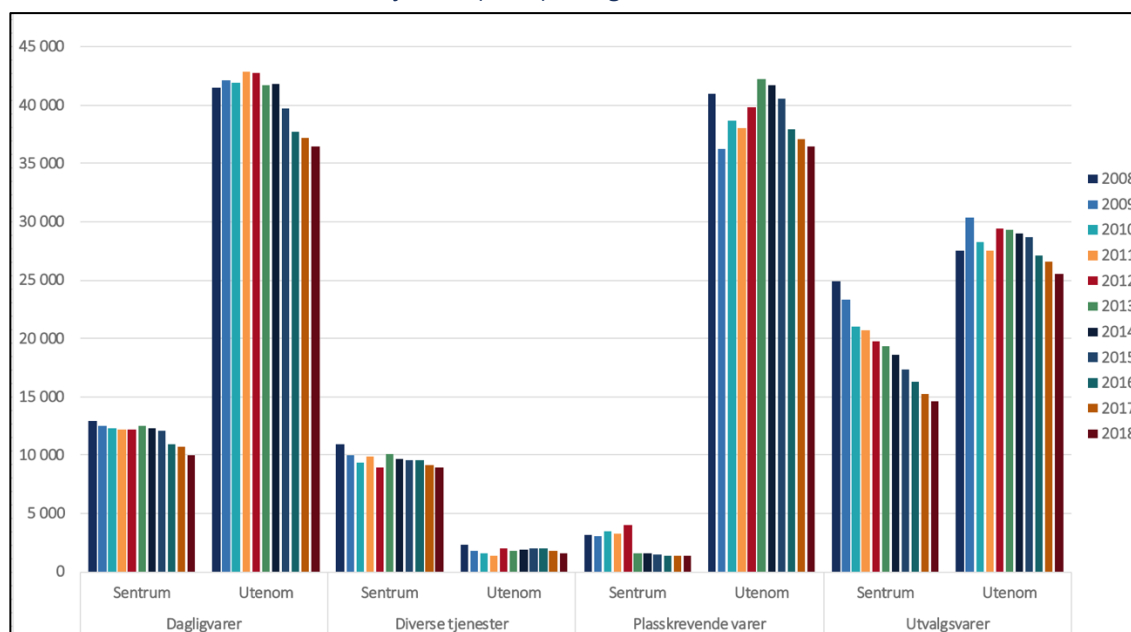
Kilde: SSB/Vista Analyse

Figur 5-49 Definert sentrumssone Haugesund

Kilde: OpenStreetMap QGIS

Figur 5-50 Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Haugesund.

Kilde: SSB/Vista Analyse AS

5.13 Sandefjord

Sandefjord har vært gjennom en kommunesammenslåing som kan resultere i noen overraskende tall. Det opereres med gjennomsnitt åer innbygger og når det blir flere hoder og samme omsetning vil resultatene falle.

Tabell 5-15: Fakta om Sandefjord

Kommunefakta	2018
Innbyggere i kommunen	62 615
Innbyggere i sentrumssonen	2 982
Innbyggere i tettstedet (inkluderer nabokommuner)	44 046
Sysselsatte (lønnstakere etter bosted – kommunen)	28 454
Arbeidsplasser (lønnstakere etter arbeidssted)	28 138
Omsetning i varehandel*) – totalt i kommunen (eks mva.)	5 072
Omsetning i varehandel*) – per innbygger i kommunen (eks mva.)	81 000
Omsetning per innbygger relatert til landssnittet (landssnitt = 100)	101
Prosentvis endring i omsetning per innbygger 2008-2018/2012-2018	1/2
Prosentvis endring i omsetning av utvalgsvarer i sentrumssonen 2008-2018/2012-2018	-20/-18
Prosentvis endring i omsetning av tjenesteyting i sentrumssonen 2008-2018/2012-2018	+24/+4
Omsetning i kjøpesentre i kommunen (inkl. mva.) 2018	0,550 mrd.
Prosentvis endring i omsetning i kommunen i kjøpesentre 2012-2018	-8

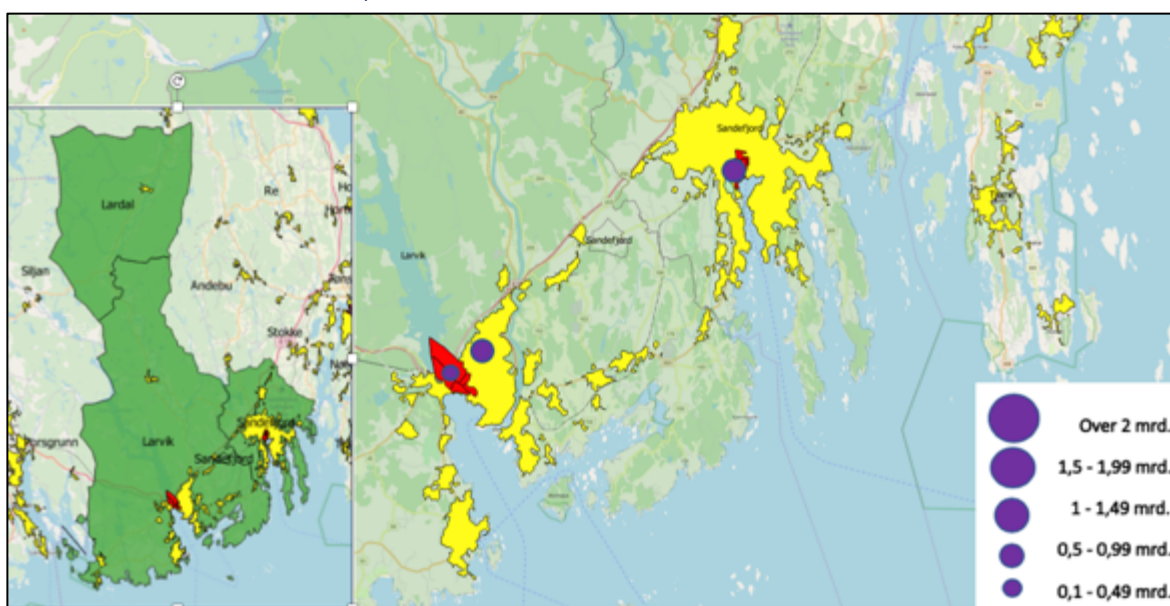
*) Drivstoff, postordre, netthandel unntatt.

Kilde: SSB, Araplan, Vista Analyse

Sandefjord og Larvik er i samme BA-region og har kun Lardal i samme region. Sandefjord har noe høyere omsetning enn Larvik. Begge byene har mer omsetning sommersesongen som følge av et betydelig antall fritidshus langs kysten.

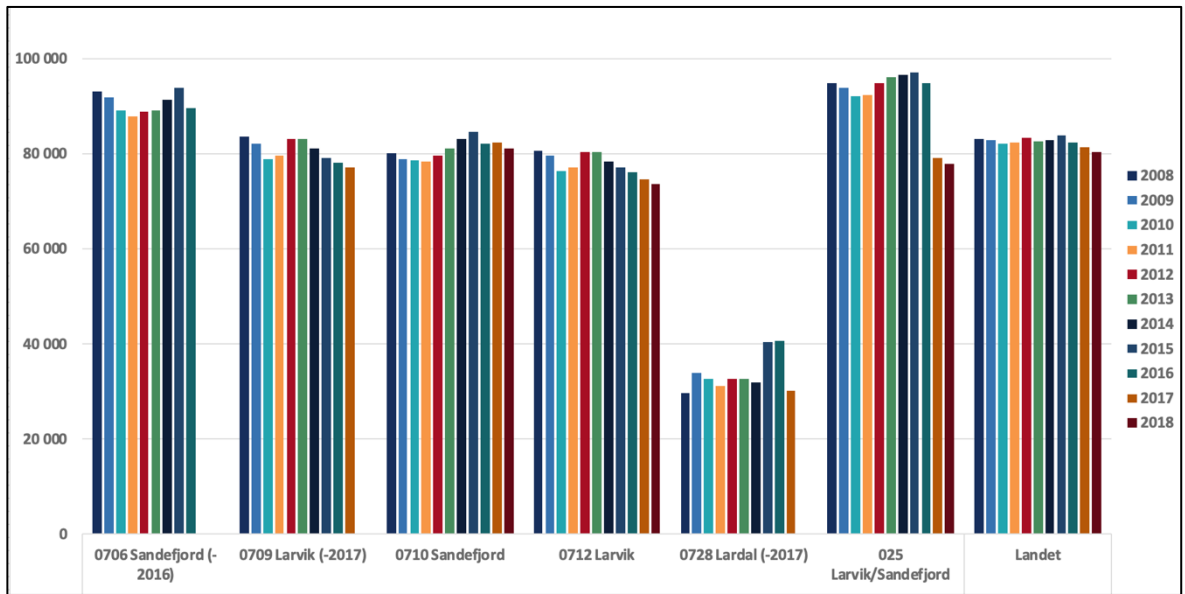
Sandefjord har hatt en høy omsetning av utvalgsvarer i sentrum, men den negative utviklingen fra 2008 fortsatte med raskere takt etter 2016 og er redusert med nær kr 10 000 i perioden. Omsetning i tjenesteyting har holdt seg stabil, men med en liten nedgang de to siste årene. I stedet øker omsetningen i tjenesteyting utenfor sentrum. Omsetningen av plasskrevende varer øker også utenfor sentrum, men den ligger på et lavere nivå enn nabobyen Tønsberg. Sandefjord har femte lavest omsetning av utvalgsvarer og tjenesteyting pr innbygger av alle byene i utvalget.

Figur 5-51 Kjøpesenteromsetning i Sandefjord—Larvik BA-region. Sentre eller grupper av sentre over 0,25 mrd. kroner. Inkl. mva. 2017.

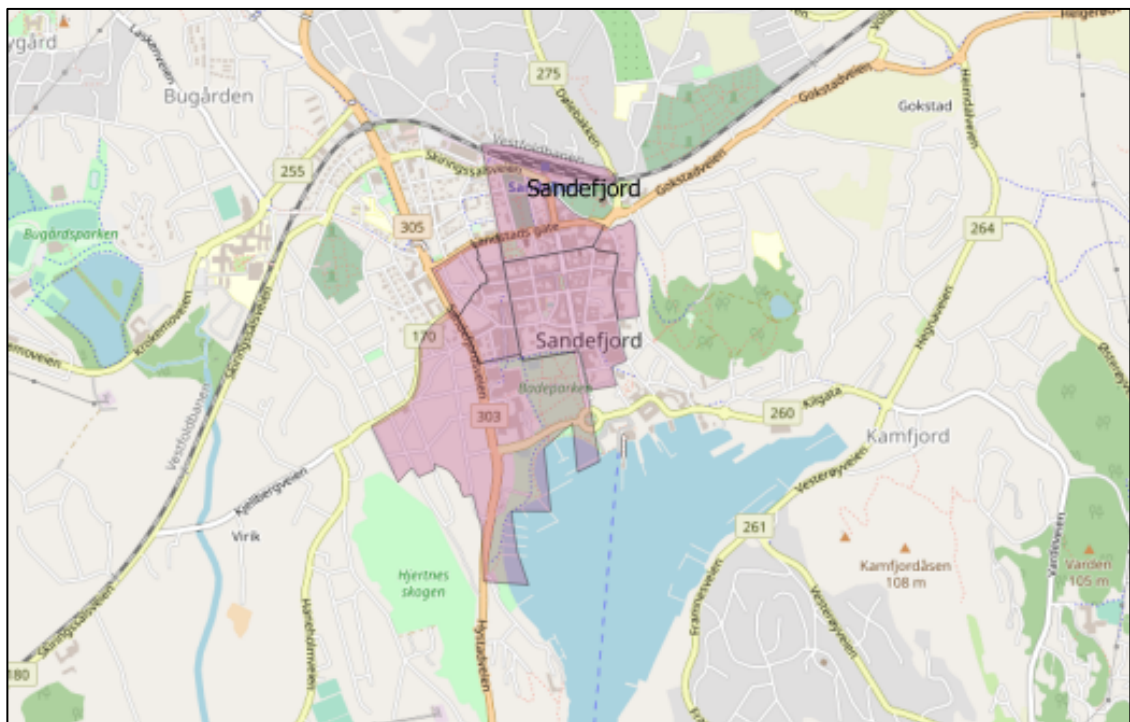
Kilde: SSB, NIBR, Araplan, Vista Analyse

Figur 5-52 Omsetning i varehandelen i kommuner i Sandefjord-Larvik BA-region og landet.² Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Eks mva.

Kilde: SSB/Vista Analyse

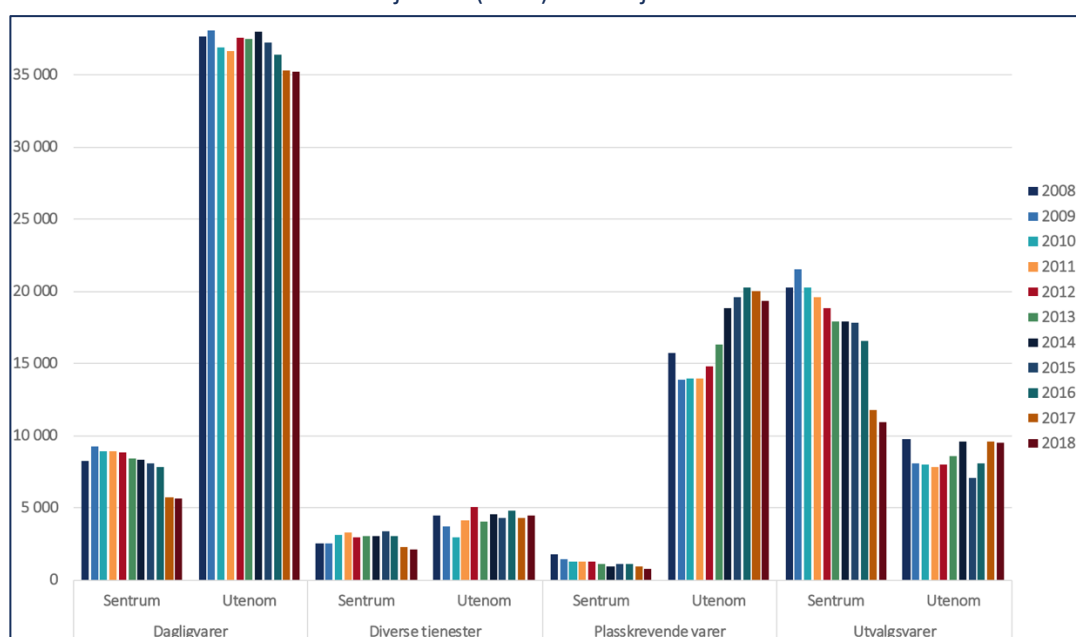
Figur 5-53 Definert sentrumssone Sandefjord

Kilde: OpenStreetMap QGIS

² Region ikke tatt med pga kommunesammenslåing

Figur 5-54 Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Sandefjord.

Kilde: SSB/Vista Analyse AS

5.14 Arendal-Grimstad

Tabell 5-16 Fakta om Arendal

Kommunefakta	2018
Innbyggere i kommunen	44 645
Innbyggere i sentrumssonen	713
Innbyggere i tettstedet (inkluderer nabokommuner)	43 396
Sysselsatte (lønnstakere etter bosted – kommunen)	19 304
Arbeidsplasser (lønnstakere etter arbeidssted)	19 802
Omsetning i varehandel*) – totalt i kommunen (eks mva.)	4,377 mrd.
Omsetning i varehandel*) – per innbygger i kommunen (eks mva.)	98 048
Omsetning per innbygger relatert til landssnittet (landssnitt = 100)	122
Prosentvis endring i omsetning per innbygger 2008-2018/2012-2018	-4/+2
Prosentvis endring i omsetning av utvalgsvarer i sentrumssonen 2008-2018/2012-2018	-31/-33
Prosentvis endring i omsetning av tjenesteyting i sentrumssonen 2008-2018/2012-2018	+25/+11
Omsetning i kjøpesentre i kommunen (inkl. mva.) 2018	1,465 mrd.
Prosentvis endring i omsetning i kommunen i kjøpesentre 2012-2018	+2

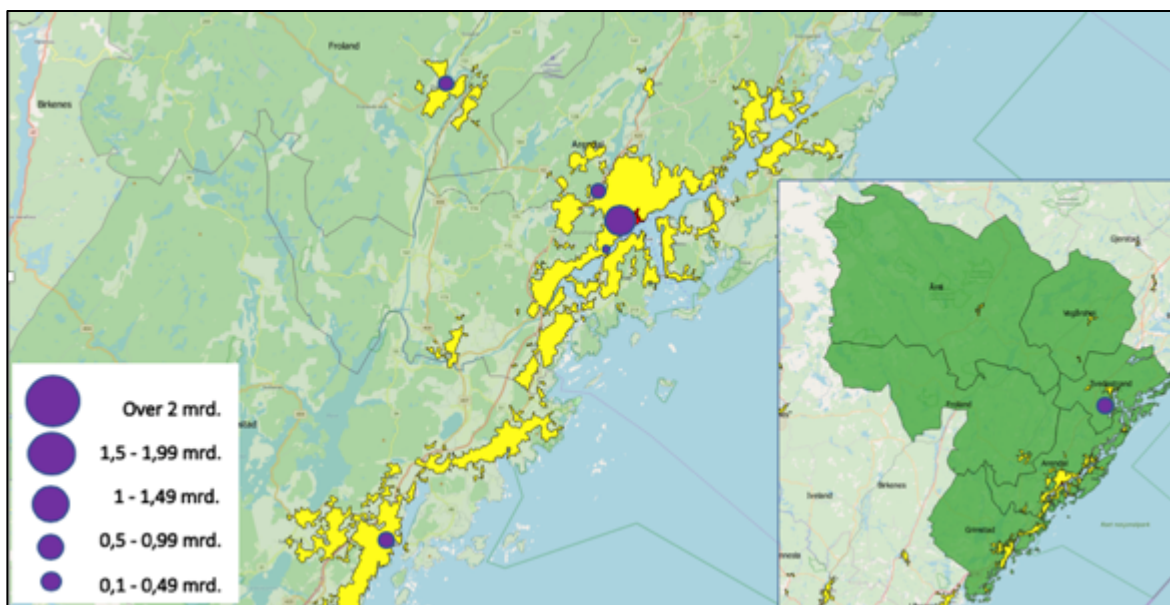
*) Drivstoff, postordre, netthandel unntatt.

Kilde: SSB, Araplan, Vista Analyse

Arendal BA-region omfatter Grimstad, Tvedestrand og Froland. Arendal er nær sammen vokst med Grimstad og nærmer seg definisjonen av en båndby. Alle kommunene i regionen har en betydelig import av kjøpekraft i sommersesongen, noe som gjør det vanskelig å tolke resultatene. Grimstad tettsted har ikke passert terskelen på 15 000 innbyggere for byutvalget i kartleggingen, så utviklingen for bysentra kartlegges her kun for Arendal.

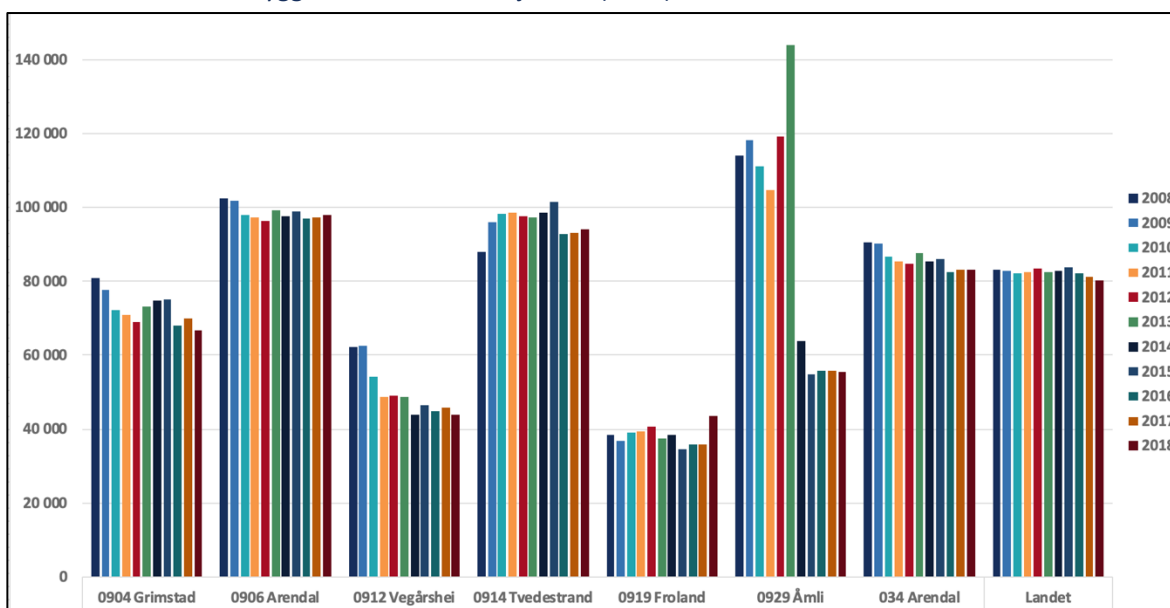
Arendal har hatt en nedgang i omsetningen av utvalgsvarer i sentrum, mens den sentrumseksterne omsetningen har holdt seg stabil, blant annet på grunn av den sentrumseksterne handelsparken på Stoa. Snittomsetningen i sentrum på tjenesteyting er noe bedre enn for utvalgsvarer når vi sammenlikner med de andre byene i undersøkelsen. Arendal har stor tilflyt av kjøpekraft i fellesferien med mange private hytter i skjærgården. Pollen i Arendal er et viktig samlingssted i turistsesongen, og derfra inn i sentrum er det kun gåavstand. Dette antas å være noe av årsaken til at tjenesteomsetningen er relativt stabil. Omsetningen i plasskrevende varer har økt utenfor sentrum. Denne ligger også ved Stoa.

Figur 5-55 Kjøpesenteromsetning i Arendal BA- region. Sentre eller grupper av sentre over 0,25 mrd. kroner. Inkl. mva. 2017.

Kilde: SSB, NIBR, Araplan, Vista Analyse

Figur 5-56 Omsetning i varehandelen i kommuner i Arendal BA-region og landet. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Eks mva.

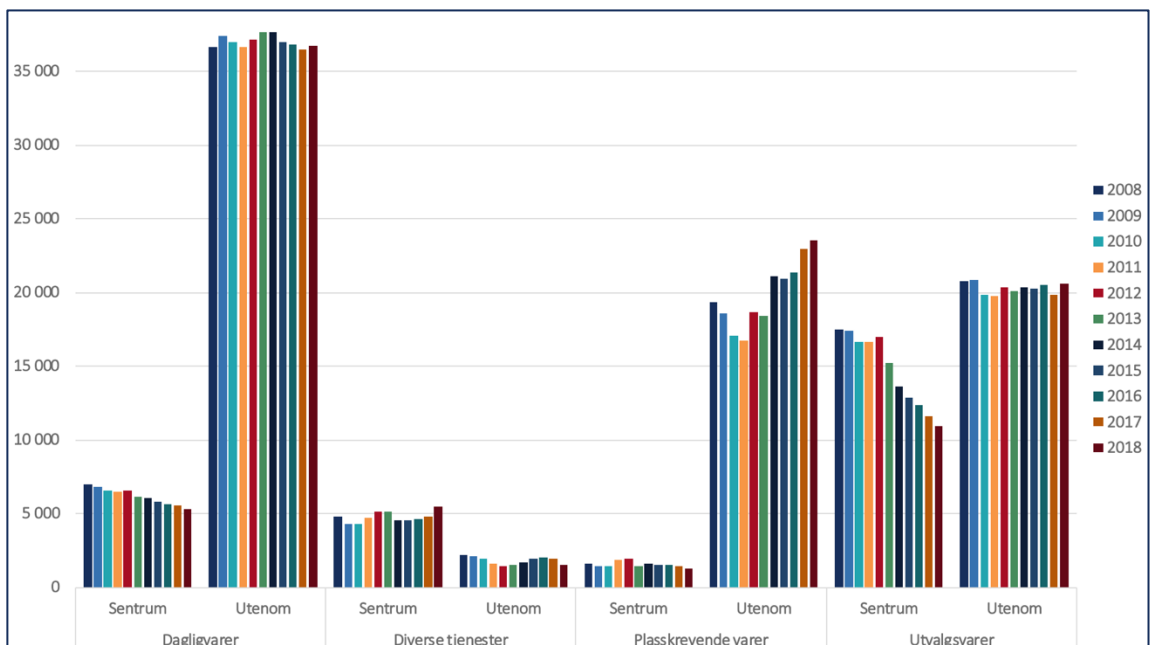
Kilde: SSB/Vista Analyse

Figur 5-57 Definert sentrumssone Arendal

Kilde: OpenStreetMap QGIS

Figur 5-58 Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Arendal.

Kilde SSB/Vista Analyse AS

5.15 Bodø

Tabell 5-17 Fakta om Bodø

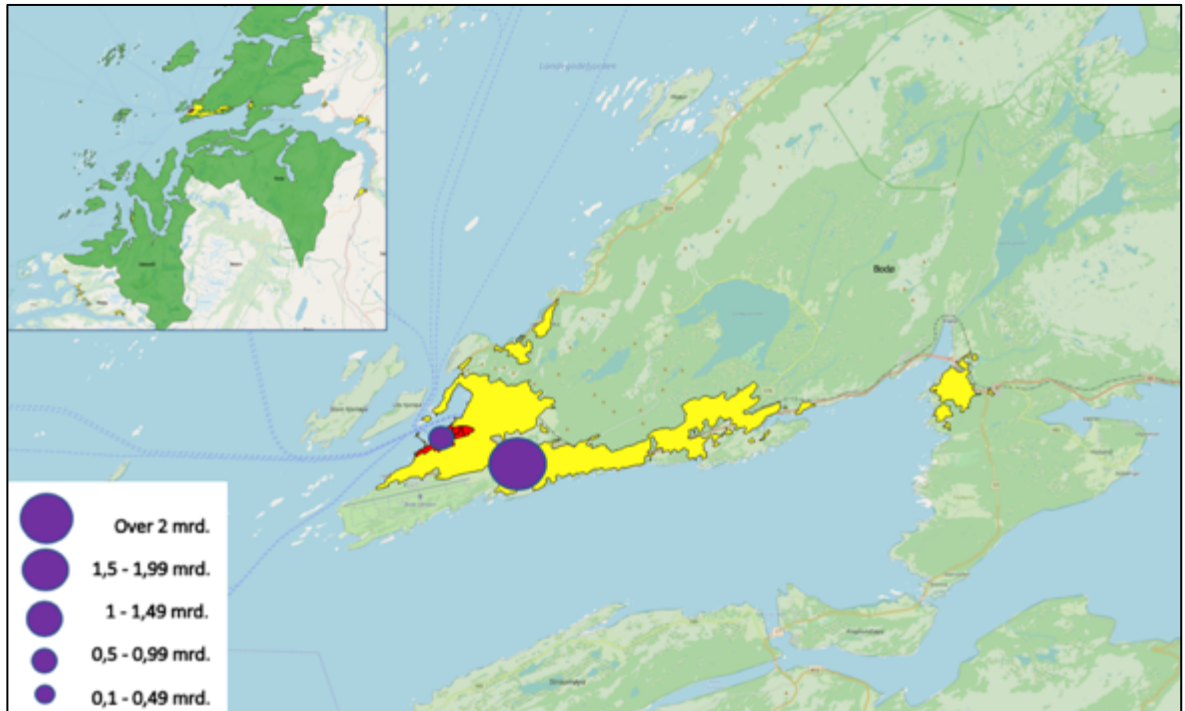
Kommunefakta	2018
Innbyggere i kommunen	51 558
Innbyggere i sentrumssonen	3 072
Innbyggere i tettstedet (inkluderer nabokommuner)	41 215
Sysselsatte (lønnstakere etter bosted – kommunen)	26 914
Arbeidsplasser (lønnstakere etter arbeidssted)	27 941
Omsetning i varehandel*) – totalt i kommunen (eks mva.)	4,978 mrd.
Omsetning i varehandel*) – per innbygger i kommunen (eks mva.)	96 548
Omsetning per innbygger relatert til landssnittet (landssnitt = 100)	120
Prosentvis endring i omsetning per innbygger 2008-2018/2012-2018	+2/+2
Prosentvis endring i omsetning av utvalgsvareer i sentrumssonen 2008-2018/2012-2018	-42/-37
Prosentvis endring i omsetning av tjenesteyting i sentrumssonen 2008-2018/2012-2018	+38/+10
Omsetning i kjøpesentre i kommunen (inkl. mva.) 2018	2,970 mrd.
Prosentvis endring i omsetning i kommunen i kjøpesentre 2012-2018	+102

*) Drivstoff, postordre, netthandel unntatt.

Kilde: SSB, Araplan, Vista Analyse

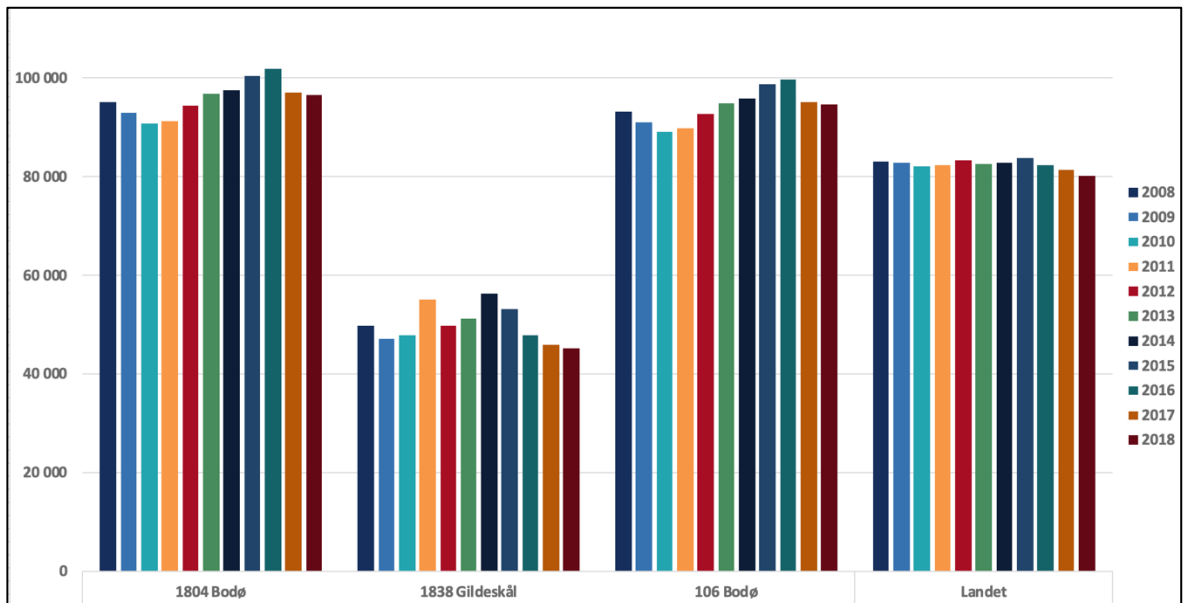
Bodø er en kommune med stor geografisk utstrekning og med relativt mange innbyggere i sentrum. Snitt-tallene vil derfor ligge rundt landssnittet, noe de også gjør. Omsetningen innen tjenesteyting er høy, med bare 11 byer med høyere gjennomsnittlig omsetning i sentrum. Bodø er også en attraktiv havneby med turister gjennom en lang sommersesong. Omsetningen av utvalgsvareer har hatt en betydelig nedgang i sentrum og en tilsvarende økning utenfor sentrum. To sterke kjøpesentre utenfor sentrum har tatt en posisjon i markedet, mens kjøpesentrene i sentrum har stagnert utviklingsmessig. Veksten innen plasskrevende varer har også pågått utenfor sentrum. Omsetningen i kjøpesentrene økte fra 1,47 mrd. til 2,82 mrd. fra 2012 til 2017 forårsaket blant annet av en vekst på rundt en halv milliard bare på City Nord, men også pga. en vekst i Glasshuset i sentrum.

Figur 5-59 Kjøpesenteromsetning i Bodø BA-region. Sentre eller grupper av sentre over 0,25 mrd. kroner. Inkl. mva. 2017.

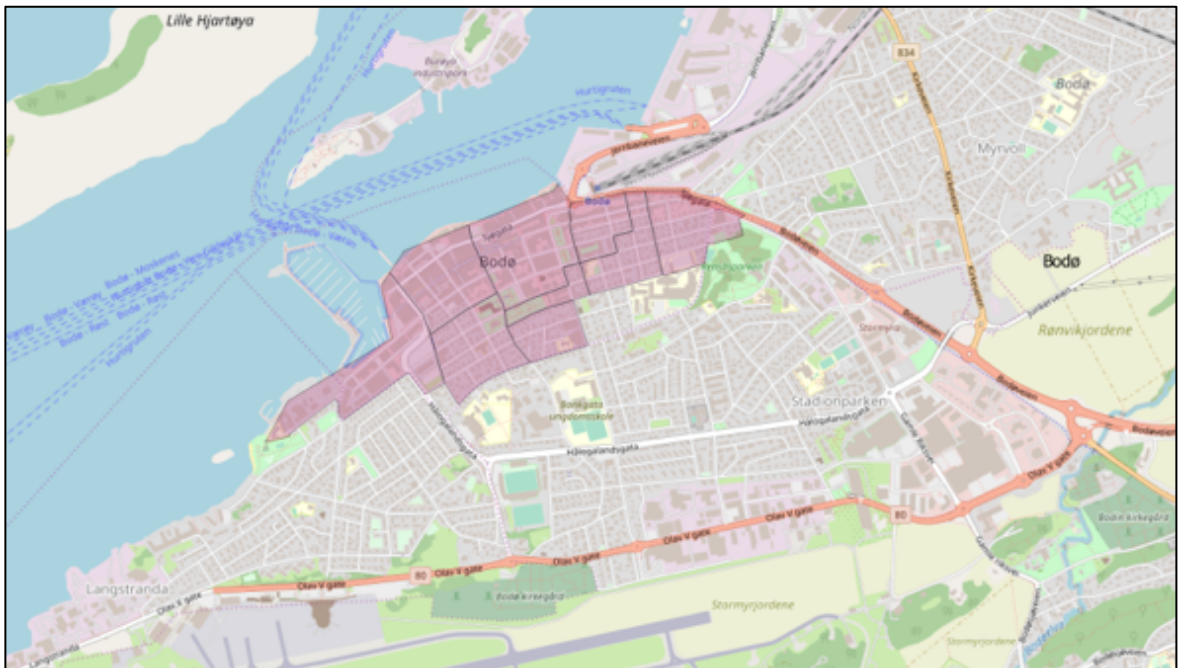
Kilde: SSB, NIBR, Araplan, Vista Analyse

Figur 5-60 Omsetning i varehandelen i kommuner i Bodø BA-region og landet. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Eks mva.

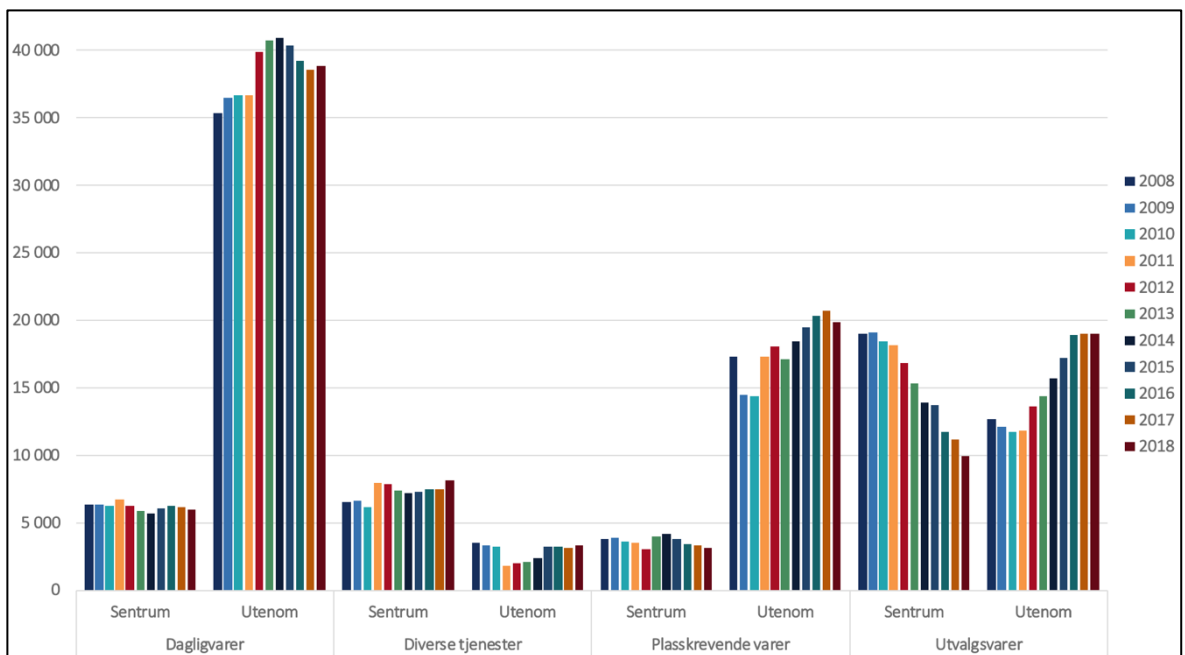
Kilde: SSB/Vista Analyse

Figur 5-61 Definert sentrumssone Bodø

Kilde OpenStreetMap QGIS

Figur 5-62 Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger. 2008-201. Prisjustert (2018). Bodø.

Kilde SSB/Vista Analyse AS

5.16 Tromsø

Tabell 5-18 Fakta om Tromsø

Kommunefakta	2018
Innbyggere i kommunen	75 638
Innbyggere i sentrumssonen	3 805
Innbyggere i tettstedet (inkluderer nabokommuner)	39 762
Sysselsatte (lønnstakere etter bosted – kommunen)	40 751
Arbeidsplasser (lønnstakere etter arbeidssted)	43 113
Omsetning i varehandel*) – totalt i kommunen (eks mva.)	7 471
Omsetning i varehandel*) – per innbygger i kommunen (eks mva.)	98 768
Omsetning per innbygger relatert til landssnittet (landssnitt = 100)	123
Prosentvis endring i omsetning per innbygger 2008-2018/2012-2018	+5/+1
Prosentvis endring i omsetning av utvalgsvarer i sentrumssonen 2008-2018/2012-2018	-35/-31
Prosentvis endring i omsetning av tjenesteyting i sentrumssonen 2008-2018/2012-2018	+36/+22
Omsetning i kjøpesentre i kommunen (inkl. mva.) 2018	2,967 mrd.
Prosentvis endring i omsetning i kommunen i kjøpesentre 2012-2018	+23

*) Drivstoff, postordre, netthandel unntatt.

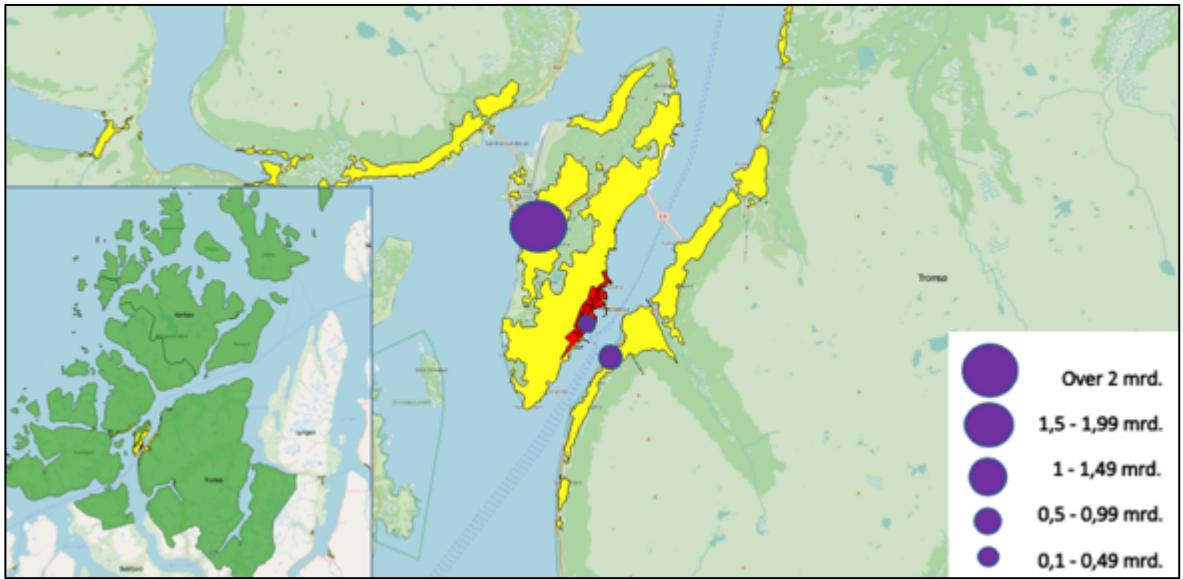
Kilde: SSB, Araplan, Vista Analyse

Tromsø har et begrenset pendleromland, og som Bodø vil derfor omsetningen som snitt-tall ligge omtrent som landssnittet. Noe handelsimport vil likevel regionsenteret ha. Det har vært en omsetningsvekst i perioden.

Tromsø bærer preg av at det ved Langnes Handlingspark utenfor sentrum omsettes både plasskrevende varer og utvalgsvarer. En opprusting i hovedgata i Tromsø sentrum har imidlertid bidratt til at Tromsø sentrum fremstår som er attraktivt handelsområde. Til tross for dette har omsetningen av utvalgsvarer gått betydelig ned i sentrum, mens den har økt utenfor sentrum. Veksten antas å ha skjedd på Langnes både for utvalgsvarer og plasskrevende varer.

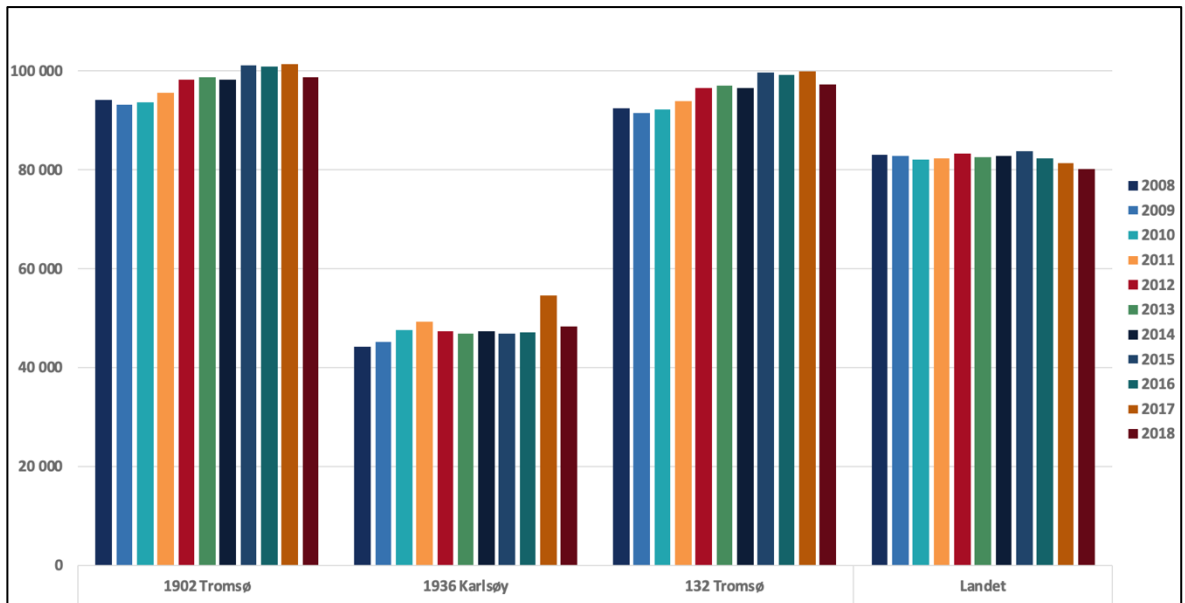
En svært positiv utvikling er den høye omsetningen innen tjenesteyting i Tromsø sentrum. Tromsø har den tredje høyeste omsetningen av tjenesteyting i sentrum av byene i denne analysen etter Trondheim og Tønsberg. En betydelig turisttrafikk kan være noe av forklaringen, men Tromsø er som Trondheim en universitetsby med mange studenter som kan påvirke utviklingen. I tillegg har Tromsø fått en attraktiv havnefront.

Figur 5-63 Kjøpesenteromsetning i Tromsø BA-region. Sentre eller grupper av sentre over 0,25 mrd. kroner. Inkl. mva. 2017.

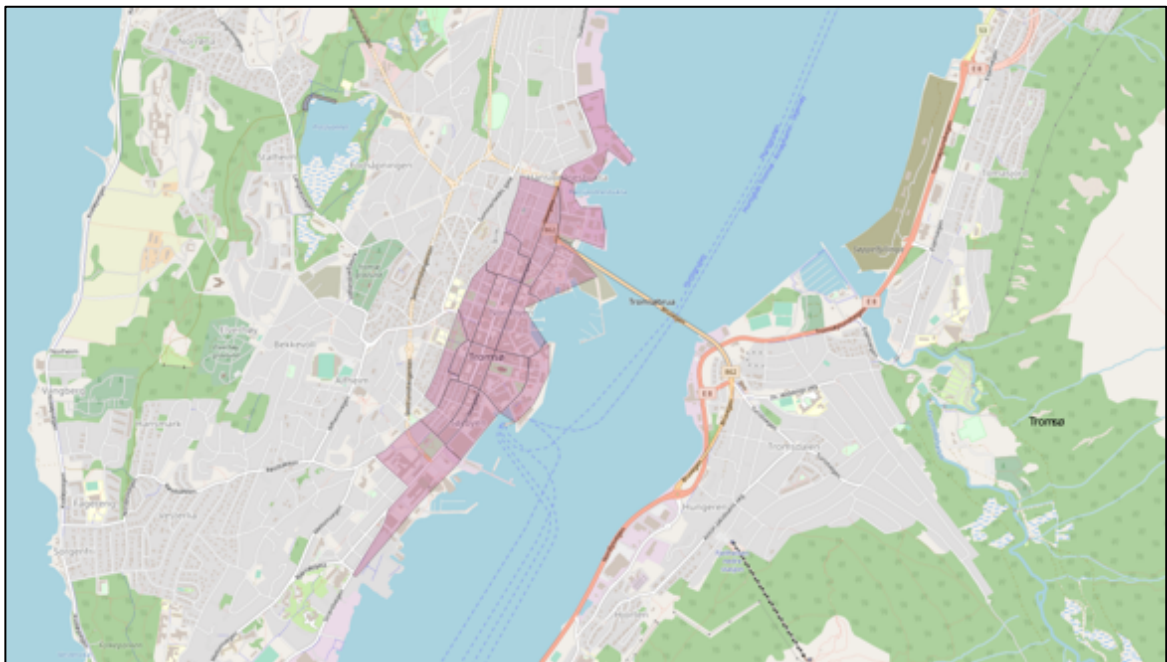
Kilde: SSB, NIBR, Araplan, Vista Analyse

Figur 5-64 Omsetning i varehandelen i kommuner i Tromsø BA-region og landet. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Eks mva.

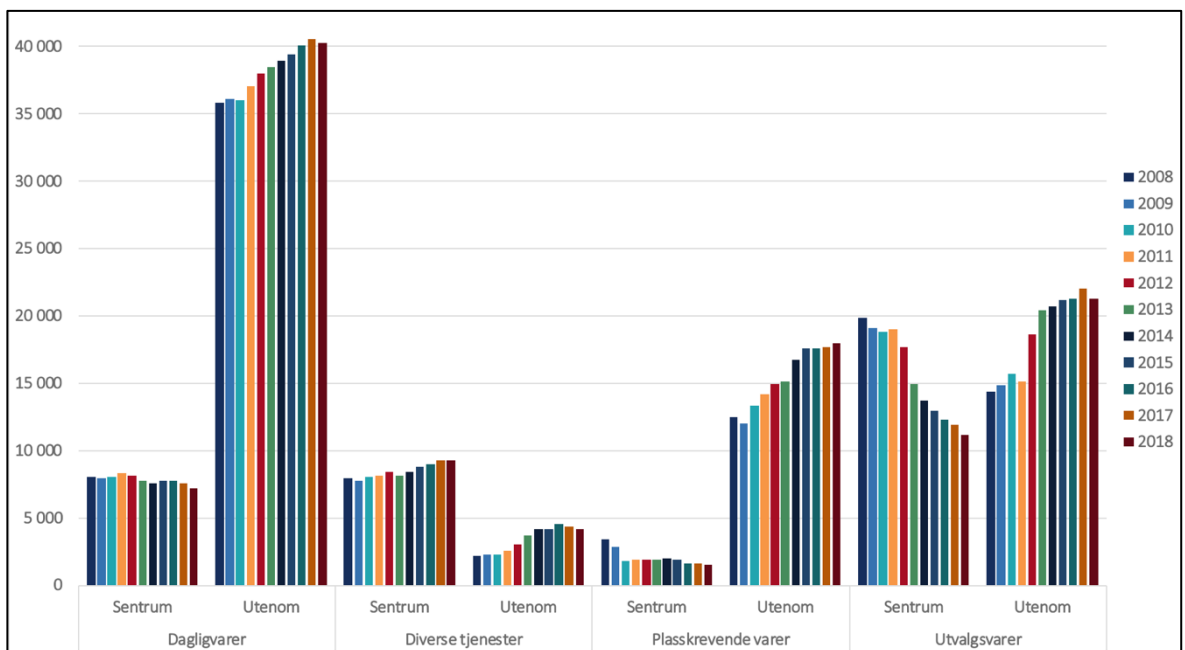
Kilde: SSB/Vista Analyse

Figur 5-65 Definert sentrumssone Tromsø

Kilde: OpenStreetMap QGIS

Figur 5-66 Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Tromsø.

Kilde SSB/Vista Analyse AS

5.17 Hamar

Tabell 5-19 Fakta om Hamar

Kommunefakta	2018
Innbyggere i kommunen	30 930
Innbyggere i sentrumssonen	3 852
Innbyggere i tettstedet (inkluderer nabokommuner)	27 665
Sysselsatte (lønnstakere etter bosted – kommunen)	14 429
Arbeidsplasser (lønnstakere etter arbeidssted)	19 519
Omsetning i varehandel*) – totalt i kommunen (eks mva.)	3,545 mrd.
Omsetning i varehandel*) – per innbygger i kommunen (eks mva.)	114 625
Omsetning per innbygger relatert til landssnittet (landssnitt = 100)	143
Prosentvis endring i omsetning per innbygger 2008-2018/2012-2018	-1/+3
Prosentvis endring i omsetning av utvalgsvarer i sentrumssonen 2008-2018/2012-2018	+50/+52
Prosentvis endring i omsetning av tjenesteyting i sentrumssonen 2008-2018/2012-2018	+58/+38
Omsetning i kjøpesentre i kommunen (inkl. mva.) 2018	2,220 mrd.
Prosentvis endring i omsetning i kommunen i kjøpesentre 2012-2018	+23

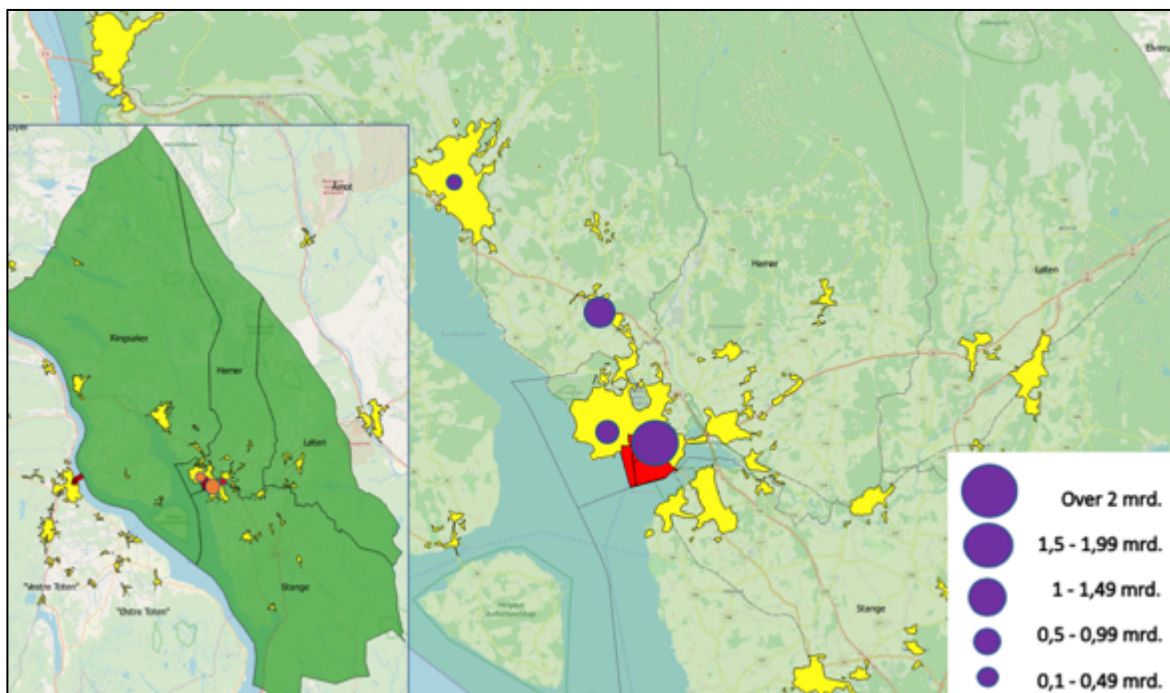
*) Drivstoff, postordre, netthandel unntatt.

Kilde: SSB, Araplan, Vista Analyse

Hamar kommune har en begrenset arealmessig utstrekning og grenser mot både Ringsaker og Stange tett opp mot bygrensa. Hamar som handelssted har en sterk konkurrent i Ringsaker. Ringsaker har flere handelsbygg etablert lett tilgjengelig fra E6 med IKEA på Nydal og COOP Obs på Rudshøgda som de største. Ringsaker har tatt store markedsandeler, ikke minst som følge av IKEA, men tilbyr varer til en jevn strøm av hytteturister som skal på helgeturer til i vintersesongen til hytter i Ringsakerfjellet og Gudbrandsdalen. Løten har en dekningsgrad som tilsier et utvalg over dagligvarer, mens Stange i all hovedsak dekker dagligvarer og noe hverdagsbehov.

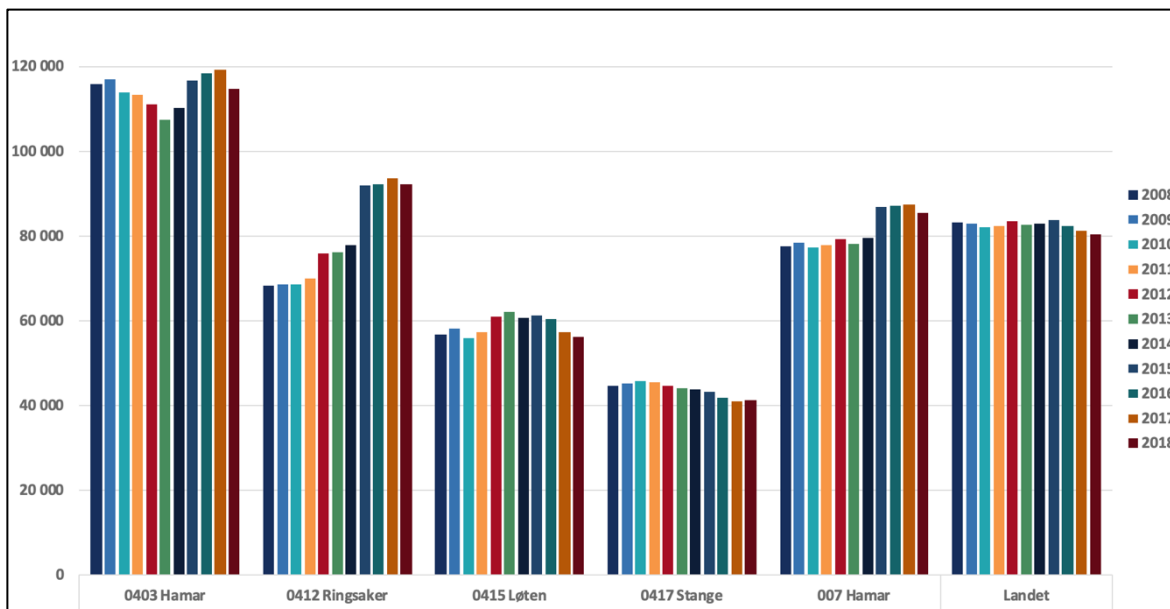
Hamar møter også handelsmessige konkurranse fra de øvrige Mjøsbyene. Hamar er imidlertid et viktig arbeidsmarked og har derfor en innpendling som bidrar til å trekke kjøpekraft inn i kommunen. Sentrumsomsetningen for utvalgsvarer har gått betydelig opp etter at CC Hamar ble etablert (2014). CC Hamar ligger nær opp til det funksjonelle sentrum i Hamar. Det har bidratt til økt konkurranse, og de andre sentrumseksterne sentrene har hatt nedgang i omsetning. Den plasskrevende handelen har holdt seg stabil, men forventes å merke økt konkurranse fra blant annet etter åpning av handelparken Åker E6 i Ringsaker ved avkjøring til Hamar, som blir innlandets største handelpark for plasskrevende handel.

Figur 5-67 Kjøpesenteromsetning i Hamar BA-region. Sentre eller grupper av sentre over 0,25 mrd. kroner. Inkl. mva. 2017. IKEA Ringsaker er inkludert.

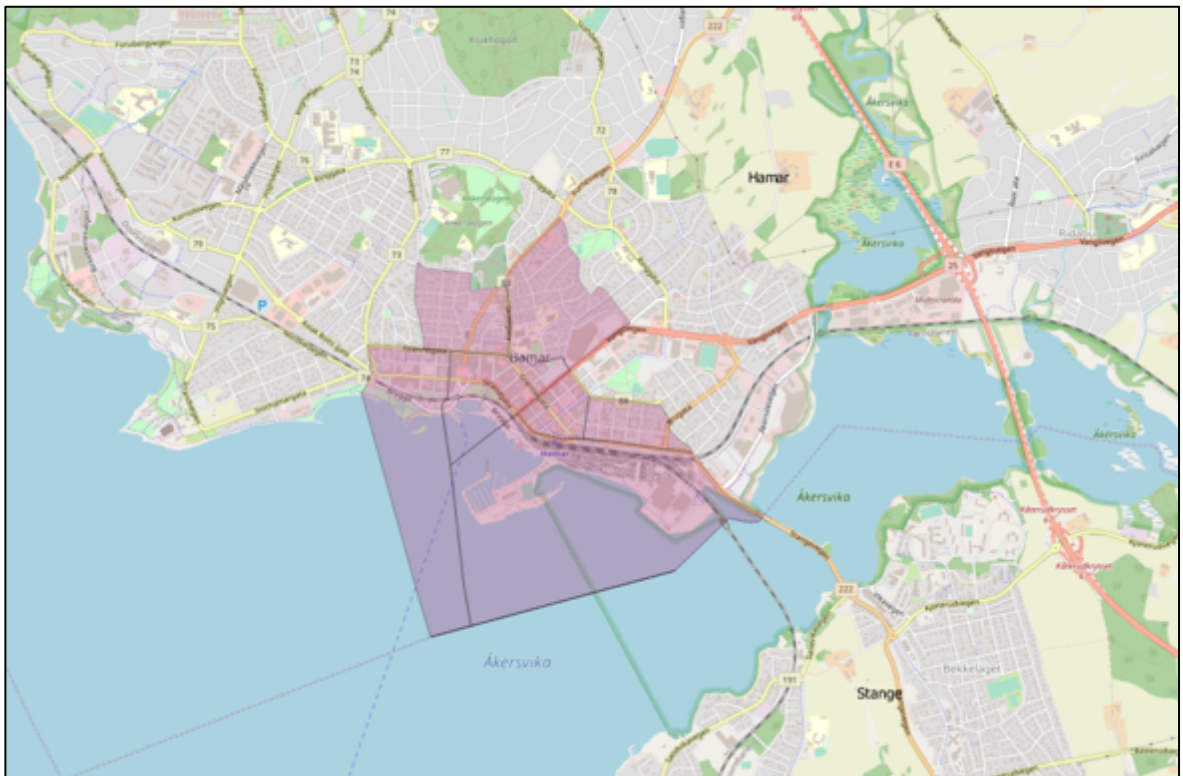
Kilde: SSB, NIBR, Araplan, Vista Analyse

Figur 5-68 Omsetning i varehandelen i kommuner i Hamar BA-region og landet. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Eks mva.

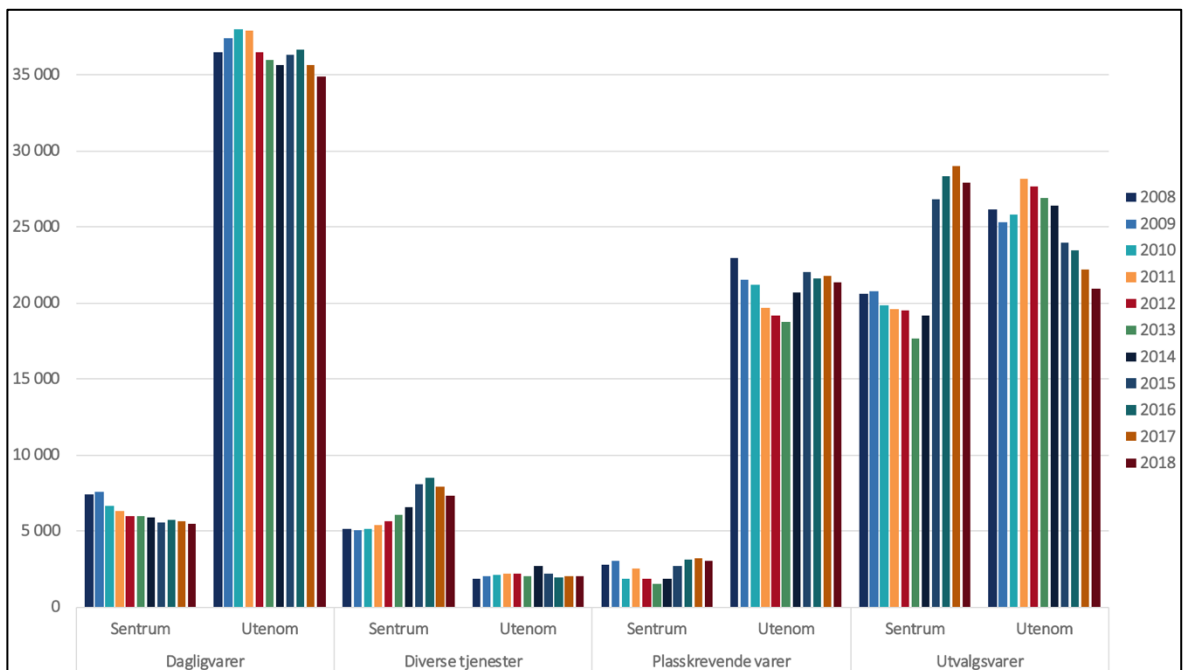
Kilde SSB/Vista Analyse

Figur 5-69 Definert sentrumssone Hamar

Kilde: OpenStreetMap QGIS

Figur 5-70 Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Hamar

Kilde SSB/Vista Analyse AS

5.18 Halden

Tabell 5-20 Fakta om Halden

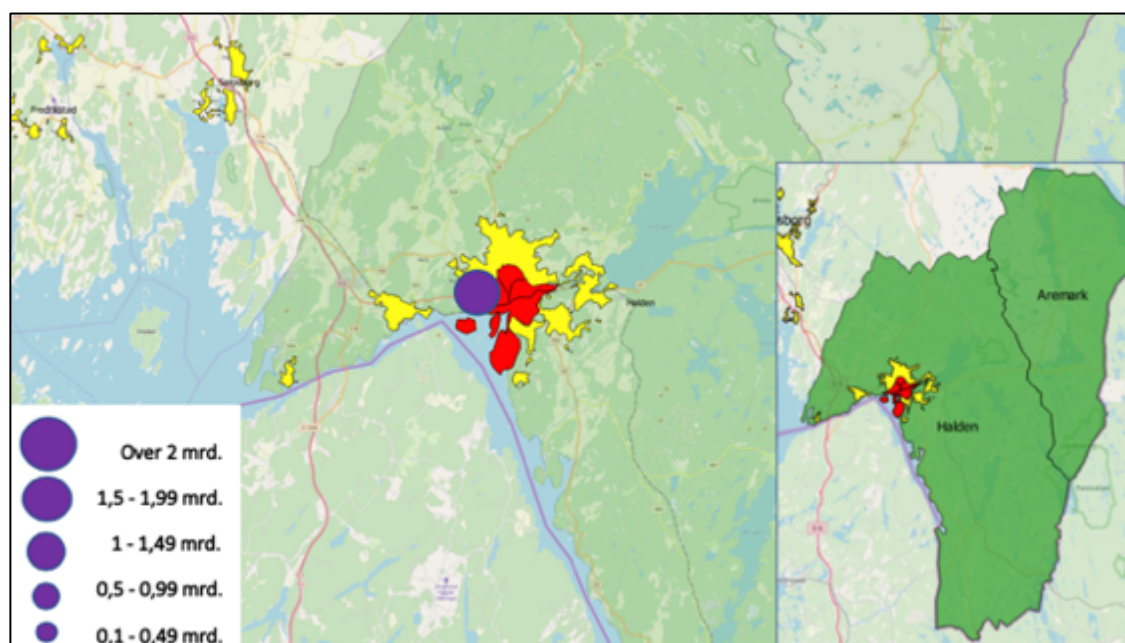
Kommunefakta	2018
Innbyggere i kommunen	31 037
Innbyggere i sentrumssonen	6 743
Innbyggere i tettstedet (inkluderer nabokommuner)	25 551
Sysselsatte (lønnstakere etter bosted – kommunen)	13 024
Arbeidsplasser (lønnstakere etter arbeidssted)	11 949
Omsetning i varehandel*) – totalt i kommunen (eks mva.)	1,864 mrd.
Omsetning i varehandel*) – per innbygger i kommunen (eks mva.)	60 064
Omsetning per innbygger relatert til landssnittet (landssnitt = 100)	75
Prosentvis endring i omsetning per innbygger 2008-2018/2012-2018	-10/-3
Prosentvis endring i omsetning av utvalgsvareer i sentrumssonen 2008-2018/2012-2018	-17/-4
Prosentvis endring i omsetning av tjenesteyting i sentrumssonen 2008-2018/2012-2018	+20/+19
Omsetning i kjøpesentre i kommunen (inkl. mva.) 2018	1,533 mrd.
Prosentvis endring i omsetning i kommunen i kjøpesentre 2012-2018	+267

*) Drivstoff, postordre, netthandel unntatt.

Kilde: SSB, Araplan, Vista Analyse

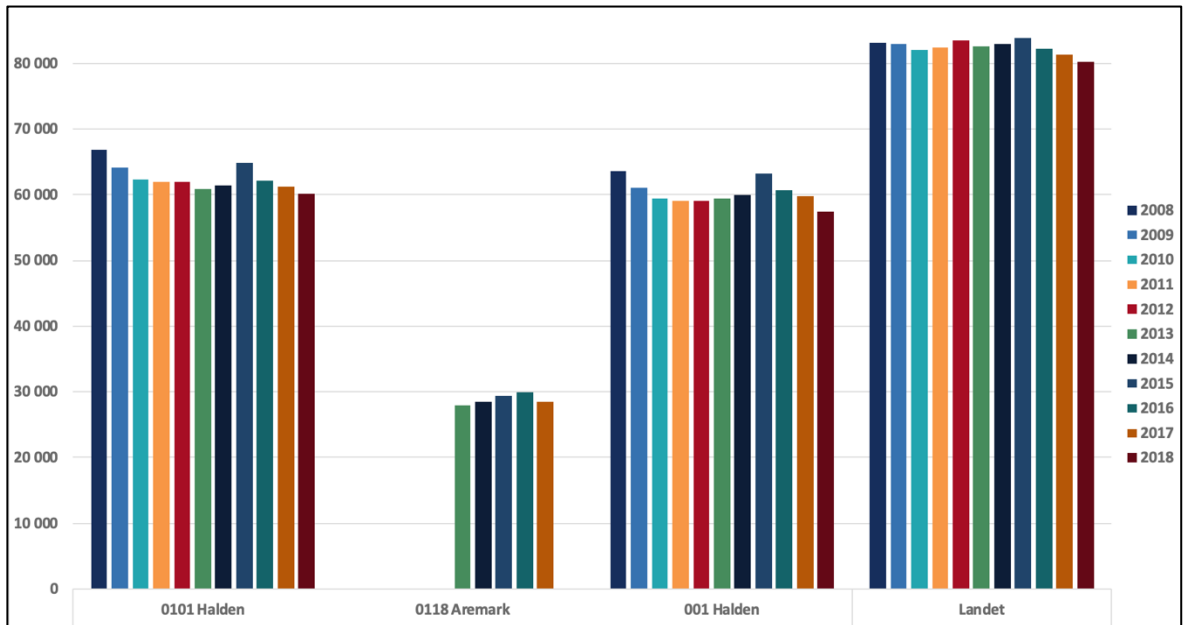
Halden med Aremark er en liten BA-region. Halden påvirkes imidlertid av tilgangen til rimelige varer over grensen til Sverige. Dette gjenspeiles i at Halden har den laveste snittomsetningen pr innbygger av alle bykommunene i denne analysen med et gjennomsnitt på 65 257 kroner pr innbygger i 2017. Det er lavest av alle bykommunene. Halden sentrum opprettholdes som et handelssted for utvalgsvareer med et relativt høyt snitt. Omsetning av tjenesteyting holdes stabilt rundt det som er vanlig i mange byer. Omsetningen av dagligvarer i sentrum er høy, noe som antagelig også kan tilskrives det høye antallet innbyggere i sentrum.

Figur 5-71 Kjøpesenteromsetning i Halden BA-region. Sentre eller grupper av sentre over 0,25 mrd. kroner. Inkl. mva. 2017.

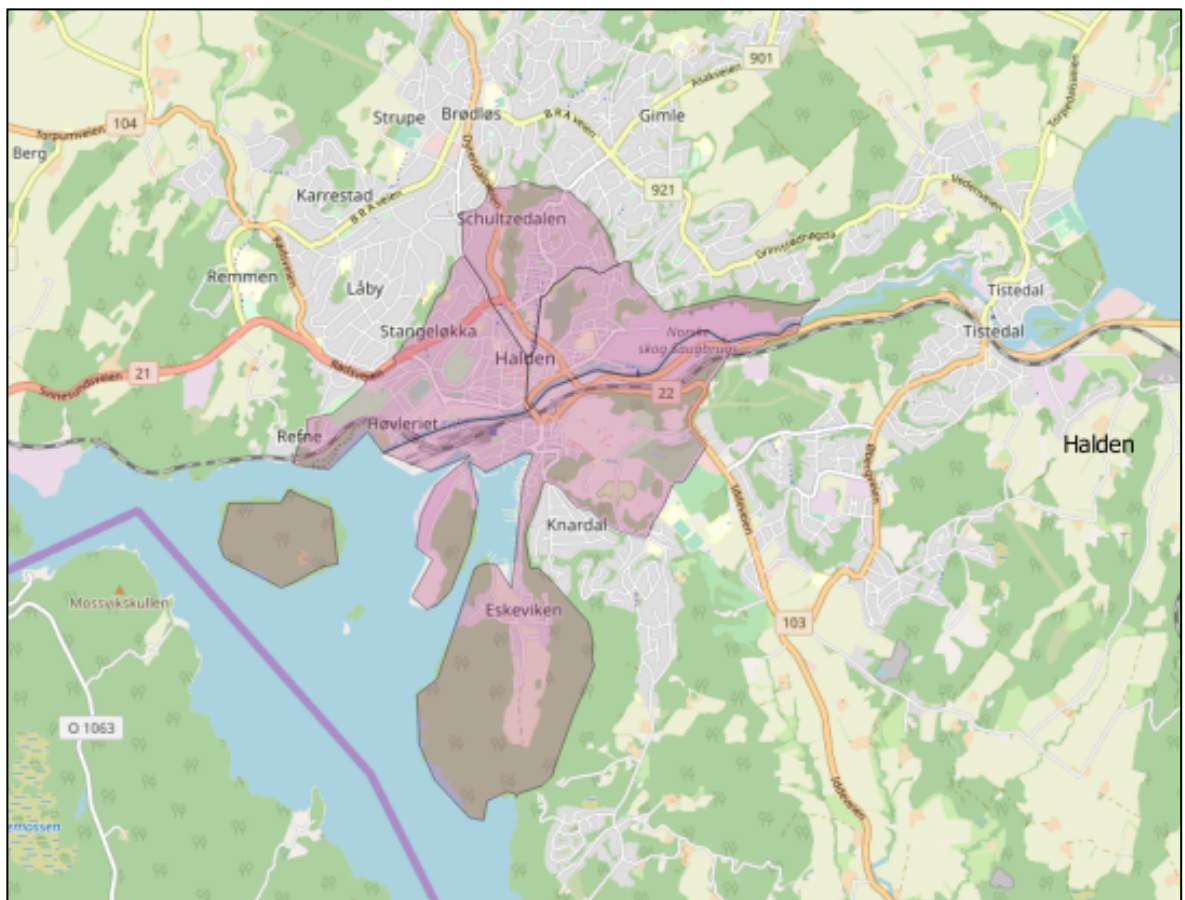
Kilde: SSB, NIBR, Araplan, Vista Analyse

Figur 5-72 Omsetning i varehandelen i kommuner i Halden BA-region og landet. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Eks mva.

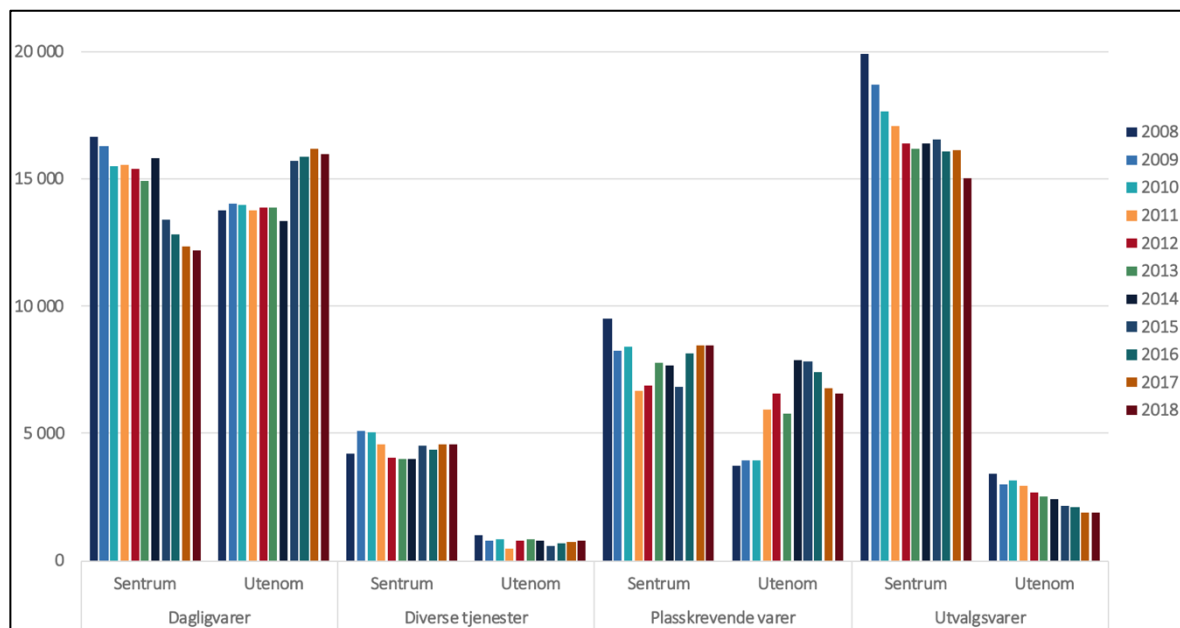
Kilde: SSB/Vista Analyse

Figur 5-73 Definert sentrumssone Halden

Kilde: OpenStreetMap QGIS

Figur 5-74 Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Halden

Kilde: SSB/Vista Analyse AS

5.19 Larvik

Tabell 5-21 Fakta om Larvik

Kommunefakta	2018
Innbyggere i kommunen	44 199
Innbyggere i sentrumssonen	2 571
Innbyggere i tettstedet (inkluderer nabokommuner)	24 357
Sysselsatte (lønnstakere etter bosted – kommunen)	20 616
Arbeidsplasser (lønnstakere etter arbeidssted)	17 778
Omsetning i varehandel*) – totalt i kommunen (eks mva.)	3,447 mrd.
Omsetning i varehandel*) – per innbygger i kommunen (eks mva.)	73 646
Omsetning per innbygger relatert til landssnittet (landssnitt = 100)	92
Prosentvis endring i omsetning per innbygger 2008-2018/2012-2018	-12/-11
Prosentvis endring i omsetning av utvalgsvarer i sentrumssonen 2008-2018/2012-2018	-22/-28
Prosentvis endring i omsetning av tjenesteyting i sentrumssonen 2008-2018/2012-2018	+69/+25
Omsetning i kjøpesentre i kommunen (inkl. mva.) 2018	0,878 mrd.
Prosentvis endring i omsetning i kommunen i kjøpesentre 2012-2018	-11

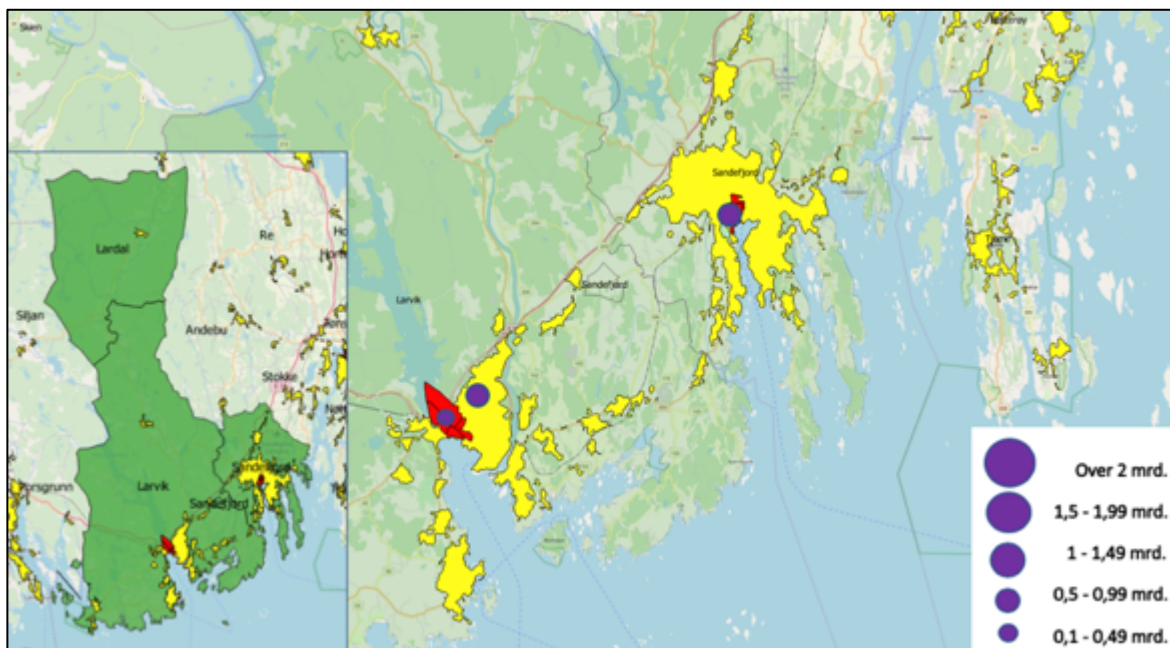
*) Drivstoff, postordre, netthandel unntatt.

Kilde: SSB, Araplan, Vista Analyse

Larvik på regionalt nivå er allerede omtalt som en del av Sandefjord og Larvik BA-region. De to byene har omsetning som viser at de dekker opp for behov lokalt, men tallene skjuler en meromsetning i turistsesongen. Larvik har en utfordrende geografi med bratte gater og et noe utilgjengelig sentrumsområde. Området rundt torget har en god romlig kvalitet, mens noe av bygningsmassen er lite funksjonell for moderne strøkgatehandel. Sentrumshandelen har vært lav og har avtatt ytterligere fra 2013.

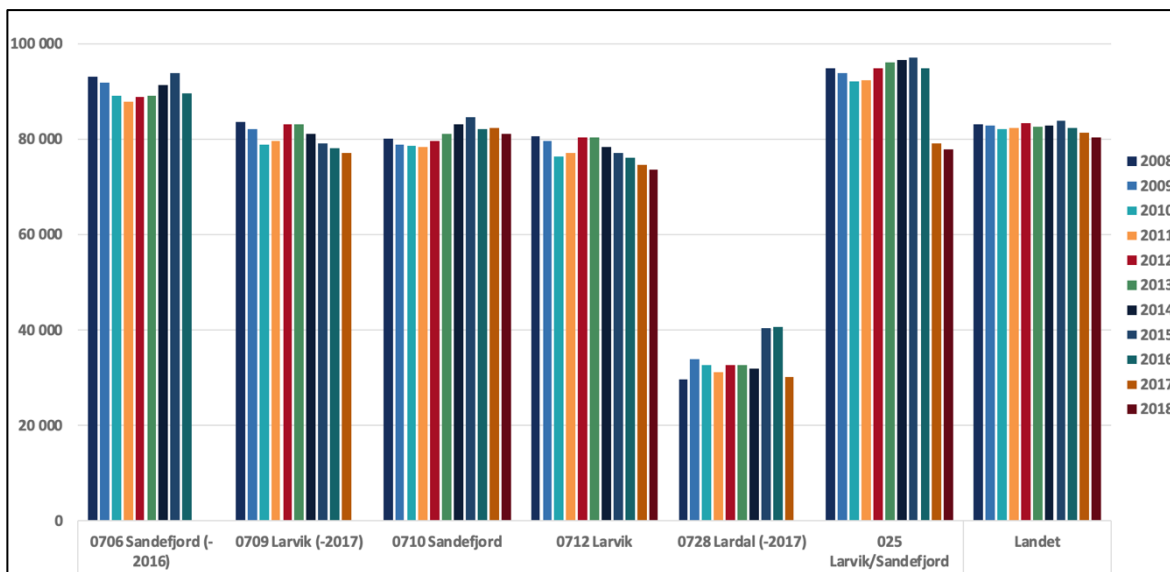
Nordbyen kjøpesenter i sentrums randsoner, sammen med mange tilbud i plasskrevende varer, utgjør viktigste handelstilbud for både lokalbefolkningen og hyttegjester langs kysten. Larvik har de senere årene utviklet en attraktiv sjøfront gjennom transformasjon av havnevirksomhet med blant annet Farris bad, kulturhus og nye boliger. Dette kan gi økt aktivitet i sentrum etter hvert som byens nye sjøfront oppstår.

Figur 5-75 Kjøpesenteromsetning i Sandefjord-Larvik BA-region. Sentre eller grupper av sentre over 0,25 mrd. kroner. Inkl. mva. 2017.

Kilde: SSB, NIBR, Araplan, Vista Analyse

Figur 5-76 Omsetning i varehandelen i kommuner i Sandefjord-Larvik BA-region og landet. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Eks mva.

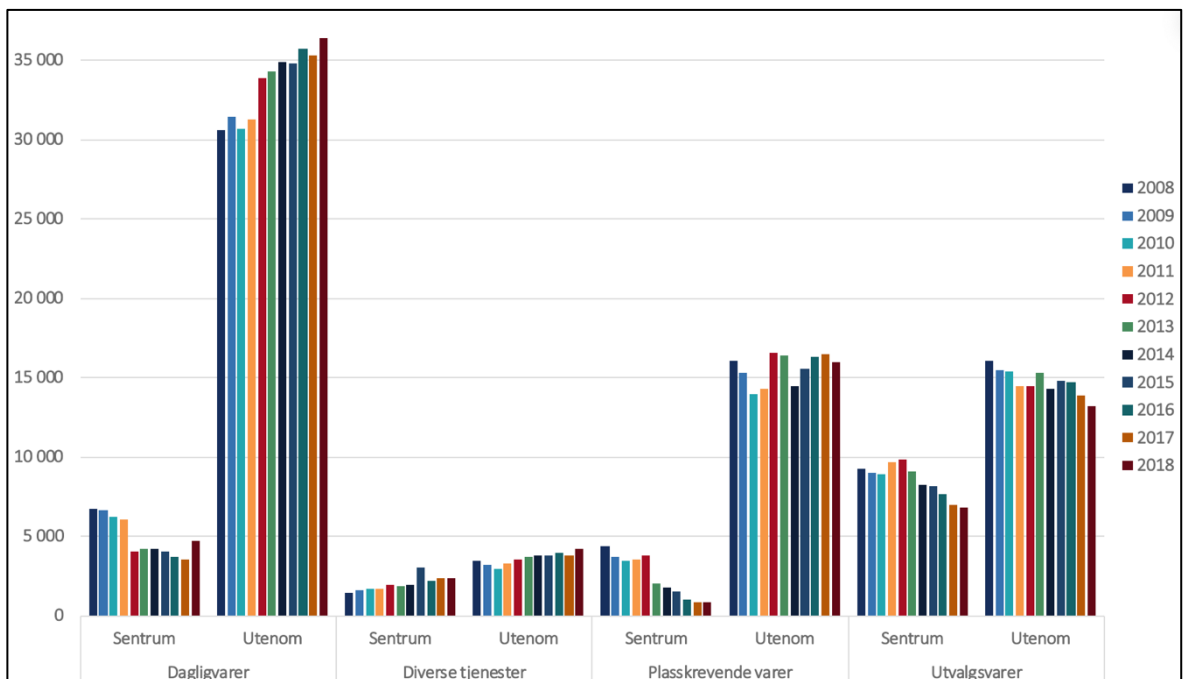
Kilde SSB/Vista Analyse

Figur 5-77 Definert sentrumssone

Kilde: OpenStreetMap QGIS

Figur 5-78 Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger. 2008-18. Prisjustert (2018). Larvik.

Kilde: SSB/Vista Analyse AS

5.20 Kongsberg

Tabell 5-22 Fakta om Kongsberg

Kommunefakta	2018
Innbyggere i kommunen	27 410
Innbyggere i sentrumssonen	1 772
Innbyggere i tettstedet (inkluderer nabokommuner)	22 047
Sysselsatte (lønnstakere etter bosted – kommunen)	12 923
Arbeidsplasser (lønnstakere etter arbeidssted)	14 795
Omsetning i varehandel*) – totalt i kommunen (eks mva.)	2,252 mrd.
Omsetning i varehandel*) – per innbygger i kommunen (eks mva.)	82 161
Omsetning per innbygger relatert til landssnittet (landssnitt = 100)	102
Prosentvis endring i omsetning per innbygger 2008-2018/2012-2018	-10/-4
Prosentvis endring i omsetning av utvalgsvarer i sentrumssonen 2008-2018/2012-2018	-29/-24
Prosentvis endring i omsetning av tjenesteyting i sentrumssonen 2008-2018/2012-2018	-4/ 0
Omsetning i kjøpesentre i kommunen (inkl. mva.) 2018	0,941 mrd.
Prosentvis endring i omsetning i kommunen i kjøpesentre 2012-2018	-7

*) Drivstoff, postordre, netthandel unntatt.

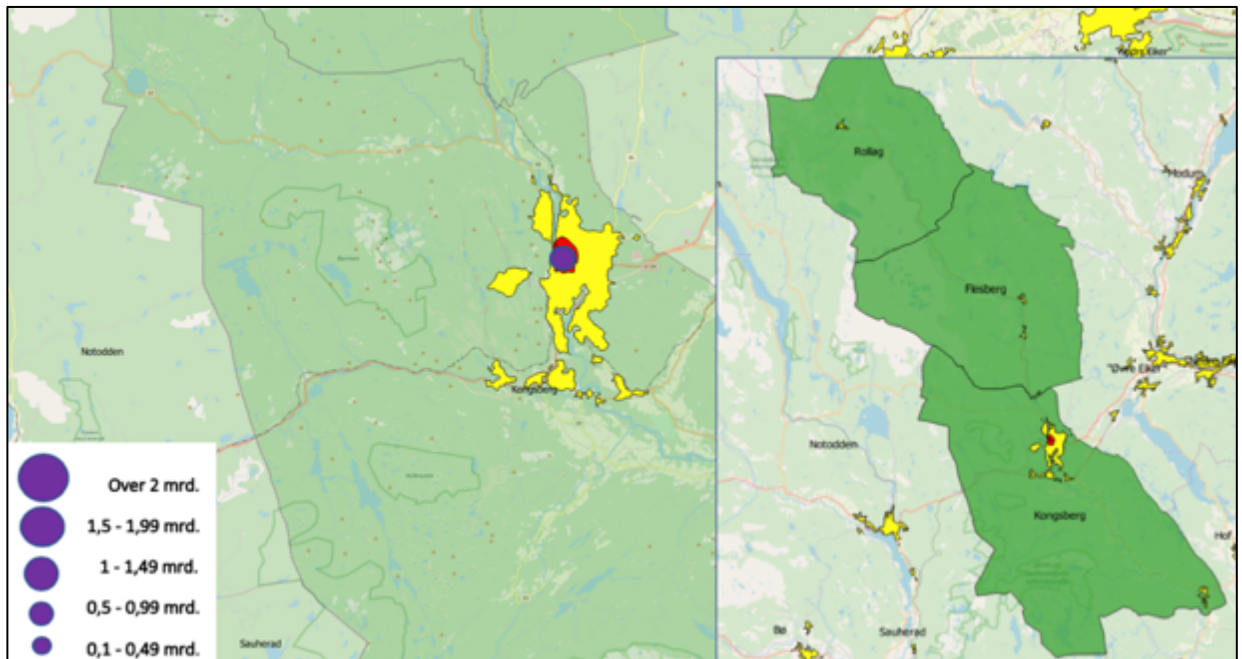
Kilde: SSB, Araplan, Vista Analyse

Kongsberg har innpendling fra Flesberg og Rollag, men begge disse kommunene har en egendeckning av varer nær landssnittet. Dette indikerer en handelslekkasje fra regionen til Buskerudbyen.

Kongsberg har sine kjøpesentre i sentrum, og det vises tydelig av statistikken. Den alt overveiende omsetning av utvalgsvarer skjer i sentrum, selv om det har vært en stor omsetningssvikt fra 2013. Det har samtidig skjedd en økt omsetning av plasskrevende varer i sentrum, noe som kan skyldes at kjøpesentrene erstatter arealer der det tidligere var utvalgsvarer med plasskrevende konsepter.

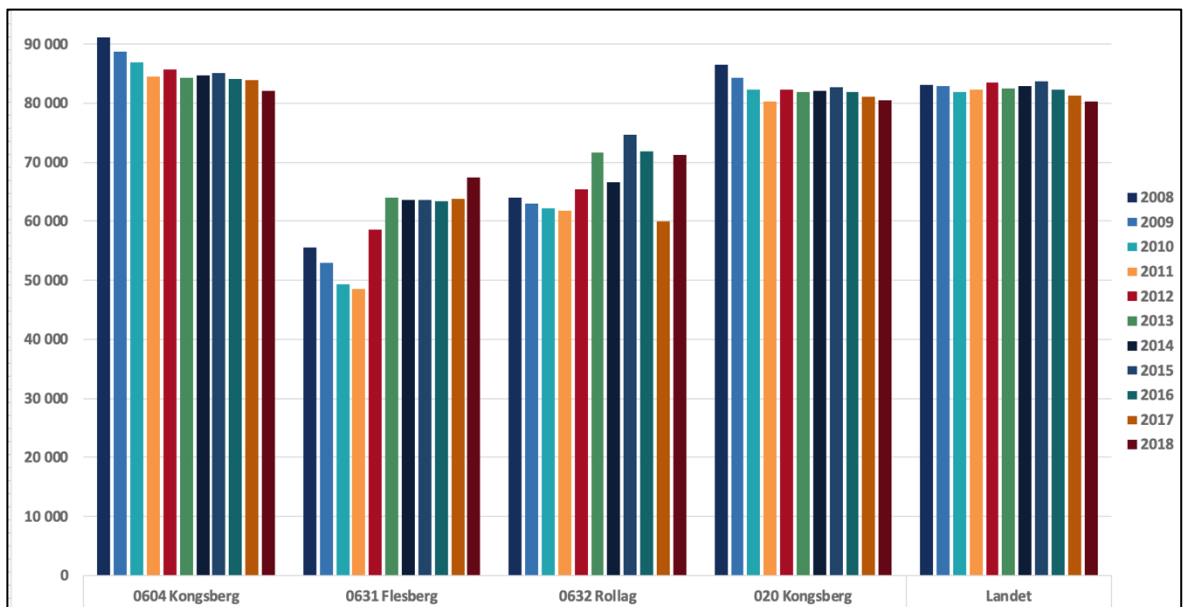
Omsetningen i tjenesteyting har vært stabil i sentrum gjennom hele perioden, og Kongsberg plasserer seg relativt langt ned på listen når vi sammenlikner med byene i denne analysen.

Figur 5-79 Kjøpesenteromsetning i Kongsberg BA-region. Sentre eller grupper av sentre over 0,25 mrd. kroner. Inkl. mva. 2017.

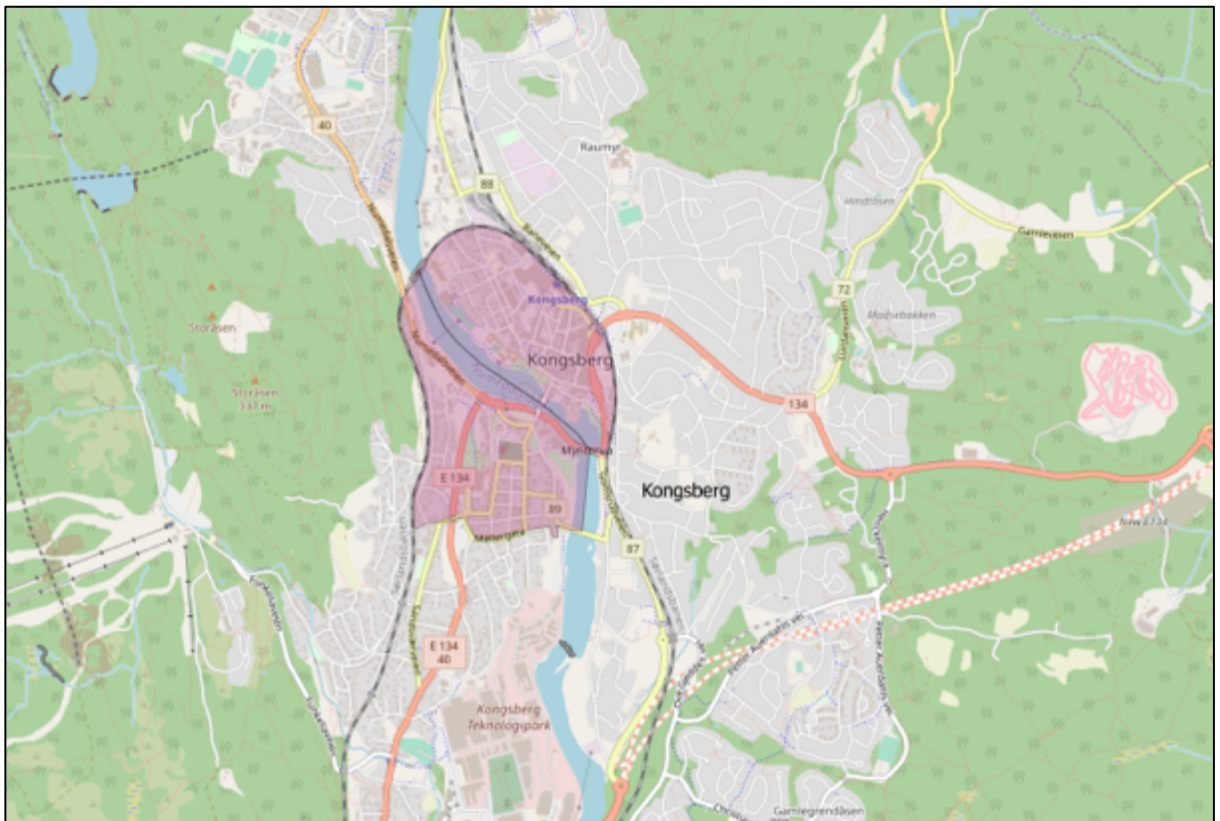
Kilde: SSB, NIBR, Araplan, Vista Analyse

Figur 5-80 Omsetning i varehandelen i kommuner i Kongsberg BA-region og landet. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Eks mva.

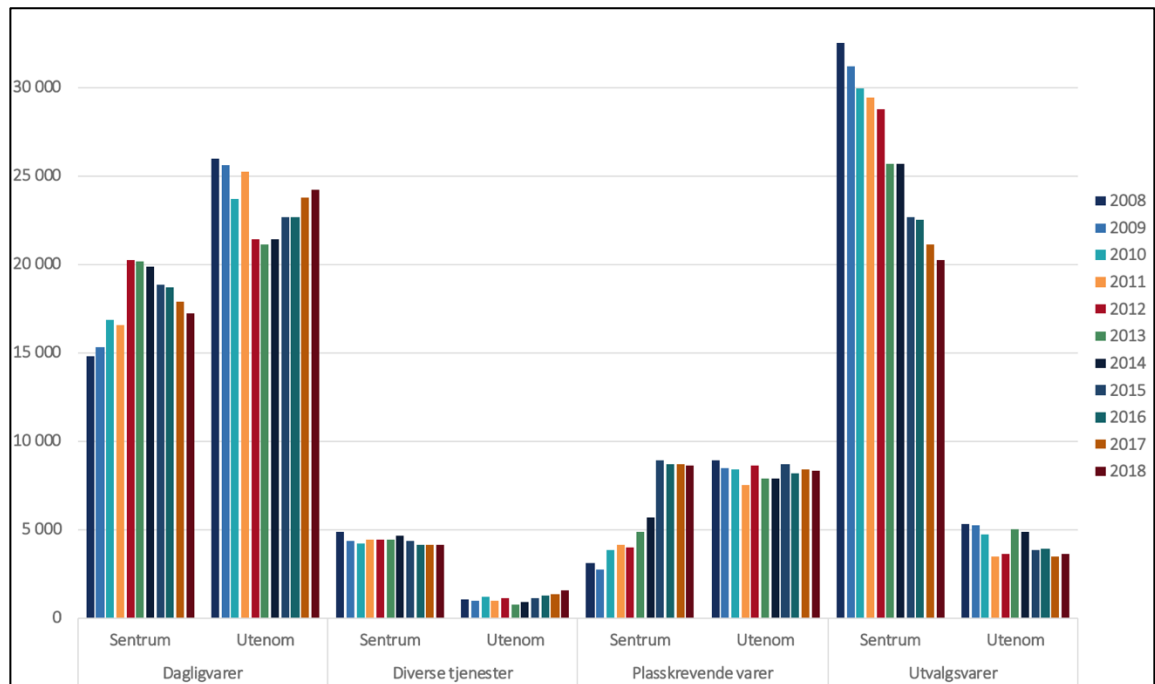
Kilde: SSB/Vista Analyse

Figur 5-81 Definert sentrumssone Kongsberg

Kilde: OpenStreetMap QGIS

Figur 5-82 Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Kongsberg.

Kilde: SSB/Vista Analyse AS

5.21 Harstad

Tabell 5-23 Fakta om Harstad

Kommunefakta	2018
Innbyggere i kommunen	24 771
Innbyggere i sentrumssonen	2 453
Innbyggere i tettstedet (inkluderer nabokommuner)	20 977
Sysselsatte (lønnstakere etter bosted – kommunen)	11 917
Arbeidsplasser (lønnstakere etter arbeidssted)	11 997
Omsetning i varehandel*) – totalt i kommunen (eks mva.)	2,390 mrd.
Omsetning i varehandel*) – per innbygger i kommunen (eks mva.)	96 279
Omsetning per innbygger relatert til landssnittet (landssnitt = 100)	120
Prosentvis endring i omsetning per innbygger 2008-2018/2012-2018	-7/-4
Prosentvis endring i omsetning av utvalgsvare i sentrumssonen 2008-2018/2012-2018	-49/-35
Prosentvis endring i omsetning av tjenesteyting i sentrumssonen 2008-2018/2012-2018	-15/-24
Omsetning i kjøpesentre i kommunen (inkl. mva.) 2018	1,531 mrd.
Prosentvis endring i omsetning i kommunen i kjøpesentre 2012-2018	+85

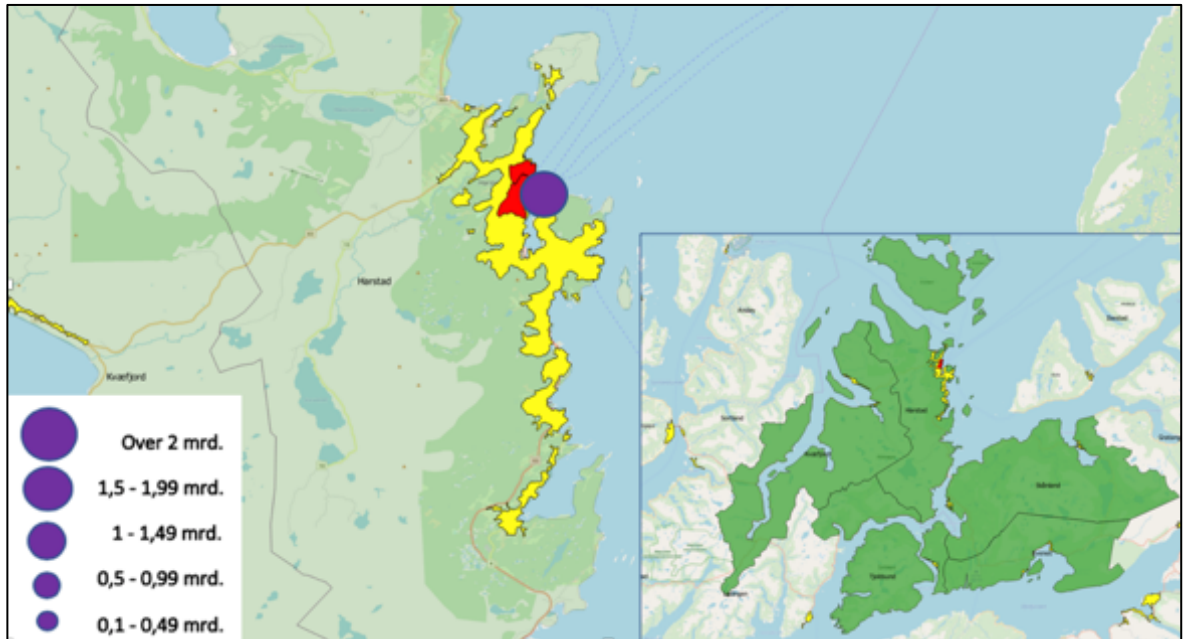
*) Drivstoff, postordre, netthandel unntatt.

Kilde: SSB, Araplan, Vista Analyse

Harstad har et stort geografisk nedslagsfelt som regionsenter, men flere av de omkringliggende kommunene har en omsetning som tilsier en egendekning over gjennomsnittet for landet. Det totale omsetningsnivået er høyt i kommunen.

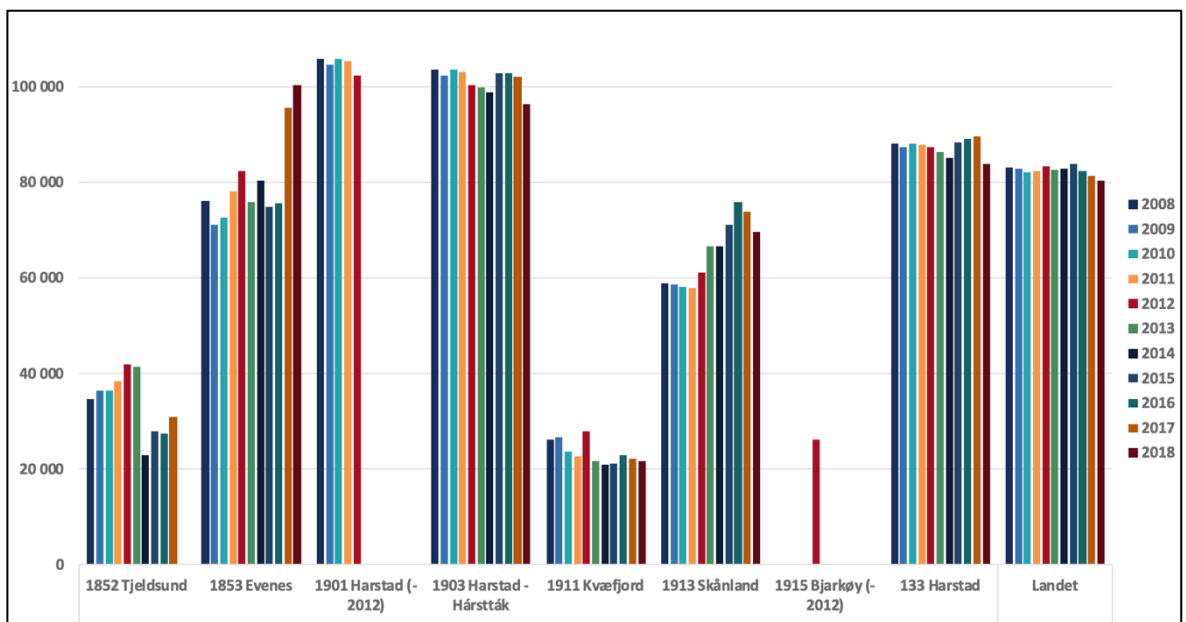
Harstad sentrum har vært et handelssentrum med et bredt tilbud i strøksgatene i sentrum. Men også i Harstad står kjøpesenteret for en betydelig del av omsetningen i sentrum. Det pågår noe konkurransevridding mellom ulike sentre, noe som har bidratt til en nedgang i omsetningen av plasskrevende varer og utvalgsvare i sentrum i 2017 mot en vekst sentrums-eksternt. Harstad har en omsetning i service og tjenesteyting som ligger på den øverste halvdel i denne analysen. Også Harstad har en nylig transformert og attraktiv sjøfront og en bystruktur som ligger tett opp mot kaia.

Figur 5-83 Kjøpesenteromsetning i Harstad BA-region. Sentre eller grupper av sentre over 0,25 mrd. kroner. Inkl. mva. 2017.

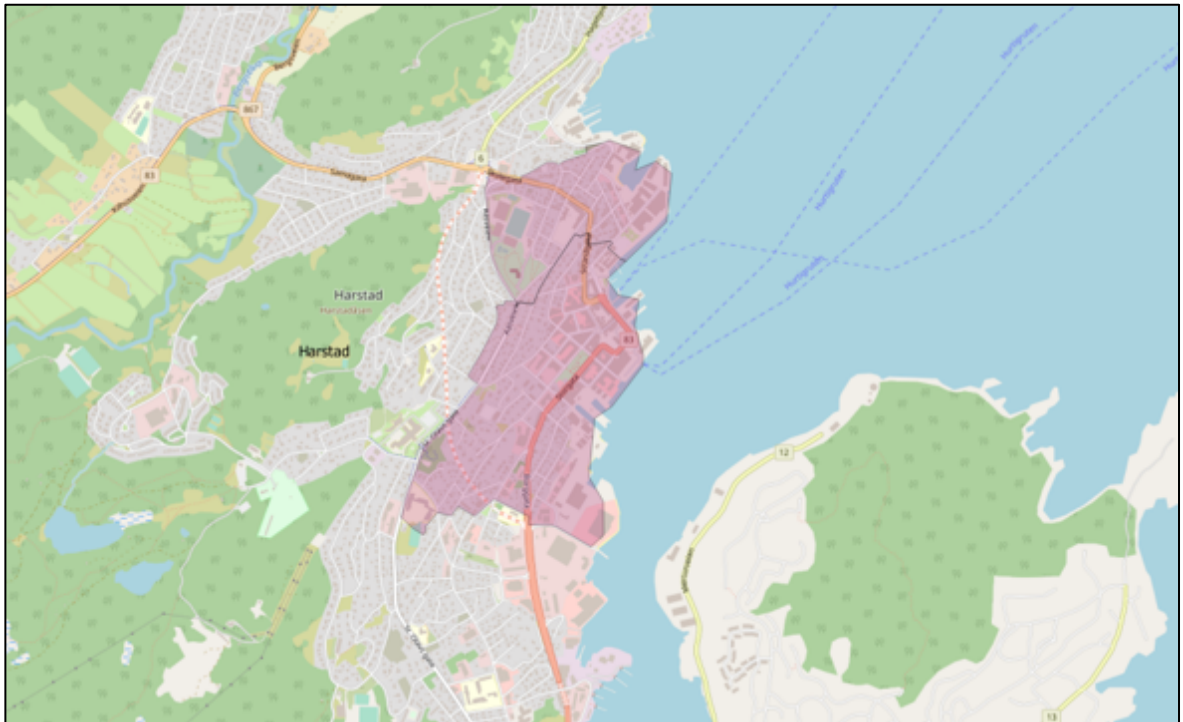
Kilde SSB, NIBR, Araplan, Vista Analyse

Figur 5-84 Omsetning i varehandelen i kommuner i Harstad BA-region og landet. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Eks mva.

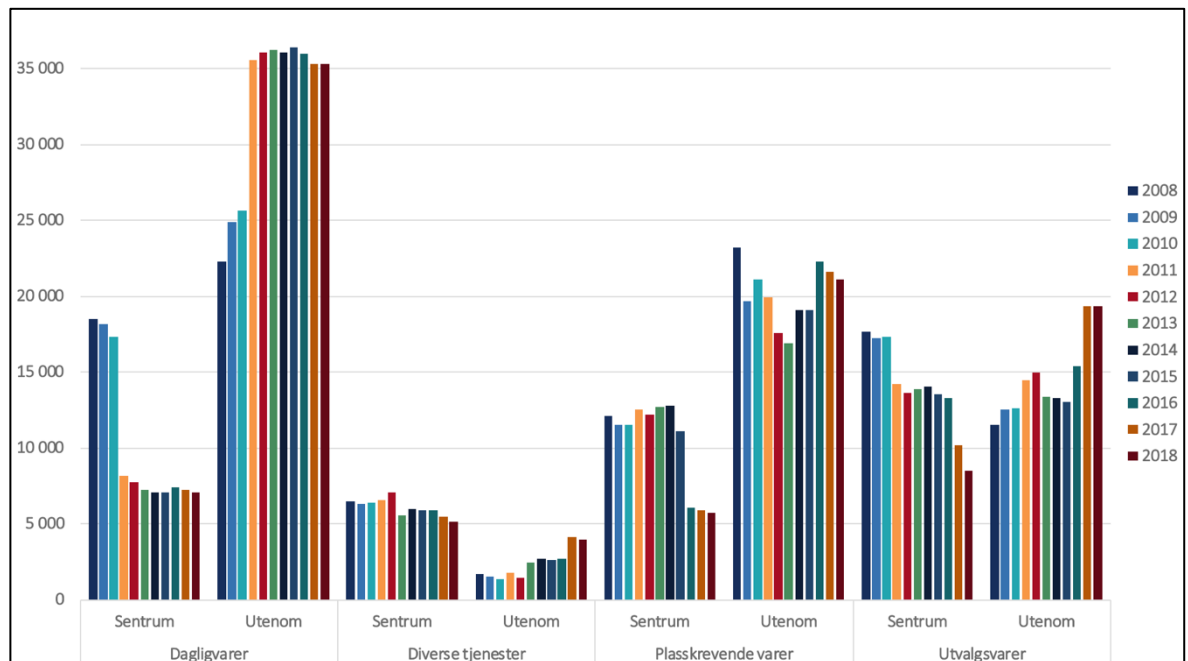
Kilde: SSB/Vista Analyse

Figur 5-85 Definert sentrumssone Harstad

Kilde: OpenStreetMap QGIS

Figur 5-86 Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Harstad.

Kilde: SSB/Vista Analyse AS

5.22 Molde

Tabell 5-24: Fakta om kommunen

Kommunefakta	2018
Innbyggere i kommunen	26 900
Innbyggere i bykjernen	1 925
Innbyggere i tettstedet (inkluderer nabokommuner)	20 957
Sysselsatte (lønnstakere etter bosted – kommunen)	13 179
Arbeidsplasser (lønnstakere etter arbeidssted)	16 504
Omsetning i varehandel*) – totalt i kommunen (eks mva.)	2,725 mrd.
Omsetning i varehandel*) – per innbygger i kommunen (eks mva.)	101 287
Omsetning per innbygger relatert til landssnittet (landssnitt = 100)	126
Prosentvis endring i omsetning per innbygger 2008-2018/2012-2018	-16/-15
Prosentvis endring i omsetning av utvalgsvare i sentrumssonen 2008-2018/2012-2018	-46/-20
Prosentvis endring i omsetning av tjenesteyting i sentrumssonen 2008-2018/2012-2018	+15/-10
Omsetning i kjøpesentre i kommunen (inkl. mva.) 2018	1,989 mrd.
Prosentvis endring i omsetning i kommunen i kjøpesentre 2012-2018	-4

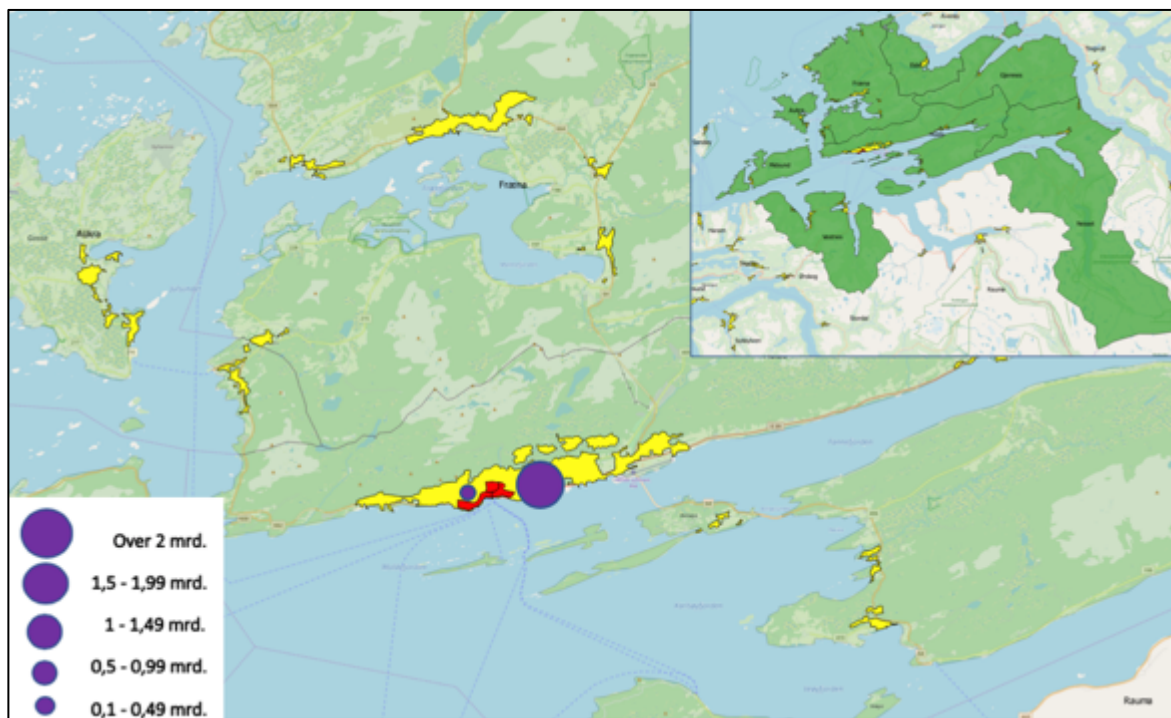
*) Drivstoff, postordre, netthandel unntatt.

Kilde: SSB, Araplan, Vista Analyse

Molde er arbeidsmarked for en stor omkringliggende region. Mange av disse kommunene har en handelslekkasje ut av kommunen, og Molde har derfor en svært høy omsetning pr innbygger. Omsetningen har gått noe ned de siste årene, samtidig som den har gått opp i noen av kommunene rundt.

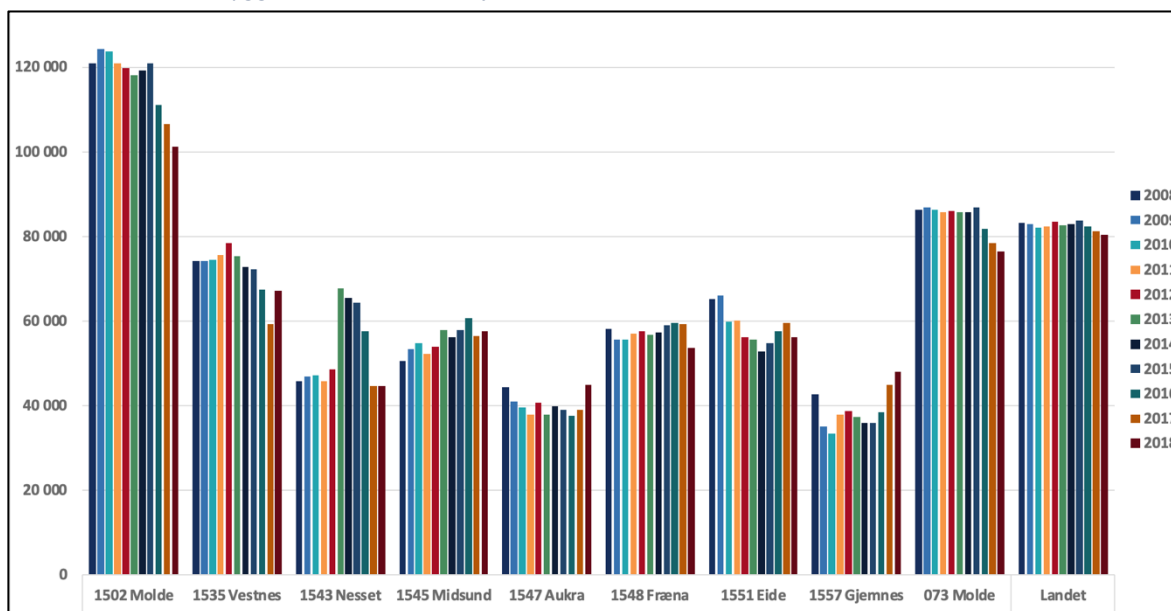
Molde har hatt en god dekning av utvalgsvare i sentrum, men også i denne byen ser vi en betydelig nedgang helt fra 2008. Nedgangen er ikke kompensert med økning sentrumseks-ternt, og det har heller ikke vært økning i plasskrevende konsepter, slik vi har sett i mange andre byer. I Molde er det kun sentrumshandelen som har sviktet. Omsetning i tjenesteyting har hatt en liten nedgang, noe som også skiller Molde fra mange av de andre byene i under-søkelsen.

Figur 5-87 Kjøpesenteromsetning i Molde BA-region. Sentre eller grupper av sentre over 0,25 mrd. kroner. Inkl. mva. 2017.

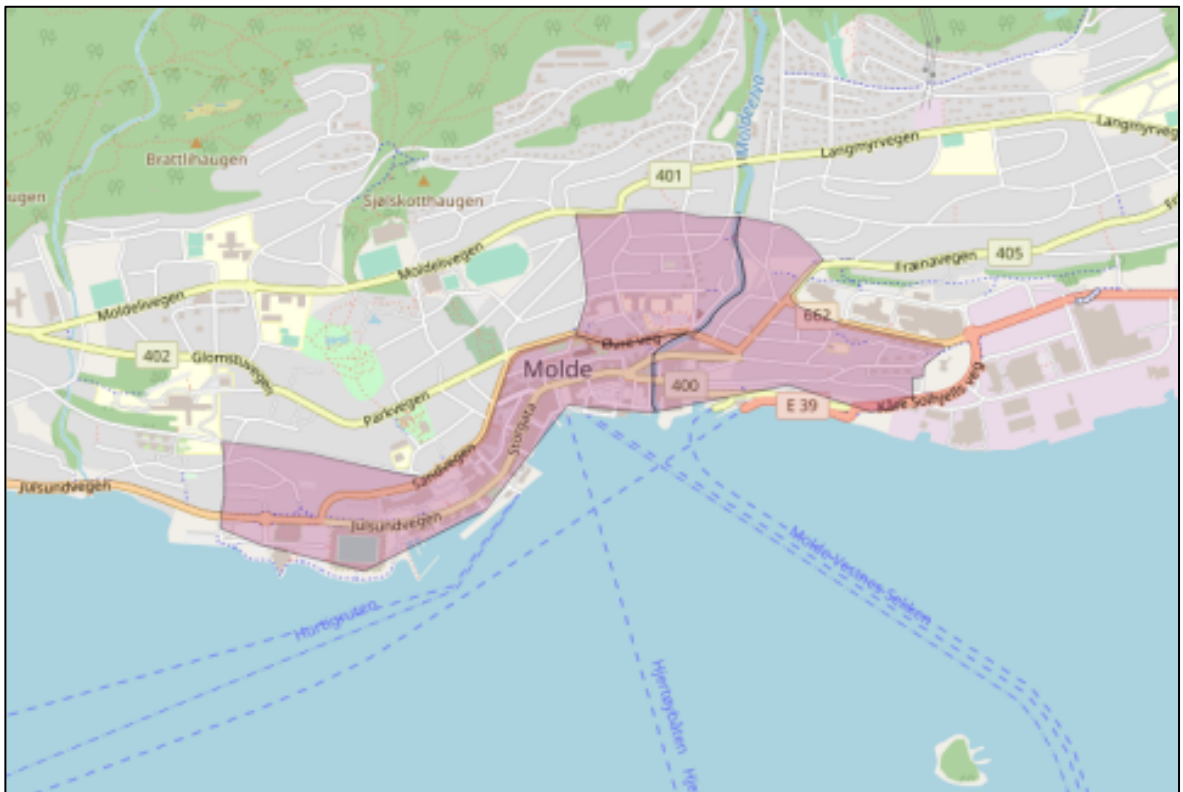
Kilde: SSB, NIBR, Araplan, Vista Analyse

Figur 5-88 Omsetning i varehandelen i kommuner i Molde BA-region og landet. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Eks mva.

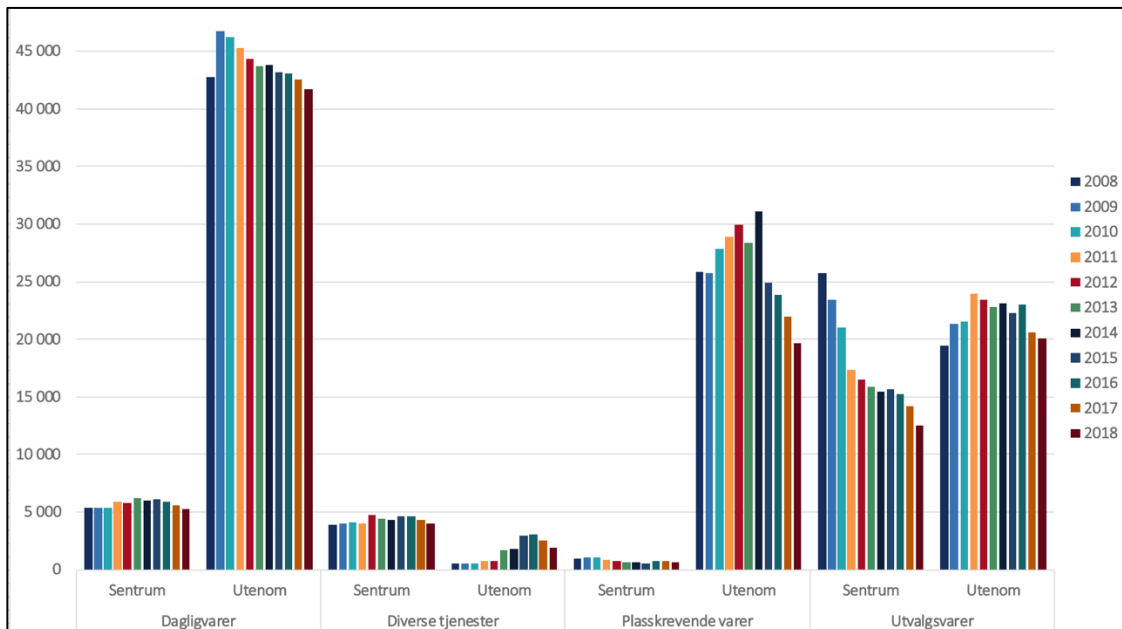
Kilde: SSB/Vista Analyse

Figur 5-89 Definert sentrumssone Molde

Kilde: OpenStreetMap QGIS

Figur 5-90 Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Molde.

Kilde: SSB/Vista Analyse AS

5.23 Gjøvik

Tabell 5-25 Fakta om Gjøvik

Kommunefakta Gjøvik	2018
Innbyggere i kommunen	30 642
Innbyggere i sentrumssonen	2 342
Innbyggere i tettstedet (inkluderer nabokommuner)	20 549
Sysselsatte (lønnstakere etter bosted – kommunen)	14 152
Arbeidsplasser (lønnstakere etter arbeidssted)	16 155
Omsetning i varehandel*) – totalt i kommunen (eks mva.)	2,963 mrd.
Omsetning i varehandel*) – per innbygger i kommunen (eks mva.)	96 692
Omsetning per innbygger relatert til landssnittet (landssnitt = 100)	121
Prosentvis endring i omsetning per innbygger 2008-2018/2012-2018	-2/-5
Prosentvis endring i omsetning av utvalgsvarer i sentrumssonen 2008-2018/2012-2018	-7/-19
Prosentvis endring i omsetning av tjenesteyting i sentrumssonen 2008-2018/2012-2018	+51/+12
Omsetning i kjøpesentre i kommunen (inkl. mva.) 2018	1,361 mrd.
Prosentvis endring i omsetning i kommunen i kjøpesentre 2012-2018	14 -

*) Drivstoff, postordre, netthandel unntatt.

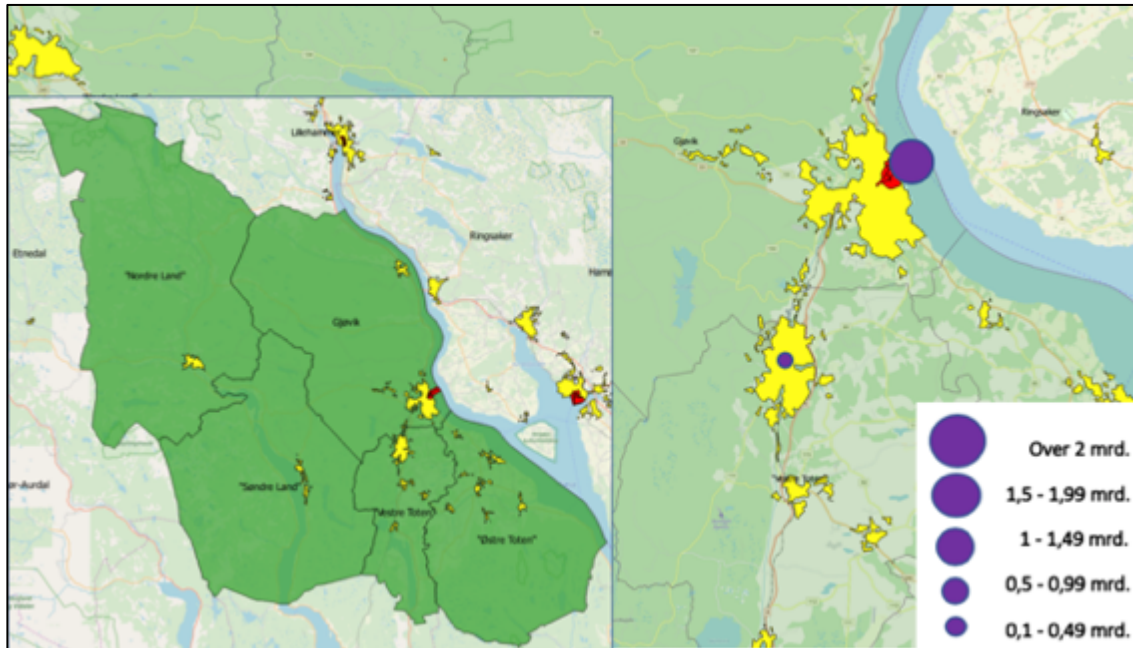
Kilde: SSB, Araplan, Vista Analyse

Gjøvik har handelsimport fra både Østre og Vestre Toten og fra Søndre Land. Nordre Land har i dag en dekningsgrad tilsvarende landssnittet.

I Gjøvik ligger et av Mjøs-regionens største kjøpesentre så vidt innenfor sentrumssonen. CC Gjøvik har 1,2 mrd. kroner i omsetning og trekker kunder fra et stort omland. Gjøvik har også hatt en sterk vekst i plasskrevende varer med mange etableringer i sentrums randsone langs hovedveinettet gjennom Gjøvik. Gjøvik har en sterk posisjon i varehandel i Mjøs-regionen.

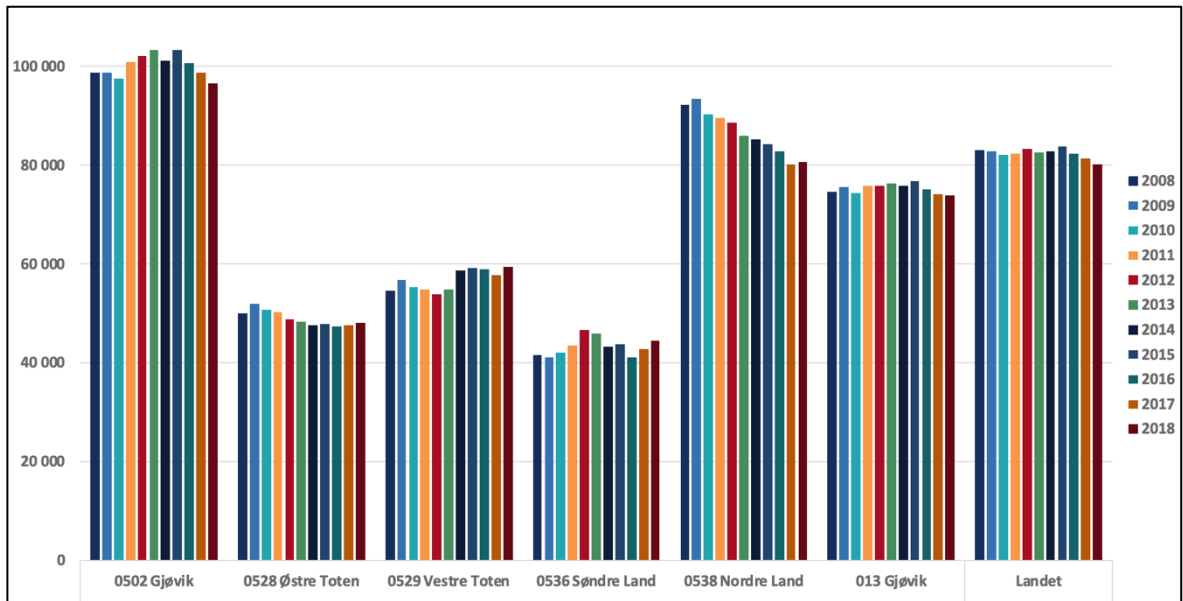
Gjøvik har en høy omsetning innen service og tjenesteyting og ligger på sjette plass av byene etter de fem havnebyene Trondheim, Tønsberg, Tromsø, Haugesund og Stavanger, og har samtidig en sterk vekst i sentrum denne omsetningen.

Figur 5-91 Kjøpesenteromsetning i Gjøvik BA-region. Sentre eller grupper av sentre over 0,2 mrd. kroner. Inkl. mva. 2017.

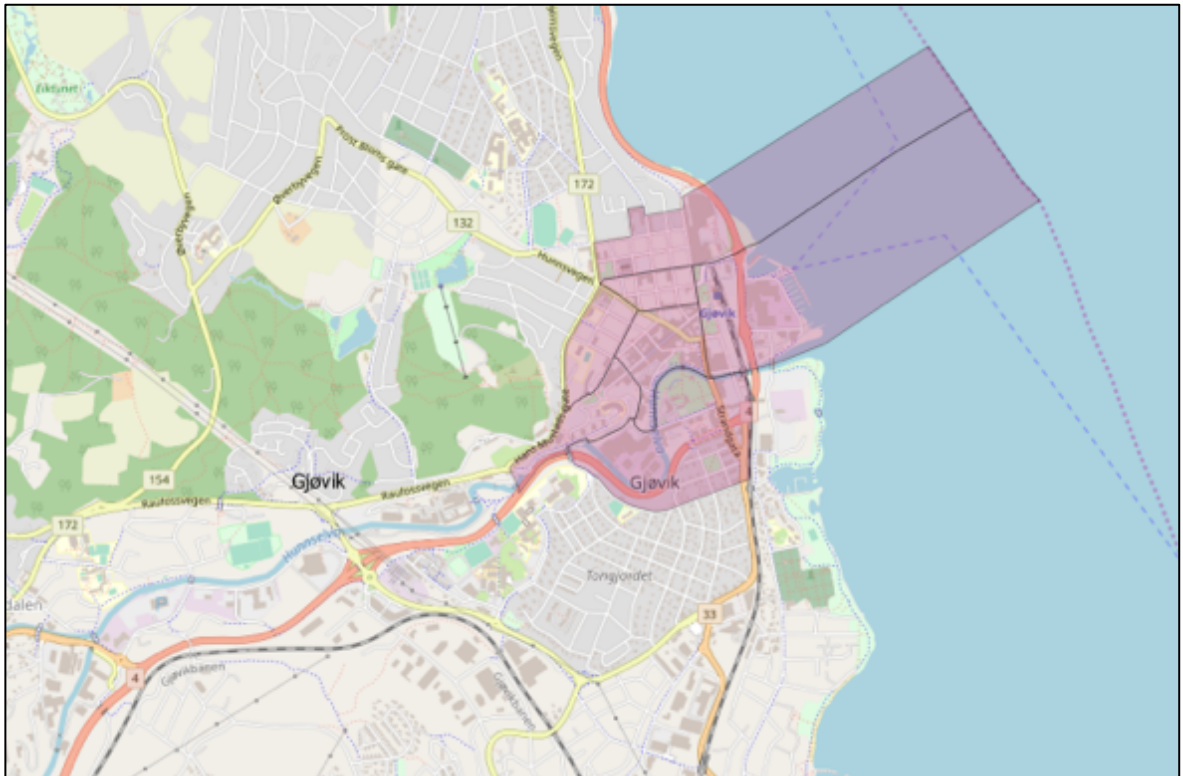
Kilde: SSB, NIBR, Araplan, Vista Analyse

Figur 5-92 Omsetning i varehandelen i kommuner i Gjøvik BA-region og landet. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Eks mva.

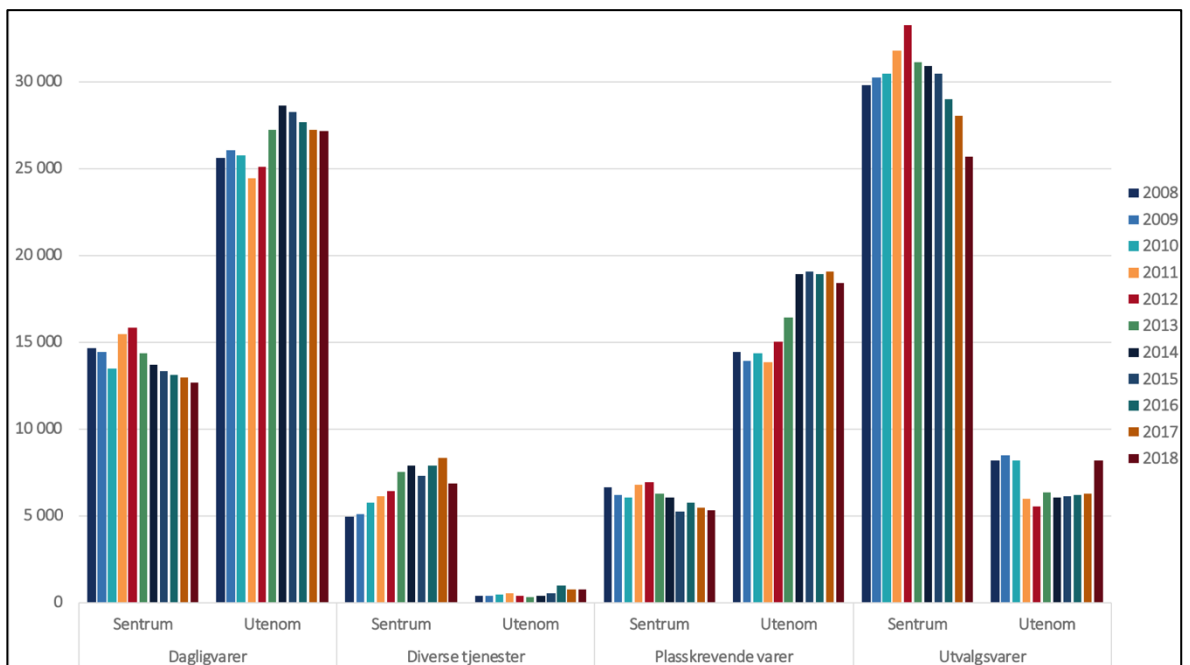
Kilde: SSB/Vista Analyse

Figur 5-93 Definert sentrumssone Gjøvik

Kilde: OpenStreetMap QGIS

Figur 5-94 Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Gjøvik.

Kilde: SSB/Vista Analyse AS

5.24 Lillehammer

Tabell 5-26 Fakta om kommunen

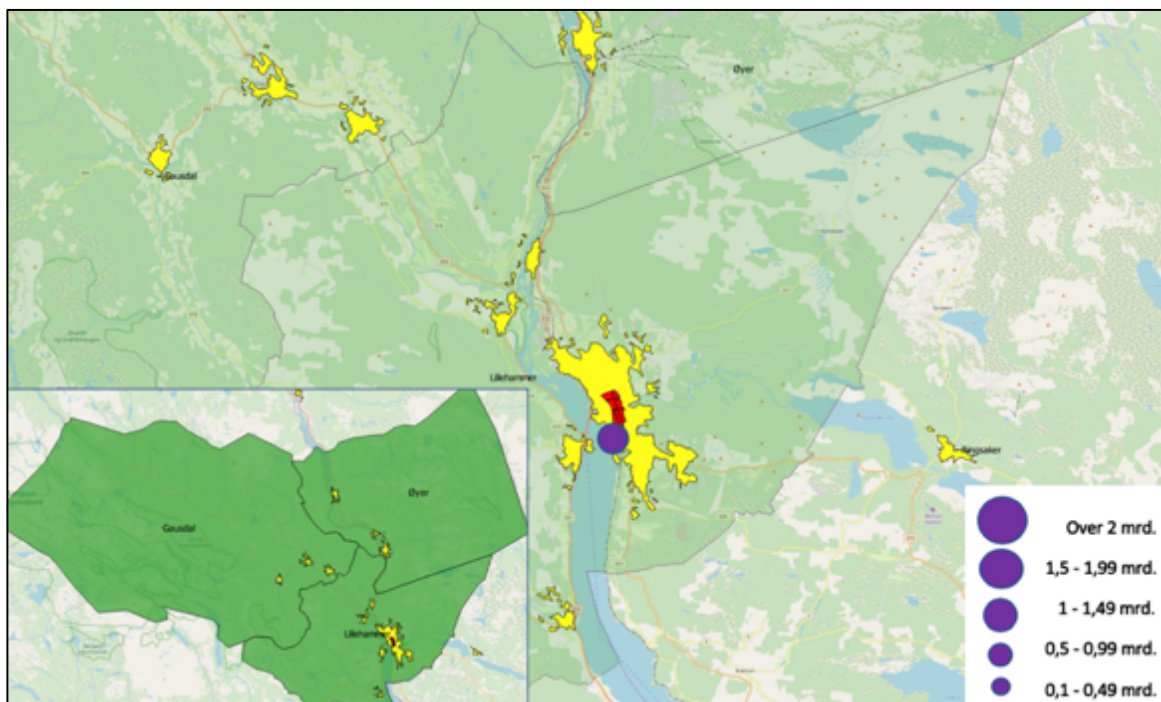
Kommunefakta	2018
Innbyggere i kommunen	27 938
Innbyggere i bykjernen	1 899
Innbyggere i tettstedet (inkluderer nabokommuner)	20 536
Sysselsatte (lønnstakere etter bosted – kommunen)	13 788
Arbeidsplasser (lønnstakere etter arbeidssted)	16 374
Omsetning i varehandel*) – totalt i kommunen (eks mva.)	3,115 mrd.
Omsetning i varehandel*) – per innbygger i kommunen (eks mva.)	111 509
Omsetning per innbygger relatert til landssnittet (landssnitt = 100)	139
Prosentvis endring i omsetning per innbygger 2008-2018/2012-2018	-1/-2
Prosentvis endring i omsetning av utvalgsvare i sentrumssonen 2008-2018/2012-2018	-9/-12
Prosentvis endring i omsetning av tjenesteyting i sentrumssonen 2008-2018/2012-2018	+32/+11
Omsetning i kjøpesentre i kommunen (inkl. mva.) 2018	1,237 mrd.
Prosentvis endring i omsetning i kommunen i kjøpesentre 2012-2018	-49

*) Drivstoff, postordre, netthandel unntatt.

Kilde: SSB, Araplan, Vista Analyse

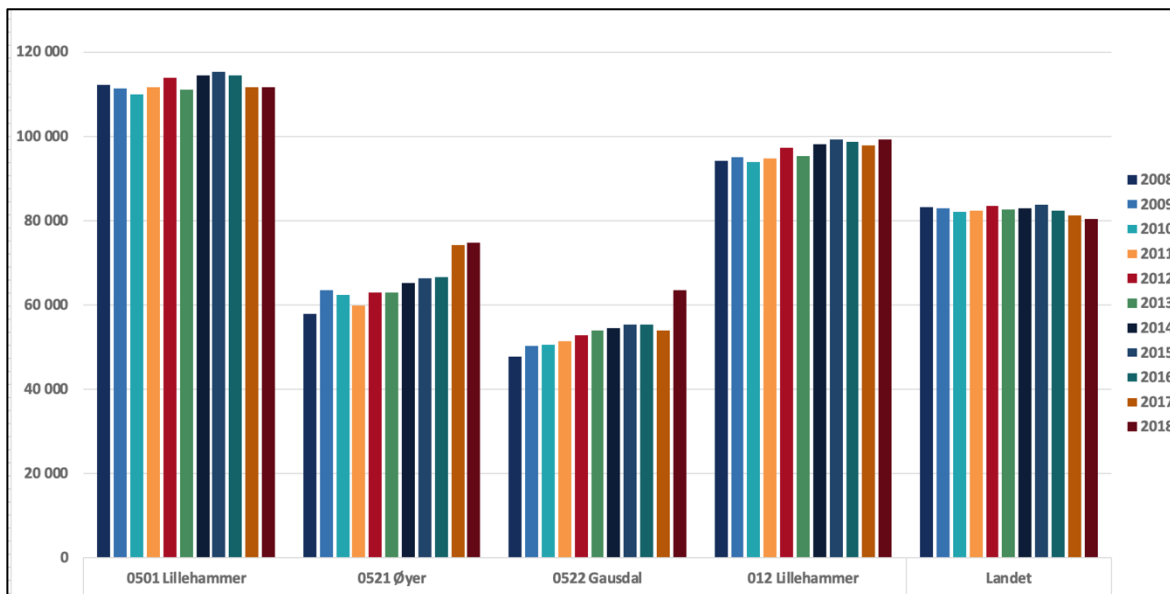
Lillehammer har vært en handelsby gjennom mange år og har opprettholdt en posisjon som viktig handelssted også frem til i dag. Mye at dette kan tilskrives den store antall gjennomreisende hytteturister og mange turister gjennom både sommer- og vintersesong. Omsetningen i sentrum holdes oppe, og det er først og fremst den attraktive Storgata som bidrar til aktivt liv i sentrum og mange forretningsdrivende med et sterkt engasjement for byen og Storgata. Omsetningen utenfor sentrum av utvalgsvare er særlig Strandtorget kjøpesenter ved E6 og Rosenlund senter nord for sentrum. Den plasskrevende handelen ligger spredt over store områder nord for sentrum, med en relativt høy gjennomsnittlig omsetning på 25 400 kroner pr innbygger som er niende høyest av byene i utvalget.

Figur 5-95 Kjøpesenteromsetning i Lillehammer BA-region. Sentre eller grupper av sentre over 0,25 mrd. kroner. Inkl. mva. 2017.

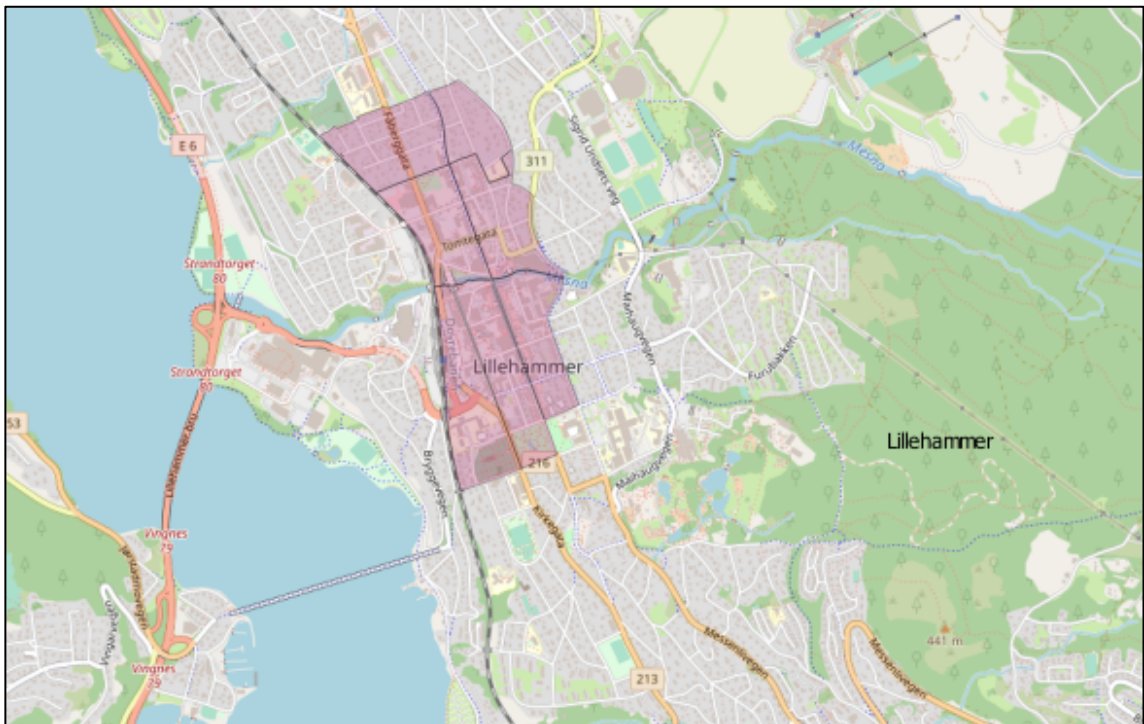
Kilde: SSB, NIBR, Araplan, Vista Analyse

Figur 5-96 Omsetning i varehandelen i kommuner i Lillehammer BA-region og landet. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Eks mva.

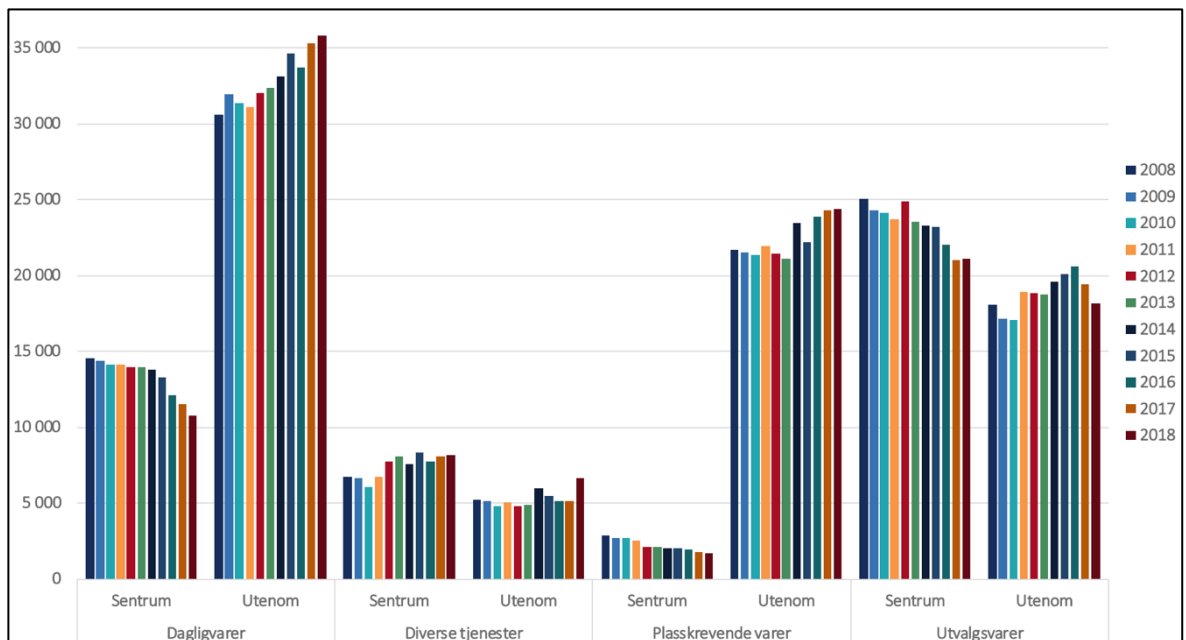
Kilde SSB/Vista Analyse

Figur 5-97 Definert sentrumssone Lillehammer

Kilde OpenStreetMap QGIS

Figur 5-98 Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Lillehammer.

Kilde SSB/Vista Analyse AS

5.25 Horten

Horten er ingen egen BA-region, men faller under Tønsbergs BA-region. I dette avsnittet er det derfor ikke regionale tall.

Tabell 5-27: Fakta om Horten

Kommunefakta	2018
Innbyggere i kommunen	27 317
Innbyggere i sentrumssonen	2 571
Innbyggere i tettstedet (inkluderer nabokommuner)	20 469
Sysselsatte (lønnstakere etter bosted – kommunen)	11 900
Arbeidsplasser (lønnstakere etter arbeidssted)	10 181
Omsetning i varehandel*) – totalt i kommunen (eks mva.)	1,769 mrd.
Omsetning i varehandel*) – per innbygger i kommunen (eks mva.)	64 746
Omsetning per innbygger relatert til landssnittet (landssnitt = 100)	81
Prosentvis endring i omsetning per innbygger 2008-2018/2012-2018	-6/-7
Prosentvis endring i omsetning av utvalgsvarer i sentrumssonen 2008-2018/2012-2018	-23/-10
Prosentvis endring i omsetning av tjenesteyting i sentrumssonen 2008-2018/2012-2018	+19/+0
Omsetning i kjøpesentre i kommunen (inkl. mva.) 2017**)	-0,359 mrd.
Prosentvis endring i omsetning i kommunen i kjøpesentre 2012-2017	-13

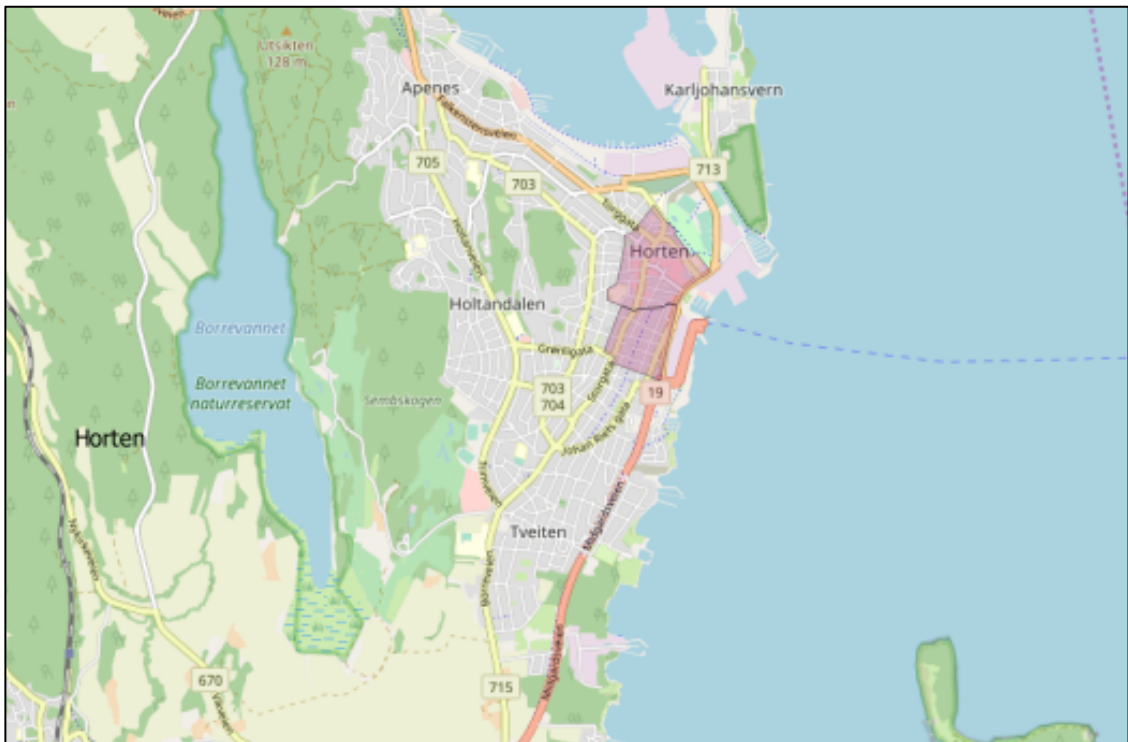
*) Drivstoff, postordre, netthandel unntatt.

Kilde:SSB, Araplan, Vista Analyse

***) tall for 2018 ikke oppgitt

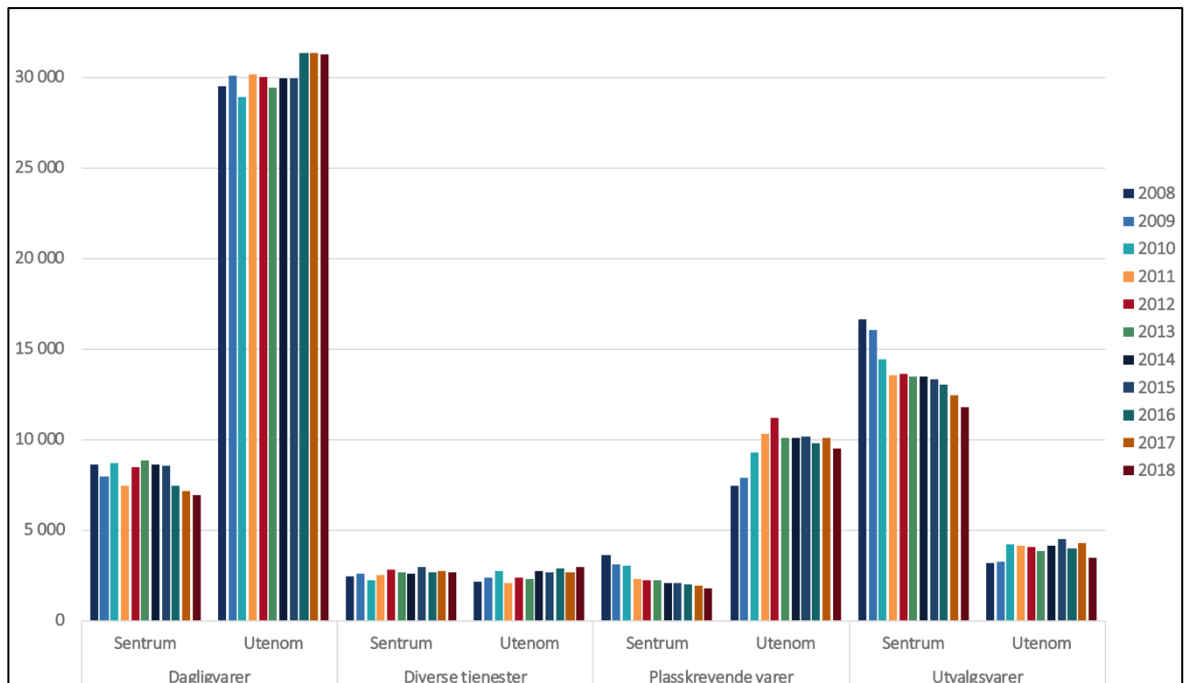
Horten har nest laveste gjennomsnittlige omsetning for varehandel per innbygger etter Halden. En stor handelslekkasje til Tønsberg og Drammen er forklaringen. Omsetningen av utvalgsvarer opprettholdes på et stabilt nivå i sentrum. Utviklingen i tjenesteyting er uforandret, og Horten er dermed en by med en stabil situasjon uten store endringer.

Figur 5-99 Definert sentrumssone Horten

Kilde: OpenStreetMap QGIS

Figur 5-100 Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Horten.

Kilde: SSB/Vista Analyse AS

5.26 Ski

Ski inngår i Oslo BA-region. Regional situasjon presenteres under kapitlet om Oslo.

Tabell 5-28: Fakta om Ski

Kommunefakta	2018
Innbyggere i kommunen	30 880
Innbyggere i sentrumssonen	594
Innbyggere i tettstedet (inkluderer nabokommuner)	19 506
Sysselsatte (lønnstakere etter bosted – kommunen)	14 834
Arbeidsplasser (lønnstakere etter arbeidssted)	14 798
Omsetning i varehandel*) – totalt i kommunen (eks mva.)	2,843 mrd.
Omsetning i varehandel*) – per innbygger i kommunen (eks mva.)	92 067
Omsetning per innbygger relatert til landssnittet (landssnitt = 100)	115
Prosentvis endring i omsetning per innbygger 2008-2018/2012-2018	-11/-15
Prosentvis endring i omsetning av utvalgsvarer i sentrumssonen 2008-2018/2012-2018	-16/-21
Prosentvis endring i omsetning av tjenesteyting i sentrumssonen 2008-2018/2012-2018	+54/+35
Omsetning i kjøpesentre i kommunen (inkl. mva.) 2018	2,080 mrd.
Prosentvis endring i omsetning i kommunen i kjøpesentre 2012-2018	-17

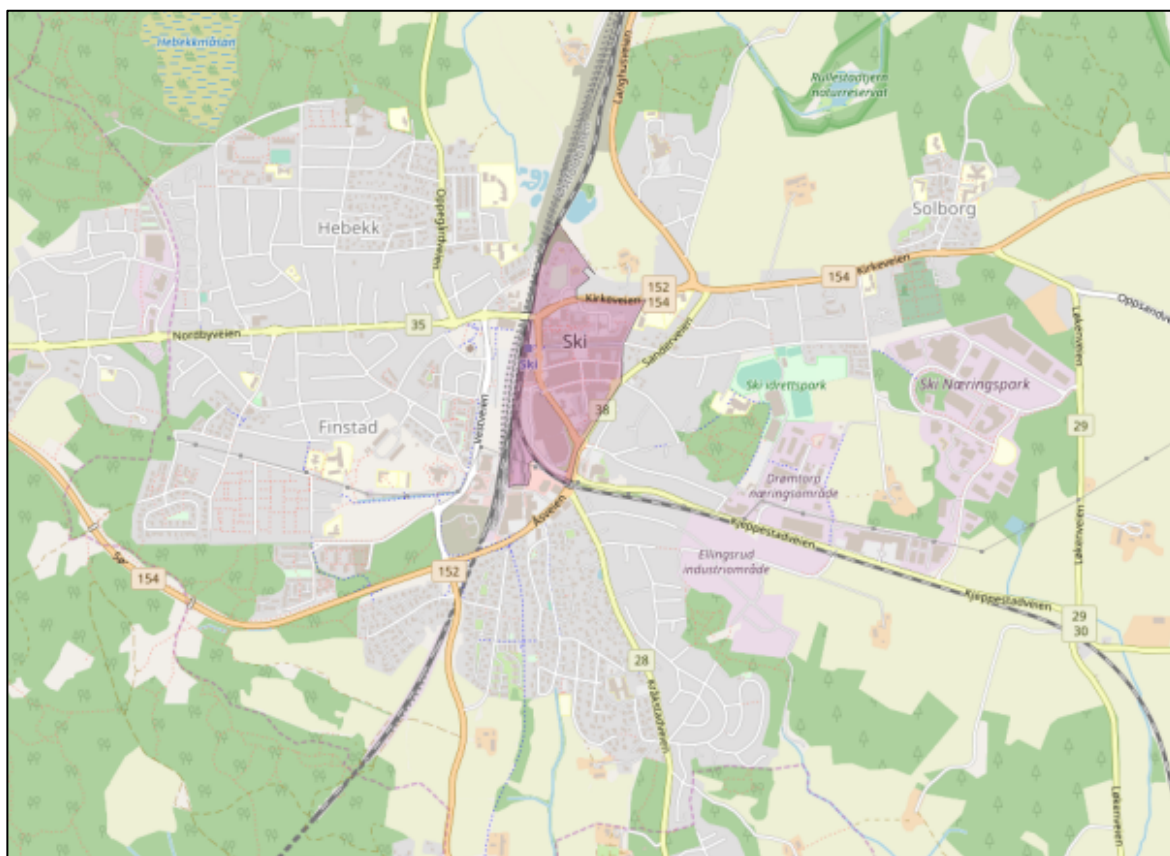
*) Drivstoff, postordre, netthandel unntatt.

Kilde: SSB, Araplan, Vista Analyse

Ski har mange sterke nabokommuner der både Oppegård, Frogn, Vestby og Ås har en egendekning som illustrer at de dekker opp for egne behov. Vestby har etablert flere handelsentre langs E6, og Ås dekker opp for studenter som ikke nødvendigvis har meldt flytting. Ås kan derfor ha flere innbyggere enn det som er registrert og får en høyere egendekning på grunn av en skjult handelseksport.

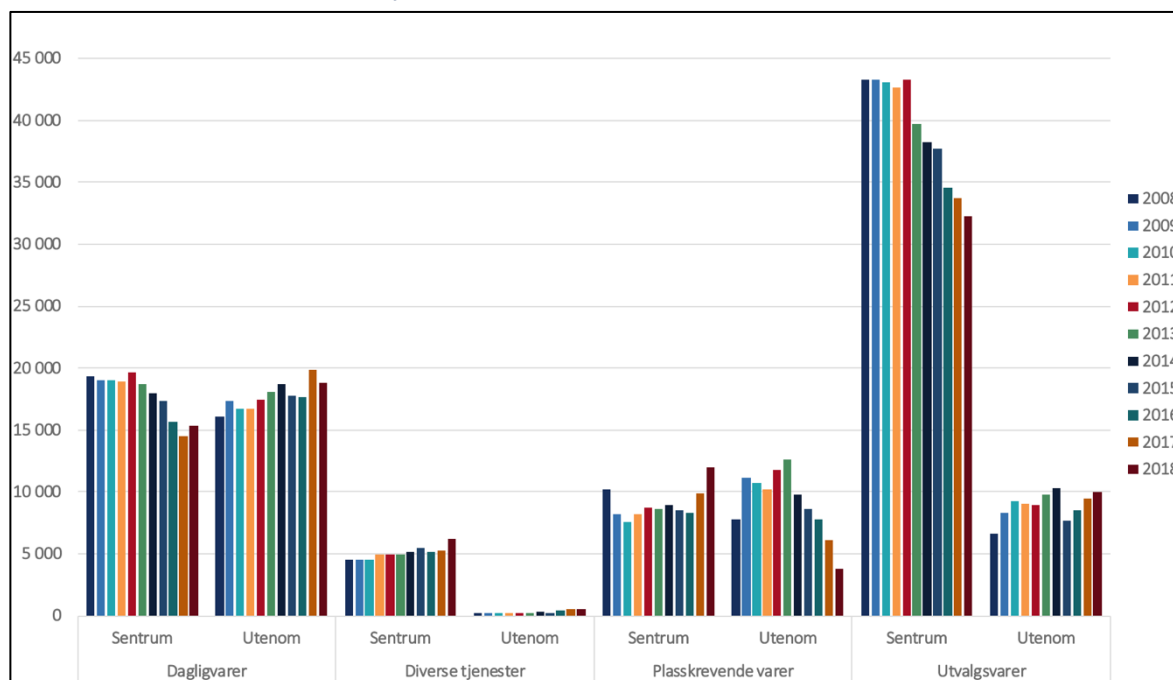
Ski sentrum preges av Ski Storsenter til Olav Thon-gruppen som er et av landets største kjøpesentre med over 1,5 milliarder kroner i omsetning (eks mva.). Det gjenspeiles også i at Ski er den av byene i denne undersøkelsen med høyest omsetning av utvalgsvarer i sentrum etter Førde. Ski har noe omsetning av plasskrevende varer både i og utenfor sentrum, hvorav det som omsettes i sentrum antas å ligge i kjøpesenteret. Sentrum har en sterk posisjon som handelssted for dagligvarer, noe som er overraskende ettersom antall mennesker som bor i sentrum er lavt. Ski er en pendlerkommune og mange av disse kommer til Ski med tog og med togstasjon i sentrum, og rett ved storsenteret er det et godt utgangspunkt for at folk handler mat på vei hjem. Sentrum har hatt en liten vekst i tjenesteyting siste år, men snittomsetningen er relativt beskjedent.

Figur 5-101 Definert sentrumssone Ski

Kilde: OpenStreetMap QGIS

Figur 5-102 Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Ski.

Kilde: SSB/Vista Analyse AS

5.27 Mo i Rana

Tabell 5-29 Fakta om Mo i Rana

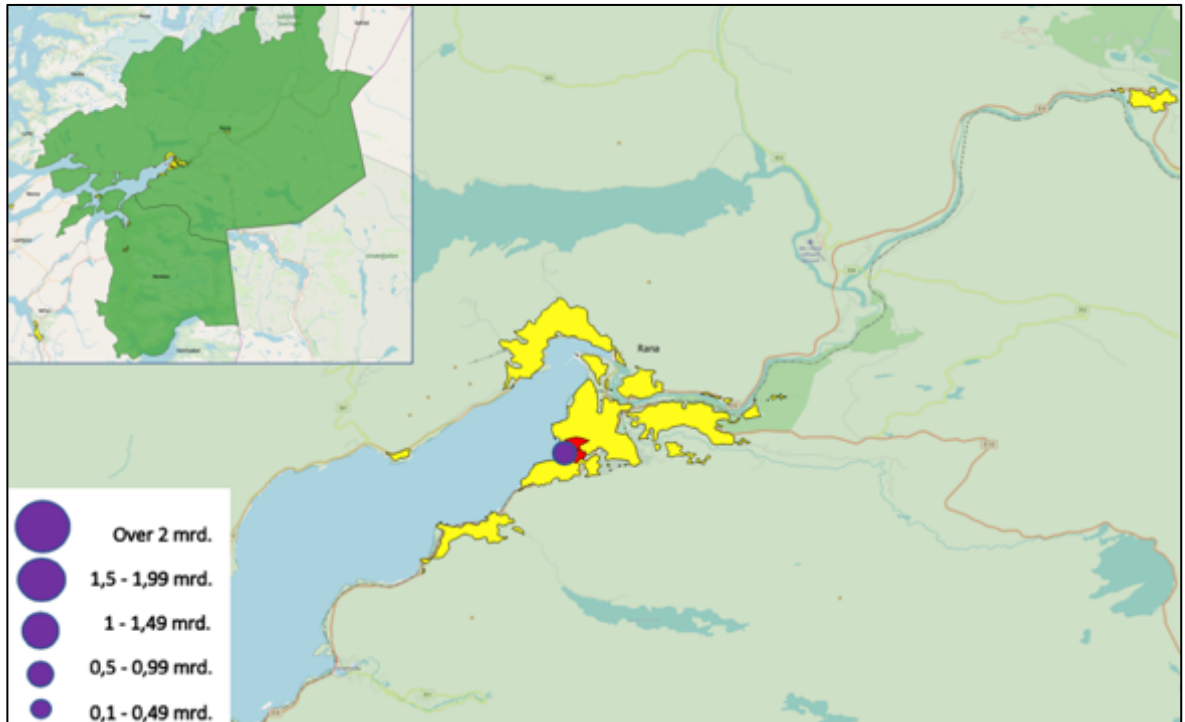
Kommunefakta	2018
Innbyggere i kommunen	26 230
Innbyggere i sentrumssonen	865
Innbyggere i tettstedet (inkluderer nabokommuner)	18 866
Sysselsatte (lønnstakere etter bosted – kommunen)	12 725
Arbeidsplasser (lønnstakere etter arbeidssted)	12 857
Omsetning i varehandel*) – totalt i kommunen (eks mva.)	2,405 mrd.
Omsetning i varehandel*) – per innbygger i kommunen (eks mva.)	91 681
Omsetning per innbygger relatert til landssnittet (landssnitt = 100)	114
Prosentvis endring i omsetning per innbygger 2008-2018/2012-2018	+3/-2
Prosentvis endring i omsetning av utvalgsvarer i sentrumssonen 2008-2018/2012-2018	-17/-18
Prosentvis endring i omsetning av tjenesteyting i sentrumssonen 2008-2018/2012-2018	-29/-20
Omsetning i kjøpesentre i kommunen (inkl. mva.) 2018	0,394 mrd.
Prosentvis endring i omsetning i kommunen i kjøpesentre 2012-2018	+18

*) Drivstoff, postordre, netthandel unntatt.

Kilde: SSB, Araplan, Vista Analyse

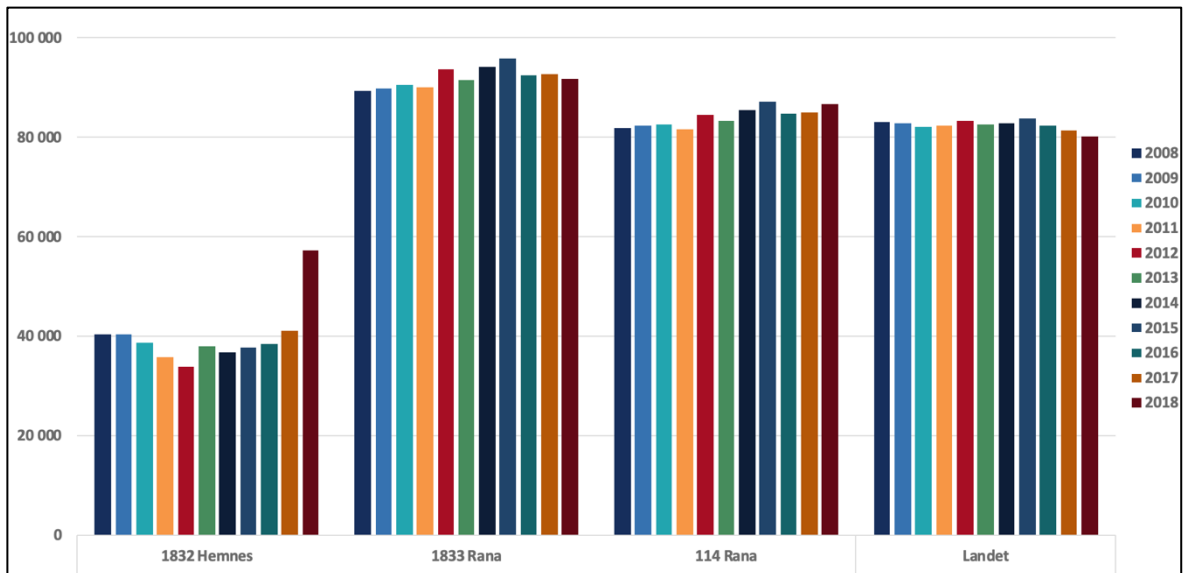
Mo i Rana har hatt en langt mindre nedgang i omsetning av varer enn andre byer i landet. Omsetningen i sentrum er opprettholdt, men med noe tap til sentrumseksterne tilbud. Omsetningen av plasskrevende varer har hatt størst vekst og denne er lokalisert utenfor sentrum. Tilbud av tjenesteyting har ikke vist nevneverdig utvikling i perioden. Det er kun Hemnes som hører under Rana BA-region. Og det er i første rekke innbyggere i Hemnes som bidrar til at omsetningen ligger over landssnittet.

Figur 5-103 Kjøpesenteromsetning i Mo i Rana BA- region. Sentre eller grupper av sentre over 0,25 mrd. kroner. Inkl. mva. 2017.

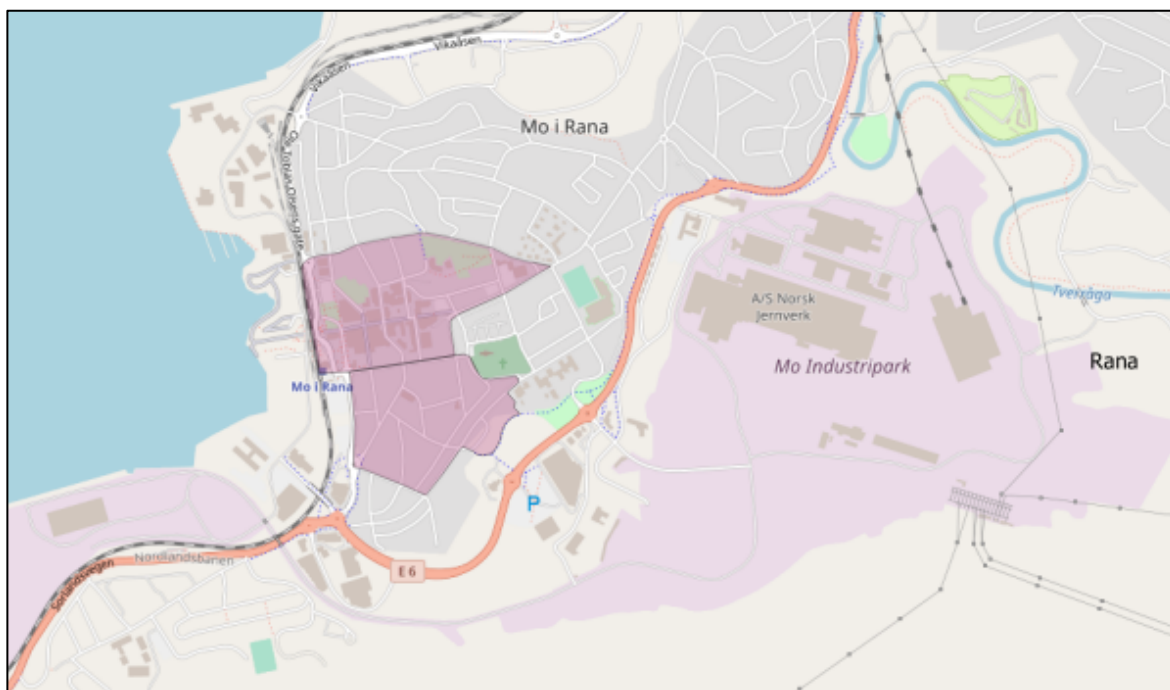
Kilde: SSB, NIBR, Araplan, Vista Analyse

Figur 5-104 Omsetning i varehandelen i kommuner i Mo i Rana BA-region og landet. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Eks mva.

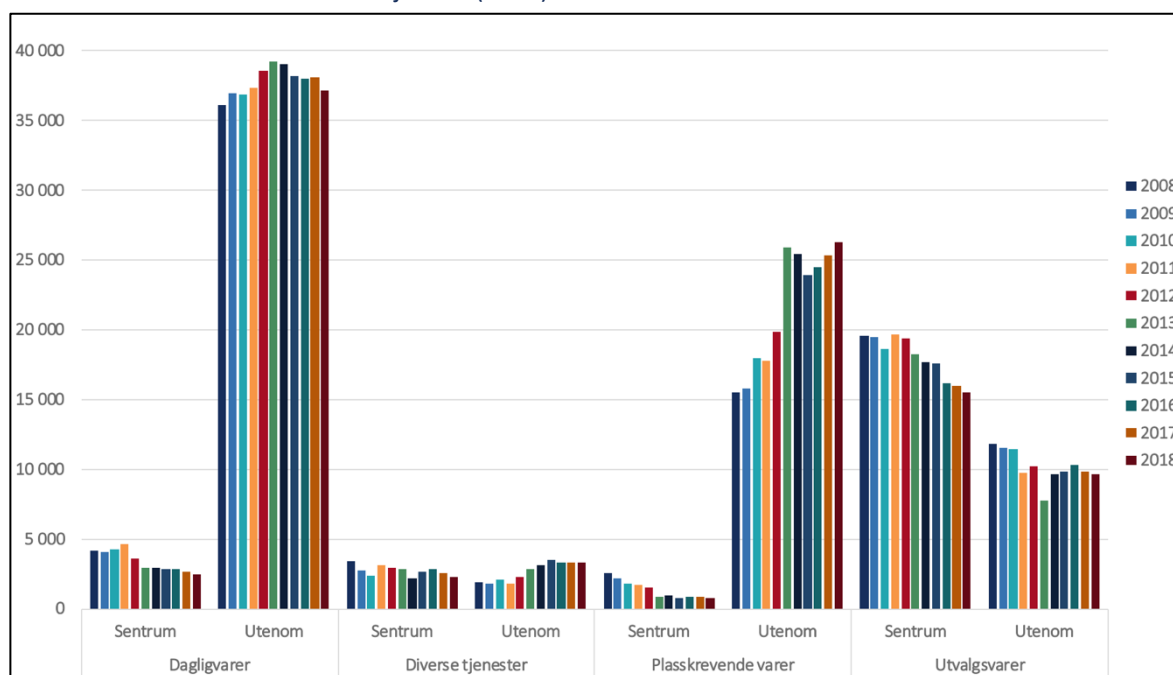
Kilde: SSB/Vista Analyse

Figur 5-105 Definert sentrumssone Mo

Kilde: OpenStreetMap QGIS

Figur 5-106 Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Mo i Rana.

Kilde SSB/Vista Analyse AS

5.28 Jessheim

Jessheim inngår i Oslos BA-region. Den regionale dimensjonen omtales under kapitlet om Oslo.

Tabell 5-30 Fakta om Jessheim

Kommunefakta	2018
Innbyggere i kommunen	36 576
Innbyggere i sentrumssonen	1 053
Innbyggere i tettstedet (inkluderer nabokommuner)	18 726
Sysselsatte (lønnstakere etter bosted – kommunen)	18 857
Arbeidsplasser (lønnstakere etter arbeidssted)	26 895
Omsetning i varehandel*) – totalt i kommunen (eks mva.)	8.452 mrd.
Omsetning i varehandel*) – per innbygger i kommunen (eks mva.) **)	231 091
Omsetning per innbygger relatert til landssnittet (landssnitt = 100)	288
Prosentvis endring i omsetning per innbygger 2008-2018/2012-2018	+4/+2
Prosentvis endring i omsetning av utvalgsvarer i sentrumssonen 2008-2018/2012-2018	+156/+25
Prosentvis endring i omsetning av tjenesteyting i sentrumssonen 2008-2018/2012-2018	+125/+54
Omsetning i kjøpesentre i kommunen (inkl. mva.) 2018	2,435 mrd.
Prosentvis endring i omsetning i kommunen i kjøpesentre 2012-2018	+2

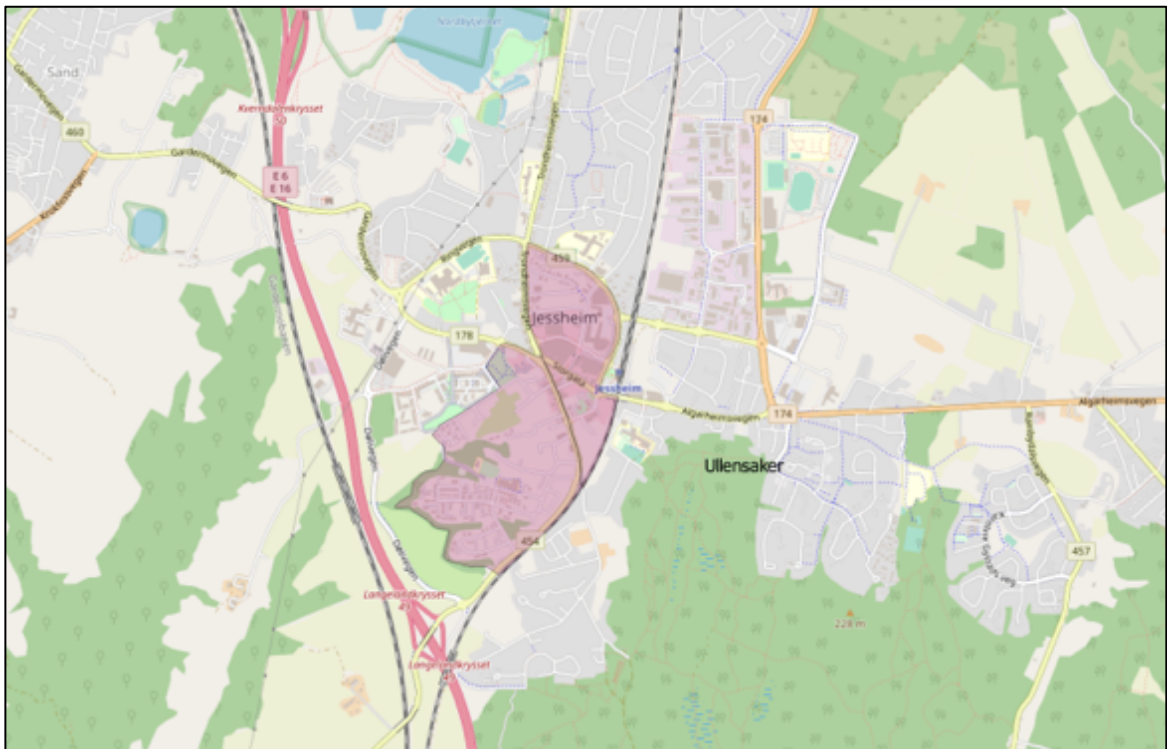
*) Drivstoff, postordre, netthandel unntatt.

***) tall for Gardermoen inkludert – 3,8 mrd. kan trekkes fra – gir 3,7 mrd. Usikre tall.

Kilde: SSB, Araplan, Vista Analyse

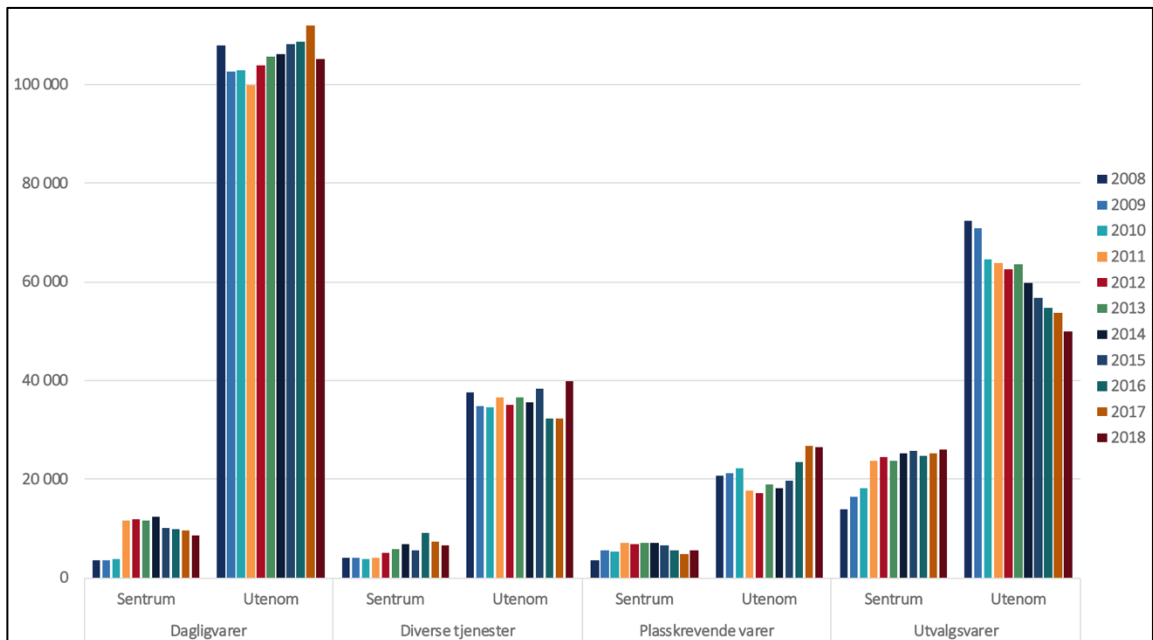
Norges største flyplass er lokalisert i Ullensaker kommune. Det har ikke vært mulig å få tatt ut omsetningen med fordeling på våre vare- og tjenestekategorier på Gardermoen. Omsetningen i 2018 er opplyst til å være 3,8 mrd. Statistikken for Ullensaker viser derfor først og fremst hvor stor betydning omsetningen på en flyplass har. Omsetningen har i imidlertid også gått ned, men om det skyldes omsetningen på Gardermoen har vi ikke grunnlag for å si noe om. Tjenesteytingen er i stor vekst på Gardermoen, men det har også vært en vekst i sentrum. Jessheim Storsenter til Olav Thon-gruppen ligger i Jessheim sentrum og har trukket handelstilbudet ut fra det gamle sentrumsområdet og over til området ved kjøpesenteret, på samme måte som i Ski. Omsetningen av utvalgsvarer i sentrum har vist vekst.

Figur 5-107 Definert sentrumssone

Kilde: OpenStreetMap QGIS

Figur 5-108 Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Jessheim.

Kilde: SSB/Vista Analyse AS

5.29 Kristiansund

Tabell 5-31 Fakta om Kristiansund

Kommunefakta	2018
Innbyggere i kommunen	24 300
Innbyggere i sentrumssonen	2 719
Innbyggere i tettstedet (inkluderer nabokommuner)	18 292
Sysselsatte (lønnstakere etter bosted – kommunen)	10 960
Arbeidsplasser (lønnstakere etter arbeidssted)	10 803
Omsetning i varehandel*) – totalt i kommunen (eks mva.)	2,257 mrd.
Omsetning i varehandel*) – per innbygger i kommunen (eks mva.)	92 890
Omsetning per innbygger relatert til landssnittet (landssnitt = 100)	116
Prosentvis endring i omsetning per innbygger 2008-2018/2012-2018	-5/-5
Prosentvis endring i omsetning av utvalgsvareer i sentrumssonen 2008-2018/2012-2018	-21/-21
Prosentvis endring i omsetning av tjenesteyting i sentrumssonen 2008-2018/2012-2018	+49/+41
Omsetning i kjøpesentre i kommunen (inkl. mva.) 2018	0,894 mrd.
Prosentvis endring i omsetning i kommunen i kjøpesentre 2012-2018	- 12

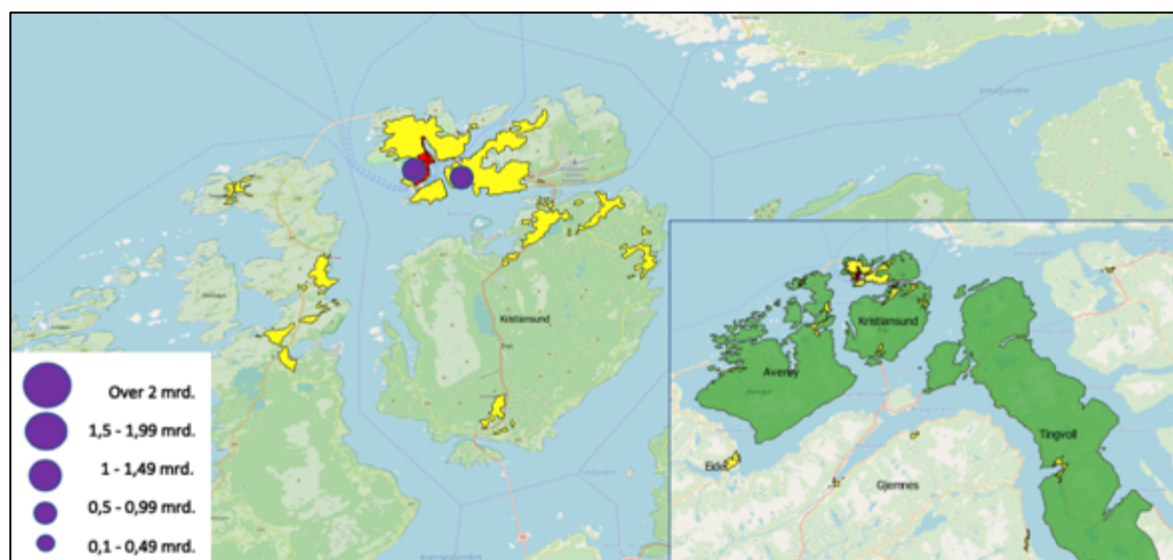
*) Drivstoff, postordre, netthandel unntatt.

Kilde: SSB, Araplan, Vista Analyse

Kristiansund har import av kjøpekraft fra Averøy og Tingvoll kommuner. Omsetningen totalt sett i kommunen har holdt seg stabilt.

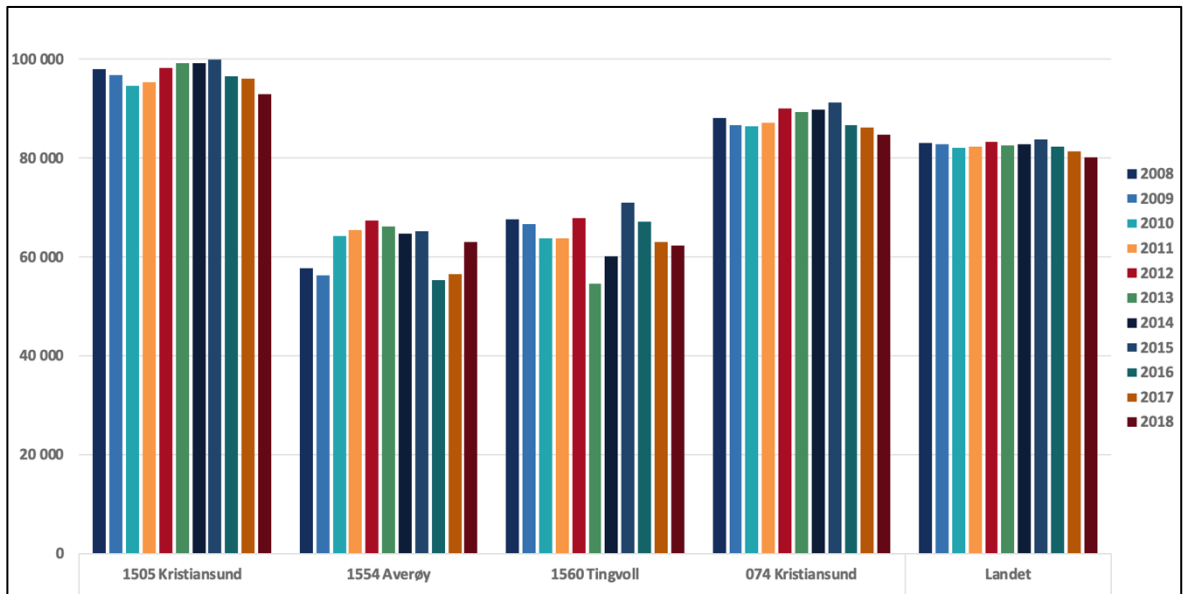
Omsetningen i Kristiansund sentrum har gått jevnt ned siden 2008 og ligger på samme nivå som Molde og Drammen. Det har vært vekst i utvalgsvareer utenfor sentrum. Den plasskrevende virksomheten ligger utenfor sentrum, mens tjenesteyting øker jevnt i sentrum og er i ferd med å ta seg opp på nivået med de største byene.

Figur 5-109 Kjøpesenteromsetning i Kristiansund BA-region. Sentre eller grupper av sentre over 0,25 mrd. kroner. Inkl. mva. 2017.

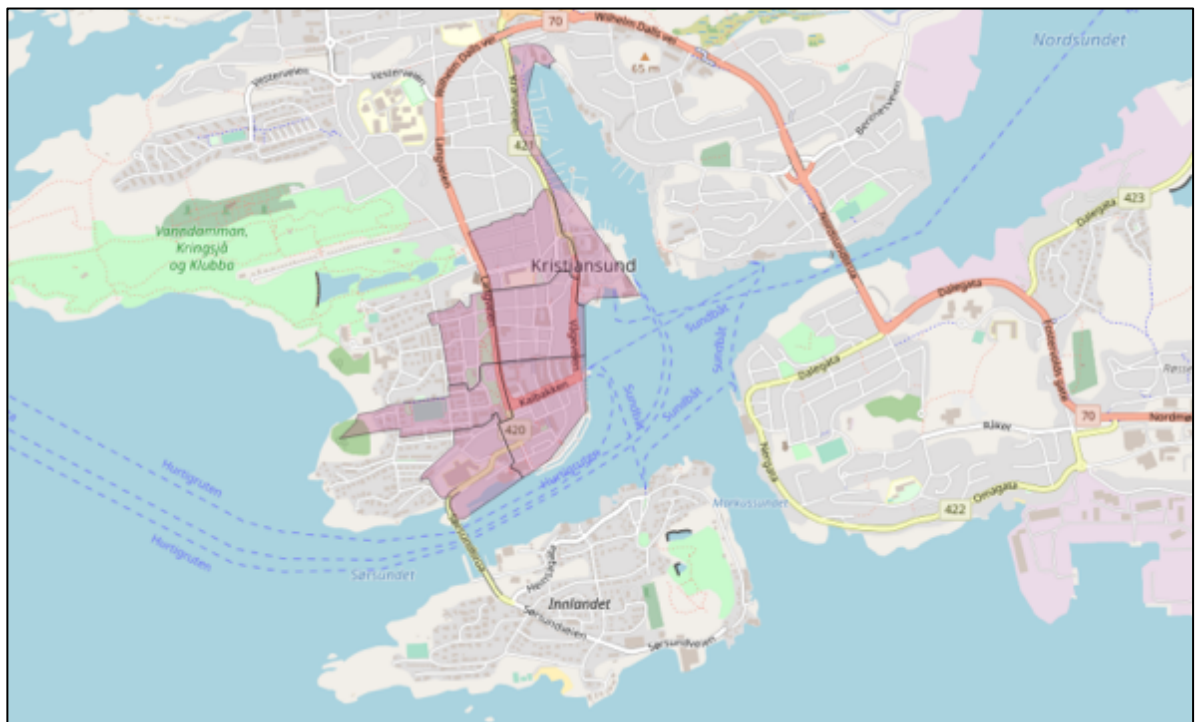
Kilde: SSB, NIBR, Araplan, Vista Analyse

Figur 5-110 Omsetning i varehandelen i kommuner i Kristiansund BA-region og landet. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Eks mva.

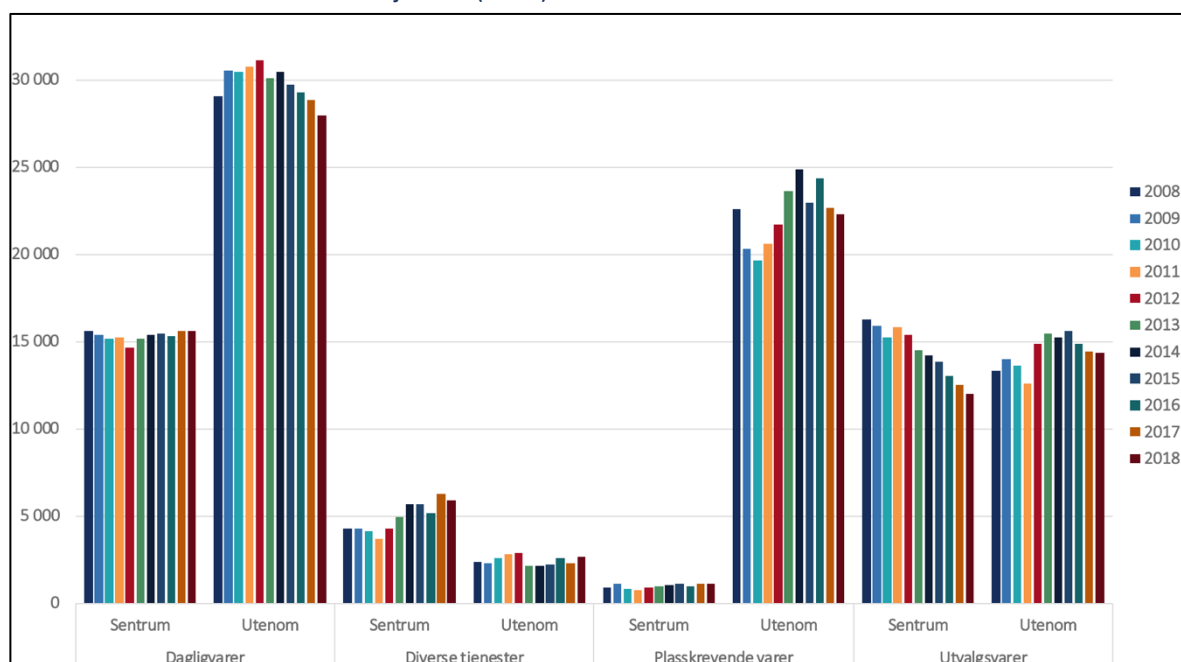
Kilde: SSB/Vista Analyse

Figur 5-111 Definert sentrumssone Kristiansund

Kilde: OpenStreetMap QGIS

Figur 5-112 Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Kristiansund.

Kilde: SSB/Vista Analyse AS

5.30 Hønefoss

Tabell 5-32: Fakta om Ringerike

Kommunefakta	2018
Innbyggere i kommunen	30 283
Innbyggere i sentrumssonen	1 574
Innbyggere i tettstedet (inkluderer nabokommuner)	15 948
Sysselsatte (lønnstakere etter bosted – kommunen)	13 895
Arbeidsplasser (lønnstakere etter arbeidssted)	13 148
Omsetning i varehandel*) – totalt i kommunen (eks mva.)	2,719 mrd.
Omsetning i varehandel*) – per innbygger i kommunen (eks mva.)	89 782
Omsetning per innbygger relatert til landssnittet (landssnitt = 100)	112
Prosentvis endring i omsetning per innbygger 2008-2018/2012-2018	+5/+1
Prosentvis endring i omsetning av utvalgsvarer i sentrumssonen 2008-2018/2012-2018	-19/-11
Prosentvis endring i omsetning av tjenesteyting i sentrumssonen 2008-2018/2012-2018	+16/+9
Omsetning i kjøpesentre i kommunen (inkl. mva.) 2018	0,649 mrd
Prosentvis endring i omsetning i kommunen i kjøpesentre 2012-2018	0

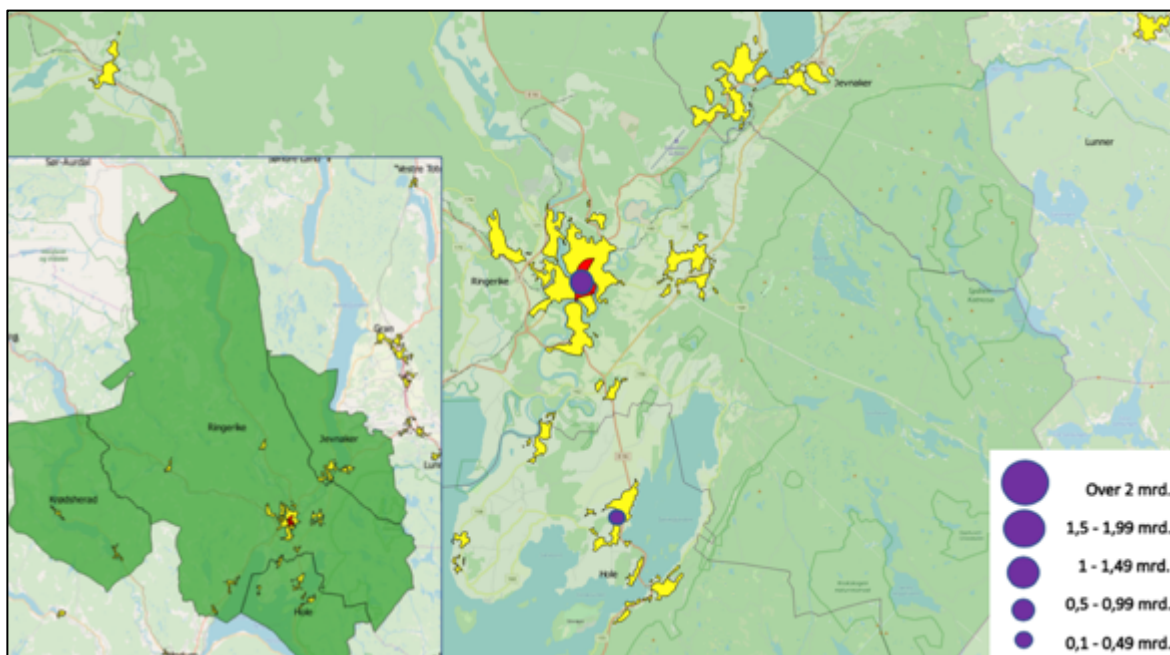
*) Drivstoff, postordre, netthandel unntatt.

Kilde: SSB, Araplan, Vista Analyse

Ringerike har både Jevnaker, Krødsherad og Hole innenfor sin BA-region. Krødsherad har hatt en høy omsetning tidligere, men har mistet den de senere årene, antagelig som følge av ny tunell mellom Sokna og Ørgenvika. Omsetningen holder seg likevel relativt høyt, antagelig som følge av det store antall fritidsboliger på Norefjell med betydelig helgeutfart fra Oslo. Ringerike kommune tar markedsandeler i regionen.

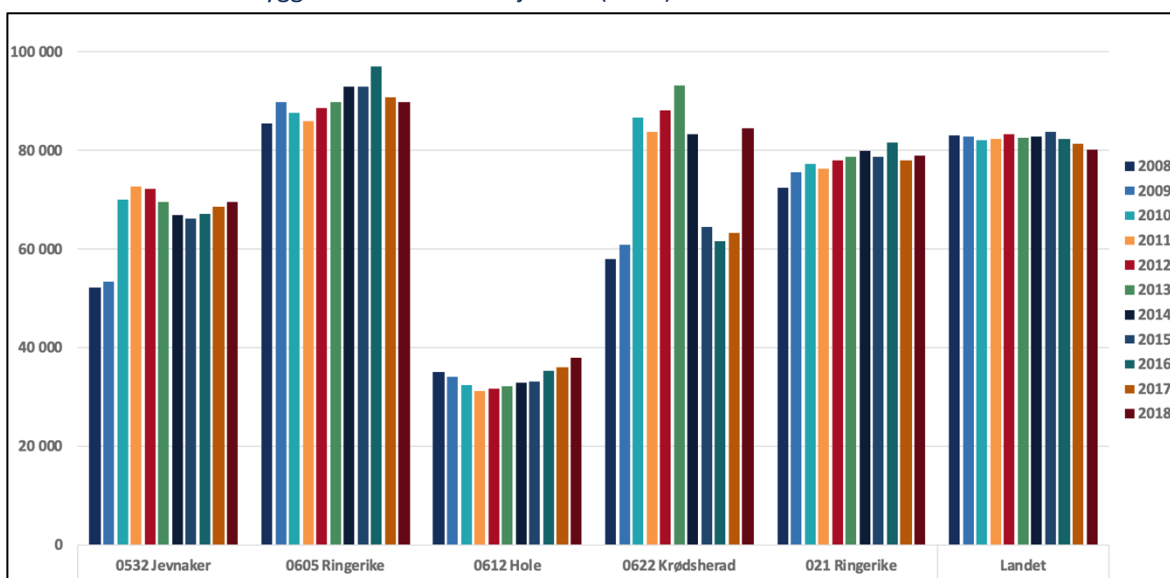
Hønefoss har er stort kjøpesenter i sentrum og har stort sett opprettholdt handel med utvalgsvarer i sentrum og med et høyt snitt i omsetning pr innbygger i sentrum. Hønefoss har den niende høyeste omsetningen av utvalgsvarer i sentrum av byene i denne undersøkelsen. Den største konkurrenten til Hønefoss er Sandvika i Bærum som dekker store kundeomland, også nordover. Tjenesteyting er i vekst om enn ikke med veldig høye snitt-tall ennå. Den plasskrevende handelen ligger i dag i all hovedsak utenfor sentrum.

Figur 5-113 Kjøpesenteromsetning i Ringerike BA-region. Sentre eller grupper av sentre over 0,25 mrd. kroner. Inkl. mva. 2017.

Kilde: SSB, NIBR, Araplan, Vista Analyse

Figur 5-114 Omsetning i varehandelen i kommuner i Ringerike BA-region og landet. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Eks mva.

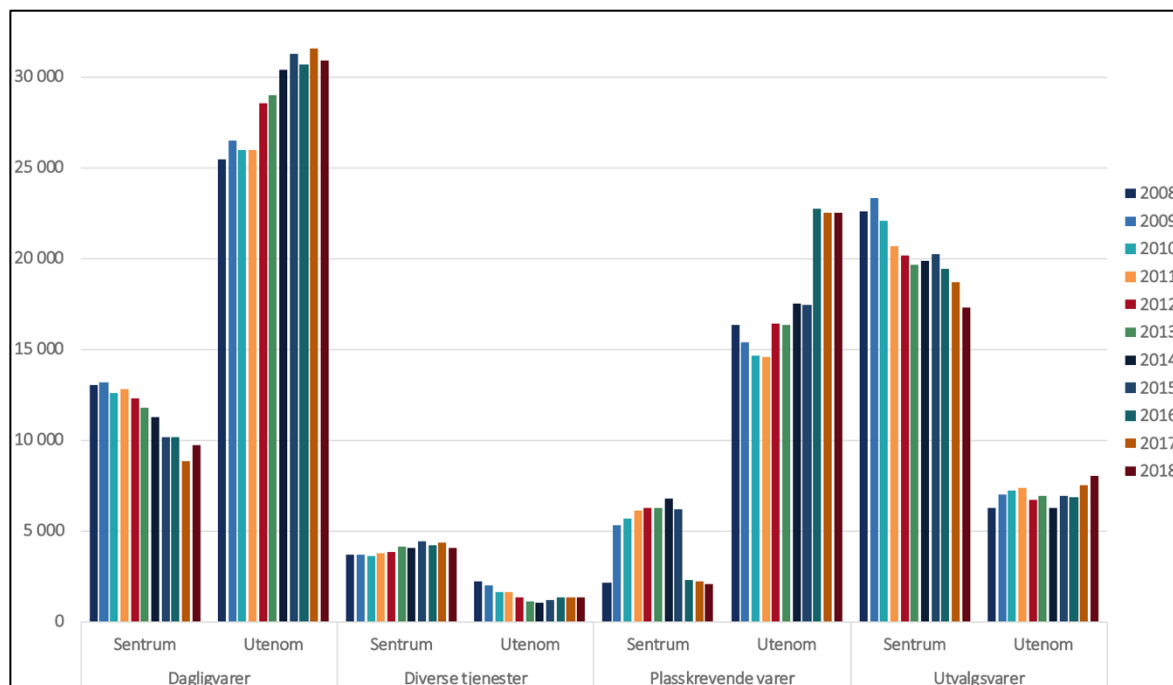
Kilde: SSB, Vista Analyse

Figur 5-115 Definert sentrumssone Hønefoss

Kilde: OpenStreetMap QGIS

Figur 5-116 Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Hønefoss. Eks mva.

Kilde: SSB/Vista Analyse AS

5.31 Steinkjer

Tabell 5-33 Fakta om Steinkjer

Kommunefakta	2018
Innbyggere i kommunen	22 039
Innbyggere i sentrumssonen	916
Innbyggere i tettstedet (inkluderer nabokommuner)	12 908
Sysselsatte (lønnstakere etter bosted – kommunen)	9 830
Arbeidsplasser (lønnstakere etter arbeidssted)	9 681
Omsetning i varehandel*) – totalt i kommunen (eks mva.)	2,334 mrd
Omsetning i varehandel*) – per innbygger i kommunen (eks mva.)	105 611
Omsetning per innbygger relatert til landssnittet (landssnitt = 100)	132
Prosentvis endring i omsetning per innbygger 2008-2018/2012-2018	+13/-1
Prosentvis endring i omsetning av utvalgsvare i sentrumssonen 2008-2018/2012-2018	-9/+2
Prosentvis endring i omsetning av tjenesteyting i sentrumssonen 2008-2018/2012-2018	+62/+53
Omsetning i kjøpesentre i kommunen (inkl. mva.) 2018	1,556 mrd.
Prosentvis endring i omsetning i kommunen i kjøpesentre 2012-2018	+8

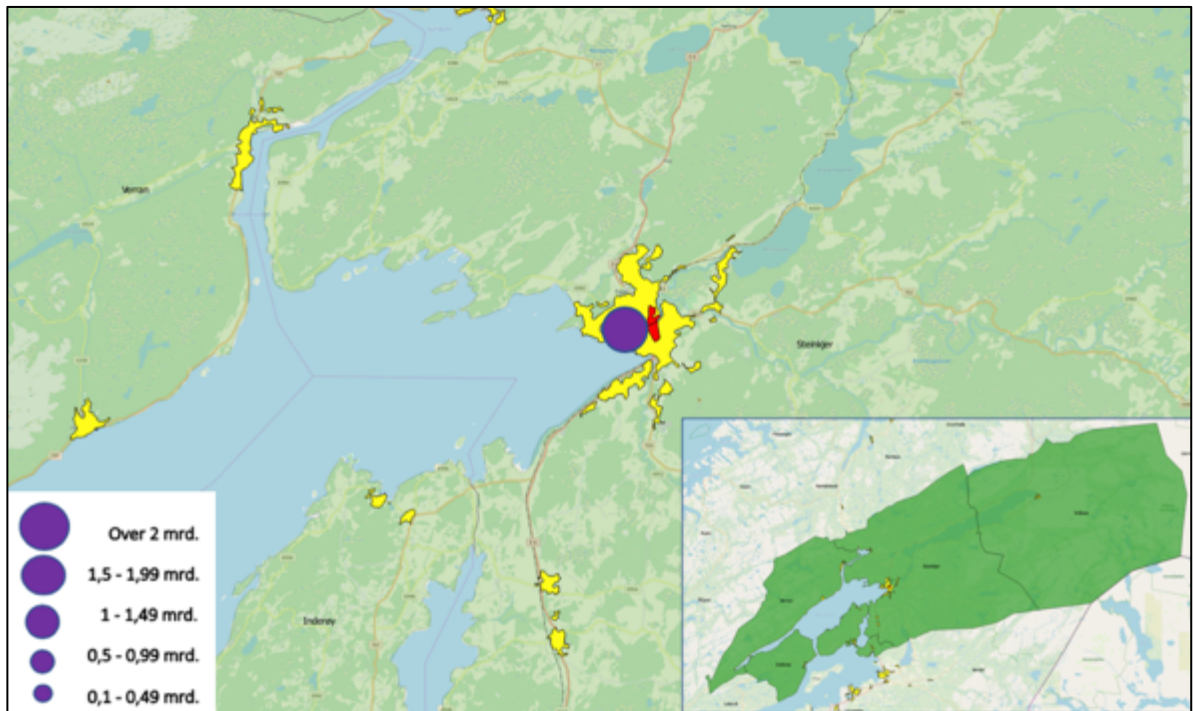
*) Drivstoff, postordre, netthandel unntatt.

Kilde: SSB, Araplan, Vista Analyse

Steinkjer dekker behovet for varer i nabokommunene Verran, Snåsa og Inderøy som alle har en omsetning som ser ut til å begrense seg til dagligvarer.

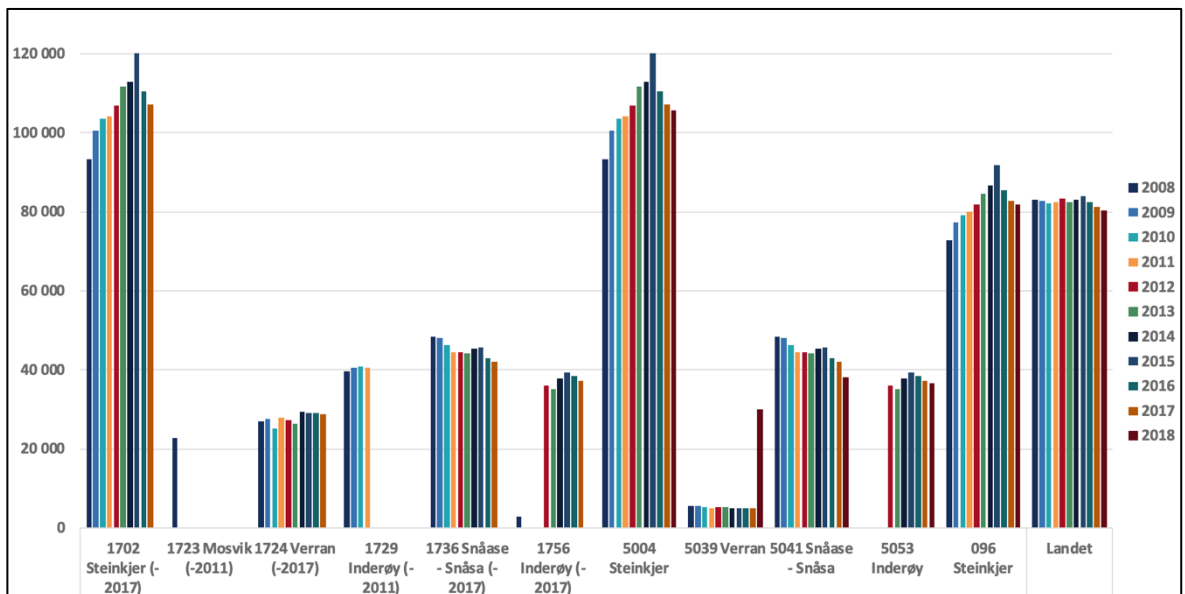
Steinkjer har et svært spredt sentrum. Med E6 som går gjennom sentrum er mange tilbud rettet mot hovedveien og tilbud av varer og tjenesteyting spredt over større områder. Det meste av handelsvirksomhet og tjenesteyting er lokalisert utenfor det som er definert som sentrum. På den måten blir det definerte – og historiske – sentrum med Kongensgate, Skolegata og Kirkegata liggende i en bakevje i forhold til hvor handels- og servicetilbudet er. Noe av resultatene skyldes at grunnkretsen som ville inkludert noe mer av sentrum samtidig ville omfatte store deler av industriområde vestover.

Figur 5-117 Kjøpesenteromsetning i Steinkjer BA-region. Sentre eller grupper av sentre over 0,25 mrd. kroner. Inkl. mva. 2017.

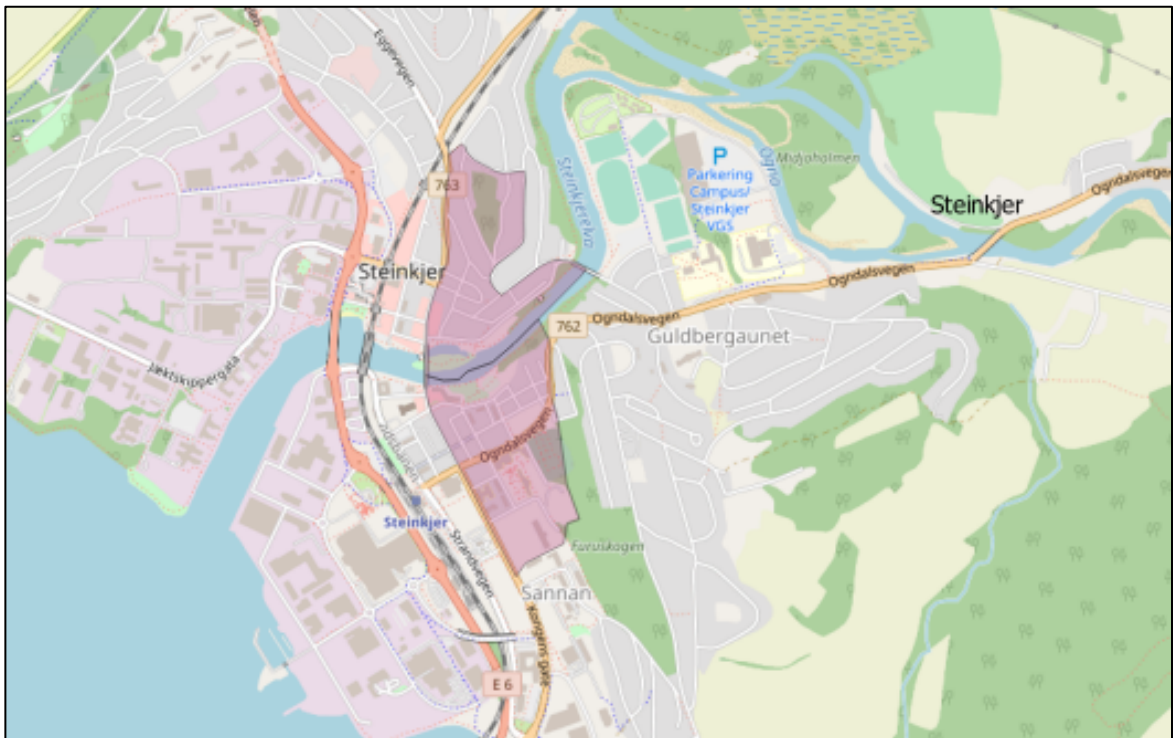
Kilde: SSB, NIBR, Araplan, Vista Analyse

Figur 5-118 Omsetning i varehandelen i kommuner i Steinkjer BA-region og landet. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Eks mva.

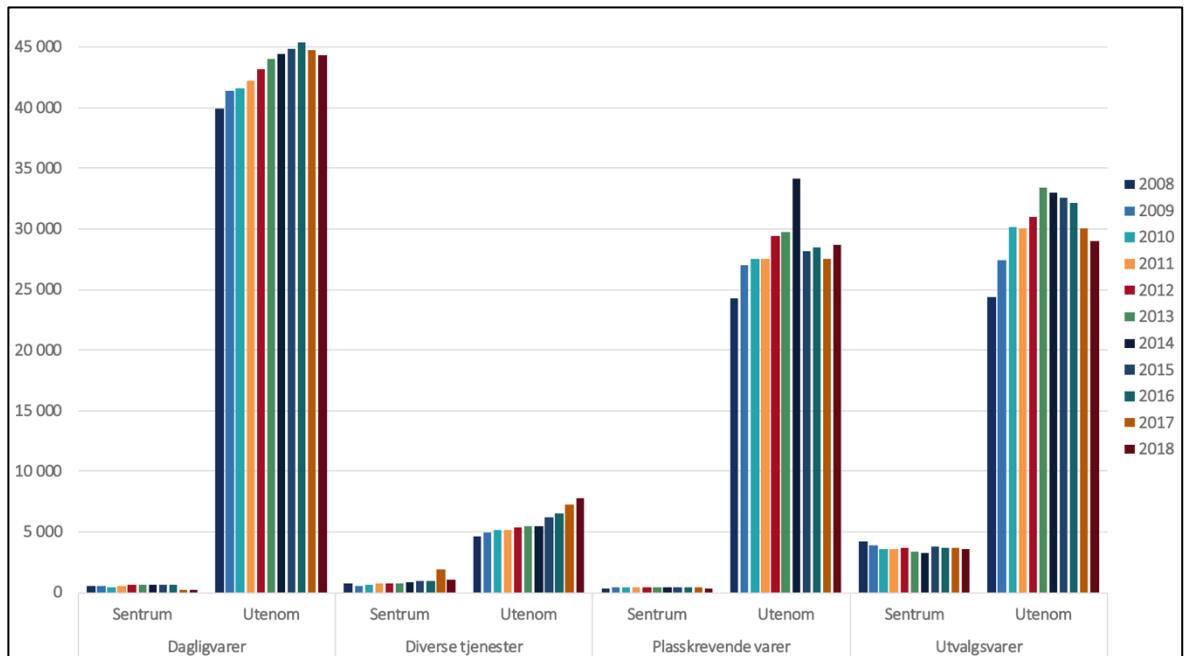
Kilde: SSB/Vista Analyse

Figur 5-119 Definert sentrumssone Steinkjer

Kilde: OpenStreetMap QGIS

Figur 5-120 Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger. 2008-201. Prisjustert (2018). Steinkjer.

Kilde SSB/Vista Analyse AS

5.32 Alta

Tabell 5-34 Fakta om Alta

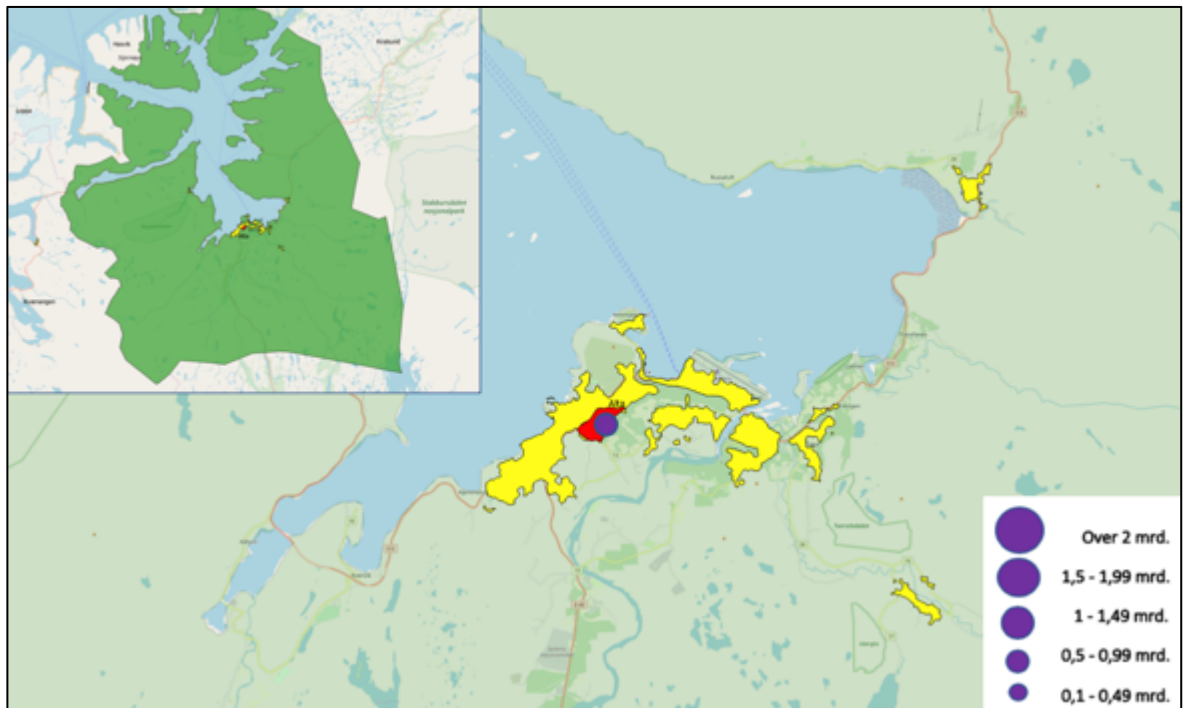
Kommunefakta	2018
Innbyggere i kommunen	20 635
Innbyggere i sentrumssonen	346
Innbyggere i tettstedet (inkluderer nabokommuner)	15 297
Sysselsatte (lønnstakere etter bosted – kommunen)	10 121
Arbeidsplasser (lønnstakere etter arbeidssted)	10 255
Omsetning i varehandel*) – totalt i kommunen (eks mva.)	2,043 mrd.
Omsetning i varehandel*) – per innbygger i kommunen (eks mva.)	99 008
Omsetning per innbygger relatert til landssnittet (landssnitt = 100)	123
Prosentvis endring i omsetning per innbygger 2008-2018/2012-2018	+8/+2
Prosentvis endring i omsetning av utvalgsvare i sentrumssonen 2008-2018/2012-2018	+22/-13
Prosentvis endring i omsetning av tjenesteyting i sentrumssonen 2008-2018/2012-2018	+55/+26
Omsetning i kjøpesentre i kommunen (inkl. mva.) 2018	0,953 mrd.
Prosentvis endring i omsetning i kommunen i kjøpesentre 2012-2018	+ 16

*) Drivstoff, postordre, netthandel unntatt.

Kilde: SSB, Araplan, Vista Analyse

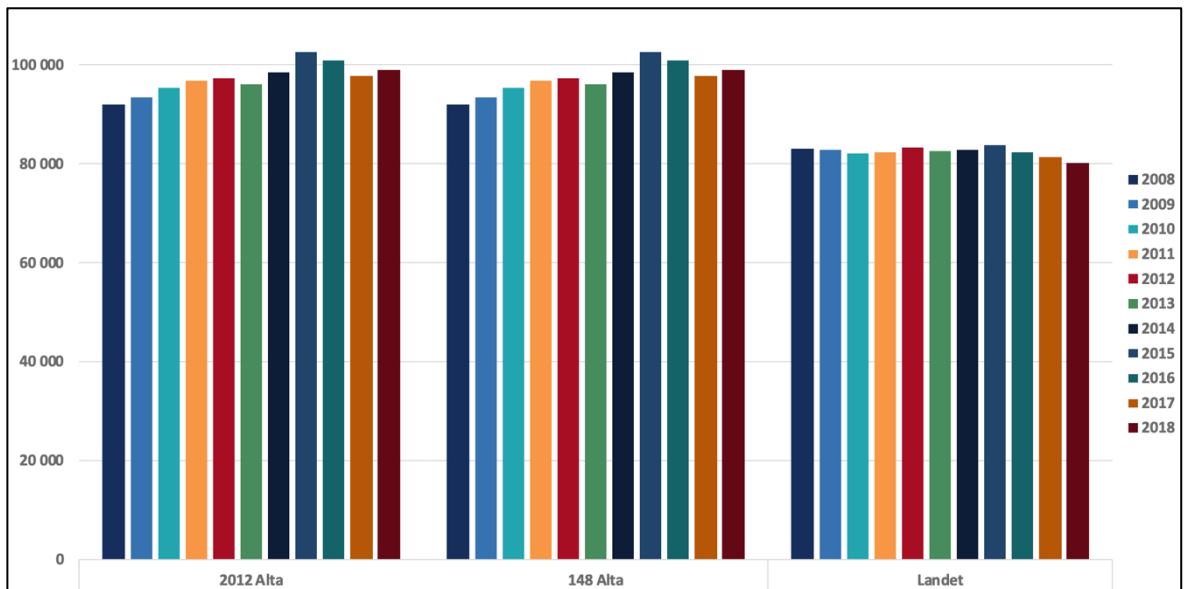
Alta sentrum var historisk sett todelt, men er i dag i større grad ett sentrum. Bossekop er i dag et handelssted primært bestående av noe plasskrevende varer. Alta sentrum har et Amfi senter i sentrum og andre tilbud innen tjenesteyting. Alta sentrum er viktigste handelssted for utvalgsvare med den sjette høyeste omsetningen av byene i denne analysen. Alta er regionsenter i vestre Finnmark har også et stort nedslagsfelt med import av kjøpekraft fra store deler av fylket. Omsetningen i tjenesteyting er i vekst i sentrum. Det pågår også en sterk vekst i omsetning av plasskrevende varer i Alta sentrum.

Figur 5-121 Kjøpesenteromsetning i Alta BA-region. Sentre eller grupper av sentre over 0,25mrd. kroner. Inkl. mva. 2017.

Kilde: SSB, NIBR, Araplan, Vista Analyse

Figur 5-122 Omsetning i varehandelen i kommuner i Alta BA-region og landet. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Eks mva.

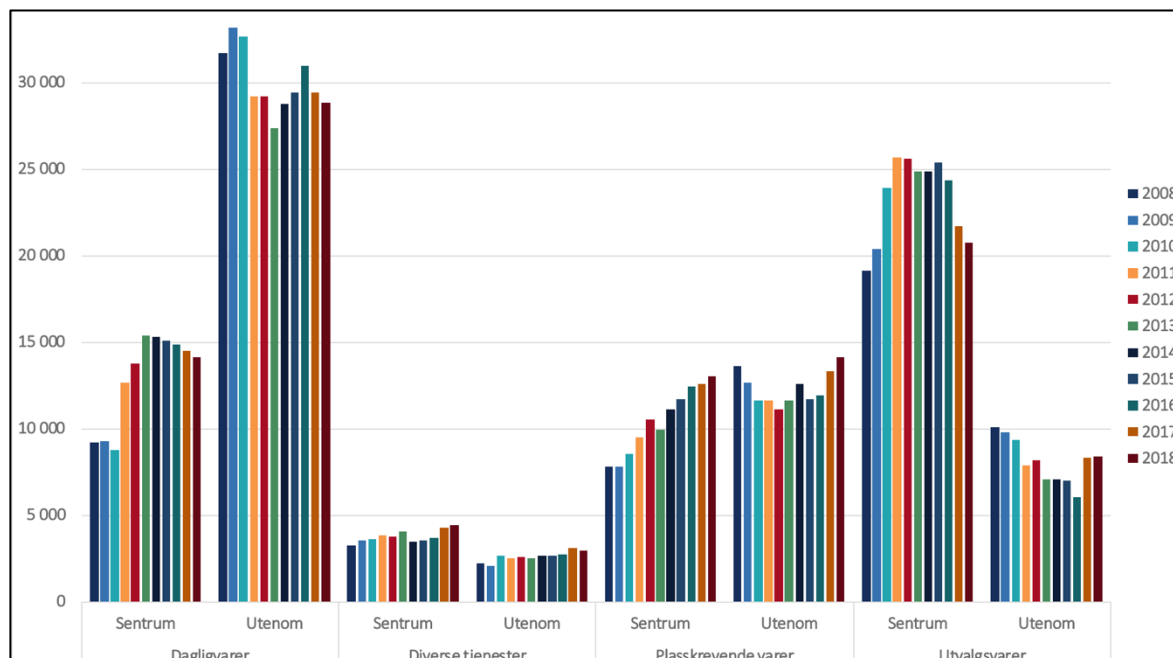
Kilde: SSB, Vista Analyse

Figur 5-123 Definert sentrumssone Alta

Kilde: OpenStreetMap QGIS

Figur 5-124 Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Alta.

Kilde: SSB/Vista Analyse AS

5.33 Førde

Tabell 5-35: Fakta om Førde

Kommunefakta	2018
Innbyggere i kommunen	13 089
Innbyggere i sentrumssonen	959
Innbyggere i tettstedet (inkluderer nabokommuner)	10 338
Sysselsatte (lønnstakere etter bosted – kommunen)	6 920
Arbeidsplasser (lønnstakere etter arbeidssted)	9 116
Omsetning i varehandel*) – totalt i kommunen (eks mva.)	1,913 mrd.
Omsetning i varehandel*) – per innbygger i kommunen (eks mva.)	146 138
Omsetning per innbygger relatert til landssnittet (landssnitt = 100)	182
Prosentvis endring i omsetning per innbygger 2008-2018/2012-2018	-8/-10
Prosentvis endring i omsetning av utvalgsvare i sentrumssonen 2008-2018/2012-2018	-4/-13
Prosentvis endring i omsetning av tjenesteyting i sentrumssonen 2008-2018/2012-2018	+30/+4
Omsetning i kjøpesentre i kommunen (inkl. mva.) 2018	1,028 mrd.
Prosentvis endring i omsetning i kommunen i kjøpesentre 2012-2018	+ 78

*) Drivstoff, postordre, netthandel unntatt.

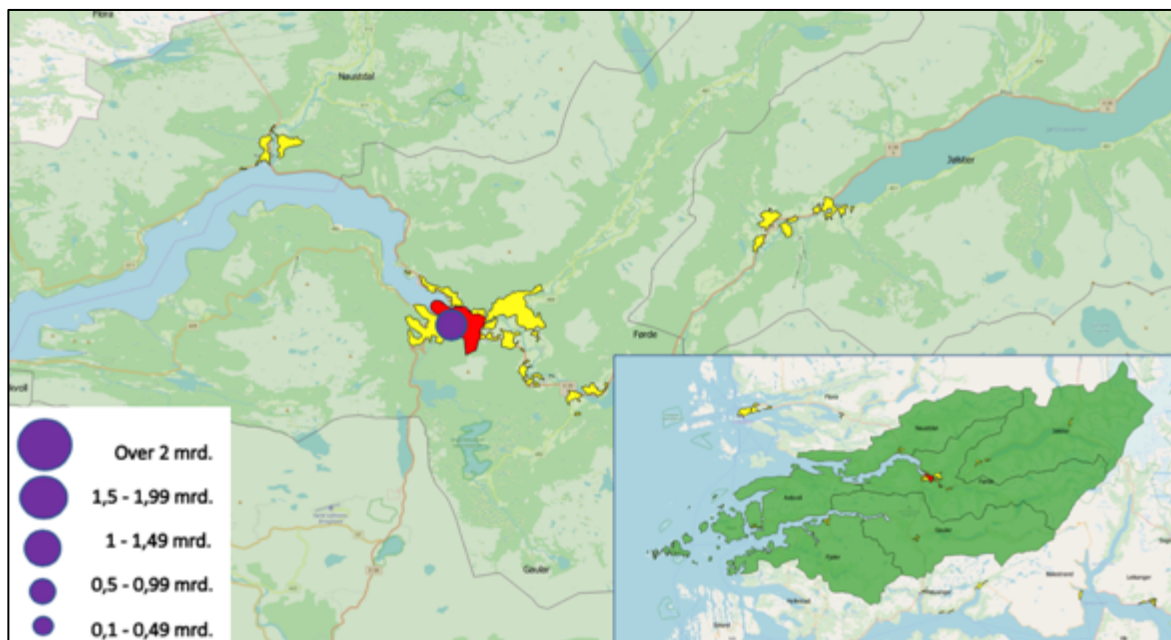
Kilde: SSB, Araplan, Vista Analyse

Førde er et handelssenter for et stort geografisk omland. Askvoll, Fjaler, Gaular, Jølster og Naustdal inngår i Førde BA-region. Førde, Jølster, Gaular og Naustdal slås sammen som Sunnfjord kommune i 2020.

Førde har den høyeste sentrumsomsetningen av alle byene i undersøkelsen. Dette henger sammen med at to store kjøpesentre er lokalisert i sentrum i tidligere industribygg som ligger på hver sin side av hovedveien gjennom Førde. Omsetningen i detaljvarer i sentrum har gått noe ned etter 2013, men holder seg på et svært høyt snittnivå. Førde har konkurranse fra nabokommunen Florø, men det er Førde som er både regionalt senter og handelssenter i regionen.

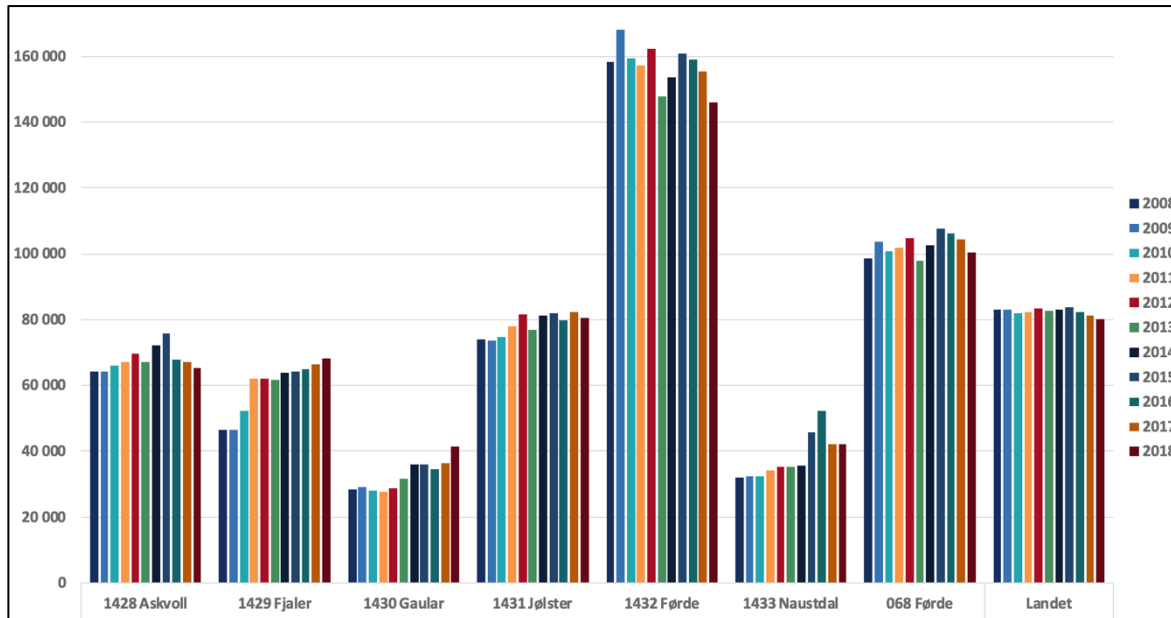
Omsetningen i tjenesteyting er økt noe og kan ha sammenheng med kommunens tilrettelegging for opphold og møteplasser i sentrum. Førde har hatt utfordringer med å få liv i gamle sentrum, og har bygget offentlige bygg som fylkesadministrasjon og rådhus i gamle sentrum for å øke attraktiviteten. Det er også gjort store grep langs elven som går gjennom sentrum.

Figur 5-125 Kjøpesenteromsetning i Førde BA-region. Sentre eller grupper av sentre over 0,25 mrd. kroner. Inkl. mva. 2017.

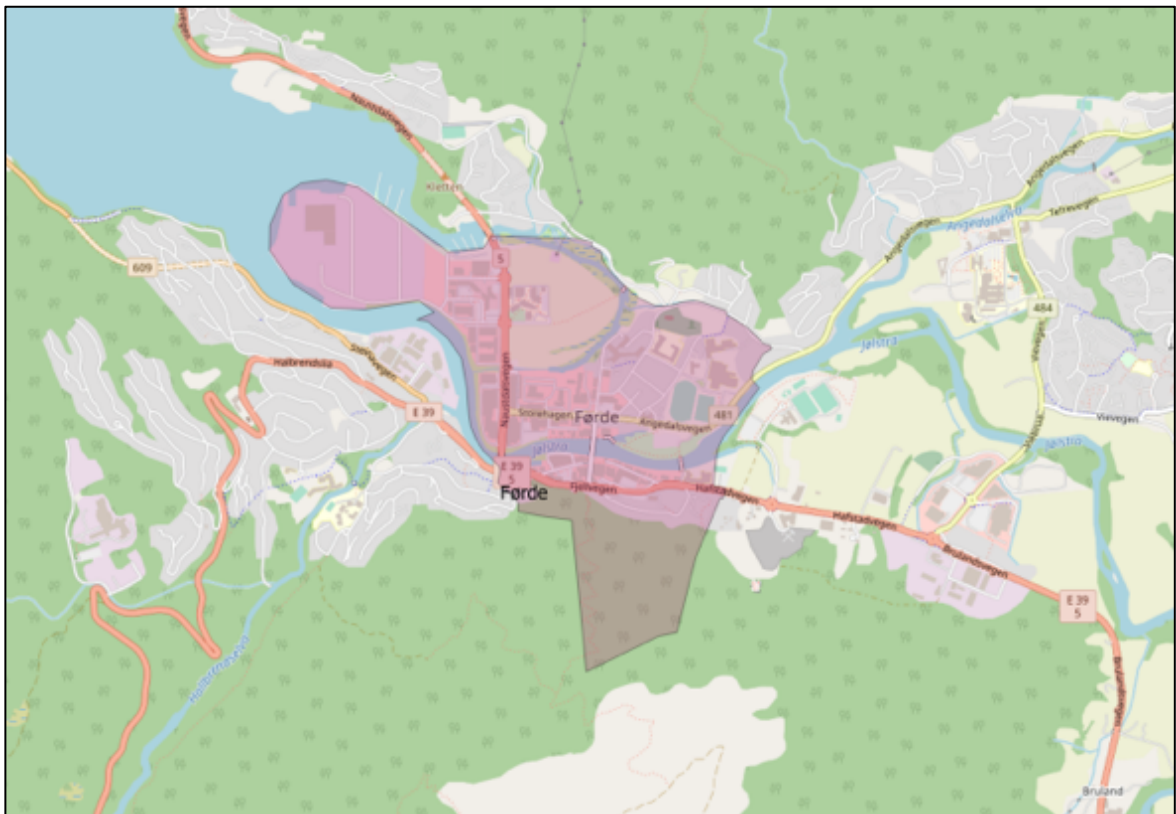
Kilde: SSB, NIBR, Araplan, Vista Analyse

Figur 5-126 Omsetning i varehandelen i kommuner i Førde BA-region og landet. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Eks mva.

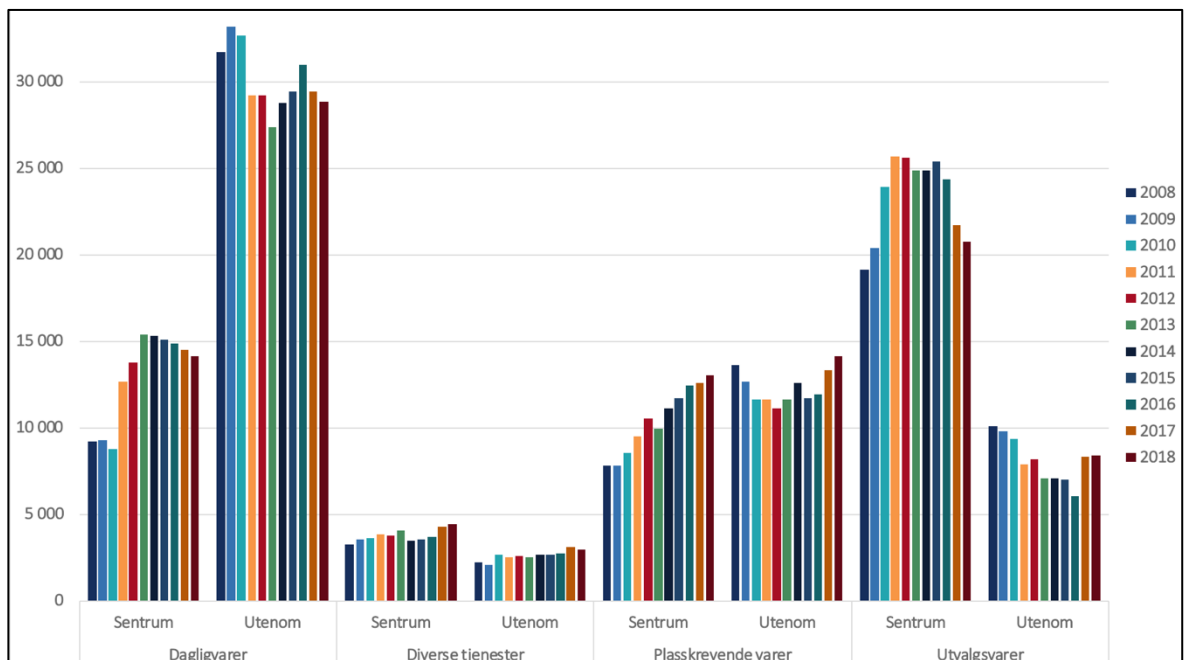
Kilde: SSB/Vista Analyse

Figur 5-127 Definert sentrumssone Førde

Kilde: OpenStreetMap QGIS

Figur 5-128 Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger. 2008-2018. Prisjustert (2018). Førde.

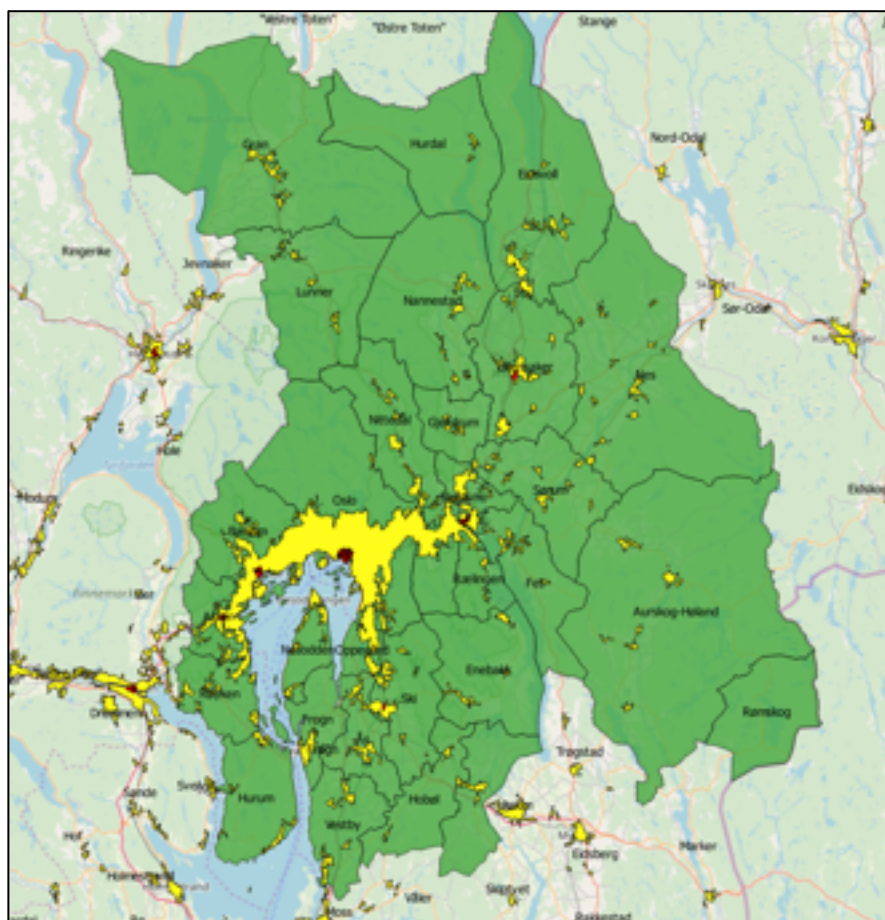

Kilde: SSB/Vista Analyse AS

6 Osloregionen

I dette kapitlet presenteres resultater fra Osloregionen. Oslo BA-region omfatter hele Oslo og Akershus med 23 kommuner og tilliggende kommuner i Oppland (Lunner, Gran), Buskerud (Røyken og Hurum) og Østfold (Hobøl). Sammen med Oslo kommune er resultater fra Asker, Bærum og Skedsmo presentert fordi disse representerer byene i Osloregionen. Disse kommunene er sub-regionssentre i Oslo tettsted, som har vokst inn i 13 kommuner. I Osloregionen forøvrig inngår de frittliggende tettstedene Jessheim og Ski som egne byer i kartleggingens i kapittel 5. Noen av resultatene fra disse to byene blir nevnt der det er relevant i dette kapitlet. Kart og figurer for de to kommunene finnes i 5.26 Ski og 5.28 Jessheim.

Figur 6-1 Oslo BA-region

Kilde SSB, NIBR, Vista Analyse

Til forskjell fra de øvrige bykommunene i denne analysen er Oslo definert som ett sammenhengende sentrum. Årsaken til dette er en forenkling knyttet til et stort antall bydelssentre som alternativt måtte analyseres separat. I de øvrige kommuner i regionen, Skedsmo, Asker og Bærum er omsetningstall for utvalgsvareer og tjenester vist for sentrumssonen tilsvarende bykommunene i kapittel 5.

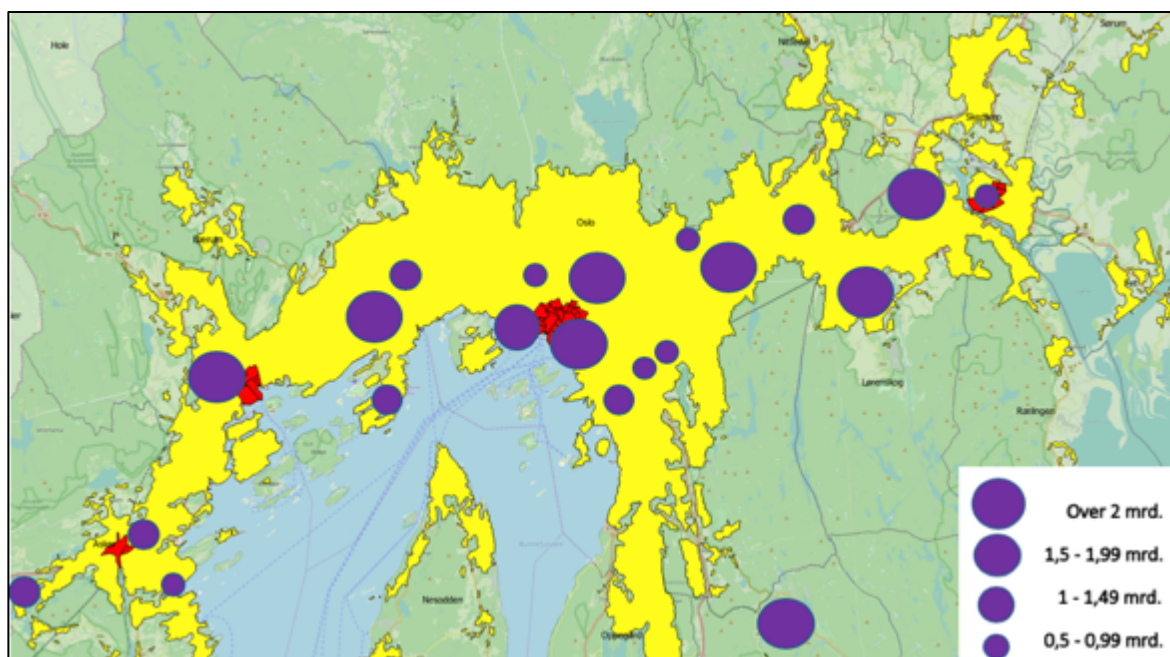
6.1 Kjøpesentrene ligger tett

Osloregionen preges av store kjøpesentre langs hovedveinettet

Oslo skiller seg ut fra de øvrige bykommunene ved å ha mange bydelssentre og et stort regionalt omland med subregionsentre som dekker egen befolknings forbruk av varer og bydelssentre med like mange innbyggere som i en middels stor norsk by. Også bydelssentrene dekker i stor grad eget forbruk av varer med et omfattende nett av bydelsvise handels- og kjøpesentre.

Oslos sentrumskjerne er omkranset av en rekke kjøpesentre som er lokalisert lett tilgjengelig fra hovedveinettet (Ring 3, E6 og E18) eller som bydelssentre lett tilgjengelig for T-banenettet. Omsetningen i alle de store sentrene er på over 2 milliarder kroner (inkl. mva.). Sammenliknet med resten av landet er det ingen som har så stort tilbud av varer så lett tilgjengelig fra bosted som Osloregionens innbyggere og arbeidstakere.

Figur 6-2 Kjøpesenteromsetning i Oslo-regionen. Grupper av sentre over 0,5 mrd. 2017. Inkl. mva.

Kilde SSB, NIBR, Araplan, Vista Analyse

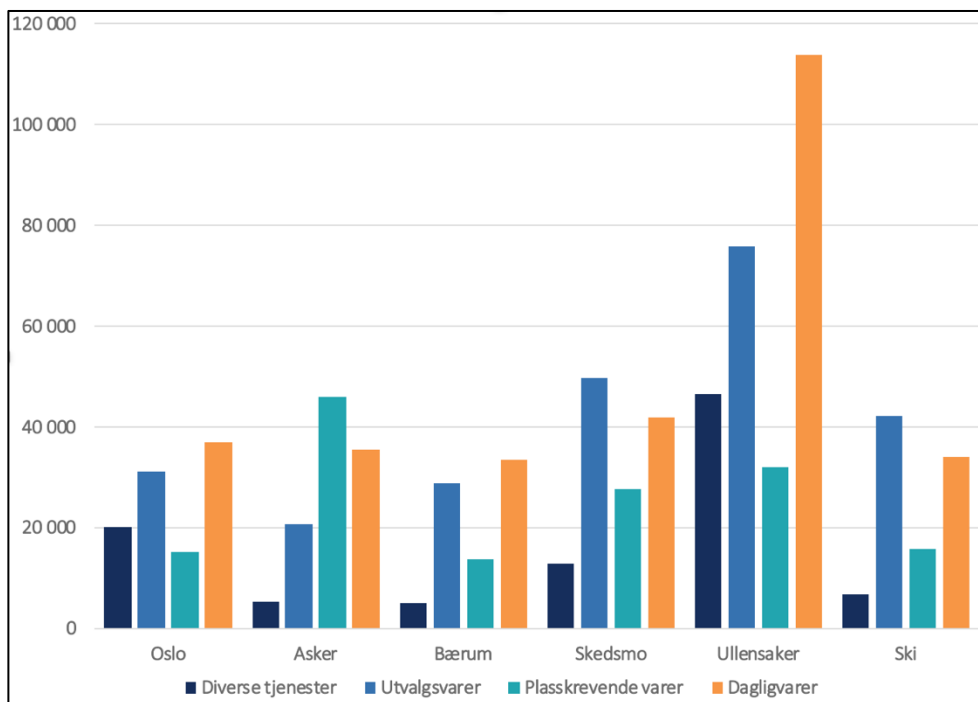
6.2 Regional komplementaritet ift. handel

I Osloregionen har ulike kommuner tatt ulike posisjoner i varehandelen. Her finner vi en stor grad av selvstyrte underregioner, men også elementer av regional komplementaritet der enkelte av kommunene har utviklet handels- og servicetilbud for et større regionalt omland. Se Figur 6-4 og Figur 6-3. Noen hovedtrekk er som følger:

- Oslo leverer tjenester til store deler av Osloregionen og utvalgsvarer til egne innbyggere
- Skedsmo, Ullensaker, Ski og delvis Bærum leverer utvalgsvarer til store boligmarkeder i nedslagsfeltene til sine bysentra
- Asker leverer plasskrevende varer til et stort regionalt omland

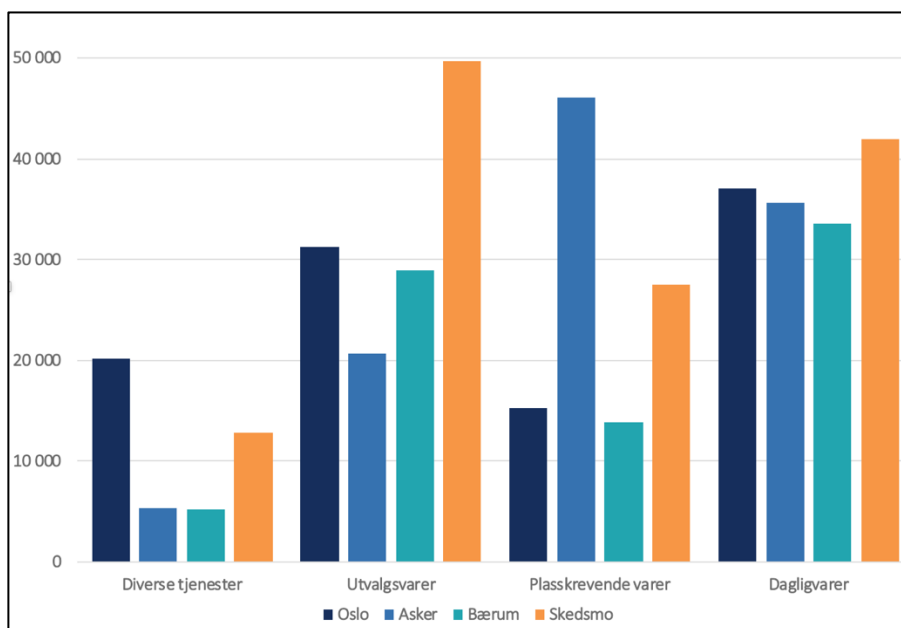
- Plasskrevende varer er samlokalisert i store avlastningssentre som blant annet på Billingstad i Asker (og delvis Bærum), fra Alna i Oslo til Karihaugen og inn i Lørenskog og i Skedsmo langs E6 nordover. I tillegg er det tilsvarende tilbud langs E6 sørover i Follo.
- Ullensaker leverer flyplass tjenester (og tax-free)

Figur 6-3 Sum omsetning i kroner per innbygger i hele kommunen samlet både i og utenfor sentrum for alle kommuner. Inklusive Ullensaker og Ski. 2018.

Kilde: SSB, Vista Analyse

Figur 6-4 Sum omsetning i kroner per innbygger i hele kommunen samlet både i og utenfor sentrum for alle kommuner. 2018.

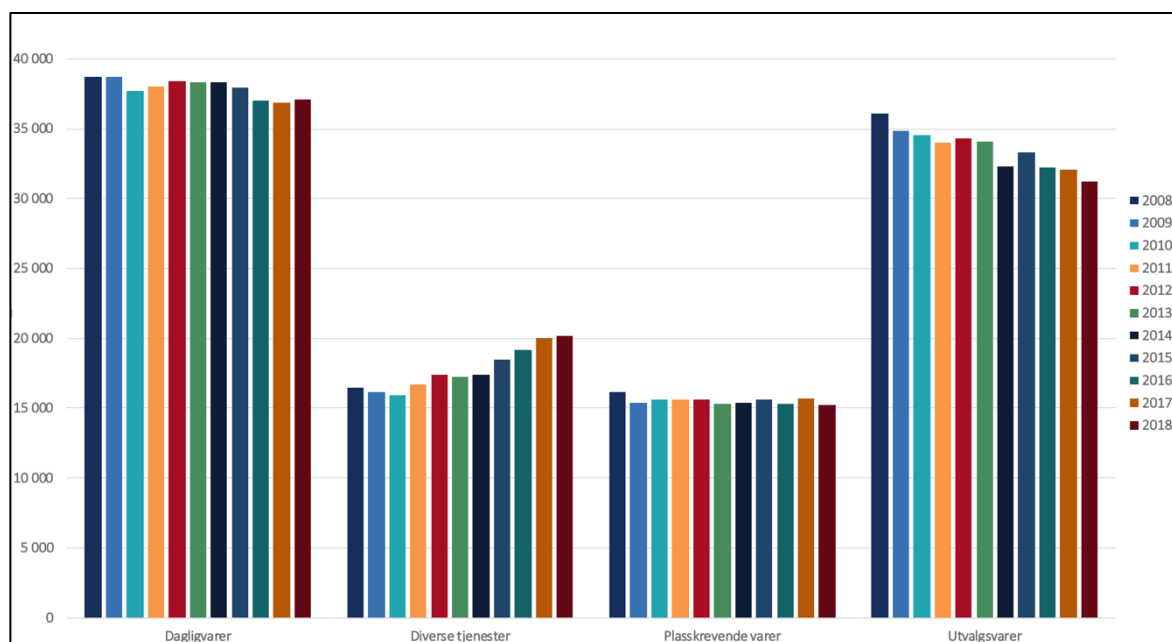

Kilde: SSB, Vista Analyse

Oslo – regional leverandør av tjenester

Oslo har den høyeste omsetningen i tjenesteyting målt per innbygger av alle byene. Omsetningen per innbygger ligger tett oppunder 20 000 kroner mens den i Trondheim, som er nummer to på listen, ligger på 12 400 kroner. Det betyr enten at Oslo har et svært godt tilbud av tjenesteyting og trekker kunder fra hele regionen, eller at etterspørselen fra Oslos befolkning er høyere enn hos befolkningen i andre byer. Omsetningen av utvalgsvarer har gått noe ned i perioden. Det antas å henge sammen med et stadig bedre tilbud i subregionsentrene og bydelssentrene.

Figur 6-5 Omsetning av varer og tjenesteyting i Oslo. Kroner per innbygger i hele kommunen. 2008 til 2018. Eks mva.

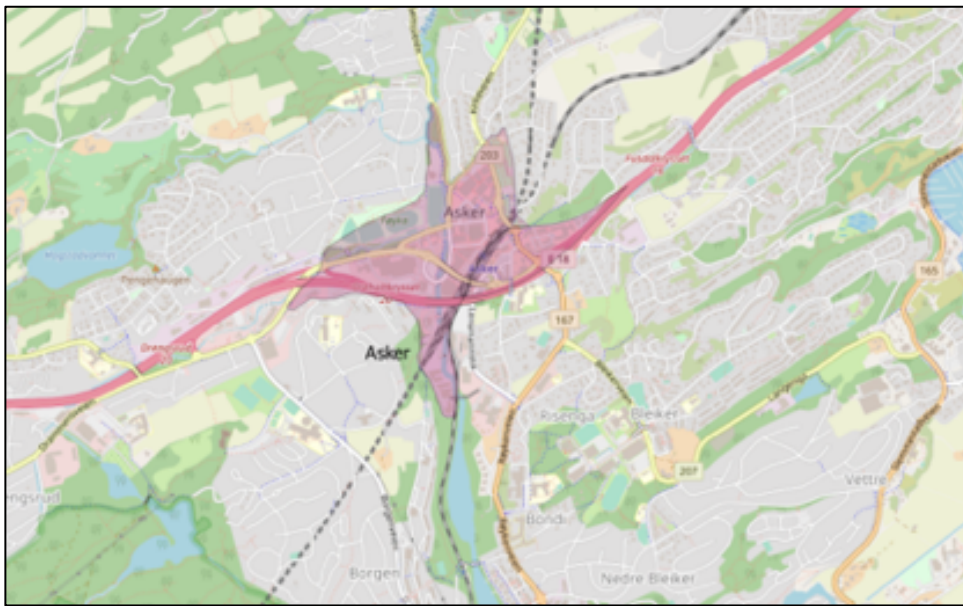

Kilde: SSB, Vista Analyse

Asker – regional leverandør av plasskrevende varer

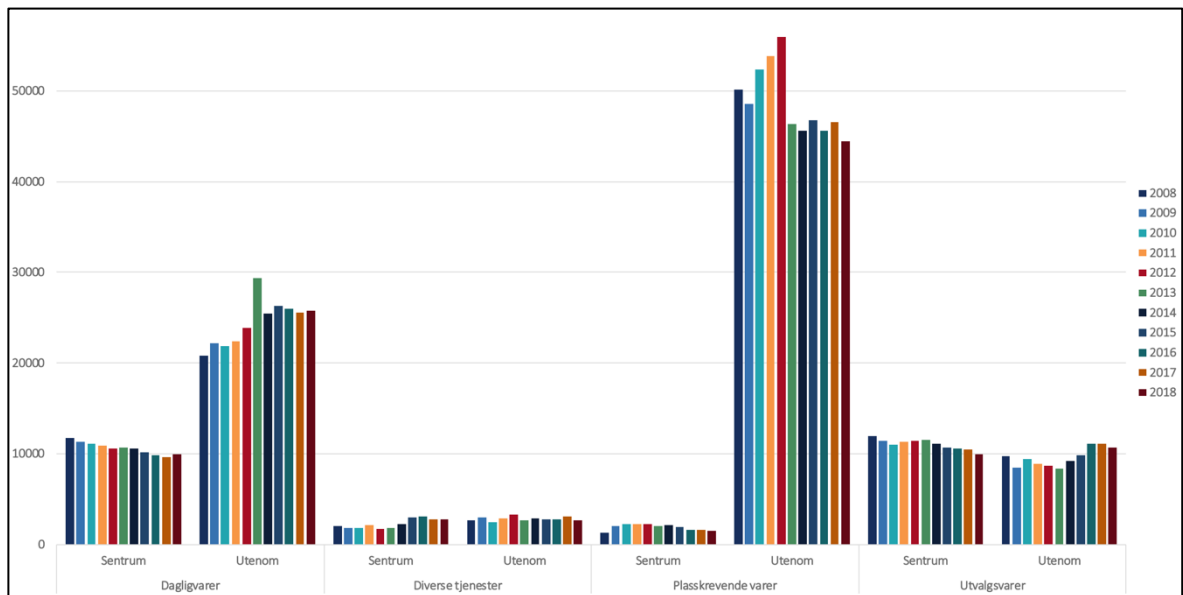
Asker har en svært høy omsetning av plasskrevende varer utenfor sentrum. Noe overraskende er omsetningen av utvalgsvarer relativt svak i Asker sentrum som både har et større kjøpesenter og strøksgatehandel i sentrum.

Figur 6-6 Definert sentrumsavgrensning Asker

Kilde OpenStreetMap QGIS

Figur 6-7 Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger i hele kommunen. 2008 til 2018.

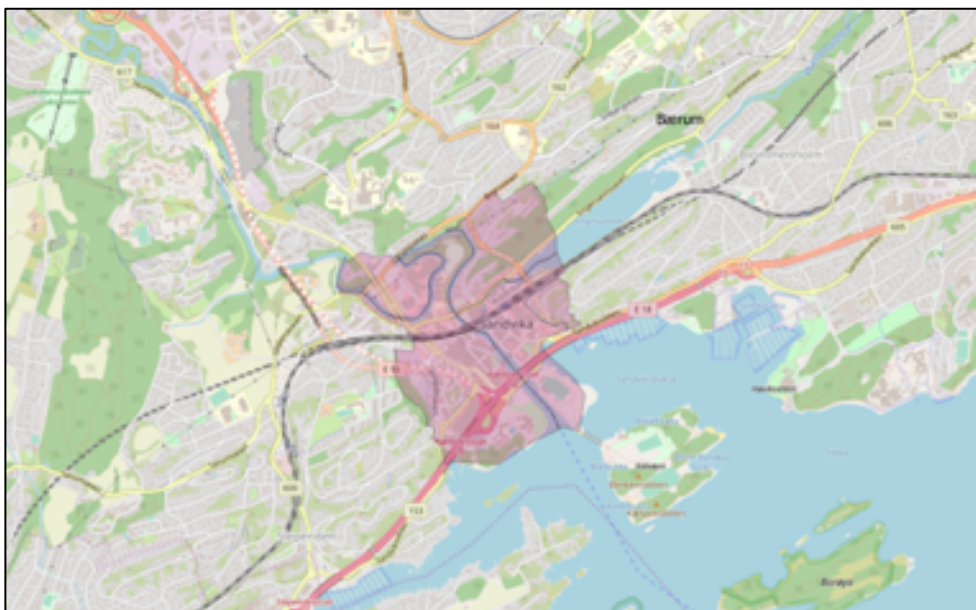

Kilde: SSB/Vista Analyse

Bærum – regional leverandør av utvalgsvarer

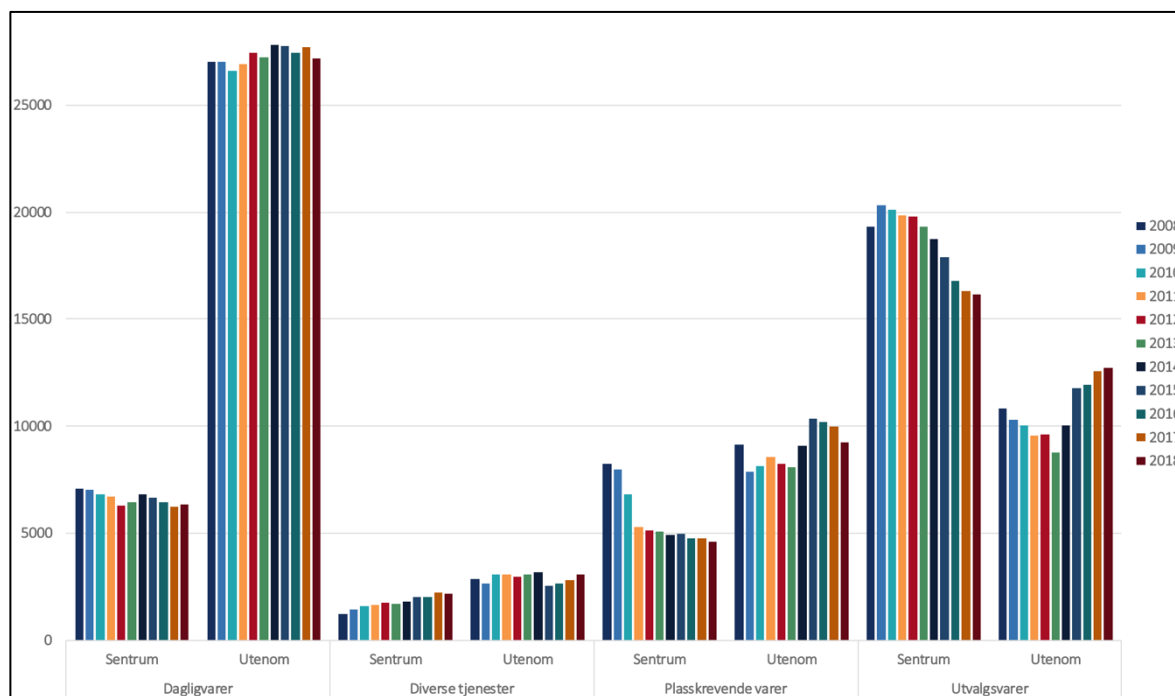
Bærum har en sterk posisjon som handelssted for utvalgsvarer, men har en relativt svak posisjon innen plasskrevende handel. Det siste henger sammen med at kommunegrensen mot Asker ligger relativt nær Sandvika der mye av den plasskrevende handelen er lokalisert.

Figur 6-8 Definert sentrumsavgrønsing Sandvika

Kilde: OpenStreetMap QGIS

Figur 6-9 Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger i hele kommunen. 2008 til 2018.

Kilde: SSB/Vista Analyse

Skedsmo – regional leverandør av utvalgsvarer

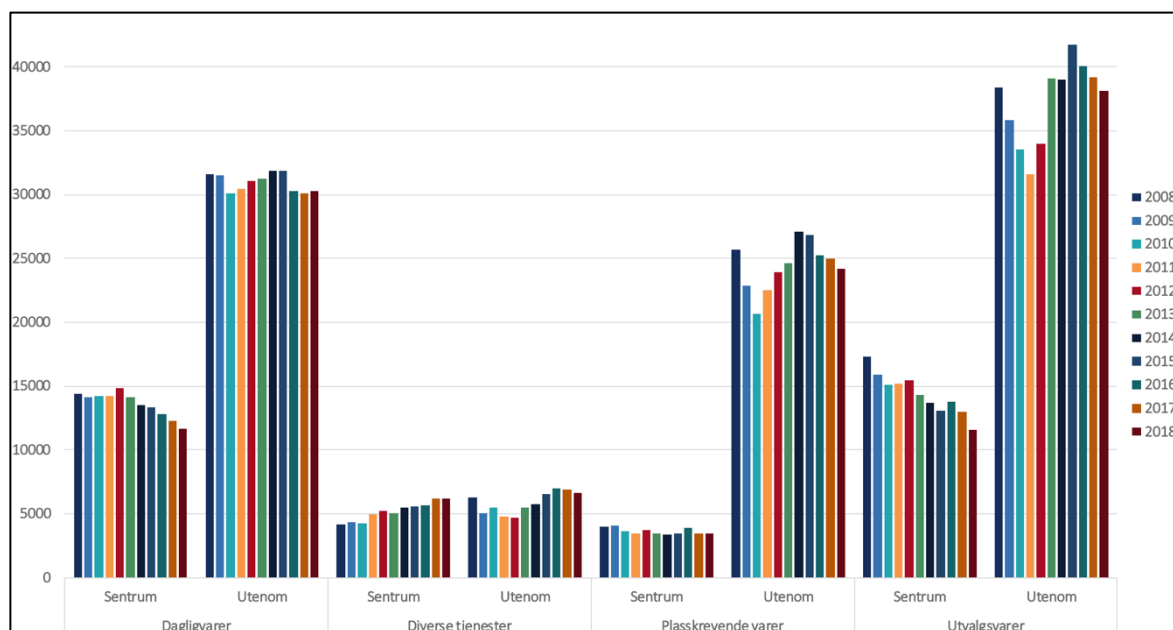
Skedsmo med et av landets største kjøpesentre på Strømmen, er en sterk regional leverandør av utvalgsvarer. Strømmen er i denne analysen definert utenfor for sentrum som i denne kartleggingen er avgrønsset til Lillestrøm sentrum. Skedsmo har med Lillestrøm og Strømmen en betydelig regional posisjon som handelssted i Nedre Romerike.

Figur 6-10 Definert sentrumsavgrønsing Lillestrøm

Kilde: OpenStreetMap QGIS

Figur 6-11 Omsetning av varer og tjenesteyting i og utenfor sentrum. Kroner per innbygger i hele kommunen. 2008 til 2018.

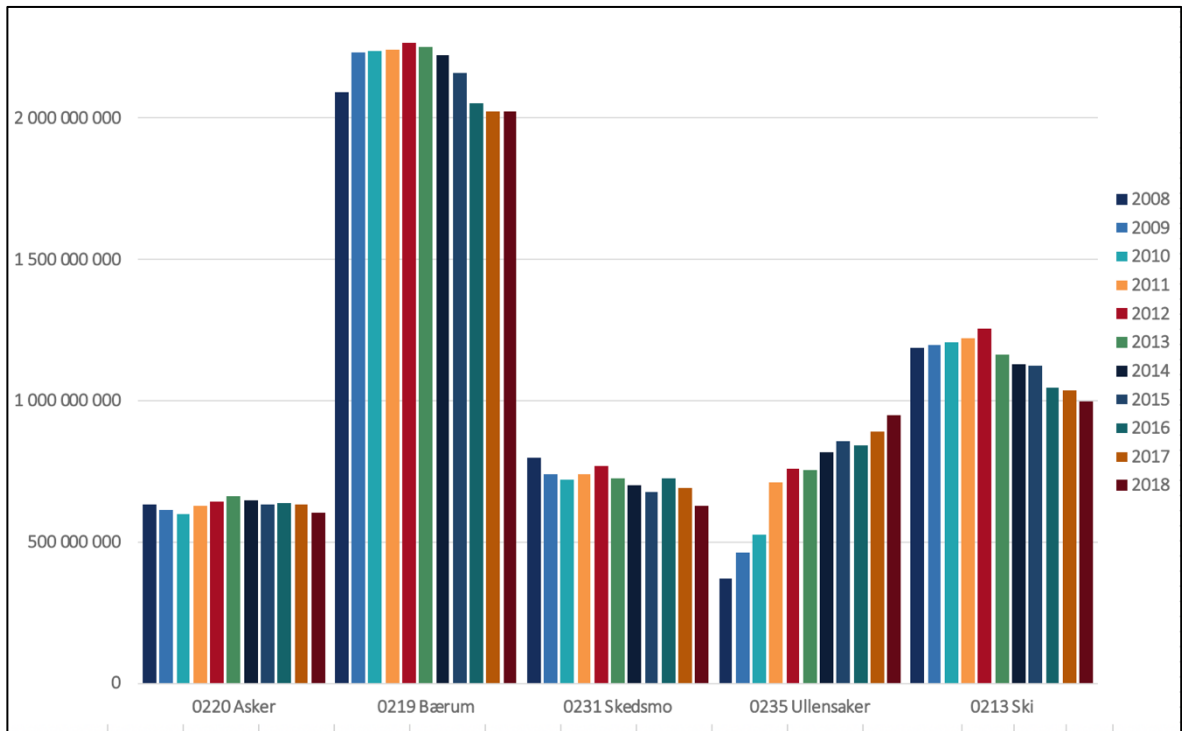

Kilde: SSB/Vista Analyse

Vekst i omsetning av tjenester i sentrumskjernen i hele Osloregionen

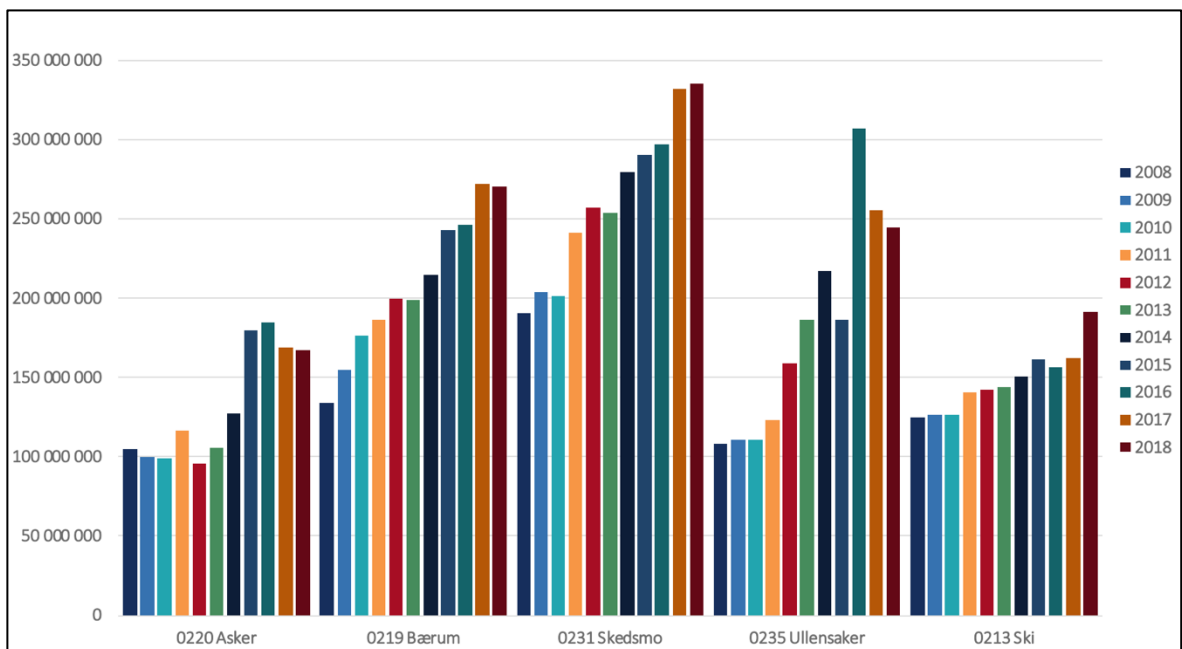
I figurene under vises omsetning totalt for sentrumskjernen. Her er også Ullensaker og Ski tatt med for å illustrere situasjonen i hele regionen, selv om disse også er omtalt separat i kapittel 5. Omsetning av utvalgsvare i sentrumskjernen går ned i Bærum, Ski og Skedsmo, mens Oslo og Ullensaker har vekst i omsetning av utvalgsvare. Omsetning i tjenesteyting viser en sterk vekst i Oslo, Bærum, Skedsmo og Ullensaker. (Tall i vedlegg).

Figur 6-12 Omsetning av utvalgsvarer i sentrumssonen. I kroner totalt. 2008 til 2018. I 1000 kroner.

Kilde: SSB/Vista Analyse

Figur 6-13 Omsetning av tjenesteyting i sentrumssonen. I kroner totalt.. 2008 til 2017. I 1000 kroner.

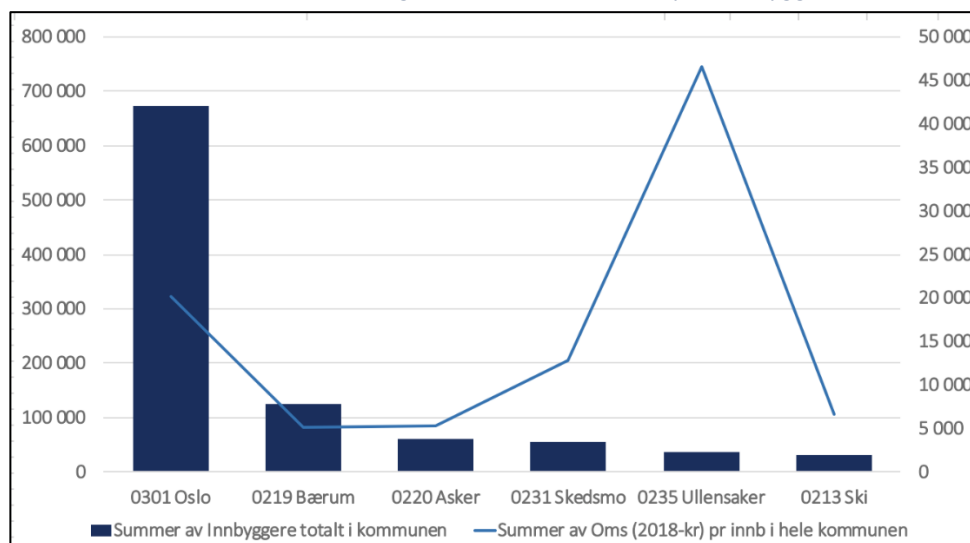

Kilde: SSB/Vista Analyse

Kommunestørrelse har liten betydning i Osloregionen

I hvilken grad har kommunens størrelse – målt etter antall innbyggere – betydning for tilbud av varer og tjenester? Oslos posisjon som leverandør av både utvalgsvarer og tjenester, når vi definerer hele Oslo som sentrum, har stor betydning. For de øvrige kommunene ser det ut til å ha mindre betydning. Ullensaker med Jessheim har utviklet et attraktivt sentrum i Storgata med serveringssteder og møteplasser. Kommunen ligger øverst på listen av byene rundt Oslo.

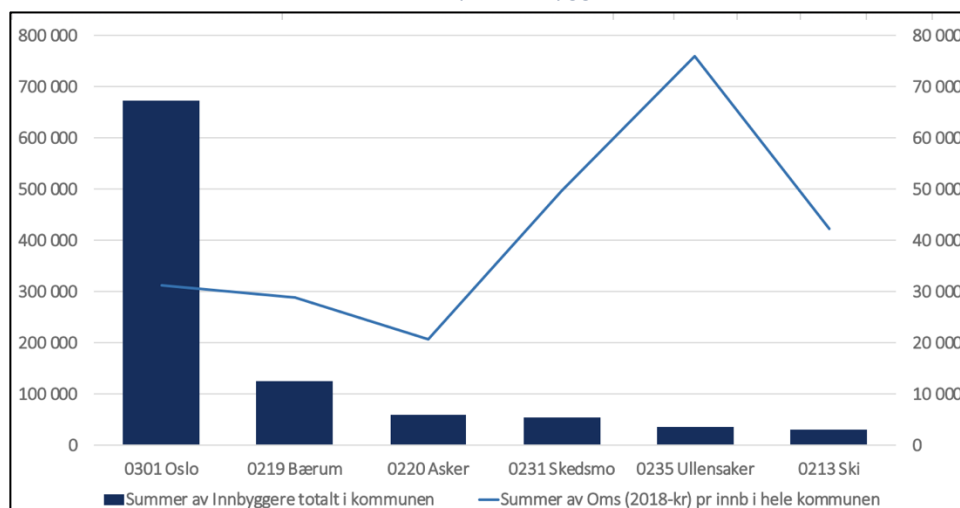
Figur 6-14 Omsetning per innbygger av tjenester i hele kommunen for Oslo og tjenester i sentrum for de øvrige kommunene. Kroner per innbygger. 2017.

Kilde: SSB, Vista Analyse

Tilbudet av utvalgsvarer er stort i Oslo og viser at størrelse målt i kundegrnlag har betydning. For byene rundt Oslo ser kommunestørrelse ut til å ha mindre betydning. Her er det heller størrelsen på omlandet som har betydning. En sentral faktor er også at så lenge omlandet består av små kommuner som selv ikke har tilbud som dekker egne innbyggers behov, vil byene nyte godt av et kundegrnlag utenfor egen kommune.

Figur 6-15 Omsetning av utvalgsvarer i hele kommunen for Oslo og i sentrum for de øvrige kommunene. Kroner per innbygger. 2018

Omsetningsutvikling i varehandel og tjenesteyting i et utvalg norske byer for perioden 2008-2018 (Oppdatert versjon)

Kilde SSB, Vista Analyse

7 Mer om utviklingen i fem byer

I dette kapitlet presenteres mer om utviklingen i sentrum i fem norske byer. Vi søker å belyse om det er noen spesielle trekk som gjør at noen byer utvikler høyere aktivitet i sentrum enn andre. Utvalget av disse byene er begrunnet i en geografisk fordeling i tillegg til at det har vært arbeidet målrettet mot å styrke byenes sentrum.

7.1 Tromsø

Tromsø er et regionsenter med universitetssykehus og universitet og lang geografisk avstand til nærmeste handelsby som er Harstad. Det gir Tromsø et stort kundeunderlag fra store deler av Troms og delvis også Finnmark. Langnes handelspark utenfor Tromsø sentrum har et betydelig handelstilbud som påvirker handelen i Tromsø sentrum. Både Jekta Storsenter og K1 på Langnes selger utvalgsvarer i tillegg til plasskrevende varer, noe som normalt vil påvirke omsetningen i sentrum.

Tromsø sentrum har gjennomgått både opprusting, fornyelser og transformasjon. Med store hoteller og attraktiv havnefront i sentrum, fremstår Tromsø sentrum med Storgata (gågate) i dag som attraktiv og velfungerende. Det kan være utfordringer med lengden på handlegata og at det er (for) lange avstander i den publikumsrettede virksomheten.

Figur 7-1 Storgata i Tromsø sentrum

Kilde: Vista Analyse

Langnes handelspark med Jekta Storsenter omsetter for rundt 1,5 mrd. kroner, og K1 for rundt 0,7 mrd. kroner i 2017, mens omsetningen i sentrum ligger på rundt 1,2 mrd. kroner. I tillegg til de to sentrene som begge selger utvalgsvarer, ligger det en rekke forretninger på Langnes, herunder bilforretninger, møbler og byggevarer. Omsetningen av plasskrevende varer lå på over 1,2 mrd. kroner i 2017. Hvorvidt K1 som selger leker, rekvisita, sport, elektro mv. og som åpnet i 2011 har påvirket utviklingen i Tromsø sentrum, kan ikke fastslås, men omsetningen utenfor sentrum økte i 2012 samtidig som den avtok i sentrum. Utviklingen på Langnes kan ha hatt en betydning for omsetningen i sentrum. Årsaken til denne omfordelingen av handel kan også være at tilbudene på Langnes oppfattes av kundene som

mer attraktive og tidsriktige. Vi ser av tallene fra mange av byene som er omtalt i forrige kapittel at det har vært en nedgang i omsetning fra 2012. Se Figur 5-70.

Figur 7-2 Fra Langnes handelspark, Tromsø.

Kilde: Vista Analyse

Tromsø sentrum har den tredje høyeste omsetningen innen tjenesteyting av alle byene i utvalget. Mens Trondheim hadde en omsetning på over 12 000 kroner per innbygger, hadde Tønsberg en omsetning på rundt 9 500 kroner, mens Tromsø lå på 9 000 kroner i 2017. Felles for disse tre byene er attraktivt uteliv langs kaikanten. Alle byene har også hatt betydelig oppgradering av uterommet de senere årene.

Tromsø kommune har tilrettelagt for et attraktivt sentrum med både en gågate i høy kvalitet for handel og utviklet sjøfronten for servering og opphold (se forsidebildet og Figur 7-1) Det ligger betydelige investeringer og en god byplan bak utviklingen av opplevelsesbyen Tromsø. Sentrum har likevel større utfordringer med å opprettholde sentrum som et attraktivt handelssted. Til det synes Langnes handelspark og være en for stor konkurrent. Tromsø har utviklet tilbud innen tjenesteyting med utgangspunkt i bysentrums komparative fortrinn som sjønær beliggenhet i tillegg til turister og studenter som bruker byen.

7.2 Ålesund

Ålesund har gjennom hele undersøkelsesperioden hatt en lav omsetning i sentrum og en svært høy omsetning utenfor sentrum av utvalgsvarene. Omsetningen på Amfi Moa utenfor Ålesund er et av landets største kjøpesentre med rundt 2,2 mrd. kroner i omsetning, hvorav en andel er plasskrevende varer. Ålesund Storsenter og Kremmergaarden Shopping med til sammen om lag en halv milliard kroner i omsetning ligger i sentrum. Omsetningen i disse sentrene har vært relativt stabil siste seks år. Handelen i Ålesund sentrum synes i all hovedsak å skje i de to kjøpesentrene i sentrum. Se Figur 5-38.

Det store handelstilbudet på Moa med området rundt har et stort nedslagsfelt og trekker kunder fra hele regionen til Ålesund for både utvalgsvarene og plasskrevende varer. Senteret er en stor konkurrent til sentrum, ikke minst fordi det er lagt opp til høy attraktivitet og et variert tilbud av varer og tjenester slik Olav Thon Gruppen gjør i mange av sine kjøpesentre. Kjøpesentrene er i ferd med å transformeres mer til opplevelsessentre. Moa har i dag kino, bingo, bibliotek, legesenter og en lang rekke spisesteder. Tilgjengeligheten er svært god for et stort regionalt omland, og senteret er lokalisert sentralt i BA-regionen til Ålesund.

Figur 7-3 Moa handelspark

Kilde: Olav Thon Gruppen årsrapport

Jugend-byen Ålesund har sitt historiske særpreg. Små butikkformater og attraktive uterom preger bybildet. Utfordringen er at bysentrum ikke har en spesifikk kjerne der virksomhet samles, men at virksomheten spres over flere områder med den lille kvadraturen, kanalen og kjøpesenterområdet. Turister som vanligvis bidrar med kjøpekraft synes å påvirke omsetningen mindre enn i andre byer. Dette kan skyldes at det største omfanget av turister er cruiseturister som bidrar med relativt beskjedne innkjøp på land.

Sterk konkurranse mot Moa bidrar til et prispress som er utfordrende for både utleier og leietaker i sentrum. Omsetning i tjenesteyting holder et akseptabelt nivå, men det pågår en vekst utenfor sentrum. Det er mulig den kan tilskrives de endringene som skjer i de store kjøpesentrene for tiden med overgang fra salg av varer til tjenesteyting.

Figur 7-4 Ålesund sentrum

Kilde: Samuel Taipale/Visitnorway.com. Innovasjon Norge

Ålesund som har et svært attraktivt sentrum med lokaler både for kontorer, boliger og handel møter sterk konkurranse fra Moa som eies av Olav Thon Gruppen. Senteret er lokalisert i et veikryss og er tilgjengelig for alle kommunene i regionen. Senteret er oppgradert med opplevelses- og aktivitetstilbud. Ålesund sentrum har med sin sjønære beliggenhet og høy arkitektoniske standard og tilfang av turister har et stort potensial for en videreutvikling av tilbud innen tjenesteyting. Konkurransen med Moa er sterk, men det er også komparative fortrinn i bysenteret som ikke synes å være fullt utnyttet foreløpig.

7.3 Sandnes

I Sandnes er Langgata det historiske sentrum, i hard konkurranse fra et av landets største kjøpesentre, Kvadrat, som ligger på Forus 5 kilometer fra sentrum. I en brukerundersøkelse Vista Analyse gjennomførte for Sandnes kommune var et av hovedresultatene at de unge barnefamilieene handlet på Kvadrat etter arbeidstid, mens 60+generasjonen foretrakk sentrum og Langgata (Vista Analyse, 2018). Tilbudet i butikkene i Langgata stemmer overens med undersøkelsen. De er langt på vei tilpasset dette segmentet. Dette er en kjent situasjon i mange gamle sentrumsområder. Kvadrat kjøpesenter omsatte i 2017 for over 2 mrd. kroner og står for en stor andel av handelen utenfor sentrum. Med i disse omsetningstallene ligger også servering og aktiviteter. Langgata er de siste årene supplert med et nylig transformert byrom rundt Vågen. Her er det tilrettelagt for aktiviteter og opplevelser med kultur og attraktive uterom blant annet med serveringssteder, bibliotek og nytt rådhus. Det pågår samtidig en stor utbygging av boliger langs Vågen som trekker mer folk til sentrum. Foreløpig er det få tegn til økt omsetning når vi måler per innbygger, men det er grunn til å forvente økt

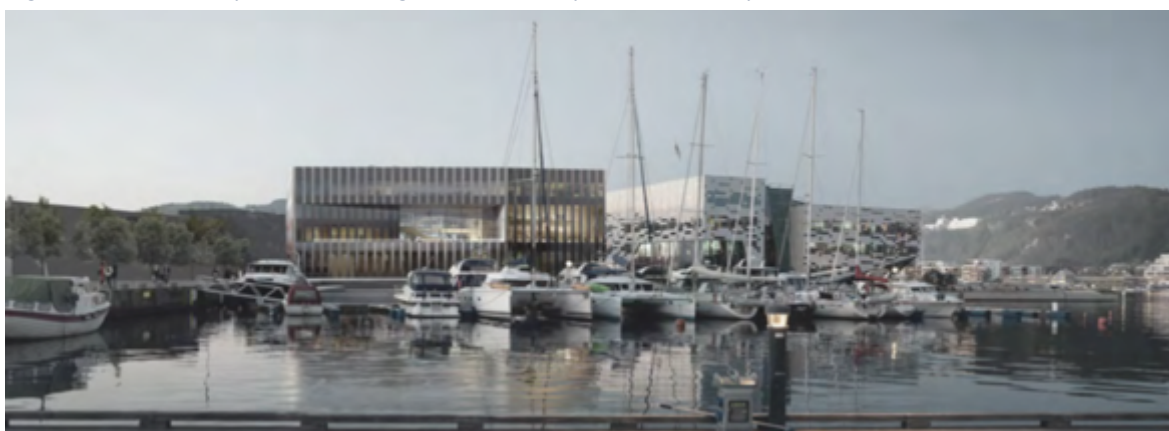
aktivitet fremover. De plasskrevende varene selges i all hovedsak utenfor sentrum – på Forus. Se Figur 5-10.

Figur 7-5 Langgata. Sandnes sentrum.

Kilde: Vista Analyse

Figur 7-6 Nytt rådhus i Vågen. Sandnes Sparebank til høyre.

Kilde: Sandnes kommune

Sandnes har et attraktivt sentrum et moderne bysentrum langs Vågen. Sentrum møter sterk konkurranse fra et stort eksternt kjøpesenter, på samme måte som Tromsø og Ålesund. Forskjellen på Sandnes og Ålesund er at Sandnes har et nylig transformert bysentrum rundt Vågen der blant annet det nye rådhuset og Sandnes Sparebank er lokalisert. Det er et godt eksempel på hvilken verdi det har at kommunens administrasjon er lokalisert i sentrumskjernen. Det trekker arbeidsplasser inn i sentrum og bidrar til aktivitet i gateplan. I en region der et betydelig antall arbeidsplasser har vært lokalisert utenfor bysentrum, er det et godt plangrep fra Sandnes kommune å bidra med offentlige arbeidsplasser sentralt i bybildet. Omsetning i tjenesteyting er foreløpig beskjeden og handelstilbudet er tilpasset et eldre segment, slik at byen har noen utfordringer fremover. Det legges imidlertid et godt grunnlag fra kommunens side.

7.4 Lillehammer

Lillehammer har en betydelig trafikk av gjennomreisende turister gjennom hele året. Denne trafikken gjenspeiles i den høye omsetningen av dagligvarer. Handelstilbudet er tilpasset gjennomfartstrafikken og en større andel oppholdsturisme. Storgata er byens stolthet og det er mange som tar en tur i Storgata for å oppleve Lillehammer hvor særlig serveringsstedene og kulturtilbudene har vært viktig gjennom alle år. Tidligere var det bakeri med konditori og bryggerikjeller, i dag er det kaffebarer og ulike serveringssteder. Butikkene i Storgata består dels av den samme gullsmeden og ullvareforretningen som har vært der i generasjoner, men tilbudet er supplert med brandstores særlig innen sport og fritid. Det stemmer overens med byens turistprofil som nettopp er sport og friluftsliv. Lillehammer er også handelssted for flere tusen hytter i nabokommunen Ringsaker (Sjusjøen). Se Figur 5-98.

Figur 7-7 Storgata i Lillehammer.

Kilde: Vista Analyse

Strandtorget kjøpesenter er den store drageren med alle sine kjedebutikker, store dagligvareforretninger og etter hvert en økende andel plasskrevende varer. Men omsetningen holdes godt oppe i sentrum. At det ikke har vært nedgang før de to siste årene i omsetning av utvalgsvare i en periode der de aller fleste bysentra har hatt nedgang i omsetning, er et bilde på at attraktivitet er viktig for å opprettholde liv i sentrum (Vista Analyse, 2017).

Handel med plasskrevende varer er spredd over store områder og det tilrettelegges særlig for plasskrevende handel på Strandtorget og i bydelssenteret Rosenlund nord i kommunen.

Lillehammer har sitt sterkeste fortrinn i en tradisjonsrik Storgate. Kommunen har en kulturprofil som synliggjøres gjennom mange sports- og kulturarrangementer. Kulturarrangementene er blant annet knyttet til Nansenskolen, Maihaugen og Kulturhuset. Sportsarrangementene er knyttet til Birken-arrangementene og store internasjonale idrettsarrangement. Arrangør og kommune er dyktige på å bruke sentrum til aktiviteter under disse arrangementene. Sentrumshandelen utfordres av handelsparken på Strandtorget, ved E6, men i sentrum overlever småskala forretninger som fungerer som et supplement til kjedebutikkene i Strandtorget kjøpesenter. Det er kun åtte kommuner som har høyere omsetning innen tjenesteyting enn Lillehammer. Det skyldes ikke bare det regionale omlandet, men også at kommunen har

et sterkt fortrinn som reisemål for både gjennomreisende og oppholdsturister i Lillehammer og nabokommunene Ringsaker og Øyer m fl.

7.5 Moss

Dronningens gate er gågata i Moss sentrum. Den representerer den historiske handlegata, og kommunen har tilrettelagt for at strøksgatehandelen skal skje her. Byens kjøpesenter har inngang fra Dronningensgate og er et viktig handelssted i sentrum. Kirke, skole og kommunens bylab ligger i gata og bidrar til at det er jevn bruk av gata. Moss har flere kjøpesentre på utsiden av sentrum, hvorav det ene ligger i nabokommunen Rygge like ved kommunegrensen i et område hvor det også er en storhandelspark med både plasskrevende varer og arealkrevende konsepter. Omsetningen av utvalgsvarer i Moss sentrum er relativt lav sammenliknet med de andre byene, og omsetningen innen tjenesteyting er blant de ti svakeste byene. Se Figur 5-46.

Det pågår transformasjons- og utviklingsarbeid i den gamle industribyen Moss. Det arbeides med ny Moss stasjon i sentrums randsoner og en stor utbygging på de gamle industriområdene langs fjordfronten. Attraktive leilighetsbygg ligger langs fjorden og Høegh bygger Verket Moss i et stort transformasjonsprosjekt på de gamle fabrikklokalene til Peterson fabrikker. Kontorarbeidsplassene i Moss er blant annet lokalisert på Høgda utenfor sentrum (ved E6), og dermed er det vanskelig å få ordentlig liv i gateplan i Dronningens gate hvor kommunen har styrt målrettet for handel. Tilbud innen kultur og handel er spredt over store områder. Når bysentrum også grenser over mot Rygge der Rygge kommune har bygget sitt handelssted ved kommunegrensen med mål om å trekke kunder fra Moss, og Mosseporten senter ved E6 fanger opp innbyggere som bor på andre siden av E6, blir det mange utfordringer på en gang (Vista Analyse , 2015).

Figur 7-8 Skole midt i sentrum.

Kilde: Vista Analyse

Figur 7-9 Plasskrevende handel langs Varnaveien i Moss/Rygge.

Kilde: Vista Analyse

Moss kommune har arbeidet målrettet for å opprettholde handel i Dronningens gate og har stimulert til liv ved å trekke offentlig virksomhet og skole inn i gaten. Moss er et attraktivt boligmarked i arbeidsmarkedet i Osloregionen, og selv om industrien ble utfaset relativt sent, er byens vestvendte beliggenhet og sterke investorers transformasjonsarbeid et godt utgangspunkt for å få tilbake liv og næring i sentrum. Men om det blir i Dronningens gate, ved Verket, langs kaia eller ved stasjonen avhenger av hvem som treffer med et tilbud som kan trekke folk til aktivitet i sentrum. Moss har et potensial for utvikling av opplevelsesbasert tjenesteyting.

7.6 Oppsummert

De mest vellykkete byene kjennetegnes av å ha en funksjonell bygningsmasse, et tilstrekkelig kundeomland, et tilfang av turister og beliggenhet mot sjøen. Videreutvikling av komparative fortrinn og vekst på kvalitet synes å være suksessfaktorer for at byenes sentrum skal være attraktive for bosatte og tilreisende. De som har den høyeste handelsomsetningen i sentrum er enten de byene med et kjøpesenter i sentrum, og i tillegg med attraktive byrom med høy bygningskvalitet og egnethet. Byene med høyest omsetning innen tjenesteyting er byer der det har vært arbeidet offensivt og målrettet mot byrom med kvalitet. Moss og Sandnes er i full gang med sitt transformasjonsarbeid og kan forvente en vekst om noen år så sant de riktige plangrepene gjøres, mens Lillehammer og Tromsø har videreutviklet sine komparative fortrinn mot dagens marked. Det er sannsynlig at deres lange historie som turistdestinasjoner har hatt stor betydning for suksessen. At Ålesund henger etter innen varehandel er ikke overraskende med tanke på det store omfang av handelstilbud utenfor sentrum. Men det er noe overraskende at Jugend-byen ikke har hatt større attraksjonskraft for tjenesteyting.

8 Varehandel i endring

8.1 Innledning

I de foregående kapitlene er det redegjort for statistiske endringer i varehandel og tjenesteyting. Resultatene viser at det skjer store endringer i byenes sentrum. Mens kjøp av varer går ned, øker kjøp av tjenesteyting. Resultatene er presentert på et overordnet nivå. Bak tallene skjuler det seg ulike utviklingstrekk og særtrekk. Oppdraget med denne analysen omfatter ikke en drøfting av årsaker og virkninger. Analysen omfatter kun en deskriptiv, statistisk gjennomgang. I dette avsluttende kapitlet trekkes opp noen trender og utviklingstrekk som kan brukes som et utgangspunkt i en senere drøfting av mulige forklaringsfaktorer på endringer. Det er grunn til å anta at hver by også har sin historikk og sitt utgangspunkt for endring, og at årsaken til endring kan være ulik avhengig av hvilken by som analyseres. Tallene bak resultatene indikerer ulike utviklingsretninger.

Handelsstrukturen er historisk betinget og påvirkes av øvrige samfunnstrender, byenes utvikling, stedlig kontekst og økonomiske drivkrefter. Både ressursgrunnlaget, historiske beslutningsprosesser, investorer og arbeidsmarked vil ha betydning for utviklingen. I tillegg kommer tilpasninger til grunnleggende endringer i marked, teknologi, internasjonal arbeidsdeling, og menneskenes preferanser. Vi trekker i dette kapitlet opp noen problemstillinger som på generell basis påvirker handelen.

Det empiriske grunnlaget som legges til grunn for drøftingen av hvordan trender og utviklingstrekk kan slå ut er i hovedsak hentet fra andre analyser Vista Analyse har gjennomført i regionen (Vista Analyse, 2018d) (Vista Analyse, 2017) (Vista Analyse, 2018) (Vista Analyse, 2013).

8.2 Økt handel i/fra utlandet påvirker bysentrum

Byenes sentrum påvirkes av økt internasjonalt tilbud

Globalisering og ny teknologi har de siste tiårene vært nøkkelbegrep for å forstå endringene i varehandelen. Den teknologiske revolusjonen knyttet til internett har påvirket varehandel i stor grad. Digitaliseringen har forsterket globaliseringen av markedene, samtidig som nye måter å drive varehandel på har oppstått. Dette har også påvirket forbrukerne til nye handlemønstre. Med internasjonalisering blir tilbudet større, prisene følger internasjonalt nivå, og kundene blir mer kresne.

Folk er blitt mer internasjonale, og en økende andel av handelen fra utlandet skjer via internett, både fra nasjonale og utenlandske leverandører. Samtidig reiser folk mer og handler når de er i utlandet. Ifølge Virke³ er det netthandelen mot utlandet som øker mest, selv om den foreløpig er relativt beskjeden i omfang. I perioden 2011 til 2017 økte netthandelen med utlandet med 281 prosent, mens netthandelen i Norge økte med 101 prosent. Fysisk butikkhandel i utlandet økte med 62 prosent og fysisk butikkhandel i Norge økte med 17 prosent. Vi ser altså en sterk tendens til at man blir mer internasjonale og at det utenlandske markedet blir stadig viktigere for nordmenn. Klær er en av bransjene som møter denne internasjonale

³ Virke opererer med kroneverdier som ikke er prisjustert. Det gir høyere prosentverdier enn i rapporten forøvrig.

konkurransen. Klesbutikker har vært sentralt i bybildet, og på den måten truer handel fra utlandet byenes handelssentrum.

Tilbudet av varer i utlandet påvirker også prisutviklingen og dermed handelens lokaliseringsmønster

Tilbudet av varer i utlandet bidrar også indirekte på omsetningen i Norge gjennom en økt konkurranse på pris. Utfordringen i forhold til økt kjøp av varer fra utlandet er at norske priser må følge de internasjonale. Det er positivt for forbrukeren som får mer for pengene, men utfordrende for handelsnæringen. Med stadig mindre marginer, vil utslag på areal/leiekostnader slå ut. Husleien er høyest i sentrum og handelsnæringen som presses på pris, trekker ut av sentrum til rimeligere lokaler sentrumseksternt. Økt tilbud med lave priser fra utlandet påvirker derfor sentrum direkte og indirekte.

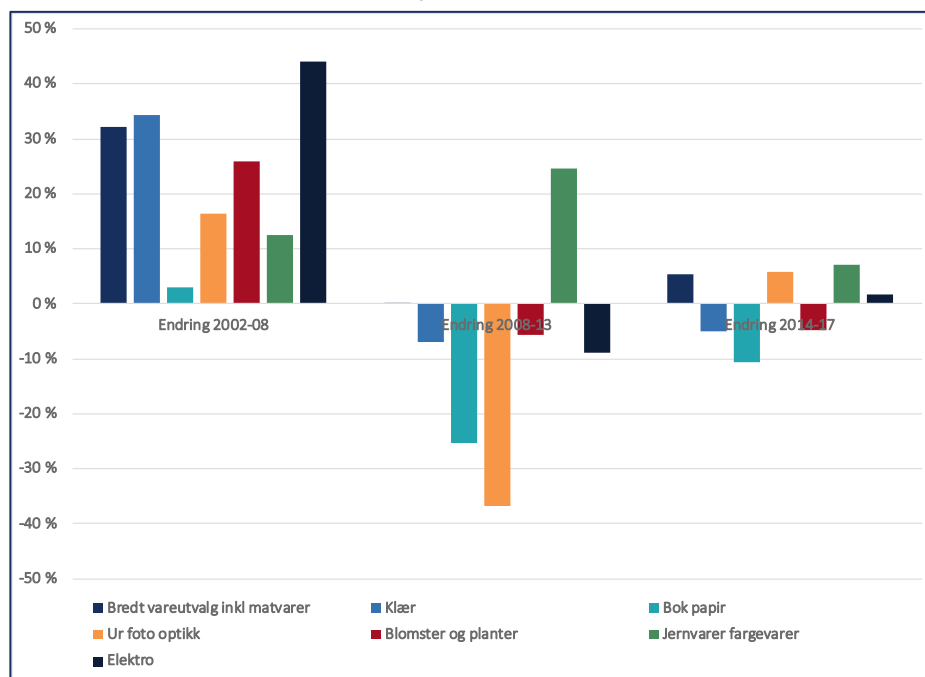
Mange av butikkene som i dag er lokalisert i for eksempel Oslo sentrum, har ikke en omsetning som forsvare leiekostnadene. I stedet defineres de som brandstores/concept-stores hvor utgiftene føres på markedsføringsbudsjettet. Konkurransen på pris og økt bruk av digital handel påvirker store og små byer ulikt.

8.3 Vinnere og tapere i varehandelen

Fra vekst via nedgang til stabilisering

I perioden fra 2002 til 2008 var veksten i kjøp varer høy. Fra 2008 til 2013 var det nedgang i omsetning i mange vareslag, mens det i perioden fra 2014 til 2017 har ligget relativt stabilt og uendret. Figurene under viser utvikling etter vareslag.

Figur 8-1 Prosentvis endring i utvikling i omsetning i varehandel etter et utvalg vareslag. Fra 2002 til 2017. Prisjustert (2017).

Kilde: SSB/Vista Analyse

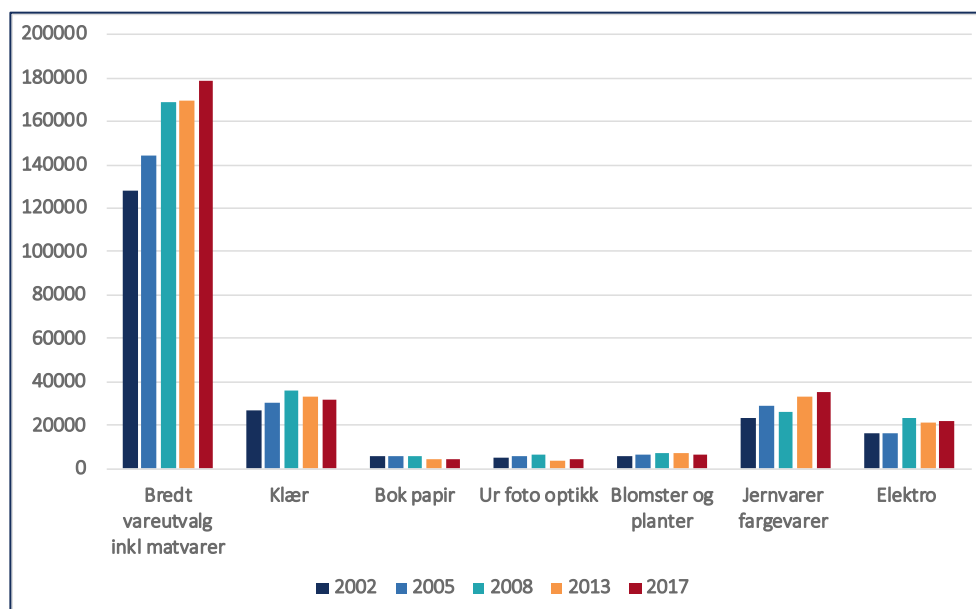
Etter sterk vekst ble det overetablering og konkurser

De senere årene har etterspørselen etter varer blitt kraftig redusert. Dette har skjedd samtidig som det er foretatt mange oppkjøp av kjeder i forventninger om økt konsum. Det har gitt overetablering og konkurs i mange bransjer, blant annet innen konfeksjon, utstyr og interiør som alle har vært lokalisert i byers sentrumskjerner. Konsekvensene er store, og gjennom 2018 og 2019 har det skjedd en rekke konkurser og røde tall både i Norge og utlandet gjennom 2018, som Til Bords, PM, Enklere Liv, Rafens, Hansen& Dysvik og Spaceworld. I utlandet forsvant merkevarer som Mulberry, Tommy Hilfinger, Ralph Lauren med flere. Deretter ble det meldt røde tall for blant andre MX-sport, Jernia, Nille og G-Sport. Nordli/Libris melder i mai 2019 at de skal legge ned 30 butikker i inneværende år, og Sport 1 har lagt ned i Oslo sentrum på grunn av for høy husleie.

Nye konsepter med bredt vareutvalg varer presser prisene ytterligere

Kategorien *bredt vareutvalg* har vært den store vinneren i markedet de siste årene. Dels handler det om at stadig nye konsepter registreres med bransjekode under denne kategorien (F eks Nille, Europris, Enklere Liv, Claes Ohlson m fl), og dels henger fremveksten av disse konseptene sammen med økt konkurranse på pris.

Figur 8-2 Utvikling i omsetning av et lite utvalg vareslag. Endring i omsetning, 2002 – 2017. Prisjustert (2017).⁴ I mill. Kroner.

Kilde: SSB/Vista Analyse

I tillegg til forretninger registrert under kategorien for *bredt vareutvalg*, sorterer forretninger i litt større format under kategorien *bredt utvalg av jernvarer, fargevarer, byggevarer* mv.

⁴ Tilgang til tidsseriedata i varehandelen er svekket da SSB endret bransjeinndelingen i 2008. Noen varegrupper kan likevel følges over et lenger tidsrom.

Her finner vi for eksempel Biltema, Jula, Coop Byggmix i tillegg til Maxbo, Gausdal landhandel m fl. På samme måte som bredt vareutvalg, tilbys i økende grad småvarer i disse forretningene. Dette har gitt en sterk bransjegliding.

Mange av konseptene i disse to kategoriene leverer prisgunstige tilbud av varer. De bidrar dermed i et økt press på pris. Mange av dem lokaliserer seg i bysentrums randsone på billige tomter i billige bygg (big-boxes). De bidrar til økt press på pris, (men klarer å konkurrere med nettpriene) og de bidrar til å trekke handel ut av sentrum. Mange av dem er arealkrevende og har en omsetning pr kvadratmeter som kan være en firedel av omsetningen i et kjøpesenter. De bidrar med økt press på areal i byenes randsone.

Forretningene som har hatt unntak fra kjøpesenterbestemmelsen har hatt et fortrinn med sin sentrumseksterne lokalisering.

De bransjene som inngår i unntak fra kjøpesenterbestemmelsene har gjennom flere tiår hatt tilgang til billige tomter der de har etablert seg i billige bygg. De har et fortrinn som de andre ikke har, og har de siste årene utviklet et stort tilbud innen småvarer i mange kategorier. På den måten presser de prisene på varer ned og får på mange måter fungere som en skjernet næring i byens periferi. Samtidig har de klart å overleve det økende prispresset internasjonalt av samme grunn.

Situasjonen er de siste årene snudd på hodet ettersom handelen nå er i sterk tilbakegang. Det betyr at målet om at handel vil redde sentrum kan være feil diagnose og feil medisin. Vi står overfor en situasjon der målet ikke lenger er å redde sentrum, men å redde handelen. Handelsaktørene er sterkt presset på pris og trenger billige tomter og billige bygg for å kunne tilby de samme prisene som nettet har. Alternativet er netthandelen eller tilbudet av rimelige varer andre steder der tilbudet allerede er etablert. Tilbudet av billige utvalgsvarer/småvarer er utviklet som viktige deler av konseptene for de bransjene som har vært unntatt kjøpesenterstoppen.

Nye markedsvinnere

Det pågår en sterk konsolidering i varehandelen der noen blir vinnere og andre blir tapere. Etter en overetablering i varehandelen pågår både oppkjøp og konkurser. De sterkeste merkevarene har svært høy omsetning og fungerer også som dragere på andre butikker. Mens noen forsvinner ut av markedet, styrkes andre.

Veksten fortsetter innen elektronikk og bredt vareutvalg i 2018, og samtidig er det vekst i varer som knyttes til oppussing av hus og hytter. I tillegg har det vært en vekst innen ur, optikk, apotek (som også har kosmetikk i vareutvalget) (Virke, 2019). Sportsbransjen profiterer også på bransjegliding og har hentet inn konfeksjon, elektronikk, dyrefór i tillegg til tilbud av tjenester (reparasjoner, kurs, arrangement mv). Flere av disse har også tilrettelagt nettbutikker og nettsalg.

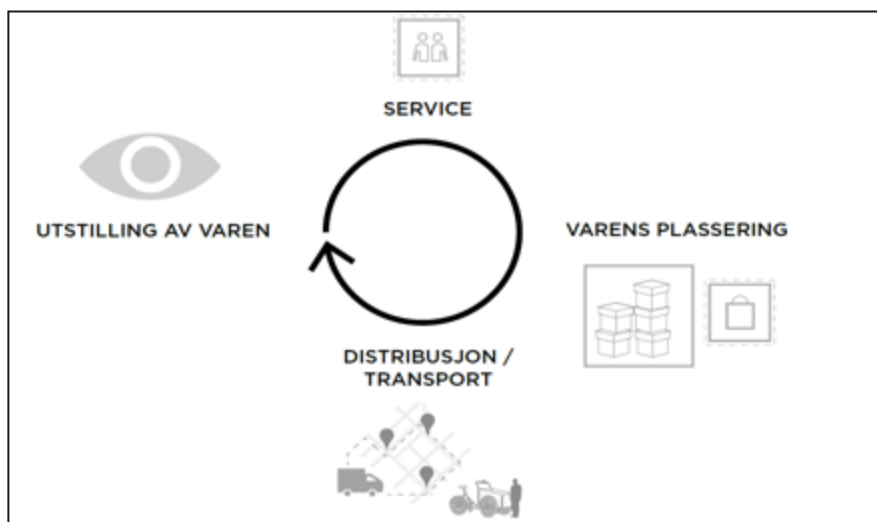
Andre handelsformer og delingsøkonomien svekker sentrum

Med så store endringer i varehandelen, sentrumsutvikling og transportarbeidet blir det vanskelig å lage prognoser for utvikling frem i tid. Det er en økende andel mega-stores, flere hypermarked, mer non-food i dagligvarebutikkene, flere show-rooms i bysentrum, økt andel netthandel, pick-up-points på vei inn i nye boligområder og mer second-hand. I tillegg er delingsøkonomien i vekst med flere tilbydere innen utleie/deling. Samtidig er handelsaktørene raske til å tilpasse seg både teknologi, forbruksendringer og miljøkrav.

8.4 Netthandelen

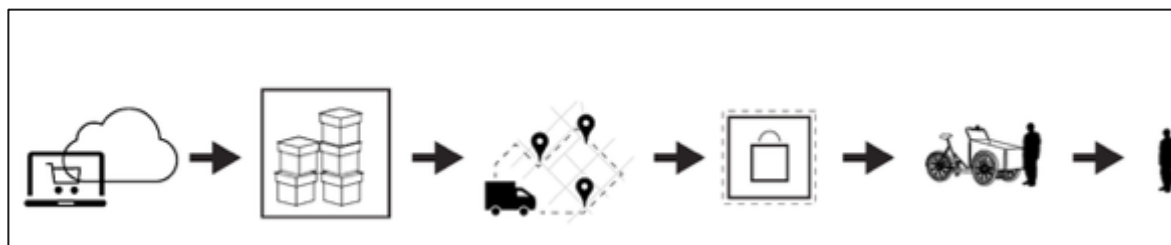
Alle ledd i varehandelen er i bevegelse. Varen utstilles i butikk, i show-room eller på nett. Service pågår i butikk, på nett eller via chat. I butikken kan kundene få hjelp/service, eller butikken kan være ubetjent (vare-scanning). Varens plassering kan være på et eksternt lager, i butikk eller sammen med butikken. Distribusjon/transport foregår ved at kundene henter varen selv i butikk, i et pic-up-punkt/postkontor, i et lager eller varen fraktes helt hjem til kundene.

Figur 8-3 Endring i alle ledd – økonomiske utfordringer

Kilde Dyrvik arkitekter

Figur 8-4 En arealmessig og transportmessig kompleksitet

Kilde Dyrvik arkitekter

Den planmessige utfordringen knytter seg til kompleksiteten i utfordringene:

- Hvordan skal varene fraktes? Skal de fraktes helt hjem til kundene eller til et pick-up-punkt. Fram til nå ligger de kostnadmessige utfordringene i netthandel i «the last mile» (frakten siste strekning hjem til kundene).
- Hvor skal varelageret være? Samlokalisering av varelagre kan effektivisere transportarbeidet.
- Blir de store big-boxene utenfor sentrum lager om noen år?

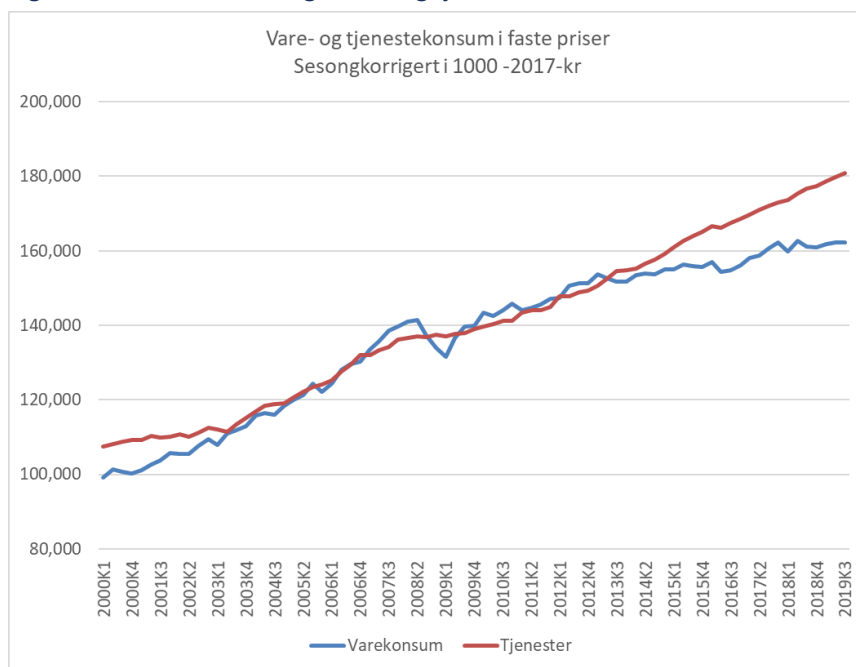
Netthandel er enkelt for kundene, men kan gi store transportmessige utfordringer. Næringslivet arbeider med utfordringene, og løsningen synes å være bedre samordning og koordinering med hensyn til frakt. Når Zalando har investert i Kolonial.no betyr det at det jakes på synergier av samordnete transportløsninger.

8.5 Varekonsumet går ned – forbruk av tjenester er i vekst

Bysentrum – på vei mot et opplevelsessenter?

Varekonsumet går ned og folk handler i stedet flere tjenester. Dette åpner for nye tilbud i bysentrum. Denne analysen har bekreftet at denne utviklingen i stor grad pågår i bysentrum. Men betyr det at byene er i ferd med å bli opplevelsessentre?

Figur 8-5 Utvikling i vare- og tjenestekonsumet

Kilde SSB

Prispress, konkurser og forbruksendringer gir nytt innhold i kjøpesentrene

Kjøpesentrene merker også de store endringene, og omstrukturerer innholdet fra varer til tjenesteyting og opplevelser. Helsesenter, bibliotek, kino, bowling, bespisning er noen av tilbudene som er på vei inn i kjøpesentrene og forventes å øke i årene som kommer. I tillegg øker andelen arealkrevende varehandelskonsepter i kjøpesentrene (Kilde; Dagens Næringsliv 20.08.18). Dermed ser vi enda et eksempel på god tilpasning fra de store kommersielle aktørenes side. Dersom kjøpesentrene får anledning til å utvikle innhold mot tjenester som erstatning for varer, vil bysentrums sjansene til å bli en møteplass for kultur, aktivitet og tjenesteyting utfordres.

8.6 Redde handelen eller byen?

Urbanisering og økt tetthet bidrar til økt vekst – boliger og arbeidsplasser tilbake til sentrum

Stadig flere mennesker trekkes mot byene. Urbanisering er en forutsetning for økonomisk vekst (Glaeser, 2001). Urbaniseringen de siste tiårene har gitt stor arealspredning fordi boligene bygges i byenes randsone og arbeidsplasser i økende grad har vært flyttet ut av sentrum. Etter hvert kom mot-trenden, og stadig flere bysentra ble revitalisert slik vi har sett i Oslo, Trondheim og Drammen for å nevne noen. Det er mange eksempler internasjonalt på byer med økonomisk vekst (Storper, 2013).

Kan handelen redde sentrum?

Gjennom flere tiår har det fra offentlige myndigheters side vært arbeidet målrettet for å holde handelen i sentrum. Hensikten har vært å bidra til økt bruk av sentrum.

En undersøkelse gjennomført i England, har en mer nyansert analyse av hva som skaper vitalitet i bysentrum. Den konkluderer med at antall kontorarbeidsplasser lokalisert i sentrum er en kritisk suksessfaktor for bysentrums vitalitet. Og viktigst av disse er kompetansesarbeidsplassene. Å lokalisere kompetansesarbeidsplasser tett på de kollektive knutepunktene bidrar til redusert transport og flere kunder i bysentrum, noe som igjen gir godt grunnlag for handel og service. Analysen konkluderer med at de mest vitale bysentrene er de som har et høyt antall kontorarbeidsplasser ved de kollektive knutepunktene. Debatten om bysentrum må fokusere mer på arbeidsplasser i sentrum, enn varehandel, ifølge forfatterne (Swinney, 2013). En lokalisering av arbeidsplasser i sentrum bidrar til økt bruk av kollektive transportmidler (reduisert bilbruk) hos de ansatte og et bedre grunnlag for handel og service i bysentrum forårsaket av at det er flere folk i gatene. Det er altså viktigere å lokalisere kontorarbeidsplasser i sentrum enn varehandel. Etterspørsel etter handelstjenester, servering o.a. kommer som en konsekvens av at det er mennesker i sirkulasjon i området. Dette kan bety at kjøpesenterstoppen ikke var tilstrekkelig. Folk reiser ikke inn til bysentrum for å handle når de bor og jobber utenfor sentrum, særlig ikke når begge foreldre er i full jobb.

Urbaniseringsgraden påvirkes av flere faktorer. Med mer attraktive og funksjonelle bykjer-ner, flere arbeidsplasser i sentrum og bedre kollektivtransport, følger en økende interesse hos unge for å bo urbant, og for kunnskapsarbeidere for å arbeide urbant. Dette gjør at boset-tingen i økende grad klumper seg i eller nær byene. Tidligere industriområder blir transfor-mert til boliger, offentlige rammebetingelser reverserer utflytting av varehandelen fra sen-trum, og bedre kollektive transportmidler bidrar til å bedre tilgjengelighet til bysentrum.

Gitt denne trenden vil det være viktig i tidsperspektivet fram mot 2030 og 2050 å legge til rette for boligbygging og kunnskapsarbeidsplasser i sentrum gjennom fortetting. Dette vil igjen bidra til økt etterspørsel etter varer og tjenester i sentrum, som stimulerer økonomisk vekst og sysselsetting. På denne måten kan den handelen som de siste tiårene er etablert utenfor sentrum (fordi folk bor utenfor sentrum) trekkes tilbake mot sentrum.

8.7 Fremtidens by og fremtidens handel

Sentrum skal være kompakt, hyggelig, inneha småskala virksomhet, mye service og tjenesteyting og attraktive inne- og uterom.

Fremtidens sentrum bygges ikke med dagens handel. Fremtidens handel blir i større grad transport av varer motsatt vei av i dag og en kombinasjon av lager, show-rooms og butikk som ofte kombineres med service. Men selv om handelen er i endring, vil folk fortsatt møtes, og der folk møtes skapes næring. Jo tettere et sentrum utvikles, desto større blir etterspørselen etter husholdningsbaserte varer og tjenester. Det er derfor viktig å kanalisere folk inn sentrum. Den enkleste måten å gjøre det på er å legge offentlig virksomhet inn i sentrum og sørge for arbeidsplasser i sentrum. Det skaper daglig sirkulasjon av mennesker, som igjen skaper grunnlag for etterspørsel etter varer og tjenester i sentrum. Med økt etterspørsel etter service og tjenester og at folk fortsatt har behov for å møtes, er det viktig at sentrum utvikles som en attraktiv møteplass med gode uterom, og opprettholdelse av tradisjonelle bygg som trekker disse virksomhetene. Det må være kort avstand mellom hver inngang.

Big-boxes samlokalisert i randsonen

Etablering av handelsboxer utenfor sentrum langs hovedveinettet må ha god tilgjengelighet for både syklende, gående og kollektivbrukere. Men bilen, enten den er elektrisk, førerløs, liten eller stor, må ha tilgang. Det må også tilrettelegges for god transport ut til kundene eller til hentepunkt der kundene bor. En større andel inn- og uttransport blir vesentlig.

I dag er det handelsboxene som overlever i tøff konkurranse. De leverer varer til markedspris og de bygger på kravet om convenience; alt på ett sted. Konkurrenten er ofte bordet hjemme der man kan handle etter at barna har lagt seg. Big-boxene har lav arealeffektivitet og lav omsetning pr kvadratmeter, ofte under halvparten av hva et kjøpesenter har. Big-boxene følger klyngeprinsippet og lokaliserer seg der konkurrentene er.

Oppsummert

Dette kapitlet antyder drivkrefter og faktorer som påvirker utviklingen i handelen og bysentra, med vekt på utviklingstrekk i markedet selv (befolkning, kjøpekraft, handlemønster) og utviklingen i handelen selv (organisering, bransjer, konsepter) samt fremveksten av netthandel.

I tillegg komme andre faktorer i byenes omgivelser og rammer, som endringer i utbyggingsmønster (lokalisering av næring, boliger, handel), kommunale planvedtak (som påvirker utbyggingen), sentrums rammebetingelser (som bompenger og parkering) og lokal prioritering og samarbeid for sentrumsutvikling

Referanser

- Andersen, V. H. (2018). *Kappløpet mot teknologigigantene*.
- Glaeser, E. (2001). *Consumer City (Journal of Economic Geography)*.
- NIBR. (2013). *Inndeling i senterstruktur, sentralitet og BA-regioner. NIBR rapport 2013:1*.
- Storper, M. (2013). *Keys to the City*.
- Swinney, P. S. (2013). *Beyond the High Street. Why city centres really matter*.
- Virke. (2019). *Handelsrapporten 20018/2019*.
- Vista Analyse . (2015). *Helhetlig samfunns- og næringsutvikling i Mosseregionen*.
- Vista Analyse. (2013). *Næringsutvikling i Osloregionen. Kunnskapsunderlag til regional plan for areal og transport*.
- Vista Analyse. (2017). *Case Torggata. Arealbruksvirkninger av samferdselstiltak i by. VA-rapport 2017/38*.
- Vista Analyse. (2017). *Handels- og næringsanalyse. Lillehammer*.
- Vista Analyse. (2018). *Mjøsbyen - sentrumshandelens posisjon i forhold til sentrumsekstern handel*.
- Vista Analyse. (2018). *Sandnes kommune. Handelsanalyse*.
- Vista Analyse. (2018d). *Sentrumsutvikling og varehandelslokalisering i Rogaland. Kunnskapsgrunnlag for ny regional plan*.

Vedlegg

A Vedlegg

A.1 Folketall tettsteder – utvalget*)

Tettsted	Kommune	Fylke	Bosatte tettsted
Oslo	Oslo	Oslo	1 000 467
Bergen	Bergen	Hordaland	255 464
Stavanger	Stavanger	Rogaland	222 697
Sandnes	Sandnes	Rogaland	
Trondheim	Trondheim	Trøndelag	183 378
Drammen	Drammen	Buskerud	117 510
Fredrikstad	Fredrikstad	Østfold	112 464
Sarpsborg	Sarpsborg	Østfold	
Porsgrunn	Porsgrunn	Telemark	93 065
Skien	Skien		
Kristiansand	Kristiansand	Vest-Agder	63 441
Ålesund	Ålesund	Møre og Romsdal	52 626
Tønsberg	Tønsberg	Vestfold	51 887
Moss	Moss	Østfold	47 008
Haugesund	Haugesund	Rogaland	44 873
Sandefjord	Sandefjord	Vestfold	44 046
Arendal	Arendal	Aust-Agder	43 396
Bodø	Bodø	Norland	41 215
Tromsø	Tromsø	Troms	39 762
Hamar	Hamar	Hedmark	27 665
Halden	Halden	Østfold	25 551
Larvik	Larvik	Vestfold	24 357
Kongsberg	Kongsberg	Buskerud	22 047
Harstad	Harstad	Troms	20 977
Molde	Molde	Oppland	20 957
Gjøvik	Gjøvik	Oppland	20 549
Lillehammer	Lillehammer	Vestfold	20 536
Horten	Horten	Vestfold	20 469
Ski	Ski	Vestfold	19 506
Mo i Rana	Rana	Vestfold	18 866
Jessheim	Ullensaker	Akershus	18 726
Kristiansund	Kristiansund	Møre og Romsdal	18 292
Hønefoss	Ringerike	Buskerud	15 948
Alta	Alta	Finnmark	15 297
Steinkjer	Steinkjer	N-Trøndelag	12 908
Førde	Førde	Sogn og Fjordane	10 338

*) Tettstedene Askøy, Korsvik og Tromsdalen har alle over 15.000 innbyggere, men inngår i tettstedsklynger rundt byene Bergen, Kristiansand og Tromsø og er ikke med i utvalget.

B Statistiske data

Denne rapporten har belyst den geografiske omfordelingen av varehandelen fra by-sentra til resten av kommunen (og byregionen), ved å se på omsetningsutviklingen. Siden kartleggingen skjer over hele 11 år, dvs. fra 2008 til 2018, ble det valgt å bruke konsumprisindeksens (KPI) totalindeks som prisjustering. Prisen på de undersøkte gruppene av varer og tjenester har imidlertid utviklet seg avvikende fra KPIs totalindeks. Kommunal- og moderniseringsdepartement ønsket av den grunn i ettertid publisering av tallvedleggene i rapporten både med og uten prisjustering. Dette vedlegget svarer ut denne forespørselen, og ble fullført i mai 2020. Vedlegget består altså av tidsserier som representerer utviklingen i nominelle størrelser over tid, og tidsserier, som er prisjustert til 2018-kroner ved hjelp av KPI totalindeks.

B.1 Detaljer fra landsoversikten

Tabellene under viser tallgrunlaget for figur 3.9 og 3.10

Omsetning totalt av tjenester i sentrumssonen, kroner.

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
0101 Halden	96 163 000	120 111 000	122 930 000	115 236 000	104 183 000	105 060 000	108 853 000	126 892 000	127 263 000	136 555 000	142 588 000
0104 Moss	90 921 000	96 283 000	90 747 000	103 147 000	91 352 000	101 815 000	105 914 000	99 099 000	97 101 000	97 220 000	110 855 000
0105 Sarpsborg	111 058 000	115 264 000	112 201 000	106 122 000	117 011 000	120 103 000	121 323 000	125 166 000	128 522 000	116 449 000	139 709 000
0106 Fredrikstad	196 788 000	192 783 000	217 865 000	243 181 000	252 283 000	301 406 000	337 582 000	348 667 000	367 616 000	381 577 000	428 764 000
0301 Oslo	2 463 299 000	2 469 219 000	2 438 666 000	2 717 076 000	2 789 813 000	2 707 954 000	2 768 374 000	2 923 487 000	3 372 085 000	3 670 108 000	3 720 540 000
0220 Asker	85 327 000	82 736 000	84 409 000	100 194 000	83 235 000	93 499 000	115 307 000	165 519 000	176 722 000	164 745 000	167 684 000
0219 Bærum	108 679 000	128 658 000	149 905 000	160 780 000	172 936 000	176 242 000	193 690 000	224 115 000	235 511 000	265 151 000	270 026 000
0231 Skedsmo	154 405 000	169 103 000	171 241 000	207 524 000	222 771 000	224 180 000	252 457 000	267 678 000	283 872 000	322 938 000	335 460 000
0235 Ullensaker	88 167 000	92 093 000	93 828 000	106 173 000	137 497 000	164 576 000	196 404 000	171 710 510	293 373 000	248 972 000	244 569 000
0403 Håmer	115 789 000	117 392 000	122 767 000	132 428 000	141 299 000	156 558 000	175 292 000	222 399 000	244 662 000	235 962 000	225 270 000
0501 Lillehammer	141 013 000	143 339 000	134 983 000	153 422 000	178 468 000	191 913 000	184 036 000	210 048 000	202 088 000	219 296 000	228 700 000
0502 Gjøvik	113 086 000	119 708 000	140 828 000	152 217 000	162 565 000	195 620 000	210 979 000	201 086 000	225 853 000	245 423 000	210 052 000
0602 Drammen	347 579 000	374 606 000	386 048 000	415 373 000	444 965 000	456 522 000	469 503 000	489 453 000	517 403 000	541 714 000	539 351 000
0604 Kongsberg	95 149 000	87 054 000	88 084 000	94 741 000	96 977 000	101 923 000	109 915 000	106 967 000	107 167 000	108 530 000	112 162 000
0605 Ringebu	85 850 000	88 269 000	88 715 000	93 611 000	97 433 000	107 603 000	108 163 000	121 697 000	119 231 000	126 604 000	122 312 000
0701 Horten	49 762 000	54 197 000	48 355 000	56 721 000	62 934 000	62 345 000	62 065 000	72 877 000	68 676 000	72 439 000	72 827 000
0704 Tønsberg	252 370 000	253 640 000	248 857 000	289 398 000	327 877 000	357 342 000	371 355 000	399 686 000	416 273 000	432 352 000	443 209 000
0709 Larvik	49 301 000	56 134 000	61 323 000	62 824 000	71 329 000	71 838 000	75 047 000	122 971 000	90 467 000	100 707 000	102 557 000
0710 Sandefjord	87 641 000	90 413 000	113 046 000	122 444 000	111 185 000	118 054 000	123 408 000	138 809 000	130 849 000	135 348 000	134 085 000
0805 Porsgrunn	125 493 000	139 684 000	132 054 000	146 362 000	143 183 000	142 907 000	146 968 000	161 119 000	145 347 000	142 724 000	136 687 000
0806 Skien	130 554 000	113 995 000	114 959 000	132 353 000	146 135 000	137 790 000	159 464 000	168 390 000	206 861 000	216 569 000	229 466 000
0906 Arendal	158 437 000	147 961 000	152 738 000	172 234 000	190 894 000	196 584 000	178 493 000	183 651 000	195 998 000	208 185 000	243 599 000
1001 Kristiansand	512 913 000	503 042 000	500 999 000	524 283 000	573 518 000	587 722 000	582 922 000	599 983 000	574 114 000	664 846 000	626 134 000
1102 Sandnes	169 025 000	167 107 000	186 250 000	179 096 000	204 253 000	215 272 000	221 442 000	232 608 000	234 523 000	242 656 000	241 881 000
1103 Stavanger	774 217 000	759 640 000	777 358 000	897 277 000	938 144 000	966 857 000	1 048 505 000	1 062 909 000	1 077 279 000	1 078 609 000	1 143 410 000
1106 Haugesund	291 156 000	278 289 000	269 744 000	293 780 000	272 521 000	317 953 000	314 968 000	322 589 000	338 509 000	332 258 000	332 197 000
1201 Bergen	1 328 041 000	1 403 964 000	1 501 792 000	1 602 143 000	1 732 156 000	1 758 094 000	1 891 022 000	1 985 699 000	2 038 789 000	2 087 418 000	2 113 849 000
1432 Forde	53 612 000	59 326 000	64 270 856	70 570 024	71 771 839	73 528 975	76 822 225	84 902 474	92 096 000	90 494 367	85 973 080
1502 Molde	76 756 000	81 533 000	87 223 000	87 091 000	105 154 000	100 957 000	101 928 000	112 619 000	117 194 000	111 465 000	108 648 000
1504 Ålesund	174 901 000	182 518 000	183 507 000	182 084 000	187 915 000	203 337 000	206 747 000	204 915 000	215 242 000	221 981 000	230 772 000
1505 Kristiansund	78 254 000	81 150 000	82 055 000	75 029 000	87 733 000	105 926 000	124 448 000	127 618 000	119 976 000	148 420 000	143 250 000
1601 Trondheim	1 184 761 000	1 231 112 000	1 346 037 000	1 441 656 000	1 651 844 000	1 612 724 000	1 883 287 000	2 111 729 000	2 243 606 000	2 363 422 000	2 243 229 000
1702 Steinkjer	12 098 000	9 995 000	11 921 000	13 617 000	13 631 000	14 508 000	18 898 000	18 898 000	19 677 000	41 587 000	24 098 000
1804 Bodø	245 734 000	255 796 000	246 015 000	328 657 000	328 973 000	320 318 000	323 498 000	338 901 000	358 362 000	370 791 000	419 120 000
1833 Rana	68 626 000	57 586 000	50 807 000	68 810 000	65 065 000	65 760 000	51 369 000	63 220 000	71 212 000	65 513 000	59 816 000
1902 Tromsø	419 881 000	427 463 000	458 349 000	476 968 000	501 757 000	507 563 000	547 198 000	591 394 000	633 292 000	673 118 000	703 825 000
1903 Harstad	120 816 000	121 170 000	125 473 000	132 405 000	144 252 000	118 937 000	132 081 000	133 231 000	137 728 000	132 502 000	126 196 000
2012 Alta	47 910 000	54 387 000	57 425 000	63 154 000	62 741 000	69 855 000	61 414 000	65 204 000	70 934 000	85 229 000	91 318 000
0213 Ski	101 417 000	104 728 000	107 792 000	120 782 000	123 191 000	127 117 000	136 246 000	148 888 000	149 813 000	158 272 000	191 799 000

Utvalgsvarer i sentrum, 2018-kroner (KPI-justert)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
0301 Oslo	6 370 528 805	6 300 739 751	6 297 001 902	6 067 622 032	6 163 263 821	6 319 420 459	6 285 740 641	6 588 522 732	6 719 147 842	6 870 816 353	6 750 398 000
0220 Asker	633 219 832	610 973 268	599 183 648	625 605 098	641 835 361	660 645 439	647 093 745	634 756 796	637 848 201	634 782 180	604 735 000
0219 Bærum	2 090 179 886	2 230 857 531	2 236 173 125	2 240 881 282	2 267 625 257	2 252 316 888	2 224 514 157	2 158 543 184	2 052 334 270	2 022 340 197	2 023 664 000
0231 Skedsmo	796 748 623	741 613 958	720 010 219	738 822 101	769 215 174	724 511 011	700 368 082	676 052 860	723 138 911	691 239 572	626 595 000
0235 Ullensaker	370 562 936	464 771 933	526 441 481	710 919 267	758 503 314	752 363 821	815 909 859	855 634 804	841 744 834	889 497 520	948 906 000
0213 Ski	1 189 003 877	1 198 402 394	1 207 632 495	1 219 688 219	1 253 767 791	1 164 130 094	1 129 699 624	1 122 231 596	1 047 196 317	1 035 826 218	996 192 000

B.3 Detaljer fra kommunene

Tabellene under viser både det nominelle og prisjusterte tallgrunnlaget for figurene for omsetning av varer og tjenester i og utenfor sentrum, som er presentert i omtalen av byene i kapittel 5.

Bergen, kroner per innbygger

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Dagligvarer											
Sentrum	7 050	7 414	7 208	7 272	7 468	7 512	7 569	7 664	7 799	7 966	8 297
Utenom	28 397	29 571	30 083	30 887	31 817	32 445	33 437	34 264	35 161	35 881	36 391
Diverse tjenester											
Sentrum	5 360	5 570	5 853	6 153	6 567	6 561	6 954	7 218	7 350	7 494	7 555
Utenom	2 569	2 368	2 439	2 302	2 640	3 049	3 158	3 600	3 688	3 530	3 646
Plasskrevende varer											
Sentrum	1 574	1 388	1 304	1 314	1 091	1 108	1 209	1 568	1 742	1 789	1 654
Utenom	16 983	16 384	15 655	15 961	17 001	17 462	18 051	18 486	19 129	19 652	19 812
Utvalgsvarer											
Sentrum	12 114	12 052	12 107	12 027	11 945	11 522	11 343	11 116	10 647	10 290	10 614
Utenom	16 056	17 239	17 790	17 907	18 355	18 842	19 449	20 612	20 642	19 911	20 050

Bergen, 2018-kroner per innbygger (KPI-justert)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Dagligvarer											
Sentrum	8 684	8 940	8 483	8 449	8 621	8 491	8 381	8 308	8 160	8 185	8 297
Utenom	34 980	35 657	35 407	35 885	36 730	36 674	37 023	37 142	36 790	36 867	36 391
Diverse tjenester											
Sentrum	6 603	6 716	6 888	7 149	7 581	7 417	7 699	7 824	7 690	7 700	7 555
Utenom	3 164	2 855	2 871	2 675	3 048	3 447	3 497	3 903	3 859	3 627	3 646
Plasskrevende varer											
Sentrum	1 939	1 674	1 534	1 527	1 259	1 252	1 338	1 700	1 823	1 839	1 654
Utenom	20 920	19 756	18 425	18 545	19 627	19 738	19 987	20 039	20 015	20 192	19 812
Utvalgsvarer											
Sentrum	14 923	14 532	14 250	13 974	13 790	13 024	12 560	12 050	11 141	10 573	10 614
Utenom	19 778	20 786	20 939	20 805	21 189	21 297	21 535	22 344	21 598	20 458	20 050

Stavanger, kroner per innbygger

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Dagligvarer											
Sentrum	5 819	5 916	5 849	5 541	5 606	5 538	5 680	5 572	5 503	5 556	5 615
Utenom	25 770	27 272	27 188	27 635	28 549	29 447	30 353	31 371	31 944	32 527	32 738
Diverse tjenester											
Sentrum	6 474	6 247	6 277	7 120	7 358	7 484	8 019	8 046	8 122	8 126	8 588
Utenom	2 928	2 801	2 868	2 840	3 457	3 541	3 756	3 742	3 615	3 835	3 800
Plasskrevende varer											
Sentrum	3 036	2 688	2 686	2 297	2 581	2 642	2 702	2 629	2 335	2 370	2 105
Utenom	14 192	13 757	14 363	13 208	13 555	14 079	13 397	12 998	12 414	12 921	13 141
Utvalgsvarer											
Sentrum	11 821	11 758	11 426	11 540	11 285	11 089	11 140	10 652	10 788	9 912	10 101
Utenom	13 867	13 805	14 920	16 101	16 902	16 497	16 934	16 272	16 010	15 988	15 990

Stavanger, 2018-kroner per innbygger (KPI-justert)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Dagligvarer											
Sentrum	7 168	7 134	6 884	6 438	6 472	6 260	6 290	6 040	5 758	5 709	5 615
Utenom	31 744	32 884	32 000	32 107	32 958	33 285	33 609	34 006	33 424	33 421	32 738
Diverse tjenester											
Sentrum	7 975	7 532	7 387	8 272	8 494	8 459	8 879	8 722	8 498	8 350	8 588
Utenom	3 607	3 378	3 376	3 299	3 990	4 002	4 159	4 056	3 782	3 941	3 800
Plasskrevende varer											
Sentrum	3 740	3 241	3 161	2 668	2 980	2 986	2 992	2 850	2 443	2 435	2 105
Utenom	17 482	16 587	16 906	15 346	15 648	15 914	14 834	14 090	12 990	13 277	13 141
Utvalgsvarer											
Sentrum	14 562	14 177	13 449	13 408	13 028	12 535	12 335	11 547	11 288	10 184	10 101
Utenom	17 082	16 646	17 560	18 706	19 512	18 647	18 750	17 639	16 751	16 428	15 990

Sandnes, kroner per innbygger

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Dagligvarer											
Sentrum	10 494	10 909	11 234	8 825	10 988	10 985	10 854	10 726	9 966	9 711	9 566
Utenom	21 923	22 494	22 242	24 359	22 640	22 713	23 589	23 571	24 388	24 744	25 266
Diverse tjenester											
Sentrum	2 725	2 634	2 880	2 704	3 012	3 073	3 080	3 159	3 134	3 214	3 169
Utenom	2 926	3 316	3 135	3 116	3 171	4 140	3 344	3 444	3 600	3 606	3 565
Plasskrevende varer											
Sentrum	2 345	2 510	2 790	1 874	1 983	2 630	3 703	3 473	3 296	3 378	3 570
Utenom	26 687	27 072	28 379	29 193	28 631	28 458	28 022	28 053	27 193	28 436	28 529
Utvalgsvarer											
Sentrum	14 911	14 658	13 962	14 462	14 161	12 587	13 484	13 279	12 228	12 058	11 494
Utenom	22 438	22 047	22 114	21 633	23 457	23 673	23 115	23 378	21 956	21 064	20 262

Sandnes, 2018-kroner per innbygger (KPI-justert)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Dagligvarer											
Sentrum	12 926	13 154	13 222	10 254	12 685	12 417	12 019	11 627	10 428	9 978	9 566
Utenom	27 005	27 123	26 178	28 301	26 136	25 673	26 119	25 551	25 518	25 424	25 266
Diverse tjenester											
Sentrum	3 356	3 177	3 390	3 141	3 477	3 474	3 410	3 425	3 280	3 302	3 169
Utenom	3 604	3 998	3 689	3 620	3 661	4 680	3 703	3 733	3 767	3 705	3 565
Plasskrevende varer											
Sentrum	2 888	3 026	3 284	2 177	2 290	2 973	4 101	3 765	3 449	3 470	3 570
Utenom	32 874	32 643	33 401	33 918	33 052	32 167	31 027	30 410	28 453	29 218	28 529
Utvalgsvarer											
Sentrum	18 367	17 675	16 433	16 803	16 347	14 227	14 930	14 394	12 794	12 390	11 494
Utenom	27 640	26 584	26 028	25 134	27 080	26 758	25 595	25 342	22 973	21 643	20 262

Trondheim, kroner per innbygger

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Dagligvarer											
Sentrum	5 925	6 064	6 207	7 074	7 517	7 942	8 703	8 737	8 466	8 568	8 142
Utenom	28 798	29 981	29 748	29 393	30 030	29 865	30 575	30 873	31 621	32 448	33 318
Diverse tjenester											
Sentrum	7 172	7 317	7 875	8 310	9 367	10 088	10 346	11 417	11 975	12 409	11 625
Utenom	3 550	3 420	3 377	3 268	3 796	3 380	3 548	3 891	4 683	5 045	5 003
Plasskrevende varer											
Sentrum	1 684	1 511	1 634	1 781	1 592	1 597	1 597	1 548	1 516	1 511	1 466
Utenom	20 264	19 329	20 466	21 263	21 269	20 640	21 497	22 254	22 727	22 076	21 937
Utvalgsvarer											
Sentrum	14 759	15 095	15 497	15 950	16 044	14 994	14 735	14 475	14 357	13 919	13 468
Utenom	14 879	15 780	15 325	14 835	15 443	16 252	16 816	17 568	18 268	18 278	17 830

Trondheim, 2018-kroner per innbygger (KPI-justert)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Dagligvarer											
Sentrum	7 299	7 312	7 305	8 219	8 678	8 977	9 636	9 471	8 858	8 803	8 142
Utenom	35 474	36 151	35 013	34 150	34 668	33 757	33 855	33 467	33 086	33 340	33 318
Diverse tjenester											
Sentrum	8 835	8 823	9 268	9 655	10 813	11 403	11 455	12 376	12 530	12 750	11 625
Utenom	4 373	4 124	3 974	3 797	4 382	3 820	3 928	4 218	4 900	5 184	5 003
Plasskrevende varer											
Sentrum	2 075	1 821	1 923	2 070	1 838	1 806	1 768	1 678	1 586	1 553	1 466
Utenom	24 961	23 306	24 089	24 704	24 553	23 330	23 803	24 123	23 780	22 682	21 937
Utvalgsvarer											
Sentrum	18 180	18 201	18 239	18 532	18 522	16 948	16 316	15 691	15 023	14 302	13 468
Utenom	18 328	19 027	18 037	17 236	17 828	18 371	18 619	19 044	19 115	18 781	17 830

Drammen, kroner per innbygger

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Dagligvarer											
Sentrum	7 677	7 990	7 611	8 036	7 828	8 118	8 602	8 465	8 574	8 605	9 013
Utenom	25 576	25 666	24 809	25 510	25 832	25 688	26 219	27 170	27 453	28 168	28 540
Diverse tjenester											
Sentrum	5 779	6 101	6 170	6 533	6 888	6 973	7 091	7 304	7 621	7 924	7 849
Utenom	2 072	1 864	1 926	2 127	2 285	2 484	2 643	2 499	2 822	3 390	3 683
Plasskrevende varer											
Sentrum	1 475	1 310	1 162	1 396	1 365	1 441	1 557	934	916	963	558
Utenom	14 603	15 011	15 347	15 238	17 256	17 343	18 040	17 914	18 088	19 144	18 553
Utvalgsvarer											
Sentrum	14 960	14 112	13 858	14 327	13 162	12 964	13 191	13 166	12 553	12 108	11 511
Utenom	15 527	16 985	17 847	18 637	19 643	19 312	19 867	20 332	21 051	20 982	22 083

Drammen, 2018-kroner per innbygger (KPI-justert)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Dagligvarer											
Sentrum	9 457	9 635	8 958	9 336	9 036	9 176	9 524	9 176	8 972	8 841	9 013
Utenom	31 505	30 948	29 200	29 638	29 821	29 036	29 031	29 452	28 725	28 942	28 540
Diverse tjenester											
Sentrum	7 119	7 356	7 262	7 590	7 952	7 882	7 851	7 917	7 974	8 142	7 849
Utenom	2 552	2 248	2 267	2 471	2 638	2 808	2 926	2 709	2 953	3 483	3 683
Plasskrevende varer											
Sentrum	1 816	1 580	1 368	1 622	1 575	1 629	1 724	1 013	959	989	558
Utenom	17 988	18 100	18 063	17 704	19 921	19 603	19 975	19 419	18 926	19 670	18 553
Utvalgsvarer											
Sentrum	18 428	17 016	16 311	16 646	15 195	14 654	14 606	14 272	13 135	12 440	11 511
Utenom	19 126	20 480	21 006	21 653	22 677	21 829	21 998	22 040	22 027	21 559	22 083

Fredrikstad, 2018-kroner per innbygger (KPI-justert)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Dagligvarer											
Sentrum	5 504	5 216	4 499	4 684	5 156	5 222	5 304	5 428	5 569	5 464	5 317
Utenom	20 725	21 533	21 955	22 330	22 293	22 865	23 755	23 714	23 975	24 221	24 627
Diverse tjenester											
Sentrum	2 734	2 650	2 959	3 261	3 338	3 924	4 351	4 461	4 655	4 763	5 295
Utenom	1 319	1 404	1 327	1 358	1 541	1 328	1 471	1 946	2 300	2 308	2 528
Plasskrevende varer											
Sentrum	1 719	1 615	1 614	1 532	1 647	1 963	1 961	2 041	1 928	1 990	1 932
Utenom	17 801	16 377	17 388	18 026	18 767	19 391	21 405	20 448	20 733	21 365	21 201
Utvalgsvarer											
Sentrum	10 355	10 424	10 791	10 952	11 168	10 726	10 504	10 575	10 627	10 726	10 936
Utenom	10 675	10 706	10 758	9 948	10 046	11 001	11 766	12 399	12 603	13 396	13 548

Fredrikstad, 2018-kroner per innbygger (KPI-justert)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Dagligvarer											
Sentrum	6 780	6 289	5 296	5 442	5 952	5 903	5 873	5 884	5 827	5 614	5 317
Utenom	25 529	25 964	25 840	25 944	25 735	25 845	26 303	25 706	25 086	24 887	24 627
Diverse tjenester											
Sentrum	3 368	3 195	3 482	3 788	3 853	4 436	4 817	4 836	4 871	4 893	5 295
Utenom	1 624	1 693	1 561	1 578	1 779	1 501	1 629	2 109	2 407	2 371	2 528
Plasskrevende varer											
Sentrum	2 118	1 947	1 899	1 779	1 902	2 219	2 171	2 212	2 017	2 045	1 932
Utenom	21 928	19 747	20 465	20 943	21 665	21 919	23 701	22 165	21 693	21 952	21 201
Utvalgsvarer											
Sentrum	12 755	12 569	12 700	12 724	12 893	12 124	11 631	11 464	11 119	11 021	10 936
Utenom	13 150	12 910	12 662	11 558	11 598	12 434	13 028	13 441	13 187	13 764	13 548

Sarpsborg, kroner per innbygger

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Dagligvarer											
Sentrum	4 585	4 388	4 187	4 089	4 123	4 171	4 157	4 225	4 231	3 685	3 491
Utenom	20 520	20 738	21 144	21 291	21 828	21 164	21 630	22 266	22 968	23 598	24 771
Diverse tjenester											
Sentrum	2 175	2 228	2 151	2 010	2 194	2 237	2 244	2 310	2 351	2 112	2 515
Utenom	1 966	1 916	2 152	2 651	2 786	2 812	2 972	2 899	3 252	3 598	3 937
Plasskrevende varer											
Sentrum	1 248	1 229	1 331	1 454	1 917	1 810	1 721	1 290	1 341	1 216	1 391
Utenom	13 543	12 501	12 324	12 010	11 955	12 444	15 777	16 790	16 925	17 443	17 614
Utvalgsvarer											
Sentrum	9 431	8 554	8 381	8 243	7 959	7 602	7 571	8 015	8 346	8 075	7 760
Utenom	13 492	13 598	13 485	13 857	13 958	12 875	12 917	12 947	13 405	12 979	13 297

Sarpsborg, 2018-kroner per innbygger (KPI-justert)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Dagligvarer											
Sentrum	5 648	5 291	4 928	4 751	4 760	4 714	4 603	4 580	4 427	3 786	3 491
Utenom	25 276	25 006	24 886	24 737	25 199	23 922	23 950	24 136	24 032	24 246	24 771
Diverse tjenester											
Sentrum	2 680	2 687	2 532	2 335	2 533	2 528	2 485	2 504	2 459	2 170	2 515
Utenom	2 422	2 311	2 533	3 080	3 217	3 178	3 290	3 143	3 403	3 697	3 937
Plasskrevende varer											
Sentrum	1 537	1 482	1 566	1 689	2 213	2 045	1 906	1 398	1 403	1 250	1 391
Utenom	16 682	15 074	14 505	13 954	13 801	14 066	17 469	18 201	17 709	17 923	17 614
Utvalgsvarer											
Sentrum	11 617	10 315	9 864	9 577	9 188	8 593	8 383	8 688	8 732	8 297	7 760
Utenom	16 620	16 396	15 872	16 100	16 114	14 553	14 303	14 035	14 026	13 335	13 297

Skien, kroner per innbygger

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Dagligvarer											
Sentrum	6 187	6 123	6 077	6 000	5 921	5 665	5 577	5 496	5 519	5 702	5 697
Utenom	22 715	24 000	24 780	25 366	26 219	26 680	27 815	29 170	30 914	31 227	31 750
Diverse tjenester											
Sentrum	2 567	2 220	2 225	2 541	2 783	2 599	2 984	3 133	3 834	3 987	4 210
Utenom	2 067	2 145	2 318	2 192	2 131	2 067	2 387	2 238	2 485	2 552	2 239
Plasskrevende varer											
Sentrum	1 301	1 133	1 024	1 003	860	846	828	825	804	887	875
Utenom	15 898	14 544	17 456	18 042	18 863	18 841	20 866	21 993	22 202	23 069	22 827
Utvalgsvarer											
Sentrum	8 824	8 559	7 870	7 437	7 293	7 233	7 028	7 078	7 048	6 668	6 477
Utenom	14 712	15 774	16 790	17 170	18 033	17 700	18 607	19 505	21 394	22 827	23 002

Skien, 2018-kroner per innbygger (KPI-justert)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Dagligvarer											
Sentrum	7 622	7 383	7 152	6 971	6 835	6 404	6 175	5 958	5 775	5 859	5 697
Utenom	27 981	28 938	29 165	29 472	30 268	30 157	30 798	31 620	32 346	32 085	31 750
Diverse tjenester											
Sentrum	3 162	2 676	2 619	2 953	3 213	2 938	3 304	3 396	4 012	4 097	4 210
Utenom	2 546	2 586	2 729	2 546	2 460	2 337	2 643	2 426	2 600	2 622	2 239
Plasskrevende varer											
Sentrum	1 602	1 366	1 205	1 165	992	956	917	894	842	912	875
Utenom	19 583	17 537	20 545	20 962	21 776	21 296	23 104	23 840	23 231	23 703	22 827
Utvalgsvarer											
Sentrum	10 869	10 320	9 262	8 641	8 420	8 176	7 781	7 673	7 375	6 851	6 477
Utenom	18 122	19 020	19 761	19 949	20 817	20 007	20 602	21 143	22 385	23 455	23 002

Porsgrunn, kroner per innbygger

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Dagligvarer											
Sentrum	10 752	11 104	10 858	10 687	11 779	11 642	11 448	10 880	9 741	12 913	12 265
Utenom	18 720	19 861	20 554	21 941	22 229	22 239	23 608	23 867	25 086	23 283	24 129
Diverse tjenester											
Sentrum	3 671	4 063	3 814	4 177	4 066	4 038	4 138	4 506	4 042	3 943	3 787
Utenom	3 011	2 927	2 937	2 718	2 753	2 775	3 148	3 878	4 686	4 432	4 206
Plasskrevende varer											
Sentrum	9 781	10 559	9 728	8 971	8 661	8 265	8 651	9 150	8 927	9 189	8 520
Utenom	8 506	7 194	7 134	5 983	5 439	5 332	5 112	8 042	4 978	4 642	4 505
Utvalgsvarer											
Sentrum	21 582	20 786	21 126	20 426	18 646	16 953	17 118	17 396	16 778	16 739	15 882
Utenom	4 596	5 195	5 061	5 171	5 460	6 307	6 500	7 028	7 383	6 853	6 474

Porsgrunn, 2018-kroner per innbygger (KPI-justert)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Dagligvarer											
Sentrum	13 245	13 389	12 780	12 417	13 598	13 160	12 676	11 794	10 192	13 268	12 265
Utenom	23 059	23 948	24 191	25 492	25 661	25 138	26 140	25 872	26 248	23 923	24 129
Diverse tjenester											
Sentrum	4 522	4 899	4 489	4 853	4 693	4 564	4 582	4 885	4 230	4 051	3 787
Utenom	3 709	3 529	3 456	3 158	3 179	3 137	3 486	4 204	4 904	4 554	4 206
Plasskrevende varer											
Sentrum	12 048	12 731	11 450	10 423	9 998	9 343	9 579	9 919	9 340	9 441	8 520
Utenom	10 478	8 674	8 396	6 952	6 278	6 027	5 660	8 718	5 209	4 770	4 505
Utvalgsvarer											
Sentrum	26 585	25 063	24 865	23 731	21 525	19 163	18 953	18 857	17 555	17 200	15 882
Utenom	5 661	6 264	5 956	6 008	6 303	7 129	7 198	7 619	7 725	7 042	6 474

Kristiansand, kroner per innbygger

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Dagligvarer											
Sentrum	7 313	7 552	7 138	6 386	7 019	7 317	7 332	7 654	7 433	7 630	7 761
Utenom	25 598	27 096	27 674	29 364	29 135	29 686	30 171	30 468	31 470	31 684	32 056
Diverse tjenester											
Sentrum	6 499	6 279	6 163	6 363	6 890	6 957	6 780	6 861	6 491	7 448	6 847
Utenom	1 666	2 072	1 991	2 030	2 011	2 385	3 138	2 960	3 945	3 900	4 432
Plasskrevende varer											
Sentrum	2 199	2 225	2 189	2 356	2 421	1 911	1 837	1 894	1 933	2 052	2 085
Utenom	16 252	14 402	14 739	14 509	15 296	15 478	16 752	17 705	18 066	18 025	17 894
Utvalgsvarer											
Sentrum	17 106	16 901	16 895	16 608	15 931	15 473	15 254	14 933	14 462	13 726	13 742
Utenom	13 154	16 991	16 248	16 926	17 593	17 296	18 914	18 375	19 584	20 406	19 511

Kristiansand, 2018-kroner per innbygger (KPI-justert)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Dagligvarer											
Sentrum	9 008	9 106	8 402	7 419	8 103	8 271	8 119	8 297	7 778	7 839	7 761
Utenom	31 532	32 671	32 572	34 117	33 634	33 556	33 407	33 027	32 928	32 554	32 056
Diverse tjenester											
Sentrum	8 006	7 572	7 253	7 393	7 954	7 864	7 507	7 438	6 792	7 652	6 847
Utenom	2 052	2 498	2 343	2 358	2 321	2 696	3 474	3 209	4 127	4 007	4 432
Plasskrevende varer											
Sentrum	2 709	2 683	2 577	2 737	2 795	2 161	2 035	2 053	2 023	2 109	2 085
Utenom	20 019	17 365	17 348	16 857	17 658	17 495	18 549	19 193	18 904	18 520	17 894
Utvalgsvarer											
Sentrum	21 071	20 379	19 885	19 296	18 391	17 490	16 891	16 188	15 132	14 104	13 742
Utenom	16 204	20 487	19 124	19 666	20 310	19 551	20 943	19 918	20 491	20 966	19 511

Ålesund, kroner per innbygger

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Dagligvarer											
Sentrum	5 539	5 576	5 416	5 050	5 027	4 919	5 262	5 541	5 795	5 947	5 988
Utenom	34 068	35 208	35 253	36 272	37 474	37 991	38 081	38 683	40 182	40 201	41 012
Diverse tjenester											
Sentrum	4 181	4 313	4 269	4 170	4 231	4 515	4 519	4 424	4 604	4 703	4 857
Utenom	3 062	2 956	3 030	3 161	3 379	3 978	4 153	4 508	5 125	4 937	5 157
Plasskrevende varer											
Sentrum	1 227	1 247	1 021	962	973	1 035	987	1 013	1 011	1 036	902
Utenom	22 855	23 360	25 879	25 851	25 901	25 666	28 640	29 345	29 917	31 229	31 457
Utvalgsvarer											
Sentrum	14 785	14 717	15 060	14 844	13 904	12 074	11 740	11 969	11 475	11 011	11 215
Utenom	24 053	27 513	26 672	27 863	29 212	31 480	31 770	32 185	31 852	31 361	30 910

Ålesund, 2018-kroner per innbygger (KPI-justert)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Dagligvarer											
Sentrum	6 823	6 723	6 375	5 868	5 804	5 560	5 826	6 007	6 063	6 111	5 988
Utenom	41 966	42 453	41 493	42 142	43 260	42 943	42 165	41 932	42 044	41 306	41 012
Diverse tjenester											
Sentrum	5 150	5 201	5 025	4 844	4 884	5 104	5 004	4 796	4 818	4 832	4 857
Utenom	3 772	3 564	3 567	3 672	3 901	4 496	4 598	4 887	5 363	5 073	5 157
Plasskrevende varer											
Sentrum	1 511	1 504	1 202	1 117	1 123	1 170	1 093	1 098	1 058	1 065	902
Utenom	28 154	28 167	30 459	30 035	29 901	29 011	31 712	31 810	31 304	32 088	31 457
Utvalgsvarer											
Sentrum	18 213	17 745	17 726	17 246	16 051	13 647	12 999	12 975	12 007	11 314	11 215
Utenom	29 629	33 175	31 393	32 372	33 723	35 584	35 178	34 888	33 328	32 223	30 910

Tønsberg, kroner per innbygger

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Dagligvarer											
Sentrum	11 979	13 038	13 105	12 926	11 937	11 464	11 957	12 266	12 570	11 713	11 728
Utenom	22 512	22 512	22 760	23 848	25 773	26 481	27 800	27 947	29 607	30 263	31 011
Diverse tjenester											
Sentrum	6 573	6 518	6 321	7 279	8 061	8 665	8 938	9 534	9 847	9 625	9 771
Utenom	1 871	1 888	2 021	1 603	1 763	1 875	1 699	1 550	1 536	1 800	1 985
Plasskrevende varer											
Sentrum	5 098	4 494	4 502	5 774	5 697	5 910	6 361	6 456	4 948	5 072	4 650
Utenom	24 113	21 281	20 302	20 431	21 327	16 040	18 598	23 829	26 295	26 992	26 640
Utvalgsvarer											
Sentrum	29 564	28 992	28 360	27 778	27 936	29 417	30 186	30 546	30 847	27 712	27 304
Utenom	8 253	8 942	9 292	7 948	7 796	7 673	8 542	9 420	11 764	11 636	11 928

Tønsberg, 2018-kroner per innbygger (KPI-justert)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Dagligvarer											
Sentrum	14 756	15 721	15 425	15 017	13 781	12 959	13 239	13 296	13 152	12 035	11 728
Utenom	27 730	27 144	26 788	27 708	29 753	29 932	30 782	30 295	30 979	31 095	31 011
Diverse tjenester											
Sentrum	8 097	7 859	7 440	8 457	9 305	9 795	9 896	10 335	10 303	9 889	9 771
Utenom	2 305	2 276	2 379	1 862	2 035	2 119	1 881	1 680	1 607	1 849	1 985
Plasskrevende varer											
Sentrum	6 280	5 418	5 298	6 708	6 577	6 681	7 044	6 999	5 178	5 211	4 650
Utenom	29 703	25 660	23 895	23 738	24 620	18 131	20 593	25 831	27 514	27 734	26 640
Utvalgsvarer											
Sentrum	36 418	34 958	33 379	32 274	32 250	33 251	33 424	33 112	32 277	28 474	27 304
Utenom	10 166	10 782	10 937	9 234	9 000	8 673	9 458	10 212	12 309	11 956	11 928

Moss, kroner per innbygger

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Dagligvarer											
Sentrum	7 492	7 395	7 154	7 119	6 864	6 850	6 997	7 019	7 062	6 837	6 712
Utenom	21 285	21 967	22 486	23 144	21 778	21 870	22 648	26 314	25 850	26 412	27 036
Diverse tjenester											
Sentrum	3 127	3 254	3 022	3 408	2 973	3 286	3 383	3 116	3 017	3 000	3 402
Utenom	1 859	1 498	1 532	2 346	2 442	2 622	2 229	2 375	2 872	3 073	3 250
Plasskrevende varer											
Sentrum	2 822	2 452	2 203	1 937	1 914	2 017	2 108	2 086	2 185	2 343	2 246
Utenom	9 160	8 865	8 406	9 643	10 786	10 804	11 089	12 098	11 661	11 415	11 289
Utvalgsvarer											
Sentrum	17 491	16 136	14 869	14 499	14 864	14 223	14 071	14 118	14 020	13 063	12 717
Utenom	11 708	12 907	12 737	13 329	15 130	15 165	15 259	15 295	15 316	16 217	17 039

Moss, 2018-kroner per innbygger (KPI-justert)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Dagligvarer											
Sentrum	9 229	8 917	8 420	8 271	7 924	7 743	7 747	7 608	7 389	7 025	6 712
Utenom	26 220	26 488	26 465	26 889	25 141	24 720	25 077	28 524	27 047	27 138	27 036
Diverse tjenester											
Sentrum	3 852	3 924	3 557	3 960	3 433	3 714	3 746	3 378	3 157	3 082	3 402
Utenom	2 290	1 807	1 803	2 725	2 819	2 964	2 469	2 574	3 005	3 158	3 250
Plasskrevende varer											
Sentrum	3 476	2 956	2 593	2 250	2 210	2 280	2 334	2 261	2 286	2 407	2 246
Utenom	11 284	10 689	9 894	11 203	12 451	12 212	12 278	13 114	12 201	11 728	11 289
Utvalgsvarer											
Sentrum	21 546	19 457	17 501	16 846	17 160	16 077	15 580	15 304	14 670	13 422	12 717
Utenom	14 422	15 563	14 991	15 487	17 467	17 142	16 895	16 580	16 026	16 663	17 039

Haugesund, kroner per innbygger

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Dagligvarer											
Sentrum	10 492	10 389	10 475	10 520	10 554	11 050	11 103	11 144	10 459	10 438	9 977
Utenom	33 717	34 930	35 644	36 892	37 063	36 907	37 737	36 634	36 029	36 168	36 449
Diverse tjenester											
Sentrum	8 835	8 266	7 922	8 486	7 764	8 893	8 725	8 829	9 161	8 940	8 938
Utenom	1 856	1 512	1 335	1 143	1 725	1 626	1 738	1 854	1 952	1 733	1 621
Plasskrevende varer											
Sentrum	2 597	2 532	2 925	2 838	3 431	1 376	1 431	1 358	1 286	1 283	1 357
Utenom	33 233	30 033	32 859	32 729	34 472	37 327	37 631	37 426	36 270	36 053	36 442
Utvalgsvarer											
Sentrum	20 194	19 368	17 847	17 782	17 142	17 097	16 790	15 970	15 594	14 863	14 588
Utenom	22 372	25 188	24 005	23 679	25 439	25 967	26 182	26 503	25 914	25 873	25 515

Haugesund, 2018-kroner per innbygger (KPI-justert)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Dagligvarer											
Sentrum	12 924	12 527	12 329	12 222	12 184	12 491	12 294	12 081	10 944	10 725	9 977
Utenom	41 533	42 119	41 952	42 863	42 786	41 718	41 784	39 711	37 699	37 162	36 449
Diverse tjenester											
Sentrum	10 883	9 968	9 324	9 860	8 963	10 052	9 661	9 570	9 585	9 186	8 938
Utenom	2 286	1 823	1 571	1 328	1 992	1 838	1 924	2 009	2 043	1 781	1 621
Plasskrevende varer											
Sentrum	3 199	3 053	3 442	3 298	3 961	1 556	1 584	1 472	1 346	1 318	1 357
Utenom	40 937	36 213	38 675	38 026	39 796	42 193	41 667	40 570	37 951	37 044	36 442
Utvalgsvarer											
Sentrum	24 876	23 353	21 005	20 660	19 789	19 325	18 591	17 312	16 317	15 271	14 588
Utenom	27 558	30 372	28 254	27 511	29 367	29 352	28 990	28 729	27 115	26 584	25 515

Sandefjord, kroner per innbygger

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Dagligvarer											
Sentrum	6 721	7 671	7 570	7 657	7 664	7 419	7 531	7 444	7 459	5 582	5 593
Utenom	30 587	31 578	31 335	31 542	32 563	33 172	34 336	34 320	34 782	34 341	35 241
Diverse tjenester											
Sentrum	2 070	2 120	2 621	2 805	2 518	2 645	2 744	3 066	2 856	2 182	2 141
Utenom	3 633	3 073	2 489	3 572	4 346	3 581	4 073	3 972	4 566	4 148	4 475
Plasskrevende varer											
Sentrum	1 438	1 201	1 051	1 071	1 083	937	858	1 010	1 047	865	791
Utenom	12 739	11 518	11 839	12 022	12 814	14 459	16 974	18 069	19 340	19 492	19 348
Utvalgsvarer											
Sentrum	16 413	17 812	17 215	16 822	16 342	15 860	16 165	16 414	15 839	11 485	10 903
Utenom	7 934	6 688	6 815	6 714	6 905	7 567	8 653	6 516	7 719	9 320	9 497

Sandefjord, 2018-kroner per innbygger (KPI-justert)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Dagligvarer											
Sentrum	8 279	9 249	8 909	8 897	8 847	8 386	8 339	8 069	7 805	5 736	5 593
Utenom	37 678	38 076	36 880	36 646	37 591	37 496	38 018	37 203	36 394	35 285	35 241
Diverse tjenester											
Sentrum	2 550	2 556	3 085	3 259	2 907	2 990	3 038	3 323	2 988	2 242	2 141
Utenom	4 475	3 705	2 929	4 150	5 017	4 047	4 510	4 306	4 777	4 262	4 475
Plasskrevende varer											
Sentrum	1 771	1 449	1 237	1 244	1 250	1 059	950	1 095	1 095	889	791
Utenom	15 692	13 888	13 934	13 968	14 793	16 344	18 794	19 587	20 236	20 028	19 348
Utvalgsvarer											
Sentrum	20 218	21 477	20 262	19 545	18 865	17 928	17 898	17 793	16 573	11 801	10 903
Utenom	9 773	8 064	8 021	7 801	7 972	8 554	9 581	7 063	8 077	9 576	9 497

Arendal, kroner per innbygger

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Dagligvarer											
Sentrum	5 658	5 646	5 578	5 594	5 668	5 443	5 500	5 324	5 420	5 373	5 315
Utenom	29 744	31 008	31 390	31 545	32 186	33 312	34 001	34 090	35 176	35 505	36 762
Diverse tjenester											
Sentrum	3 893	3 588	3 667	4 079	4 460	4 536	4 071	4 153	4 423	4 670	5 456
Utenom	1 758	1 711	1 637	1 384	1 225	1 345	1 535	1 786	1 963	1 893	1 550
Plasskrevende varer											
Sentrum	1 299	1 186	1 229	1 582	1 647	1 288	1 438	1 404	1 428	1 372	1 297
Utenom	15 723	15 389	14 482	14 382	16 176	16 257	19 020	19 315	20 366	22 333	23 545
Utvalgsvarer											
Sentrum	14 205	14 411	14 167	14 345	14 720	13 475	12 303	11 838	11 814	11 322	10 930
Utenom	16 846	17 308	16 864	16 968	17 650	17 765	18 355	18 649	19 566	19 277	20 613

Arendal, 2018-kroner per innbygger (KPI-justert)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Dagligvarer											
Sentrum	6 970	6 808	6 566	6 500	6 544	6 152	6 090	5 771	5 671	5 521	5 315
Utenom	36 639	37 388	36 945	36 650	37 156	37 654	37 648	36 953	36 805	36 481	36 762
Diverse tjenester											
Sentrum	4 795	4 326	4 316	4 739	5 149	5 128	4 508	4 502	4 628	4 799	5 456
Utenom	2 166	2 063	1 927	1 608	1 414	1 521	1 700	1 937	2 054	1 945	1 550
Plasskrevende varer											
Sentrum	1 600	1 430	1 446	1 838	1 902	1 456	1 592	1 522	1 495	1 410	1 297
Utenom	19 368	18 556	17 045	16 710	18 674	18 375	21 060	20 937	21 310	22 947	23 545
Utvalgsvarer											
Sentrum	17 498	17 377	16 674	16 667	16 993	15 231	13 623	12 833	12 361	11 633	10 930
Utenom	20 751	20 870	19 849	19 714	20 376	20 081	20 324	20 216	20 473	19 807	20 613

Tromsø, kroner per innbygger

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Dagligvarer											
Sentrum	6 513	6 604	6 811	7 189	7 033	6 874	6 832	7 188	7 370	7 406	7 164
Utenom	29 073	29 946	30 596	31 882	32 882	34 024	35 169	36 375	38 292	39 454	40 312
Diverse tjenester											
Sentrum	6 431	6 427	6 810	6 990	7 260	7 214	7 643	8 137	8 619	9 030	9 305
Utenom	1 733	1 846	1 946	2 225	2 623	3 286	3 740	3 816	4 304	4 220	4 171
Plasskrevende varer											
Sentrum	2 739	2 358	1 542	1 594	1 654	1 637	1 782	1 742	1 569	1 578	1 495
Utenom	10 171	9 944	11 295	12 195	12 917	13 408	15 087	16 264	16 772	17 199	17 934
Utvalgsvarer											
Sentrum	16 134	15 850	15 989	16 320	15 288	13 214	12 392	11 937	11 719	11 578	11 144
Utenom	11 676	12 327	13 327	12 995	16 170	18 076	18 698	19 532	20 357	21 420	21 284

Tromsø, 2018-kroner per innbygger (KPI-justert)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Dagligvarer											
Sentrum	8 023	7 963	8 017	8 353	8 120	7 770	7 565	7 792	7 711	7 610	7 164
Utenom	35 812	36 108	36 011	37 042	37 960	38 459	38 941	39 430	40 066	40 538	40 312
Diverse tjenester											
Sentrum	7 922	7 749	8 015	8 121	8 381	8 154	8 463	8 820	9 018	9 278	9 305
Utenom	2 134	2 226	2 291	2 585	3 028	3 715	4 142	4 137	4 504	4 336	4 171
Plasskrevende varer											
Sentrum	3 374	2 843	1 815	1 852	1 909	1 850	1 973	1 888	1 641	1 621	1 495
Utenom	12 529	11 990	13 294	14 169	14 911	15 156	16 705	17 631	17 549	17 672	17 934
Utvalgsvarer											
Sentrum	19 875	19 112	18 819	18 961	17 649	14 936	13 721	12 940	12 262	11 896	11 144
Utenom	14 383	14 863	15 686	15 098	18 667	20 432	20 704	21 173	21 300	22 008	21 284

Hamar, kroner per innbygger

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Dagligvarer											
Sentrum	5 997	6 304	5 654	5 424	5 151	5 248	5 291	5 091	5 497	5 451	5 447
Utenom	29 582	30 996	32 286	32 653	31 595	31 830	32 192	33 485	35 049	34 702	34 903
Diverse tjenester											
Sentrum	4 139	4 161	4 331	4 620	4 865	5 334	5 938	7 451	8 123	7 712	7 283
Utenom	1 484	1 674	1 766	1 890	1 932	1 811	2 433	1 983	1 871	1 935	2 054
Plasskrevende varer											
Sentrum	2 284	2 507	1 592	2 183	1 589	1 367	1 693	2 451	3 002	3 126	3 049
Utenom	18 595	17 869	18 008	16 907	16 602	16 569	18 654	20 323	20 643	21 197	21 345
Utvalgsvarer											
Sentrum	16 704	17 217	16 852	16 858	16 924	15 642	17 328	24 714	27 100	28 236	27 939
Utenom	21 209	20 981	21 892	24 236	23 982	23 782	23 849	22 064	22 373	21 562	20 926

Hamar, 2018-kroner per innbygger (KPI-justert)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Dagligvarer											
Sentrum	7 387	7 601	6 655	6 302	5 947	5 932	5 858	5 519	5 752	5 601	5 447
Utenom	36 439	37 374	38 000	37 938	36 474	35 979	35 644	36 297	36 673	35 656	34 903
Diverse tjenester											
Sentrum	5 098	5 018	5 098	5 368	5 616	6 029	6 575	8 077	8 499	7 924	7 283
Utenom	1 828	2 019	2 078	2 196	2 230	2 047	2 694	2 150	1 957	1 988	2 054
Plasskrevende varer											
Sentrum	2 814	3 023	1 874	2 536	1 834	1 545	1 874	2 657	3 141	3 212	3 049
Utenom	22 905	21 546	21 195	19 643	19 165	18 728	20 655	22 030	21 600	21 780	21 345
Utvalgsvarer											
Sentrum	20 577	20 760	19 834	19 587	19 537	17 680	19 187	26 789	28 356	29 012	27 939
Utenom	26 125	25 298	25 767	28 158	27 685	26 882	26 407	23 918	23 410	22 155	20 926

Halden, kroner per innbygger

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Dagligvarer											
Sentrum	13 509	13 489	13 144	13 395	13 321	13 210	14 255	12 346	12 245	12 002	12 212
Utenom	11 186	11 642	11 867	11 833	12 000	12 253	12 038	14 470	15 145	15 727	15 978
Diverse tjenester											
Sentrum	3 423	4 231	4 272	3 944	3 526	3 516	3 613	4 184	4 167	4 435	4 594
Utenom	829	670	698	393	683	763	690	557	678	730	772
Plasskrevende varer											
Sentrum	7 733	6 850	7 124	5 737	5 954	6 867	6 913	6 305	7 784	8 227	8 470
Utenom	3 014	3 261	3 369	5 096	5 671	5 123	7 111	7 218	7 097	6 603	6 565
Utvalgsvarer											
Sentrum	16 149	15 506	14 974	14 711	14 184	14 299	14 782	15 287	15 346	15 670	15 019
Utenom	2 754	2 499	2 670	2 525	2 306	2 231	2 180	1 979	1 988	1 831	1 903

Halden, 2018-kroner per innbygger (KPI-justert)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Dagligvarer											
Sentrum	16 640	16 264	15 470	15 563	15 378	14 932	15 783	13 383	12 812	12 332	12 212
Utenom	13 779	14 038	13 968	13 748	13 853	13 850	13 329	15 685	15 846	16 160	15 978
Diverse tjenester											
Sentrum	4 217	5 102	5 028	4 582	4 071	3 974	4 000	4 535	4 360	4 557	4 594
Utenom	1 021	808	821	457	789	862	764	604	709	750	772
Plasskrevende varer											
Sentrum	9 526	8 260	8 385	6 666	6 873	7 762	7 655	6 835	8 144	8 453	8 470
Utenom	3 713	3 932	3 966	5 921	6 547	5 791	7 874	7 824	7 426	6 785	6 565
Utvalgsvarer											
Sentrum	19 892	18 696	17 625	17 091	16 375	16 163	16 368	16 571	16 057	16 100	15 019
Utenom	3 392	3 013	3 142	2 933	2 662	2 522	2 413	2 145	2 080	1 881	1 903

Larvik, kroner per innbygger

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Dagligvarer											
Sentrum	5 470	5 542	5 286	5 217	3 508	3 747	3 824	3 731	3 507	3 404	4 716
Utenom	24 817	26 086	26 034	26 885	29 350	30 309	31 463	32 107	34 159	34 374	36 386
Diverse tjenester											
Sentrum	1 182	1 333	1 446	1 473	1 661	1 666	1 735	2 827	2 062	2 285	2 320
Utenom	2 827	2 651	2 498	2 788	3 051	3 302	3 396	3 496	3 816	3 721	4 173
Plasskrevende varer											
Sentrum	3 521	3 067	2 897	3 048	3 302	1 813	1 621	1 408	959	861	840
Utenom	13 040	12 657	11 824	12 294	14 317	14 516	13 047	14 339	15 576	16 001	15 956
Utvalgsvarer											
Sentrum	7 508	7 443	7 537	8 312	8 483	8 052	7 442	7 517	7 292	6 770	6 838
Utenom	13 032	12 825	13 033	12 427	12 488	13 560	12 902	13 609	14 074	13 525	13 228

Larvik, 2018-kroner per innbygger (KPI-justert)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Dagligvarer											
Sentrum	6 739	6 683	6 222	6 061	4 049	4 235	4 235	4 044	3 669	3 497	4 716
Utenom	30 570	31 454	30 641	31 237	33 883	34 260	34 838	34 804	35 742	35 319	36 386
Diverse tjenester											
Sentrum	1 456	1 607	1 702	1 712	1 917	1 883	1 921	3 064	2 158	2 347	2 320
Utenom	3 482	3 197	2 940	3 240	3 522	3 733	3 760	3 790	3 993	3 824	4 173
Plasskrevende varer											
Sentrum	4 337	3 698	3 409	3 541	3 811	2 049	1 795	1 526	1 003	884	840
Utenom	16 062	15 262	13 917	14 283	16 528	16 408	14 446	15 544	16 298	16 441	15 956
Utvalgsvarer											
Sentrum	9 248	8 975	8 871	9 657	9 793	9 101	8 241	8 149	7 630	6 956	6 838
Utenom	16 053	15 464	15 340	14 438	14 416	15 328	14 286	14 752	14 726	13 896	13 228

Kongsberg, kroner per innbygger

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Dagligvarer											
Sentrum	12 026	12 706	14 322	14 253	17 514	17 853	17 917	17 367	17 823	17 426	17 214
Utenom	21 043	21 210	20 115	21 714	18 511	18 659	19 296	20 873	21 630	23 107	24 174
Diverse tjenester											
Sentrum	3 965	3 571	3 564	3 776	3 806	3 937	4 163	4 005	3 967	3 988	4 092
Utenom	854	787	985	836	959	681	804	1 023	1 214	1 314	1 558
Plasskrevende varer											
Sentrum	2 481	2 235	3 221	3 549	3 457	4 281	5 087	8 184	8 279	8 440	8 570
Utenom	7 225	7 005	7 126	6 444	7 436	6 974	7 104	7 983	7 832	8 158	8 311
Utvalgsvarer											
Sentrum	26 375	25 876	25 426	25 291	24 888	22 675	23 177	20 908	21 471	20 546	20 214
Utenom	4 326	4 349	3 994	2 994	3 122	4 455	4 417	3 533	3 750	3 393	3 571

Kongsberg, 2018-kroner per innbygger (KPI-justert)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Dagligvarer											
Sentrum	14 814	15 321	16 857	16 560	20 218	20 180	19 839	18 825	18 649	17 905	17 214
Utenom	25 921	25 574	23 675	25 228	21 369	21 091	21 365	22 626	22 632	23 742	24 174
Diverse tjenester											
Sentrum	4 884	4 305	4 195	4 387	4 394	4 450	4 609	4 341	4 151	4 097	4 092
Utenom	1 052	949	1 159	971	1 108	770	891	1 109	1 270	1 350	1 558
Plasskrevende varer											
Sentrum	3 056	2 695	3 791	4 123	3 991	4 839	5 632	8 872	8 663	8 672	8 570
Utenom	8 900	8 447	8 387	7 487	8 584	7 883	7 865	8 653	8 195	8 382	8 311
Utvalgsvarer											
Sentrum	32 490	31 200	29 926	29 384	28 731	25 631	25 663	22 664	22 466	21 111	20 214
Utenom	5 329	5 244	4 701	3 479	3 604	5 035	4 891	3 830	3 924	3 486	3 571

Harstad, kroner per innbygger

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Dagligvarer											
Sentrum	15 009	15 037	14 675	7 038	6 702	6 398	6 381	6 495	7 058	7 063	7 044
Utenom	18 097	20 633	21 782	30 571	31 227	32 029	32 537	33 593	34 352	34 323	35 276
Diverse tjenester											
Sentrum	5 228	5 240	5 395	5 653	6 102	4 905	5 415	5 412	5 591	5 346	5 095
Utenom	1 388	1 279	1 154	1 489	1 249	2 190	2 396	2 400	2 552	4 043	3 939
Plasskrevende varer											
Sentrum	9 836	9 521	9 802	10 806	10 567	11 263	11 565	10 207	5 778	5 713	5 733
Utenom	18 838	16 291	17 902	17 134	15 230	14 954	17 251	17 624	21 318	21 044	21 113
Utvalgsvarer											
Sentrum	14 344	14 278	14 694	12 241	11 781	12 246	12 652	12 496	12 661	9 890	8 460
Utenom	9 361	10 418	10 729	12 421	12 954	11 791	12 002	12 044	14 701	18 791	19 326

Harstad, 2018-kroner per innbygger (KPI-justert)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Dagligvarer											
Sentrum	18 488	18 131	17 272	8 177	7 737	7 231	7 066	7 040	7 385	7 257	7 044
Utenom	22 292	24 879	25 637	35 519	36 049	36 204	36 026	36 415	35 943	35 267	35 276
Diverse tjenester											
Sentrum	6 440	6 318	6 350	6 568	7 044	5 544	5 996	5 867	5 850	5 493	5 095
Utenom	1 710	1 542	1 358	1 730	1 442	2 476	2 653	2 601	2 670	4 154	3 939
Plasskrevende varer											
Sentrum	12 116	11 480	11 537	12 555	12 198	12 731	12 805	11 065	6 046	5 871	5 733
Utenom	23 205	19 643	21 071	19 907	17 582	16 903	19 102	19 104	22 305	21 623	21 113
Utvalgsvarer											
Sentrum	17 669	17 216	17 295	14 222	13 601	13 842	14 009	13 546	13 247	10 162	8 460
Utenom	11 531	12 561	12 628	14 431	14 955	13 328	13 290	13 056	15 382	19 308	19 326

Molde, kroner per innbygger

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Dagligvarer											
Sentrum	4 328	4 439	4 555	5 062	4 993	5 473	5 450	5 657	5 650	5 423	5 242
Utenom	34 679	38 792	39 229	38 958	38 414	38 673	39 559	39 860	41 160	41 376	41 686
Diverse tjenester											
Sentrum	3 159	3 321	3 518	3 471	4 126	3 893	3 913	4 267	4 384	4 156	4 039
Utenom	425	453	448	677	660	1 521	1 657	2 684	2 866	2 415	1 892
Plasskrevende varer											
Sentrum	807	857	873	727	627	594	610	501	693	700	623
Utenom	20 994	21 302	23 659	24 855	25 957	25 048	28 101	22 954	22 810	21 378	19 647
Utvalgsvarer											
Sentrum	20 888	19 406	17 808	14 953	14 323	14 050	13 922	14 400	14 510	13 809	12 545
Utenom	15 778	17 669	18 297	20 623	20 322	20 199	20 860	20 546	21 962	20 044	20 117

Molde, 2018-kroner per innbygger (KPI-justert)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Dagligvarer											
Sentrum	5 331	5 353	5 361	5 881	5 764	6 186	6 035	6 133	5 912	5 573	5 242
Utenom	42 718	46 774	46 171	45 264	44 346	43 714	43 802	43 209	43 067	42 514	41 686
Diverse tjenester											
Sentrum	3 892	4 004	4 140	4 033	4 763	4 400	4 333	4 626	4 587	4 270	4 039
Utenom	523	546	527	787	762	1 720	1 835	2 910	2 999	2 481	1 892
Plasskrevende varer											
Sentrum	994	1 034	1 028	845	724	672	675	544	726	719	623
Utenom	25 861	25 686	27 846	28 878	29 965	28 313	31 115	24 882	23 867	21 966	19 647
Utvalgsvarer											
Sentrum	25 731	23 399	20 960	17 373	16 535	15 882	15 415	15 609	15 183	14 189	12 545
Utenom	19 436	21 305	21 535	23 961	23 460	22 832	23 097	22 272	22 979	20 595	20 117

Gjøvik, kroner per innbygger

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Dagligvarer											
Sentrum	11 896	11 952	11 425	13 289	13 668	12 676	12 359	12 272	12 498	12 614	12 650
Utenom	20 802	21 583	21 866	21 038	21 714	24 092	25 801	26 037	26 420	26 445	27 140
Diverse tjenester											
Sentrum	3 996	4 184	4 889	5 254	5 567	6 652	7 111	6 689	7 494	8 095	6 855
Utenom	295	295	354	421	290	249	344	504	884	737	769
Plasskrevende varer											
Sentrum	5 393	5 101	5 152	5 802	5 977	5 539	5 435	4 818	5 467	5 331	5 277
Utenom	11 701	11 557	12 184	11 902	13 011	14 533	17 084	17 566	18 063	18 548	18 407
Utvalgsvarer											
Sentrum	24 177	25 091	25 884	27 355	28 761	27 499	27 892	28 058	27 684	27 298	25 671
Utenom	6 598	7 021	6 937	5 098	4 791	5 574	5 415	5 620	5 935	6 069	8 196

Gjøvik, 2018-kroner per innbygger (KPI-justert)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Dagligvarer											
Sentrum	14 654	14 412	13 447	15 440	15 779	14 329	13 685	13 303	13 077	12 961	12 650
Utenom	25 624	26 024	25 736	24 443	25 068	27 232	28 568	28 224	27 644	27 171	27 140
Diverse tjenester											
Sentrum	4 922	5 045	5 754	6 104	6 427	7 519	7 874	7 251	7 841	8 317	6 855
Utenom	363	355	417	489	335	282	380	546	925	757	769
Plasskrevende varer											
Sentrum	6 643	6 151	6 064	6 741	6 901	6 261	6 017	5 223	5 720	5 478	5 277
Utenom	14 413	13 935	14 340	13 828	15 020	16 427	18 917	19 042	18 900	19 058	18 407
Utvalgsvarer											
Sentrum	29 782	30 254	30 466	31 783	33 202	31 084	30 884	30 415	28 966	28 049	25 671
Utenom	8 128	8 465	8 165	5 923	5 530	6 301	5 995	6 092	6 210	6 236	8 196

Lillehammer, kroner per innbygger

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Dagligvarer											
Sentrum	11 793	11 953	12 022	12 147	12 084	12 323	12 470	12 241	11 567	11 201	10 757
Utenom	24 837	26 509	26 610	26 763	27 708	28 634	29 881	31 971	32 233	34 321	35 796
Diverse tjenester											
Sentrum	5 471	5 491	5 117	5 774	6 668	7 148	6 809	7 694	7 355	7 894	8 186
Utenom	4 221	4 224	4 100	4 310	4 171	4 306	5 406	5 080	4 885	4 993	6 633
Plasskrevende varer											
Sentrum	2 324	2 234	2 263	2 191	1 828	1 891	1 862	1 888	1 849	1 743	1 676
Utenom	17 589	17 851	18 117	18 850	18 580	18 639	21 214	20 467	22 820	23 622	24 340
Utvalgsvarer											
Sentrum	20 314	20 128	20 484	20 377	21 556	20 825	21 019	21 434	21 069	20 427	21 091
Utenom	14 649	14 187	14 498	16 265	16 289	16 579	17 717	18 507	19 650	18 879	18 122

Lillehammer, 2018-kroner per innbygger (KPI-justert)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Dagligvarer											
Sentrum	14 527	14 413	14 149	14 112	13 950	13 929	13 807	13 269	12 103	11 509	10 757
Utenom	30 595	31 964	31 319	31 095	31 987	32 366	33 085	34 656	33 726	35 264	35 796
Diverse tjenester											
Sentrum	6 739	6 621	6 022	6 709	7 698	8 079	7 539	8 340	7 696	8 111	8 186
Utenom	5 200	5 093	4 825	5 007	4 815	4 868	5 985	5 507	5 112	5 130	6 633
Plasskrevende varer											
Sentrum	2 863	2 694	2 664	2 545	2 111	2 138	2 062	2 047	1 934	1 791	1 676
Utenom	21 666	21 524	21 324	21 900	21 449	21 068	23 489	22 186	23 877	24 271	24 340
Utvalgsvarer											
Sentrum	25 023	24 271	24 109	23 675	24 885	23 540	23 273	23 234	22 045	20 988	21 091
Utenom	18 044	17 107	17 064	18 897	18 804	18 740	19 617	20 061	20 561	19 398	18 122

Horten, kroner per innbygger

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Dagligvarer											
Sentrum	6 968	6 575	7 355	6 421	7 319	7 840	7 802	7 842	7 080	6 953	6 947
Utenom	23 944	24 929	24 568	25 946	25 994	25 999	27 031	27 629	29 967	30 456	31 236
Diverse tjenester											
Sentrum	1 983	2 128	1 883	2 179	2 392	2 344	2 320	2 709	2 527	2 663	2 666
Utenom	1 719	1 929	2 286	1 762	2 033	2 001	2 437	2 459	2 730	2 579	2 929
Plasskrevende varer											
Sentrum	2 907	2 565	2 536	1 951	1 932	1 936	1 894	1 929	1 912	1 869	1 767
Utenom	6 050	6 508	7 892	8 855	9 703	8 893	9 078	9 337	9 323	9 778	9 520
Utvalgsvarer											
Sentrum	13 501	13 296	12 260	11 641	11 760	11 936	12 183	12 281	12 471	12 094	11 762
Utenom	2 571	2 673	3 585	3 523	3 502	3 414	3 728	4 109	3 807	4 151	3 455

Horten, 2018-kroner per innbygger (KPI-justert)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Dagligvarer											
Sentrum	8 583	7 928	8 657	7 460	8 449	8 862	8 639	8 501	7 408	7 145	6 947
Utenom	29 495	30 059	28 917	30 146	30 008	29 388	29 930	29 950	31 355	31 293	31 236
Diverse tjenester											
Sentrum	2 442	2 566	2 216	2 531	2 762	2 650	2 569	2 936	2 644	2 736	2 666
Utenom	2 118	2 326	2 691	2 047	2 347	2 262	2 698	2 666	2 856	2 650	2 929
Plasskrevende varer											
Sentrum	3 581	3 093	2 985	2 267	2 231	2 188	2 097	2 091	2 001	1 920	1 767
Utenom	7 453	7 847	9 289	10 288	11 202	10 052	10 052	10 121	9 755	10 047	9 520
Utvalgsvarer											
Sentrum	16 631	16 032	14 430	13 524	13 576	13 492	13 489	13 312	13 049	12 426	11 762
Utenom	3 167	3 223	4 219	4 093	4 043	3 859	4 127	4 455	3 984	4 266	3 455

Ski, kroner per innbygger

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Dagligvarer											
Sentrum	15 730	15 781	16 117	16 248	16 996	16 574	16 181	15 956	14 988	14 093	15 356
Utenom	13 016	14 372	14 234	14 337	15 083	16 019	16 910	16 412	16 899	19 340	18 820
Diverse tjenester											
Sentrum	3 691	3 781	3 847	4 225	4 252	4 337	4 612	5 000	4 951	5 156	6 211
Utenom	195	171	223	179	169	146	247	244	385	476	515
Plasskrevende varer											
Sentrum	8 282	6 831	6 410	7 070	7 537	7 617	8 054	7 840	7 971	9 652	12 024
Utenom	6 321	9 201	9 103	8 800	10 224	11 130	8 787	7 942	7 439	5 895	3 797
Utvalgsvarer											
Sentrum	35 127	35 881	36 614	36 723	37 489	35 141	34 536	34 770	33 073	32 840	32 260
Utenom	5 335	6 886	7 845	7 764	7 698	8 601	9 288	7 076	8 169	9 246	9 989

Ski, 2018-kroner per innbygger (KPI-justert)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Dagligvarer											
Sentrum	19 377	19 029	18 970	18 877	19 620	18 734	17 917	17 297	15 683	14 481	15 356
Utenom	16 033	17 330	16 753	16 658	17 412	18 107	18 724	17 791	17 682	19 872	18 820
Diverse tjenester											
Sentrum	4 546	4 559	4 527	4 909	4 909	4 903	5 107	5 420	5 180	5 297	6 211
Utenom	241	206	263	208	195	165	274	264	403	489	515
Plasskrevende varer											
Sentrum	10 202	8 237	7 545	8 215	8 701	8 610	8 917	8 499	8 340	9 917	12 024
Utenom	7 786	11 094	10 714	10 224	11 802	12 581	9 730	8 609	7 784	6 057	3 797
Utvalgsvarer											
Sentrum	43 270	43 265	43 094	42 666	43 278	39 722	38 240	37 690	34 605	33 742	32 260
Utenom	6 572	8 303	9 233	9 021	8 886	9 723	10 284	7 671	8 547	9 500	9 989

Rana, kroner per innbygger

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Dagligvarer											
Sentrum	3 370	3 350	3 646	3 965	3 134	2 636	2 678	2 605	2 740	2 535	2 422
Utenom	29 293	30 682	31 289	32 133	33 378	34 700	35 265	35 198	36 307	37 103	37 149
Diverse tjenester											
Sentrum	2 735	2 278	2 010	2 699	2 536	2 554	1 980	2 424	2 735	2 510	2 280
Utenom	1 526	1 455	1 783	1 571	1 968	2 536	2 793	3 214	3 126	3 207	3 275
Plasskrevende varer											
Sentrum	2 039	1 794	1 494	1 458	1 328	729	822	675	794	815	741
Utenom	12 555	13 109	15 260	15 340	17 237	22 927	23 003	22 025	23 382	24 635	26 315
Utvalgsvarer											
Sentrum	15 889	16 158	15 803	16 914	16 776	16 123	15 994	16 227	15 415	15 577	15 545
Utenom	9 558	9 589	9 684	8 356	8 878	6 874	8 703	9 078	9 817	9 608	9 670

Rana, 2018-kroner per innbygger (KPI-justert)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Dagligvarer											
Sentrum	4 151	4 039	4 292	4 607	3 617	2 980	2 965	2 824	2 867	2 605	2 422
Utenom	36 084	36 996	36 827	37 333	38 533	39 223	39 047	38 155	37 989	38 123	37 149
Diverse tjenester											
Sentrum	3 369	2 747	2 365	3 135	2 928	2 886	2 192	2 628	2 862	2 579	2 280
Utenom	1 879	1 754	2 099	1 825	2 272	2 867	3 092	3 484	3 271	3 295	3 275
Plasskrevende varer											
Sentrum	2 512	2 163	1 758	1 694	1 533	824	910	731	830	838	741
Utenom	15 465	15 806	17 961	17 822	19 898	25 916	25 470	23 875	24 466	25 312	26 315
Utvalgsvarer											
Sentrum	19 572	19 483	18 600	19 651	19 367	18 225	17 709	17 590	16 129	16 006	15 545
Utenom	11 774	11 563	11 398	9 709	10 249	7 771	9 637	9 840	10 271	9 872	9 670

Jessheim (Ullensaker), kroner per innbygger

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Dagligvarer											
Sentrum	2 840	3 026	3 168	10 004	10 298	10 212	11 208	9 379	9 339	9 223	8 679
Utenom	87 500	85 095	87 319	85 859	89 899	93 376	95 945	99 713	103 773	108 931	105 224
Diverse tjenester											
Sentrum	3 273	3 273	3 226	3 530	4 429	5 185	6 055	5 155	8 581	7 093	6 687
Utenom	30 430	28 845	29 414	31 369	30 310	32 373	32 115	35 277	30 853	31 312	39 930
Plasskrevende varer											
Sentrum	2 819	4 711	4 589	6 112	5 995	6 339	6 308	6 121	5 236	4 744	5 495
Utenom	16 846	17 517	18 785	15 090	14 907	16 629	16 455	18 134	22 463	26 003	26 433
Utvalgsvarer											
Sentrum	11 169	13 699	15 377	20 341	21 165	20 969	22 717	23 697	23 530	24 662	25 943
Utenom	58 751	58 797	54 832	54 967	54 057	56 130	53 858	52 423	52 361	52 176	49 992

Jessheim (Ullensaker), 2018-kroner per innbygger (KPI-justert)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Dagligvarer											
Sentrum	3 498	3 649	3 729	11 623	11 888	11 543	12 410	10 167	9 771	9 476	8 679
Utenom	107 784	102 606	102 773	99 755	103 781	105 547	106 235	108 089	108 581	111 926	105 224
Diverse tjenester											
Sentrum	4 032	3 946	3 797	4 101	5 113	5 860	6 704	5 588	8 978	7 288	6 687
Utenom	37 485	34 781	34 620	36 445	34 991	36 593	35 559	38 240	32 283	32 173	39 930
Plasskrevende varer											
Sentrum	3 473	5 681	5 401	7 101	6 921	7 165	6 985	6 635	5 479	4 874	5 495
Utenom	20 751	21 122	22 110	17 532	17 209	18 796	18 219	19 657	23 504	26 718	26 433
Utvalgsvarer											
Sentrum	13 758	16 518	18 098	23 633	24 433	23 702	25 153	25 687	24 620	25 340	25 943
Utenom	72 371	70 896	64 536	63 863	62 404	63 446	59 635	56 826	54 787	53 610	49 992

Kristiansund, kroner per innbygger

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Dagligvarer											
Sentrum	12 627	12 768	12 859	13 097	12 699	13 420	13 868	14 237	14 636	15 171	15 596
Utenom	23 602	25 278	25 840	26 448	26 944	26 612	27 484	27 391	28 000	28 060	27 907
Diverse tjenester											
Sentrum	3 453	3 538	3 531	3 183	3 684	4 390	5 101	5 207	4 892	6 072	5 895
Utenom	1 911	1 902	2 162	2 400	2 485	1 858	1 921	2 004	2 439	2 191	2 628
Plasskrevende varer											
Sentrum	716	889	718	661	772	868	952	995	947	1 100	1 088
Utenom	18 302	16 847	16 668	17 704	18 809	20 887	22 460	21 187	23 230	22 056	22 284
Utvalgsvarer											
Sentrum	13 205	13 164	12 946	13 603	13 298	12 791	12 824	12 730	12 437	12 201	11 951
Utenom	10 801	11 578	11 545	10 843	12 865	13 640	13 771	14 381	14 185	14 034	14 331

Kristiansund, 2018-kroner per innbygger (KPI-justert)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Dagligvarer											
Sentrum	15 554	15 396	15 135	15 216	14 660	15 170	15 356	15 433	15 315	15 588	15 596
Utenom	29 074	30 480	30 413	30 728	31 105	30 081	30 432	29 692	29 297	28 831	27 907
Diverse tjenester											
Sentrum	4 254	4 266	4 156	3 698	4 253	4 962	5 649	5 645	5 118	6 239	5 895
Utenom	2 354	2 293	2 544	2 788	2 868	2 100	2 127	2 173	2 552	2 251	2 628
Plasskrevende varer											
Sentrum	882	1 072	845	768	891	981	1 054	1 078	991	1 131	1 088
Utenom	22 544	20 313	19 618	20 570	21 714	23 609	24 869	22 967	24 306	22 662	22 284
Utvalgsvarer											
Sentrum	16 266	15 873	15 237	15 804	15 351	14 458	14 200	13 799	13 013	12 537	11 951
Utenom	13 305	13 961	13 588	12 597	14 852	15 418	15 248	15 589	14 842	14 420	14 331

Hønefoss (Ringerike), kroner per innbygger

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Dagligvarer											
Sentrum	10 574	10 901	10 712	11 031	10 620	10 421	10 140	9 332	9 706	8 594	9 684
Utenom	20 663	21 953	22 041	22 332	24 715	25 617	27 420	28 824	29 337	30 668	30 847
Diverse tjenester											
Sentrum	3 010	3 081	3 080	3 234	3 333	3 660	3 651	4 096	4 001	4 215	4 039
Utenom	1 809	1 662	1 368	1 378	1 146	959	913	1 098	1 260	1 317	1 348
Plasskrevende varer											
Sentrum	1 761	4 423	4 839	5 255	5 415	5 501	6 094	5 699	2 185	2 160	2 039
Utenom	13 243	12 733	12 432	12 560	14 210	14 438	15 785	16 104	21 682	21 920	22 489
Utvalgsvarer											
Sentrum	18 355	19 329	18 755	17 765	17 427	17 399	17 930	18 637	18 530	18 148	17 283
Utenom	5 097	5 788	6 107	6 314	5 808	6 103	5 631	6 404	6 550	7 279	8 007

Hønefoss (Ringerike), 2018-kroner per innbygger (KPI-justert)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Dagligvarer											
Sentrum	13 026	13 144	12 608	12 817	12 260	11 780	11 228	10 116	10 156	8 831	9 684
Utenom	25 453	26 470	25 942	25 946	28 531	28 956	30 361	31 245	30 696	31 511	30 847
Diverse tjenester											
Sentrum	3 708	3 716	3 625	3 757	3 847	4 137	4 043	4 440	4 186	4 331	4 039
Utenom	2 228	2 004	1 610	1 601	1 323	1 084	1 011	1 190	1 319	1 354	1 348
Plasskrevende varer											
Sentrum	2 170	5 333	5 696	6 106	6 251	6 218	6 748	6 178	2 287	2 219	2 039
Utenom	16 314	15 354	14 633	14 593	16 404	16 320	17 478	17 457	22 686	22 523	22 489
Utvalgsvarer											
Sentrum	22 610	23 307	22 075	20 641	20 118	19 667	19 853	20 203	19 389	18 647	17 283
Utenom	6 279	6 979	7 188	7 336	6 705	6 898	6 235	6 942	6 854	7 479	8 007

Steinkjer, kroner per innbygger

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Dagligvarer											
Sentrum	447	415	373	500	515	536	553	570	598	200	215
Utenom	32 447	34 338	35 345	36 314	37 400	38 894	40 175	41 390	43 400	43 554	44 286
Diverse tjenester											
Sentrum	585	479	566	644	640	678	791	873	903	1 893	1 093
Utenom	3 717	4 117	4 334	4 428	4 616	4 855	4 907	5 707	6 213	7 028	7 821
Plasskrevende varer											
Sentrum	271	309	323	327	351	362	425	358	374	369	290
Utenom	19 671	22 408	23 417	23 717	25 478	26 310	30 875	25 995	27 168	26 809	28 709
Utvalgsvarer											
Sentrum	3 450	3 255	3 058	3 099	3 167	2 950	2 959	3 454	3 487	3 631	3 620
Utenom	19 815	22 744	25 615	25 816	26 824	29 518	29 769	30 040	30 695	29 203	28 974

Steinkjer, 2018-kroner per innbygger (KPI-justert)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Dagligvarer											
Sentrum	551	500	439	581	595	606	613	618	626	205	215
Utenom	39 969	41 404	41 600	42 191	43 176	43 964	44 484	44 867	45 411	44 751	44 286
Diverse tjenester											
Sentrum	721	578	666	748	739	767	876	946	945	1 945	1 093
Utenom	4 578	4 964	5 101	5 145	5 328	5 488	5 433	6 187	6 501	7 221	7 821
Plasskrevende varer											
Sentrum	334	372	380	380	405	410	471	388	392	380	290
Utenom	24 231	27 019	27 561	27 555	29 412	29 740	34 187	28 178	28 427	27 546	28 709
Utvalgsvarer											
Sentrum	4 250	3 925	3 599	3 601	3 656	3 334	3 277	3 744	3 648	3 731	3 620
Utenom	24 409	27 424	30 149	29 994	30 966	33 365	32 961	32 563	32 117	30 006	28 974

Alta, kroner per innbygger

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Dagligvarer											
Sentrum	7 491	7 711	7 454	10 909	11 895	13 586	13 788	13 892	14 178	14 126	14 105
Utenom	25 750	27 495	27 731	25 124	25 303	24 207	25 990	27 104	29 554	28 610	28 793
Diverse tjenester											
Sentrum	2 622	2 942	3 074	3 312	3 254	3 556	3 098	3 277	3 530	4 168	4 425
Utenom	1 810	1 684	2 224	2 144	2 213	2 214	2 411	2 470	2 585	3 011	2 965
Plasskrevende varer											
Sentrum	6 347	6 453	7 250	8 188	9 114	8 777	10 022	10 814	11 844	12 249	12 995
Utenom	11 015	10 501	9 902	10 022	9 644	10 286	11 368	10 784	11 385	12 967	14 125
Utvalgsvarer											
Sentrum	15 537	16 862	20 313	22 074	22 188	21 964	22 446	23 409	23 233	21 112	20 718
Utenom	8 178	8 093	7 937	6 787	7 078	6 270	6 381	6 457	5 778	8 075	8 355

Alta, 2018-kroner per innbygger (KPI-justert)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Dagligvarer											
Sentrum	9 228	9 298	8 774	12 675	13 731	15 356	15 266	15 059	14 835	14 514	14 105
Utenom	31 719	33 152	32 639	29 190	29 211	27 362	28 778	29 381	30 924	29 396	28 793
Diverse tjenester											
Sentrum	3 230	3 547	3 618	3 847	3 756	4 019	3 431	3 552	3 693	4 283	4 425
Utenom	2 230	2 030	2 618	2 491	2 554	2 503	2 670	2 677	2 705	3 093	2 965
Plasskrevende varer											
Sentrum	7 819	7 781	8 533	9 514	10 521	9 921	11 096	11 722	12 393	12 586	12 995
Utenom	13 568	12 662	11 655	11 644	11 133	11 627	12 587	11 690	11 913	13 323	14 125
Utvalgsvarer											
Sentrum	19 138	20 332	23 908	25 646	25 615	24 827	24 853	25 375	24 309	21 692	20 718
Utenom	10 074	9 759	9 341	7 886	8 171	7 087	7 066	6 999	6 046	8 297	8 355

Førde, kroner per innbygger

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Dagligvarer											
Sentrum	33 177	28 707	27 708	31 272	32 265	31 994	32 990	31 851	32 414	32 609	32 959
Utenom	11 921	18 869	21 255	18 916	21 116	21 878	22 521	26 048	23 769	24 103	22 029
Diverse tjenester											
Sentrum	4 602	5 011	5 340	5 781	5 832	5 855	6 056	6 632	7 139	6 956	6 568
Utenom	395	0	459	496	501	503	520	569	1 089	597	571
Plasskrevende varer											
Sentrum	22 099	29 761	25 359	28 429	24 561	17 805	22 172	23 746	23 077	23 517	23 205
Utenom	12 062	12 048	12 020	8 697	8 861	15 898	18 443	18 231	19 815	20 207	19 941
Utvalgsvarer											
Sentrum	42 095	43 446	42 128	47 421	46 920	46 415	47 410	44 383	45 044	45 695	44 133
Utenom	7 375	6 939	7 312	917	757	456	709	3 562	3 615	3 666	3 880

Førde, 2018-kroner per innbygger (KPI-justert)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Dagligvarer											
Sentrum	40 868	34 615	32 612	36 333	37 248	36 164	36 529	34 526	33 916	33 505	32 959
Utenom	14 684	22 752	25 016	21 977	24 377	24 730	24 936	28 236	24 870	24 765	22 029
Diverse tjenester											
Sentrum	5 669	6 043	6 285	6 717	6 732	6 618	6 706	7 190	7 470	7 148	6 568
Utenom	487	0	540	577	578	568	576	617	1 139	614	571
Plasskrevende varer											
Sentrum	27 222	35 886	29 847	33 030	28 354	20 125	24 550	25 741	24 147	24 164	23 205
Utenom	14 858	14 527	14 148	10 105	10 229	17 970	20 421	19 762	20 733	20 763	19 941
Utvalgsvarer											
Sentrum	51 853	52 386	49 584	55 096	54 165	52 465	52 495	48 112	47 131	46 951	44 133
Utenom	9 085	8 366	8 606	1 065	874	515	785	3 861	3 782	3 767	3 880

Vista Analyse AS
Meltzersgate 4
0257 Oslo

post@vista-analyse.no
www.vista-analyse.no